The Pride

The Pride

40 เรื่องราวแห่งความภูมิใจ
สานพลังไทยสู่ความยั่งยืน

The Pride

40 เรื่องราวแห่งความภูมิใจ สานพลังไทยสู่ความยั่งยืน

ISBN	:	978-616-7928-08-1
พิมพ์ครั้งแรก	:	ธันวาคม 2561
จำนวนพิมพ์	:	2,000 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	:	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) 555 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
รวบรวมและเรียบเรียง	:	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
ออกแบบรูปเล่มและจัดพิมพ์	:	MATICHON PREMIUM PRINT 12 ถนนเทศบาลนฤมาล หมู่บ้านประชานิเวศน์ 1 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2589-0020 ต่อ 2419, 2424 e-mail : print.matichon@gmail.com
พิมพ์ที่	:	**โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด** 27/1 หมู่ 5 ถนนสุขาประชาสรรค์ 2 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120 โทรศัพท์ 0-2584-2133, 0-2582-0596 โทรสาร 0-2582-0597

คำนิยม

เมื่อได้ทราบว่า บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ดำเนินงานมาครบ 40 ปีแล้วนั้น ก็ให้รู้สึกดีใจและภูมิใจร่วมกับชาว ปตท. ทุกคน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ประการแรกนั้น เป็นเพราะองค์กรหนึ่งองค์กรใดที่ทำงานมายาวนานหลายสิบปี และยังมีความเข้มแข็ง สามารถก้าวต่อไปได้อีกนานนั้น ต้องถือว่าควรค่าแก่การนิยมยินดี ด้วยในบ้านเรา หลายองค์กรต้องพบกับความล้มเหลวไปเสียก่อนก็มีไม่น้อย แต่ ปตท. กลับมีเส้นทางเดินที่มั่นคง เจริญก้าวหน้า แม้จะผ่านอุปสรรคมานานัปการ ก็มักจะผ่านพ้นไปได้อยู่เสมอ

ประการต่อมา เมื่อพิจารณาถึงภารกิจที่ ปตท. ดำเนินการในเรื่องการสร้างความมั่นคงทางพลังงาน ก็นับว่า สามารถเป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจได้ดี โดยเฉพาะการจัดการป้องกันปัญหาพลังงานขาดแคลนไม่ให้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่ความภูมิใจไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากภารกิจข้างต้น ปตท. ยังไม่ละเลยที่จะดูแลรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดเวลา มีผลงานทางด้านนี้ที่เด่นชัด เช่น ความสำเร็จทางด้านการปลูกป่า การพัฒนาคน การส่งเสริมเยาวชน ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ตลอดจนการช่วยเหลือภัยพิบัติต่างๆ ในทุกครั้ง เราก็มักจะได้ยินได้เห็นว่า ปตท. เป็นองค์กรที่อยู่แนวหน้าในเรื่องเหล่านี้เสมอ

ประการสำคัญ ต้องยอมรับว่า ปตท. ได้ศึกษาเรียนรู้และน้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือในหลวงรัชกาลที่ 9 ไปดำเนินการทั้งภายในองค์กรของตนเองและส่งเสริมให้ชุมชนต่างๆ ดำเนินเจริญรอยตาม ช่วยให้สังคมไทยและสังคมโลกได้เห็นว่า ศาสตร์ของพระราชานั้นสามารถช่วยเหลือเยียวยาให้กับองค์กรและราษฎรในประเทศไทยได้จริง

ผมหวังว่า สิ่งที่ ปตท. ได้สร้างเป็นผลงานมาตลอด 40 ปีนี้ จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ หรือ Pride ร่วมกันกับผู้คนในสังคม ที่จะได้ศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์เหล่านี้ เพื่อนำไปพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล
เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

คำนิยม

ปตท. ถือกำเนิดขึ้นมาด้วยเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

แต่น่าสนใจว่า ในช่วงระยะเวลา 40 ปีผ่านไป เมื่อเทียบกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่รัฐถือหุ้นด้วยกัน

ปตท. เป็นองค์กรที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด

ด้านหนึ่งอาจจะมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า เพราะการอยู่ในอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุนและคุ้มครองจากรัฐ รวมทั้งโครงสร้างของภาคธุรกิจที่เกือบจะเป็นลักษณะ “กึ่งผูกขาด”

แต่ก็อีกเช่นกัน มีองค์กรของรัฐอีกหลายแห่งที่ได้รับการคุ้มครองและอยู่ในโครงสร้างของภาคธุรกิจที่คล้ายคลึงกัน

แต่ไม่มีองค์กรไหนขยายตัวและเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จนกระทั่งก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในกิจการที่ใหญ่ที่สุดของประเทศและยกระดับมาตรฐานขึ้นไปแข่งขันในเวทีโลกได้เช่นนี้

อะไรคือปัจจัยความสำเร็จ?

ประการหนึ่งคือคน

ด้วยการคัดเลือกและเฟ้นหาบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ทั้งในธุรกิจที่เป็นแก่นแกนและส่วนที่เป็นองค์ประกอบอื่นๆ ตั้งแต่เริ่มต้นองค์กรจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

ด้วยการอบรมและพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

ประการหนึ่งคือความรู้

การไม่หยุดขวนขวายหาความรู้ ทั้งในส่วนที่เป็นธุรกิจหลัก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่อเนื่อง ในกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสังคม

รู้โลก รู้ประเทศ รู้ธุรกิจ รู้จุดแข็งจุดอ่อนขององค์กรตนเอง

และใช้ความรู้เป็นหลักในการลงมือทำงาน

แต่ไม่ใช่แค่รู้

รู้แล้วยังกระจายและเผยแพร่ออกไปให้กว้างขวาง

ด้วยกิจกรรม ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลและองค์กรอื่นๆ ด้วยการจัดตั้งสถาบันการศึกษา

ถ้าคนถึง ความรู้ถึง ทางเดินข้างหน้าไม่ว่าของ ปตท. หรือองค์กรไหนๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ก็พอจะเห็นได้ไม่ยาก

แต่เมื่อเติบโตขึ้นเป็นไม้ใหญ่ ไม่มีทางที่จะไม่ต้องลม

ยิ่งใหญ่ ลมจากรอบทิศก็ยิ่งแรง

ถ้ารากลึก ลำต้นแข็งแรง กิ่งก้านสานกันแน่นหนา ทุกครั้งที่พายุผ่านพ้น หยาดฝนที่เหลือเป็นหยดน้ำมีแต่จะทำให้แข็งแกร่งขึ้น เจริญเติบโตยิ่งขึ้น

สำคัญว่าไม้ใหญ่นั้นจะให้ร่มเงา ให้ดอกออกผล เป็นที่พักพิง เป็นแหล่งฟูมฟักนกกาที่มาอาศัย

หรือจะดูดน้ำ ดูดธาตุอาหารจากดินรอบข้าง กระทั่งหญ้าแห้วหมูก็ยังงอกแทรกขึ้นมาไม่ได้

เป็นเรื่องที่องค์กรและคนต้องใช้ความรู้ที่กลั่นออกมาเป็นสติปัญญาพิจารณาต่อไป

ฐากูร บุนปาน
กรรมการผู้จัดการ
บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)

คำนิยม

สำหรับผมแล้ว ปิโตรเลียมคือสมบัติของชาติ คือทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ เมื่อชาติมีความจำเป็นต้องนำสมบัติมาใช้ในคนรุ่นเรา องค์กรที่ดูแลการนำสมบัติมาใช้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับผิดชอบต่ออนาคตของลูกหลาน

ความรับผิดชอบแบ่งเป็น 2 ประการ อันดับแรกคือการดูแลไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบตั้งแต่ต้นน้ำในรูปแบบคราบน้ำมันและสารปนเปื้อน ผลกระทบกลางน้ำในรูปแบบของโรงงานและเขตอุตสาหกรรม ตลอดจนผลกระทบปลายน้ำในรูปแบบของก๊าซเรือนกระจกและขยะพลาสติกในทะเล

อันดับสองคือการส่งต่อโลกที่สวยงามให้กับคนรุ่นต่อไป เพื่อสมบัติใต้แผ่นดินและทะเลไทยที่ถูกคนรุ่นเรานำมาใช้ จะสร้างคุณค่าให้คนรุ่นต่อไปที่ไม่มีโอกาสใช้ปิโตรเลียมได้อย่างมากมายเหมือนคนรุ่นเรา

40 ปีที่ผ่านมา ปตท. ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์มากมาย ผมคงไม่สามารถกล่าวได้ว่าไม่เกิดผลกระทบขึ้นเลย แต่ผมเชื่อในความจริงใจของทุกคนในองค์กรว่าพยายามทำดีที่สุดในสถานการณ์ต่างๆ และเสริมสร้างขั้นตอนในการดูแลผลกระทบอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐาน

40 ปีที่ผ่านมา ปตท. ยังสร้างสรรค์และส่งต่อโลกให้ลูกหลานคนไทย ผ่านโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบของธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และในรูปแบบของกิจกรรมเพื่อชุมชนและธรรมชาติ

แต่ปีหน้า ปีต่อไป... จนถึงอีก 40 ปีข้างหน้า โลกจะไม่เหมือนเดิม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะทวีความสำคัญจนถึงที่สุด และโลกจะเชื่อมต่อกันด้วยประเด็นเหล่านี้

ปตท. ในฐานะที่เป็นองค์กรหลักของประเทศไทย มีหน้าที่พิสูจน์ให้ชาวโลกเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร การเติบโตอย่างยั่งยืนเป็นเช่นไร ปตท. จำเป็นต้องก้าวไปอย่างรอบคอบแต่ฉับไว เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับบ้านเมืองของเรา

> ความภาคภูมิใจที่ไม่ใช่เพียงแค่เราสร้างเงินตราให้รัฐมากน้อยแค่ไหน แต่รวมถึงความภาคภูมิใจที่เราจุดประกายความดีให้สังคมมากน้อยเพียงไร เราส่งต่อโลกสวยงามแค่ไหนให้คนรุ่นต่อไป ไม่ใช่แค่คนไทย... แต่เป็นคนทั้งโลก
>
> ผมมั่นใจว่า 40 ปีที่ผ่านมา ปตท. สร้างบุคลากรที่เข้มแข็งและเข้าใจโลกมากเพียงพอ ยังมั่นใจว่า ปตท. สร้างเครือข่ายไว้แทบทุกซอกมุมของประเทศ
>
> จึงถึงเวลาที่ ปตท. จะบวกแรงกายผนึกแรงใจเพื่อก้าวไปข้างหน้า เพื่อให้เป็น Pride of Thailand อย่างแท้จริง
>
> เมื่อถึงวันนั้น ปตท. จะไม่ได้เดินเพียงลำพังอย่างแน่นอนครับ

ดร. ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์
นักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญทางทะเล
รองอธิการบดีคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ก้าวที่กล้าและท้าทาย

พ.ศ. 2561 ครบรอบปีที่ 40 ปตท. - บริษัทพลังงานไทยที่มุ่งมั่นสร้างความมั่นคงทางพลังงานของชาติ พร้อมทุ่มเทพลังทั้งมวล ตั้งใจมั่นว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เสมอมา

เรื่องราวที่ผ่านมาและความสำเร็จต่างๆ ที่ ปตท. ได้รับ ถือเป็นบทพิสูจน์ถึงความตั้งใจจริง ไม่ย่อท้อกับหน้าที่ที่ได้รับอย่างเต็มเปี่ยม แต่ในทศวรรษหน้า ยังมีเรื่องท้าทายรออยู่ ทั้งเรื่องการบริหารจัดการพลังงาน ภาวะโลกร้อน ทรัพยากรในประเทศที่น้อยลงไปทุกวัน ความก้าวหน้าทางนวัตกรรม Disruptive Technology, Digital Transformation ล้วนจะส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปในระยะเวลาอันรวดเร็ว ปตท. จึงต้องพร้อมปรับตัวให้ทันกับโลกในทุกมิติ เพื่อการเติบโตไปพร้อมกับสังคมไทยอย่างยั่งยืน

ในภาวะที่กระแสโลกหมุนเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว นอกจากความกระตือรือร้น ตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาทแล้ว ปตท. ยังต้องทำงานอย่างเต็มกำลัง เต็มศักยภาพ เตรียมความพร้อมเพื่อการแข่งขัน และมองถึงโอกาสใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องธุรกิจไฟฟ้าสมาร์ทซิตี้ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) Smart Material หรือแม้แต่เรื่องปัญญาประดิษฐ์ อย่าง AI/ Robotics… การ “CHANGE” เพื่ออนาคต จึงเป็นสิ่งจำเป็นบนฐานของภารกิจสำคัญที่จะละเลยไม่ได้คือ พลังงานของไทยจะต้องไม่ขาดแคลน

จึงเป็นเรื่องที่น่าติดตามต่อว่า ปตท. จะก้าวต่อไปอย่างไร ในช่วงเวลาที่ท้าทายนี้

ต้นไม้ใหญ่อย่าง ปตท. เมื่อหยั่งรากลงดินแตกกิ่งก้านสาขาได้มั่นคงแข็งแรงแล้ว ย่อมสามารถยืนหยัด เผชิญพายุหนัก ได้อย่างกล้าแกร่ง และในขณะเดียวกัน ก็สามารถลู่ไปตามความผันผวนของกระแสลม ไม่หักโค่น และคงทนอยู่ได้อย่างถาวร

ด้วยปณิธานยึดมั่น ไม่ใช่แค่เพื่อองค์กร แต่ต้องมองไปไกลกว่านั้น - เพื่อประเทศ และโลกใบนี้ของเรา

นายชาญศิลป์ ตรีนุชกร
ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

คำนำผู้เขียน

การได้มีโอกาสถ่ายทอดเรื่องราวที่น่าภาคภูมิใจของ ปตท. องค์กรใหญ่อันดับหนึ่งของประเทศ เป็นความใฝ่ฝันของนักเขียนทุกคน เพราะเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วง 40 ปีที่ผ่านมานั้น มีมากมาย ทั้งรายละเอียดความซับซ้อนของเรื่องราว ซึ่งยากแก่การสืบค้น แต่เมื่อได้นำมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ก็ช่วยทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี เสมือนหนึ่งกำลังคลี่ภาพประวัติศาสตร์ให้กับผู้คนได้สัมผัสอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในด้านการเล่าเรื่อง ผู้เขียนได้อาศัยหลายแนวทางในการสื่อสาร ซึ่งมีทั้ง การเล่าเรื่องแบบทั่วไป การเขียนเชิงสาระนิยาย ไปจนถึงการใช้จินตนาการมาสาธยาย ซึ่งแม้จะเห็นถึงความฉูดฉาดของภาษา แต่ก็เชื่อว่าจะช่วยเพิ่มอรรถรสในการอ่านหนังสือเล่มนี้ได้มากขึ้น ทั้งนี้ อาจมีการอ้างอิงการสนทนาของบุคคลต่างๆ ในเชิงดราม่าบ้าง แต่ก็เพื่อเป็นการสร้างอารมณ์ร่วมในการติดตามเรื่องราวมากกว่าเจตนาอื่นใด ซึ่งต้องขออภัยท่านทั้งหลายที่ถูกเอ่ยนามในแต่ละบทตอนมา ณ ที่นี้

ประเสริฐ สลิลอำไพ

คำนำผู้เขียน

40 ปีของ ปตท. เริ่มต้นด้วยความ “ขาดแคลน” บนภารกิจที่ต้อง “เติมเต็ม” ให้ คนไทย ประเทศไทย มีพลังงานใช้อย่างเพียงพอและมั่นคง เพื่อขับเคลื่อนประเทศในท่ามกลางบริบทโลก-สังคม-เศรษฐกิจ-การเมืองที่เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ

ตลอดเส้นทาง 4 ทศวรรษ ปตท. ได้ลงมือ “ทำ” สิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลเกี่ยวพันกับผู้คนมากมาย ทั้งที่เข้ามาร่วมสร้าง ฟูมฟักให้เติบโต ส่งต่อบทเรียนที่ล้ำค่า สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และโลกใบนี้ ด้วยพลังความคิด ความมุ่งมั่นที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

40 ปีของ ปตท. ย่อมมีเรื่องราวหลากหลาย นับร้อย นับพัน หากด้วยข้อจำกัดหลายๆ ประการ ทำให้ทีมผู้เขียนตัดสินใจคัดสรร 40 เรื่องราวมาบอกเล่าด้วยกลวิธีร้อยเรียงที่ต่างกันไป 3 แบบ 3 สไตล์ จากผู้เขียนทั้ง 3 คน ทว่าตั้งอยู่บนเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ

ฉายภาพ “ความภูมิใจ” ตลอดเส้นทางที่ ปตท. ทำหน้าที่ “สานพลังไทย” ให้ก้าวไปอย่าง “ยั่งยืน”

สมปรารถนา คล้ายวิเชียร

คำนำผู้เขียน

ในความคิดของผู้เขียน อายุ 40 ปีของ ปตท. หากเป็นต้นไม้ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ ยืนต้น หยั่งรากแก้วลงไปในดิน จนมั่นคงแผ่รากฝอยแตกแขนงออกไปได้ไกลแข็งแกร่ง อดทน ผ่านแดดฝน พายุ อุปสรรคต่างๆ มาแล้วทุกรูปแบบ

ปตท. เป็นไม้ใหญ่ที่เติบโตขึ้นมาด้วยการพึ่งพาพลังงานของโลก ทั้ง ดิน น้ำ ลม ไฟ

เป็นไม้ใหญ่ที่ไม่อาจยืนอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ต้องพึ่งพาน้ำและพืชพรรณไม้ด้วยกัน

เมื่อเติบใหญ่แล้วก็ต้อง ส่งต่อ แบ่งปัน พลังงานนั้นออกไป เป็นกฎสมดุลของธรรมชาติ

พลังงานนั้นเรียกว่า “ความสุข” เป็นพลังงานดีที่มีค่ามาก

“ความสุข” ที่ว่านั้นออกแบบได้ด้วย “ใจ” ส่งต่อถึงคนไทยและผู้คนบนโลกใบนี้ได้ไม่รู้จักหมด

แม้เป็นส่วนเล็กๆ ในหนังสือเล่มนี้ แต่ต่อมเรียนรู้และเคมีความสุขของผู้เขียนก็เติบโต เบิกบานไปกับการทำงานครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

ธรรมศักดิ์ พึ่งตนเพียร

สารบัญ

PART 1 ทศวรรษ 2521-2530 016

1 >> จุดเริ่มต้นจาก “วิกฤตพลังงาน” 021
2 >> คลอดรัฐวิสาหกิจพลังงาน 029
3 >> 1+1+1 รวมเป็นหนึ่ง “อชพ.+อกธ.+บางจาก = ปตท.” 037
4 >> “ก๊าซไทย” ช่วยไทย 046
5 >> คนไทยทำได้ : ปตท.สผ. 055
6 >> LPG ส่งถึงครัวทั่วไทย ทดแทนการใช้ฟืน 063
7 >> ใช้ก๊าซฯ ให้ครบทุกอณู สู่ปิโตรเคมี 069
8 >> สวนของชุมชน สวนสมุนไพรฯ 077
9 >> เริ่มจากสมองซีกขวา ศิลปกรรม 084
10 >> การศึกษา : จากฮาร์ดแวร์สู่ซอฟต์แวร์ 092

PART 2 ทศวรรษ 2531-2540 100

11 >> “น้ำมันไร้สารตะกั่ว” เพื่อลมหายใจเต็มปอด 105
12 >> ท่อก๊าซฯ ไทย-พม่า แห่งความทรงจำ 112
13 >> “ป่าทองผาภูมิ” บทเรียนสานพลัง 120
14 >> สร้างสรรค์พลังสะอาด NGV 129
15 >> “ปิโตรเคมี” สปริงบอร์ดอุตสาหกรรมไทย 137
16 >> ปลูกป่า 1 ล้านไร่ ปลูกป่าในใจคน 145
17 >> ลูกโลกสีเขียว วิถีผูกพัน ดิน น้ำ ป่า 157
18 >> ผืชมหัศจรรย์ “หญ้าแฝก” 165
19 >> วิจัยและพัฒนาให้ทันโลก 174
20 >> พัฒนาพลังงานสีเขียว สู่พลังงานชุมชน 185

PART 3 ทศวรรษ 2541-2550 194

21 >> กอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจไทย 200

22 >> แปรรูปเพื่อประโยชน์มหาชน 209

23 >> สร้างห่วงโซ่พลังงาน ผนึกพลังเพื่อความยั่งยืน 217

24 >> นวัตกรรม Go Green 224

25 >> DJSI : ยั่งยืน โปร่งใส ความภูมิใจบนเวทีโลก 230

26 >> ปั๊ม ปตท. สถานีเติมความสุขให้คนไทย 237

27 >> หัวรถจักรนำแบรนด์ไทยไปต่างแดน 245

28 >> อเมซอน กาแฟไทยเพื่อชุมชน 255

29 >> ศูนย์ฯ สิรินาถราชินี ป่าชายเลนนี้มาแต่ใด 264

30 >> สร้างสุดยอดองค์กรด้วย 5ส 271

PART 4 ทศวรรษ 2551-2560 280

31 >> รักษ์ป่า สร้างคน โมเดลก้องโลก 286

32 >> ศาสตร์พระราชา เยียวยาปวงชน 301

33 >> มหาอุทกภัย ยอมผ่ายน้ำใจไทย 308

34 >> CSR - CSV - SE - 3P 317

35 >> มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน ความสุขจากการแบ่งปัน 327

36 >> กีฬา กีฬา ยิ่งกว่ายาวิเศษ 333

37 >> สร้างนักวิทยาศาสตร์ สร้างชาติ 339

38 >> จากป่าในกรุง สู่ป่าวังจันทร์ รางวัลระดับโลก 349

39 >> น้ำตาท่วมไทย ร่วมใจอาสา 357

40 >> งามโค้งรุ้ง ที่คุ้งบางกะเจ้า 365

PART 1

ทศวรรษ
2521-2530

ทศวรรษ 2520 ถือเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของโลกในช่วงที่ภาวะ **“สงครามเย็น”** ดำเนินไปอย่างเข้มข้น สงครามเย็น อันเป็นการเผชิญหน้าระหว่าง 2 มหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกา ในฐานะผู้นำโลกเสรีประชาธิปไตย กับ สหภาพโซเวียต ผู้นำกลุ่มประเทศที่ปกครองแบบคอมมิวนิสต์

สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ขยายบทบาทเข้าไปในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในระหว่างการฟื้นฟูอันเนื่องมาจากสงครามโลก, ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รวมถึงประเทศที่มีความขัดแย้งภายในหรือขัดแย้งกับชาติที่เป็นเจ้าอาณานิคม

> นอกจากการให้ความช่วยเหลือด้านการทหาร ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ และรูปแบบการพัฒนา (ตามแนวทางทุนนิยมเสรีแบบสหรัฐอเมริกา หรือแนวทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์แบบสหภาพโซเวียต) แล้ว ยังเป็นการเข้าไปมีบทบาทในภูมิภาคที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **“น้ำมัน”** ซึ่งกลุ่มบริษัทน้ำมันข้ามชาติของสหรัฐอเมริกาและยุโรป เป็นกลุ่มหลักที่มีอิทธิพล ขยายการค้า การผลิต และการเข้าไปดำเนินกิจการน้ำมันในประเทศต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ขณะที่การสะสมกำลังทางทหาร/อาวุธนิวเคลียร์คือปัจจัยสำคัญของการถ่วงดุลอำนาจระหว่าง 2 ค่ายที่ทำสงครามเย็นมาตลอดนั้น การก่อตัวขึ้นของ**กลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมัน**หรือ **OPEC** ในปี พ.ศ. 2503 ถือเป็น **“ตัวแปรใหม่”** โดยเฉพาะการก้าวขึ้นมามีอิทธิพลต่อโลก โดยมีทรัพยากร **“น้ำมัน”** เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อรอง

สำหรับประเทศไทย ความกังวลต่อความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคอินโดจีน ซึ่งเวียดนาม กัมพูชา และลาว เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ จนถูกมองว่าจะเป็น**ทฤษฎี “โดมิโน”** นั้น เริ่มคลี่คลายมากขึ้น

ความสับสนและอ่อนไหวของการเมืองไทยในช่วงทศวรรษ 2511-2520 หลังผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 เริ่มกลับเข้าสู่การควบคุมของรัฐบาล

ทหารและมีเสถียรภาพมากขึ้นจนกระทั่งนำมาซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ต่อเนื่องด้วยการเลือกตั้งในปีเดียวกัน โดย พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังเดินหน้าอย่างต่อเนื่องเพิ่มความเข้มแข็งในด้านการลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้ายังขยายตัวได้ดี เช่นเดียวกับภาคการส่งออกก็เริ่มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

นั่นทำให้ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าเติบโตขึ้นเป็นลำดับ เท่าๆ กับที่ความต้องการด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานก็เพิ่มขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

ขณะเดียวกัน การขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยก็นำไปสู่บทบาทและภารกิจของหน่วยงานที่เรียกว่า “รัฐวิสาหกิจ” ที่ทวีความสำคัญมากขึ้น อาทิ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, การไฟฟ้านครหลวง, **การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย** ฯลฯ

เหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบทั้งในสถานการณ์โลก รวมถึง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมไทย นั่นคือ **วิกฤตน้ำมัน** หรือ **“ออยล์ช็อก”** ในช่วงปี 2522-2523 ซึ่งราคาน้ำมันดิบจากผู้ผลิตหลักกลุ่มโอเปค ปรับตัวจากระดับ 11-12 ดอลลาร์สหรัฐ ไปถึงระดับ 30 ดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ยังไม่นับรวมการจำกัดโควต้าการซื้อขายน้ำมันระหว่างประเทศอีกด้วย

รัฐบาลไทยต้องปรับราคาขายน้ำมันภายในประเทศ แม้จะตระหนักดีว่าส่งผลกระทบในวงกว้าง ขณะเดียวกันยังต้องออกมาตรการประหยัดน้ำมันออกมาหลายๆ รูปแบบ ส่งผลให้เกิดแรงกดดันจากปัญหาเศรษฐกิจมากขึ้นเป็นลำดับ

ความพยายามในการพัฒนาพลังงานไทยเริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนและมีเหตุการณ์สำคัญคือการเริ่มนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรกในปี 2524 เพื่อลดภาระขาดดุลการค้าเนื่องจากการนำเข้าน้ำมันดิบเข้ามาใช้เป็นเชื้อเพลิงหลักในการผลิตไฟฟ้า, อุตสาหกรรม และใช้ในภาคการขนส่ง

ความหมายของคำว่า **“โชติช่วงชัชวาล”** จากจุดเริ่มต้นในการนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยส่งผ่านท่อมาขึ้นฝั่งที่มาบตาพุด จ.ระยอง ยังถูกขยายผล ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากการนำก๊าซเพื่อมาใช้ผลิตไฟฟ้า เกิดโรงแยกก๊าซธรรมชาติ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด ตลอดจนการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

ซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในช่วงเวลาต่อมา

1

จุดเริ่มต้นจาก “วิกฤตพลังงาน”

>>

2561 : บนถนนระหว่างเมือง

เมื่อไฟบนหน้าปัดโชว์สัญลักษณ์ภาพหัวจ่ายน้ำมันสีแดงอันเป็นการเตือนว่า ถึงเวลาต้องเติมน้ำมันแล้ว สิ่งที่ต้องทำก็เป็นเพียงแค่เตรียมมองหาปั๊มน้ำมัน ซึ่งสามารถพบได้ภายในรัศมีไม่กี่กิโลเมตร เมื่อพบแล้ว เพียงแค่เลี้ยวเข้าไปก็จะเจอกับหัวจ่ายตั้งเรียงราย มีน้ำมันชนิดต่างๆ ให้เลือกใช้ได้อย่างสะดวก

ไม่ใช่แค่เรื่องความสะดวก อุ่นใจ มั่นใจได้เท่านั้น หากยังหมายถึงเสถียรภาพและความมั่นคงทางพลังงานไทยที่พัฒนามาไกลเมื่อเปรียบเทียบกับจุดเริ่มต้นเมื่อ 40 ปีที่แล้วมากมายนัก

จุดเริ่มต้นที่แวดล้อมไปด้วยความขาดแคลนพลังงานขั้นวิกฤตชนิดที่คนในยุคปัจจุบันอาจจินตนาการไปไม่ถึงว่า ณ ช่วงเวลาหนึ่งประเทศไทยต้องประคับประคองให้มีน้ำมันเตาเหลือสำหรับผลิตไฟฟ้าเพื่อที่ว่าจะไม่มีเหตุ **“ไฟดับ”**

หรือปั๊มน้ำมันในยุคหนึ่งเปิดให้บริการเฉพาะเวลา 07.00-21.00 น. และจะไม่มีปั๊มเปิดให้บริการในวันอาทิตย์!

2516-2517

โลกและประเทศไทยได้ทำความรู้จักกับวิกฤตการณ์น้ำมันเป็นครั้งแรก (ออยล์ช็อก ครั้งที่ 1) เมื่อกลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมันในนาม **“โอเปค” OPEC** ซึ่งมีกลุ่มชาติอาหรับในตะวันออกกลางเป็นแกนนำเกิดปัญหากระทบกระทั่งกลายเป็นสงครามระหว่างกลุ่มชาติอาหรับกับอิสราเอล

ส่งผลกระทบถึงปริมาณการผลิตน้ำมัน นำไปสู่การประกาศปรับราคาน้ำมันดิบจากระดับราคาประมาณ 3 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 8-9 ดอลลาร์สหรัฐ ภายในช่วงเวลาสั้นๆ

หนักหนายิ่งกว่าราคาที่สูงขึ้นแบบก้าวกระโดดแล้ว ยังมีการจำกัดโควต้าในการขายน้ำมันให้กับประเทศต่างๆ

นั่นส่งผลสั่นสะเทือนไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยเพราะ ณ ช่วงเวลานั้น “น้ำมัน” คือเชื้อเพลิงหลักสำหรับผลิตไฟฟ้า, น้ำมันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของภาคอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันก็ยังเป็นเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงภาคการคมนาคมขนส่งอีกด้วย

ความพยายามในการแก้ปัญหาของรัฐบาลในยุคนั้น (**จอมพล ถนอม กิตติขจร** เป็นนายกรัฐมนตรี) ดำเนินไปด้วยความยากลำบากและเต็มไปด้วยข้อจำกัดมากมาย ถึงขนาดต้องประกาศพระราชกำหนดแก้ไขและป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2516 เพื่อควบคุมสถานการณ์ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการประหยัดการใช้น้ำมันหลากหลายรูปแบบ

ประเด็น “น้ำมันแพง-ขาดแคลน” กลายเป็น “ประเด็นการเมือง” ต่อเนื่องในอีกหลายรัฐบาล เป็นดัชนีชี้วัดความพอใจของประชาชนได้ด้วยว่า รัฐบาลนั้นดูแลแก้ไขปัญหาราคาน้ำมันได้ดีเพียงใด หรือปล่อยให้เกิดผลกระทบกับประชาชนมากน้อยแค่ไหน

นอกจากปัจจัยภายนอกในกรณีของกลุ่มโอเปค ซึ่งมีอิทธิพลในการควบคุมราคาน้ำมันแล้ว ปัจจัยภายในอันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านกฎหมาย, หน่วยงาน/องค์กรที่รับผิดชอบทำงานได้อย่างจำกัดแล้ว การที่ธุรกิจน้ำมันในประเทศไทยถูกควบคุมแทบจะเบ็ดเสร็จโดยบริษัทน้ำมันต่างชาติ ก็เป็นอีก 1 เงื่อนไขด้วยเช่นกัน

เมื่อมองย้อนกลับไปก็จะพบว่า สภาวะไม่มั่นคงทางพลังงานของประเทศไทยดำเนินต่อเนื่องมานับจากยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ซึ่ง คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร อดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท. เคยเล่าเอาไว้ว่า

“เรื่องความมั่นคงทางพลังงานนั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้เสียความมั่นคงทางพลังงาน เสียอธิปไตยทางพลังงาน มีข้อผูกมัดที่เปิดให้ต่างชาติเข้ามาทำธุรกิจน้ำมันได้ แต่คนไทยเองไม่สามารถทำได้ เราจึงเห็นภาพการเข้ามาทำธุรกิจน้ำมันของต่างชาติ บริษัทน้ำมันข้ามชาติทั้งในยุโรปและตะวันตกมีอำนาจในการเข้าถึงแหล่งพลังงานทุกแห่งทั่วโลก เพราะเข้าไปในฐานะผู้ชนะสงคราม...”

นั่นคือ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ประเทศไทยต้องยินยอมทำข้อตกลง ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐบาลไทยจะต้องไม่ทำธุรกิจเกี่ยวกับน้ำมัน-จำหน่ายน้ำมันให้กับหน่วยงานราชการหรือประชาชน (ยกเว้นหน่วยงานทหาร)

นอกจากนี้ข้อตกลงดังกล่าวยังส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องยุบกรมเชื้อเพลิงลงในปี พ.ศ. 2489 พร้อมทั้งขายทรัพย์สิน คลังน้ำมัน ฯลฯ ที่ลงทุนดำเนินการมาก่อนหน้านั้นให้กับบริษัทน้ำมันต่างชาติด้วย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2488 บริษัท รอยัล ดัตช์ เชลล์ จำกัด ได้กลับเข้ามาทำธุรกิจน้ำมันในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งในนาม บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด โดยตั้งสถานีบริการน้ำมันขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตามมาด้วย บริษัท สแตนดาร์ดออยล์ จำกัด (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เอสโซ่ แสตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด) และ บริษัท น้ำมันคาลเท็กซ์ (สยาม) จำกัด ที่ต่อมาเปลี่ยนเป็น น้ำมันคาลเท็กซ์ (ไทย) จำกัด นั่นเอง

จวบจนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 **จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์** ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม สามารถเจรจาต่อรองและปรับแก้สัญญาให้คนไทยสามารถดำเนินกิจการน้ำมันได้เช่นเดียวกับบริษัทต่างชาติ

อีก 2 ปีหลังจากนั้น ใน พ.ศ. 2502 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี มีคำสั่งให้จัดตั้งโรงกลั่นน้ำมันบางจาก กำลังผลิต 5,000 บาร์เรลต่อวัน และในปี พ.ศ. 2503 จึงสั่งการให้กระทรวงกลาโหมจัดตั้ง **“องค์การเชื้อเพลิง”** เป็นนิติบุคคลดำเนินธุรกิจในการผลิตและค้าน้ำมัน จนกระทั่งเป็นจุดเริ่มต้นของ **“ปั๊มน้ำมันสามทหาร”** นั่นเอง

นอกจากการปลดล็อกในการดำเนินกิจการน้ำมันแล้ว ในปี พ.ศ. 2514 ในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ตราพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ฉบับที่ 1 กำหนดกรอบเงื่อนไขในการเปิดให้มีการสำรวจ ขุดเจาะแหล่งน้ำมัน-ก๊าซธรรมชาติในประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 ในรัฐบาล **นายสัญญา ธรรมศักดิ์** ได้ประกาศพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ฉบับที่ 2 เปิดให้บริษัทต่างชาติเข้ามาสำรวจแหล่งพลังงานในทะเลอันดามันอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม

ลำพังอาศัยหน่วยงานหลักเท่าที่มี ซึ่งส่วนใหญ่เพิ่งจัดตั้งขึ้นอย่าง องค์การเชื้อเพลิง, โรงกลั่นน้ำมันบางจาก กรมการพลังงานทหาร (ซึ่งเช่าดำเนินกิจการโดยกลุ่มทุนต่างชาติ ซัมมิท)

กอปรกับข้อจำกัดของรัฐบาลไทยในเรื่องการบริหารงบประมาณ ทำให้การจัดการปัญหาในการจัดหาน้ำมันจากต่างประเทศยังดำเนินต่อเนื่องมาถึงยุค “ออยล์ช็อกครั้งที่ 2” ในช่วงปี พ.ศ. 2521

อันเป็นช่วงเวลาที่ **พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์** ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และต้องเผชิญหน้ากับปัญหา “น้ำมัน” แทบจะตลอดระยะเวลาที่บริหารประเทศเลยก็ว่าได้

“ผมเข้ามารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2520 ขณะนั้นมีหน่วยงานเกี่ยวกับปิโตรเลียมเหลือเพียง 3 หน่วย คือโรงกลั่นน้ำมันบางจาก กรมการพลังงานทหาร องค์การเชื้อเพลิง และองค์การก๊าซธรรมชาติแห่งประเทศไทย แยกการบังคับบัญชา

กันอยู่ ทำให้การแก้ปัญหาเกี่ยวกับปิโตรเลียมของชาติขณะนั้นขาดเอกภาพและประสิทธิภาพไม่สามารถพัฒนางานในด้านนี้ให้เจริญก้าวหน้าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ได้ ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้เกิดความอ่อนแอในการต่อรองกับบริษัทเอกชนต่างชาติซึ่งมุ่งหวังแต่กำไรของตนเป็นใหญ่ทำการค้าโดยตั้งราคาผลิตภัณฑ์น้ำมันตามใจชอบ ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประชาชนในชาติแต่ประการใด"

สิ่งที่ พล.อ. เกรียงศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ต้องเผชิญและเดินหน้าจัดการปัญหา นั่นคือ สถานการณ์วิกฤตขาดแคลนพลังงานทั่วโลก อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศอิหร่าน ผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ของโลก

โดยในปี พ.ศ. 2521 ผู้นำศาสนา อยาตอลลาห์ โคไมนี ได้ทำการล้มล้างราชวงศ์ของกษัตริย์ ชาห์ ปาห์เลวี และนำอิหร่านเข้าสู่การเป็นรัฐศาสนาอิสลามเต็มรูปแบบ นั่นทำให้เศรษฐกิจอิหร่านชะงักงัน เกิดการประท้วงหยุดงานในบริเวณแหล่งผลิตน้ำมัน ทำให้ปริมาณการผลิตน้ำมันในประเทศและการส่งออกน้ำมันลดลง

เมื่อราคาน้ำมันดิบทั่วโลกแพงขึ้น การแย่งซื้อโดยให้ราคาที่สูงกว่าจึงเกิดขึ้น

โชคร้ายที่ประเทศไทย ภายใต้การบริหารของรัฐบาลจำเป็นต้องหาทางตรึงราคาน้ำมันเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป นั่นยิ่งทำให้ไม่จูงใจสำหรับบริษัทน้ำมันที่มีน้ำมันในมือและพร้อมจะโอนหรือส่งไปขายต่อในประเทศที่ให้ราคาสูงกว่าหรือทำกำไรได้มากกว่า

ที่สำคัญคือ การนำเข้าน้ำมันดิบในช่วงเวลานั้น เป็นการดำเนินงานของบริษัทน้ำมันข้ามชาติทั้งสิ้น

"ขณะนั้นบางช่วงเวลาเรามีน้ำมันสำรองสำหรับการผลิตไฟฟ้าอยู่เพียง 2 วันเท่านั้น (หมายความว่าหากติดต่อหาน้ำมันเข้ามาเพิ่มไม่ได้ โรงไฟฟ้าหลักๆ ก็ต้องหยุดจ่ายกระแสไฟฟ้า) ต่อมาการขาดแคลนน้ำมันสำหรับทำไร่ ทำนา การประมง ขนส่ง แสงสว่าง และอื่นๆ ก็เริ่มรัดตัว และทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน" พล.อ. เกรียงศักดิ์ เล่าย้อนถึงสภาพการณ์วิกฤตในช่วงเวลานั้น (จากหนังสือครบรอบ 10 ปี การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย)

รูปธรรมของผลกระทบที่ชัดเจนต่อประชาชนส่วนใหญ่ยังปรากฏผ่านการออกมาตรการประหยัดน้ำมัน ประหยัดการใช้ไฟฟ้า ที่รัฐบาลประกาศออกมาในช่วงปี 2521-2522 นั่นคือ

- จำกัดเวลาจำหน่ายน้ำมันของปั๊มน้ำมันทั่วประเทศ (งดจำหน่ายหลัง 18.00 น. และในวันอาทิตย์)
- งดการใช้ป้ายไฟโฆษณาตามท้องถนน หรือป้ายไฟกลางแจ้งในที่ต่างๆ
- งดการฉายภาพยนตร์และมหรสพในรอบดึก
- กำหนดให้สถานีโทรทัศน์งดออกอากาศในช่วงค่ำ (ซึ่งมีปริมาณการใช้ไฟสูง)

นอกจากพาดหัวข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ในประเด็น “เอาผิดผู้กักตุนน้ำมัน-ขายเกินราคา” หรือ “ปิดปั๊มไม่มีน้ำมันให้เติม” ฯลฯ แล้ว วิกฤตขาดแคลนน้ำมันในยุคนั้นยังถูกถ่ายทอดออกมาเป็นบทเพลง **“น้ำมันแพง”** ของนักร้องลูกทุ่งชื่อดังในยุคนั้น **สรวง สันติ** สะท้อนถึงสังคมและชีวิตผู้คนในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

> น้ำมัน ขาดแคลน คุยกับแฟน ก็ต้องดับไฟ
> ถึงตอน ดับไฟ มีอะไร เราก็เริ่มฝอย
> ใกล้ เข้ามาอีกนิด ชิด เข้ามาอีกหน่อย
> น้ำมัน มีน้อย มืดหน่อย ก็ทนเอานิด
> น้ำมัน ขาดแคลน คุยกับแฟน ก็ต้องดับไฟ
> ถึงตอน ดับไฟ ดูอะไร มันก็มืดมิด
> ถูกนิดถูกหน่อย อย่าถือมือ มันชอบสะกิด
> ถูกน้อย ถูกนิดอย่าไปคิด อะไรเลย...
>
> **(เพลง “น้ำมันแพง” ร้องโดย สรวง สันติ)**

ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตทางพลังงาน

ไปจนถึงภาวะ “ขาดแคลน” ที่ส่งผลสะเทือนต่อรัฐบาล สร้างความเดือดร้อนแก่คนไทยต่อเนื่องมานานเช่นนี้เอง

นั่นกลายเป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับการก่อกำเนิด หรือเป็นจุดตั้งต้นสำหรับหน่วยงานที่รัฐบาลไทยจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพลังงาน แสวงหาทางออกจากวิกฤตราคาน้ำมัน ตลอดจนกำหนดแนวทางในการรับมือให้ได้ในระยะยาว

ดังนั้นหากจะสรุปว่า การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย หรือ ปตท. ถือกำเนิดมาจากความ “ขาดแคลน” ท่ามกลางสถานการณ์ที่วิกฤตรอบด้านก็คงไม่ผิดไปจากความเป็นจริงนัก

ทำให้ภารกิจหลักสำหรับองค์กรแห่งนี้ในลำดับแรกๆ เลยจึงเป็นการรับมือกับวิกฤต แก้ปัญหา “ขาดแคลน” แสวงหาหนทางพัฒนากิจการปิโตรเลียมในทุกรูปแบบ จนกระทั่งนำไปสู่ “เสถียรภาพ” และ “ความมั่นคง” ทางพลังงานในเวลาต่อมา

“มั่นคง” ชนิดที่คนไทยแทบนึกไม่ออกอีกเลยว่าจะต้องกังวลอะไรกับการไม่มีน้ำมันให้เติม หรือจะไม่มีไฟฟ้าใช้...

2

ตลอด
รัฐวิสาหกิจ
พลังงาน

พ.ศ. 2561

บนถนนวิภาวดีรังสิต อาคารสำนักงาน บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตั้งเด่นตระหง่าน ผ่านการพิสูจน์มาตลอดระยะเวลายาวนานถึง 4 ทศวรรษ ภายใต้วัฏจักรความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงบริบทโลก

ทั้งในช่วงวิกฤต เผชิญมรสุม หรือในจังหวะแห่งความสำเร็จ และเติบโตแบบก้าวกระโดด

ปตท. กลายเป็นบริษัทมหาชนที่มีสินทรัพย์รวมกว่า 2.2 ล้านบาท มีบริษัทลูก, กิจการในเครือแตกแขนงออกไปในสาขาธุรกิจต่างๆ มากมาย

ภายใต้สัญลักษณ์รูปเปลวเพลิงสีน้ำเงินนั้นมีมูลค่าของแบรนด์ (Brand Value) พร้อมทั้ง “คุณค่า” ที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ในฐานะกิจการคนไทยที่เข้มแข็ง แข่งขันได้ในระดับโลก, เป็นแบรนด์อันดับ 1 ในกลุ่มธุรกิจพลังงาน, เป็นองค์กรที่อันดับต้นๆ ที่คนรุ่นใหม่มุ่งหวังที่จะเข้ามาร่วมงานด้วย ฯลฯ

ซึ่งแตกต่างเสียเหลือเกินกับจุดเริ่มต้นที่เริ่มนับ 1 ในฐานะรัฐวิสาหกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2521

จุดเริ่มต้นของ ปตท.

ที่เหมือนจะเข้าสู่สนามรบด้วยมือเปล่า ยังไม่มีคน ไม่มีทีม ไม่มีทุนหรือเครื่องมือสนับสนุนที่พรั่งพร้อมใดๆ

ทว่ามีภารกิจสำคัญคือการผ่าทางตันวิกฤตขาดแคลนน้ำมัน

รวมถึง **“พลิกเกม”** ในกิจการพลังงานซึ่งถูกกำหนดและควบคุมโดยบริษัทน้ำมันข้ามชาติรายใหญ่ที่กุมสถานการณ์อยู่ในขณะนั้น

พ.ศ. 2521

วันที่ 20 ธันวาคม รัฐบาลไทย โดยมี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการออกพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 โดยให้เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2521

พล.อ. เกรียงศักดิ์ เล่าถึงจุดตัดสินใจในการผลักดันครั้งสำคัญดังกล่าวว่า นอกจากจะมองเห็นปัญหาที่ไม่มีหน่วยงานของคนไทยในการดำเนินกิจการปิโตรเลียมอย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพแล้ว ยังเป็นความมั่นใจเกี่ยวกับโอกาสและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งปิโตรเลียมในประเทศไทย หลังจากได้พูดคุยกับเพื่อนอดีตนายทหารอากาศอเมริกัน ซึ่งเป็นนายช่างเทคนิคในบริษัทขุดเจาะ-สำรวจน้ำมันในประเทศไทย

“นั่นเป็นแรงดลใจอีกอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ผมตัดสินใจด้วยความมั่นใจ เสนอร่าง พ.ร.บ. นี้เข้าสู่สภา พ.ร.บ. ฉบับนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นแม่บทในการพัฒนาเร่งรัดนำปิโตรเลียมขึ้นมาใช้งานอย่างสำคัญและจริงจัง ทำให้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ตั้งใหม่คือ ปตท. กว้างขวางขึ้น เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติเป็นอย่างยิ่ง”

หลักฐานที่ยืนยันถึงความเชื่อมั่นและเอาจริงเอาจังของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ก็คือ เมื่อมี พ.ร.บ. การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 อันหมายถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแห่งใหม่เกิดขึ้นแล้ว พล.อ. เกรียงศักดิ์ ก็นั่งหัวโต๊ะเป็นประธานกรรมการหรือประธานบอร์ด ปตท. คนที่ 1 ด้วยตัวเอง

นอกจากนี้ คณะกรรมการในชุดแรกๆ ยังรวบรวมเอาบุคคลสำคัญที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาร่วมจัดกระบวนของ ปตท. ในช่วง “ตั้งไข่” อันประกอบด้วย **พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์, นายบุญชู โรจนเสถียร, พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ** ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม การก่อกำเนิดขึ้นในท่ามกลางวิกฤตขาดแคลนน้ำมันที่รุมเร้า ทำให้ ปตท. ถูกเร่งรัดให้ต้องเติบโต เข้มแข็ง และก้าวเดินให้ได้โดยเร็วที่สุด

“ตอนที่ผมเข้ามาทำงานกับ ปตท. ในช่วงแรกๆ แม้กระทั่งเครื่องถ่ายเอกสารก็ไม่มี ต้องไปขอใช้ของบริษัทผู้รับเหมา เงินเดือนพนักงานก็ไม่มี ต้องไปหาเงินกู้มาเป็นเงินเดือน เพราะว่าตอนที่ตั้ง ปตท. ขึ้นมารัฐบาลไม่มีเงินก้อนมาให้ มีแต่สิทธิพิเศษต่างๆ เท่านั้น เราจึงต้องใช้ความพยายามไปหาเงินกู้ สร้างกันขึ้นมาจากไม่มีอะไรจนกระทั่งเป็นปึกแผ่น” คุณวิเศษ จูภิบาล อดีตผู้ว่าการ ปตท. เล่าถึงการเริ่มต้นจากความไม่มี

ต้องใช้เวลาอีกประมาณ 6 เดือน องค์กร ปตท. จึงจะเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง โดยจัดประชุมคณะกรรมการครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 พร้อมกับแต่งตั้ง คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ เป็นผู้ว่าการ ปตท. คนแรก

15 กรกฎาคม 10 วันหลังการประชุมครั้งแรก ได้ดำเนินการโอนกิจการขององค์การก๊าซธรรมชาติ (อกธ.) ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ ปตท. โดยยกให้เป็นสำนักงานโครงการก๊าซธรรมชาติ

1 ตุลาคม ปีเดียวกัน ได้โอนกิจการขององค์การเชื้อเพลิง (อชพ.) พร้อมเปลี่ยนให้เป็นสำนักงานจัดจำหน่ายและสำรองผลิตภัณฑ์น้ำมัน

นั่นคือภารกิจเกี่ยวกับ “น้ำมัน” นั่น ปตท. จะต้องดำเนินการให้ครบทั้งกระบวน

อันได้แก่ ติดต่อจัดหา-จัดซื้อน้ำมันดิบจากประเทศผู้ผลิต, ควบคุมการกลั่นน้ำมัน (ซึ่งในเวลาต่อมา ปตท. ได้ดำเนินการโอนกิจการโรงกลั่นน้ำมันบางจากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วย), บริหารคลังสำรองน้ำมัน ไปจนถึงการกระจายนำไปจำหน่าย (ผ่านสถานีบริการน้ำมันสามทหารหรือปั๊มสามทหาร) ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

คู่ขนานไปกับการเร่งพัฒนาหาแหล่งปิโตรเลียมภายในประเทศไทยเพื่อชดเชย-ลดภาระการนำเข้าน้ำมันดิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสำรวจขุดเจาะเพื่อนำก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยขึ้นมาใช้โดยเร็ว

ถือเป็นภารกิจที่กดดันและถูกคาดหวังอย่างหนัก แม้จะเพิ่งเริ่ม “ตั้งไข่” ก็ตาม

พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ผู้ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและประธานกรรมการ ปตท. ก็ยอมรับว่าเป็นช่วงเวลาที่หนักหนาในการดำเนินงานจริงๆ

“ที่ว่าหนักเพราะช่วงนั้น ปตท. เพิ่งเริ่มก่อตั้ง เพิ่งจะมีผู้ว่าการ ขาดความพร้อมทั้งด้านบุคลากร การเงิน รวมทั้งความชำนาญต่างๆ บริษัทน้ำมันต่างชาติในช่วงนั้นก็ให้การสนับสนุนรัฐบาลได้ไม่เต็มที่ ซึ่งก็เป็นธรรมดาของการทำธุรกิจที่เขาคง

อยากได้ส่งไปในที่ที่ขายได้ในราคาสูงกว่า เพราะเรายังใช้นโยบายคุมราคาขายปลีกอยู่ ดังนั้นการนำเข้าน้ำมันจึงลดลงกว่าปกติมาก อย่างไรก็ดี โชคดีที่ตอนนั้นก่อตั้ง ปตท. แล้ว และสามารถช่วยบรรเทาปัญหาไปได้โดยพยายามหาน้ำมันส่วนขาดเข้ามาแทน เรียกว่า ปตท. ทำหน้าที่ได้อย่างน่าชมเชย"

นับจากปี 2522 ปตท. กลายเป็นหน่วยงานที่ประสานกับรัฐบาลอย่างใกล้ชิดเพื่อเร่งแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำมันอย่างเร่งด่วน ได้แก่

- ติดต่อขอซื้อน้ำมันดิบในราคามิตรภาพโดยตรงจากประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความสามารถในการผลิตน้ำมันอย่าง มาเลเซีย, อินโดนีเซีย แทนที่จะหวังพึ่งการจัดซื้อผ่านบริษัทน้ำมันต่างชาติ

- เจรจาจัดหาน้ำมันดิบจากประเทศจีน (น้ำมันเชงลี) มาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า ทดแทนการใช้น้ำมันเตา ซึ่งราคาสูงและจัดซื้อได้ยาก

- จากปัญหาที่ประเทศไทยมีคลังเก็บสำรองน้ำมันไม่เพียงพอ ปตท. แก้ปัญหาระยะสั้นด้วยการเช่าถังเก็บน้ำมันจากกองทัพเรือ ซึ่งตั้งอยู่ในสนามบินอู่ตะเภา และท่าเรือสัตหีบเป็นคลังสำรองน้ำมันในช่วงเวลานั้น

- จัดเช่าเรือน้ำมันขนาดใหญ่ บรรทุกน้ำมันเตามาลอยลำรออยู่เสมือนเป็นคลังสำรองลอยน้ำ เพื่อให้มีปริมาณน้ำมันเตาสำรองเพียงพอสำหรับการผลิตไฟฟ้า

นอกเหนือไปจากสถานการณ์วิกฤตขาดแคลนแล้ว ปัญหาการปรับตัวสูงขึ้นของราคาน้ำมันในตลาดโลกยังดำเนินต่อไปจนในที่สุดรัฐบาล พล.อ. เกรียงศักดิ์ ต้องประกาศปรับขึ้นราคาน้ำมันเบนซิน พร้อมทั้งพยายามตรึงราคาน้ำมันดีเซลไว้เพื่อลดผลกระทบต่อเกษตรกร-ภาคการขนส่ง

ต่อมาหลังจากกองทุนที่เข้าไปอุดหนุนราคาน้ำมันอยู่ในสถานะติดลบ ในปี พ.ศ. 2523 พล.อ. เกรียงศักดิ์ ก็ต้องตัดสินใจประกาศปรับขึ้นราคาน้ำมันสำเร็จรูปทุกชนิดรวมถึงน้ำมันดีเซล เพื่อลดภาระการขาดทุนสะสมที่รัฐบาลต้องเข้าไปอุดหนุน นั่นทำให้เกิดกระแสความไม่พอใจ มีการขยายผลทางการเมืองจนท้ายที่สุด พล.อ. เกรียงศักดิ์ ก็ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตามด้วยการดำเนินภารกิจที่เร่งรัดของ ปตท. ดังที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับมาตรการประหยัด ควบคุมการใช้น้ำมันและไฟฟ้าอย่างเข้มข้นทำให้ปัญหาในการขาดแคลนน้ำมันเตา น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว กลับเข้าสู่สภาวะที่คลี่คลายลง

นับเป็นจุดเริ่มต้นที่แม้จะเหนื่อยหนัก ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งรัดในหลายๆ เรื่อง แต่ก็เป็นสถานการณ์ที่หล่อหลอมให้ ปตท. เริ่มก้าวเดินด้วยความเข้มแข็งและพัฒนากิจการด้านปิโตรเลียมโดยยังคงเน้นบทบาทในการสร้างความมั่นคง สร้างเสถียรภาพในการมีพลังงานให้เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศมาโดยตลอด

ตลอดทศวรรษ 2520 นับจากจุดเริ่มต้นของ ปตท. ที่เหมือนจะเข้าสู่สนามรบด้วยมือเปล่า กิจการน้ำมันที่ดำเนินการโดยรัฐวิสาหกิจไทย ภายใต้กรอบกติกาการค้าเสรี ถูกพัฒนาให้เข้มแข็งขึ้นในทุกมิติ

กระทั่งเดินมาถึงจุดที่ “ยืนได้ด้วยขาของตัวเอง” โดยไม่ต้องอาศัยบริษัทน้ำมันต่างชาติ ไม่ต้องเจรจาผ่านตัวกลาง แต่สามารถเข้าถึงแหล่งผลิตในประเทศผู้ผลิตน้ำมันได้โดยตรง

ทศวรรษแรกของ ปตท. ทุ่มเทและมุ่งมั่นสร้างระบบสำรองที่เชื่อถือไว้วางใจได้ว่าจะไม่เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำมัน รวมถึงยกระดับในการจัดการด้านราคาจำหน่ายที่จะไม่เป็นภาระต่อประชาชนหรือเป็นภาระด้านงบประมาณของรัฐบาลในระยะยาว

ที่สำคัญยังก้าวข้ามความ “ขาดแคลน” จากรัฐวิสาหกิจเกิดใหม่ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเดิมภายใต้แบรนด์ “สามทหาร” ในท่ามกลางคู่แข่งขันอันเป็นบริษัทน้ำมันระดับโลก เจ้าของแบรนด์ที่เข้ามาปักธงสร้างความเชื่อถือในเมืองไทยมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็น เชลล์, เอสโซ่, คาลเท็กซ์

ทีมงานในยุคบุกเบิกได้ร่วมกันปรับโฉม เปลี่ยนตราสัญลักษณ์มาเป็น ปตท. และ PTT ตามลำดับ ค่อยๆ พัฒนามาตรฐานทั้งสินค้าน้ำมันและบริการ ไต่ระดับขึ้นมาเป็นเครือข่ายกิจการค้าน้ำมันในมาตรฐานเดียวกับแบรนด์ใหญ่ระดับโลก

จนกระทั่งได้รับความเชื่อถือจากผู้ใช้บริการน้ำมันคนไทย ขยายเพิ่มจำนวนสถานีบริการน้ำมันไปทั่วประเทศ เพื่อความสะดวกและตอบสนองความต้องการใช้น้ำมันในทุกรูปแบบ

พร้อมทั้งพัฒนารูปแบบธุรกิจน้ำมันให้สมบูรณ์ตลอดทั้งห่วงโซ่ ตั้งแต่การจัดหาน้ำมันดิบจากต่างประเทศ การกลั่น ระบบคลังสำรอง ระบบขนส่งกระจายสินค้าไปจนถึงสถานีบริการที่ยกระดับ ปรับแนวคิดให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ที่สุดแล้วความภาคภูมิใจของ ปตท. มิได้อยู่ตรงสถานะ “ผู้นำ” หรือการครองส่วนแบ่งมากที่สุดในตลาดน้ำมัน หากแต่เป็นความภูมิใจที่ได้เป็นกิจการน้ำมันของคนไทยที่มุ่งตอบสนองความต้องการให้กับลูกค้าคนไทย ได้แสดงบทบาทในการลดภาระความเดือดร้อนจากสถานการณ์ราคาน้ำมันที่ผันผวน

รวมถึงการนำรายได้ ผลกำไรที่เกิดขึ้นส่งคืนรัฐโดยตรงในบทบาทที่เป็นรัฐวิสาหกิจหรือส่งกลับคืนให้กับกระทรวงการคลังซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่

และที่สำคัญคือ เป็นหลักประกันให้คนไทยมั่นใจได้ว่าจะมีพลังงานใช้โดยไม่ขาดแคลน

ทั้งนี้ได้ผ่านการพิสูจน์มาแล้ว สำหรับวิกฤตราคาน้ำมันอีกหลายครั้งในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะเป็นกรณี สงครามอ่าวปี 2533 วิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ลอยตัวค่าเงินบาท วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ในปี 2551 หรือภาวะผันผวนขึ้น/ลงของน้ำมันดิบในตลาดโลกในระยะหลังก็ดี

ล้วนไม่ส่งผลกระทบ หรือสร้างความกังวลว่าจะเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำมันอีกเลย...

3

1+1+1
รวมเป็นหนึ่ง
“อชพ.+อกธ.+บางจาก = ปตท.”

>>

29 ธันวาคม พ.ศ. 2521

รัฐวิสาหกิจแห่งใหม่ล่าสุด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย หรือ ปตท. มีตัวตนขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ในท่ามกลางวิกฤตและความขาดแคลนพลังงานของประเทศไทย

เท่าๆ กับที่ตัวองค์กรใหม่แห่งนี้เองก็ต้องเริ่มนับ 1 ก่อร่างสร้างระบบสำหรับดำเนินงาน บริหารจัดการ วางแผน กำหนดทิศทาง ระดมคน ระดมทีม เพื่อเข้ามาบุกเบิกงานในด้านต่างๆ ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

"...เมื่อ ปตท. ได้รับการก่อตั้งขึ้น ผมได้มอบนโยบายหลักให้ ปตท. รับจัดหาแหล่งพลังงานจากปิโตรเลียมในประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองให้ได้มากขึ้น..." พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ กล่าวถึงเป้าหมายที่มอบนโยบายและต้องการเห็น ปตท. ก้าวเดินไป

ทว่าเส้นทางที่ ปตท. ก้าวเดินมานับจากจุดแรก ก็ไม่ได้โรยไว้ด้วยกลีบกุหลาบ หรือก้าวหน้าประสบความสำเร็จได้อย่างราบรื่นตรงกันข้าม ต้องลงแรง ทุ่มเท ฝ่าฟัน แก้ปัญหา เผชิญหน้ากับอุปสรรคสารพัดรูปแบบ

เพราะในขณะที่ด้านหนึ่งต้องเร่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องน้ำมันขาดแคลน อีกด้านหนึ่ง ปตท. มีภารกิจที่จะต้องผนวกรวมหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับ "น้ำมัน" และ "ก๊าซธรรมชาติ" ให้เข้ามาอยู่ในองคาพยพเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพ

หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับก๊าซธรรมชาติ นั่นคือ **องค์การก๊าซธรรมชาติ (อกธ.)**

หน่วยงานด้านน้ำมัน นั่นคือ **องค์การเชื้อเพลิง (อชพ.)** ที่เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงกลาโหมมาก่อนหน้านั้น

และยังรวมถึง **“โรงกลั่นน้ำมันบางจาก”** ซึ่งในขณะนั้นเป็นจิ๊กซอว์ตัวสำคัญ ซึ่งจะทำให้ภารกิจในการบริหารจัดการธุรกิจน้ำมันของ ปตท. บรรลุตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้

“ในช่วงที่เข้ามาทำงานระยะเริ่มแรก งานแรกที่ทำคือเรื่องก๊าซธรรมชาติ

การประมูลซื้อท่อ วางท่อ... ส่วนทางด้านน้ำมัน งานแรกสุดคือการรวมกิจการองค์การเชื้อเพลิง (อชพ.) เข้ากับ ปตท. และปรับปรุงการขายน้ำมัน เป็นงานใหญ่ท้าทาย ต้องเปลี่ยนภาพพจน์ สร้างความเชื่อถือและปรับปรุงคุณภาพของคนจำนวนมาก”
คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ อดีตผู้ว่าการ ปตท. เล่าย้อนถึงจุดเริ่มต้นของ ปตท. ในยุคแรก

การผนวกรวมหน่วยงานทั้ง 3 หน่วยเข้ามา ซึ่งแน่นอนว่ามีความแตกต่างทั้งภารกิจ, วัฒนธรรมการทำงาน และบุคลากรที่ไม่เคยทำงานร่วมกันมาก่อนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย จำเป็นต้องใช้กระบวนการหลายๆ ด้านสร้างความเข้าใจ พร้อมกับกำหนดเป้าหมายใหม่ร่วมกัน

ในกรณีขององค์การก๊าซธรรมชาติดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและราบรื่นพอสมควร เพราะงานหลักที่ดำเนินการอยู่นั้น จะให้น้ำหนักไปที่งานด้านก๊าซธรรมชาติ ซึ่งยังไม่มีเรื่องของการสำรวจ ขุดเจาะ แต่เป็นดำเนินงานการวางท่อก๊าซในอ่าวไทย การเจรจาต่อรองเรื่องสัมปทานกับบริษัทผู้ดำเนินการขุดเจาะซึ่งเป็นต่างชาติ และเตรียมแผนขยายงานเพื่อตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ในระยะต่อไป

แต่กับกรณีขององค์การเชื้อเพลิงและโรงกลั่นน้ำมันบางจากนั้นมีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่า ขณะเดียวกันก็เป็นส่วนงานสำคัญที่จะทำให้ ปตท. บรรลุเป้าหมายในการ **“สร้างข่ายงานธุรกิจปิโตรเลียมครบวงจร เพื่อความมั่นคงด้านพลังงาน”**

เพราะในการบริหารธุรกิจน้ำมันนั้น นอกจากจะต้องจัดหา เจรจา จัดซื้อน้ำมันดิบเข้ามาในปริมาณที่เพียงพอแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหารงานกลั่นน้ำมัน ซึ่งยังต้องพึ่งพาโรงกลั่นน้ำมันบางจากที่บริหารโดยชาวต่างชาติ

ส่วน ระบบคลังสำรอง, ระบบขนส่งกระจายสินค้า ไปจนถึงสถานีบริการหรือปั๊มน้ำมันทั่วประเทศ ดำเนินการโดยองค์การเชื้อเพลิงมานานร่วม 20 ปี

กระทั่งถึงวันที่ 1 ตุลาคม 2522 จึงโอนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ ปตท. โดยมี **คุณเลื่อน กฤษณกรี** ผู้บริหารในยุคบุกเบิกอีกคนหนึ่งเข้ามารับผิดชอบดูแลกิจการน้ำมัน รวมถึงส่วนงานที่เป็นขององค์การเชื้อเพลิงเดิม

“เมื่อผมต้องเข้าไปดูงานในส่วนองค์การเชื้อเพลิง วันที่จะย้ายได้พวงหรีดมา 3 พวง พอวันที่ย้ายไปจริงๆ ยังได้อีก 3 พวง แต่ผมไม่หวั่น...” คุณเลื่อน เล่าย้อนถึงการเริ่มเข้าไปขับเคลื่อนงานด้านน้ำมัน

ด้านหนึ่งต้องเข้าไปแก้ปัญหาองค์การเชื้อเพลิงซึ่งมีลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้อยู่เป็นจำนวนมาก มีการตั้งทีมเก็บหนี้ให้ได้เงินมาให้มากที่สุด เพื่อนำเงินมาใช้สำหรับการจัดซื้อน้ำมันต่อ เพราะ ปตท. ในยุคแรกเริ่มนั้นก็ขาดแคลนทุนทรัพย์อย่างยิ่งเช่นกัน

คู่ขนานไปกับการจัดระบบ ปรับปรุง พัฒนาคลังน้ำมัน/ปั๊มน้ำมัน ที่มีอยู่เดิมให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยระบบการทำงานและการบริหารจัดการแบบใหม่ทั้งหมด

ต้องใช้เวลาดำเนินการต่อเนื่องนานปี ส่วนงาน “องค์การเชื้อเพลิง” จึงเริ่มกลายเป็นฟันเฟืองหลักที่หมุนให้ธุรกิจน้ำมันของ ปตท. เริ่มเคลื่อนไปข้างหน้า

ทว่าจุดสำคัญที่สุดนั่นคือ หาก ปตท. ไม่สามารถกุมสภาพในการบริหารงานการกลั่นได้ รวมถึงยังมีปัญหาการดำเนินงานและผลประโยชน์ที่ยังไม่เดินไปในทิศทางเดียวกันกับโรงกลั่นน้ำมันหลักอย่าง “บางจาก”

เป้าหมายในการบริหารธุรกิจน้ำมันครบวงจร ก็ยังไม่เป็นจริง

ภารกิจในการ “ซื้อคืน” โรงกลั่นน้ำมันบางจาก

กลายเป็นเป้าหมายเร่งด่วนหลังจาก ปตท. ได้รับผลกระทบจากการทำธุรกิจร่วมกับโรงกลั่นแห่งนี้ ซึ่งบริหารงานโดย บริษัท ซัมมิท อินดัสเตรียล คอร์ปอเรชั่น (ปานามา) แล้วต้องประสบปัญหาในหลายๆ กรณี อาทิ การส่งมอบน้ำมันไม่ตรงเวลา, ส่งมอบน้ำมันคุณภาพต่ำกว่าที่ตกลงกันไว้ ฯลฯ

“ที่เป็นจุดเปลี่ยนของบทบาทรัฐจริงๆ คือการได้โรงกลั่นบางจากกลับมาดำเนินการโดย ฯพณฯ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี มีนโยบายให้เอาโรงกลั่นบางจากมาดำเนินการ” คุณศิววงศ์ จังคศิริ (อดีตอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี, อดีตรองปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม) ย้ำถึงความสำคัญในการที่ ปตท. ต้องดึงเอาโรงกลั่นกลับมาดำเนินการเอง

การเจรจากับ นาย เจ ซี ฮวง เจ้าของกิจการ บริษัท ซัมมิทฯ ต้องใช้เวลาพอสมควรจนกระทั่งได้ข้อยุติ แต่ปัญหาก็มิได้จบเพียงเท่านั้น เพราะเมื่อมีโรงกลั่นแล้ว จำเป็นต้องมีสัญญาซื้อขายน้ำมันกับประเทศผู้ผลิตด้วย

ซึ่งที่ผ่านมา ผู้ค้ารายใหญ่คือ ซาอุดีอาระเบีย ทำสัญญาให้โควต้าจำหน่ายมายังโรงกลั่นบางจากวันละ 100,000 บาร์เรลนั้น เป็นสัญญาที่ทำไว้กับ เจ ซี ฮวง

นั่นจึงเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ **"ปฏิบัติการบุกตะวันออกกลาง"** เพื่อเจรจาให้ได้โควต้าน้ำมันมาสำหรับดำเนินงานโรงกลั่นบางจากและรองรับการใช้งานในประเทศไทย ทีมเจรจาชุดดังกล่าวมี พล.ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (ยศและตำแหน่งในเวลานั้น) ซึ่งคุ้นเคยกับ ชีค ยามานี รัฐมนตรีกระทรวงน้ำมันซาอุดีอาระเบีย เป็นอย่างดี

แม้จะมีอุปสรรคเกิดขึ้นระหว่างการเจรจาบ้าง

(นำไปสู่กรณีอื้อฉาวที่รู้จักกันในนาม "เทเล็กซ์อัปยศ" ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรัฐบาลของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ในเวลาต่อมา) แต่ท้ายที่สุดก็ได้สัญญาและโควต้าน้ำมันดิบจากซาอุดีอาระเบียมา

จนนำไปสู่การแปลงโรงกลั่นบางจาก ที่เดิมบริหารโดยบริษัท ซัมมิทฯ มาเป็นโรงกลั่นบางจากอันเป็นส่วนหนึ่งของ ปตท.

โรงกลั่นบางจากยังมีความพิเศษเฉพาะตัวเนื่องจากทั้ง **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** ผู้ว่าการ ปตท., **คุณโสภณ สุภาพงษ์** รองผู้ว่าการ และ **คุณศิรินทร์ นิมมานเหมินท์** รองผู้ว่าการ ร่วมกันผลักดันให้จัดตั้งเป็นรูปบริษัท หลังจากรับโอนมาดำเนินการโดย ปตท. แล้ว ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน จนกิจการก้าวหน้ามาจวบจนทุกวันนี้

นอกจากความสำเร็จในการรับโอนโรงกลั่นบางจากแล้ว อีกก้าวหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยเลยนั่นคือ การที่ ปตท. ได้เข้าร่วมถือหุ้นใน **บริษัท โรงกลั่นน้ำมันไทย จำกัด** หรือ **ไทยออยล์** (ภายหลัง การหารือร่วมกับผู้ถือหุ้นใหญ่เดิมคือ **คุณเชาว์ เชาว์ขวัญยืน** และ บริษัท เชลล์)

จากจุดนั้นเอง ปตท. จึงสามารถบริหารธุรกิจน้ำมันได้ครบวงจร และค่อยๆ สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรในแต่ละส่วนได้มากขึ้นๆ

"ปตท. ช่วงปี 2522-2524 เป็นช่วงวางรากฐาน ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ ยิ่งกว่านั้น บุคลากรมาจากหลายแห่ง มาจาก อกธ., อชพ. มาจากบริษัท ซัมมิทบ้าง จากกระทรวงกลาโหม ทำให้ปะปนกัน ซึ่งผมคิดว่าการที่ทำงานสำเร็จด้วยดี

เป็นเพราะ Teamwork ซึ่งทำงานร่วมกันอย่างหนักพอสมควร" **เรืออากาศโท ศุลี มหาสันทนะ** อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีกำกับดูแล ปตท. และอดีตประธานคณะอนุกรรมการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ผู้มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบุกเบิก พัฒนาการใช้ก๊าซธรรมชาติของไทย เล่าถึงช่วงเวลาที่ต้องหลอมรวมบุคลากร สร้างการทำงานร่วมกันในยุคเริ่มต้น

ขณะที่ **คุณสมศักดิ์ ประสงค์ผล** อดีตรองผู้ว่าการทรัพยากรบุคคลและบริหาร ฉายภาพในจุดเริ่มต้นที่มีอุปสรรคหลายๆ ด้านไว้ว่า

"ในยุคบุกเบิกนั้น ปตท. เป็นองค์กรใหม่ที่รวมคนจากหลายหน่วยงานเข้าไว้ด้วยกัน ผู้คนต่างทัศนคติ มีวัฒนธรรมในการทำงานที่แตกต่างกัน ประกอบกับสถานที่ทำงานไม่สะดวกเพราะต้องแยกย้ายกันไปเช่าอยู่หลายอาคาร ทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ยังไม่มีระบบงาน ระเบียบข้อบังคับ จึงต้องปรับปรุงปรับเปลี่ยนวิธีบริหารงานภายในองค์กรทีละเล็กทีละน้อย..."

กระทั่งในปี 2524 เริ่มมีการจัดแบ่งหน่วยงานใหม่

ถือได้ว่าเป็นการปรับโครงสร้างองค์กรครั้งแรก แบ่งงานใน ปตท. ออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหาและกลั่นน้ำมัน, ด้านปฏิบัติการก๊าซธรรมชาติ, ด้านการตลาด, ด้านวิชาการและวางแผน, ด้านบัญชีและการเงิน, ด้านบริหาร และด้านกิจกรรมพิเศษ

ต่อมาในช่วงเวลาที่ **คุณอาณัติ อาภาภิรม** เข้ามารับตำแหน่งผู้ว่าการ ปตท. ต่อจาก **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** ก็ได้ยกระดับการจัดโครงสร้างการบริหารองค์กรเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะใกล้เคียงกับการบริหารงานของภาคเอกชนมากขึ้น

"ตอนที่ผมเป็นผู้ว่าการได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น Business Unit มีผู้จัดการใหญ่ดูแลรับผิดชอบในแต่ละธุรกิจ" คุณอาณัติ เล่าถึงการปรับเปลี่ยนงานบริหารเพื่อรองรับการเติบโต ขยายตัวในช่วงเวลาต่อมา

จาก 3 หน่วยงานที่มารวมเป็น 1 ปตท. ผ่านวิวัฒนาการปรับโครงสร้างองค์กร แตกแขนงกิจการเติบโต ขยายตัวออกไปเป็นลำดับ ทว่ายังคงความเป็นเอกภาพในความเป็น ปตท. มาจนถึงทุกวันนี้

ความสำเร็จที่ควรกล่าวถึงหลังการก่อตั้ง ปตท. บรรลุภารกิจในการควบรวมหน่วยงานด้านพลังงาน จนสามารถบริหารวิกฤตน้ำมันให้ผ่านพ้นสถานการณ์ระหว่างปี 2521-2524 มาได้ด้วยดีนั้น

ยังถือเป็นการเริ่มต้นองค์กรรัฐวิสาหกิจที่ดึงดูดเอาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันได้มากเป็นประวัติการณ์เลยก็ว่าได้

ในระดับวางนโยบาย กำหนดทิศทาง ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจริงจังนั้น ทั้ง **พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์, พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ** ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อเนื่องกันมานับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ปตท. ในปี พ.ศ. 2521 ล้วนมีคุณูปการต่อ ปตท. และการวางวิสัยทัศน์ด้านพลังงานเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เช่นเดียวกับผู้เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายทั้งในช่วงที่ดำรงตำแหน่งรัฐบาล หรือมีบทบาทในฐานะข้าราชการระดับสูงที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น **คุณจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, เรืออากาศโท ศุลี มหาสันทนะ, คุณศิววงศ์ จังคศิริ, คุณเชาว์ ณ ศีลวันต์**

ขณะที่ทีมบริหารจัดการซึ่งล้วนแต่เป็นคนรุ่นใหม่มากไปด้วยคุณภาพและคุณสมบัติ ก็เข้ามาร่วมกันบุกเบิกงานที่ท้าทายใน ปตท. ไม่ว่าจะเป็น **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์, คุณอาณัติ อาภาภิรม, คุณเลื่อน กฤษณกรี, คุณพละ สุขเวช, คุณโสภณ สุภาพงษ์, คุณสุวรรณ วลัยเสถียร, คุณศิรินทร์ นิมมานเหมินท์, คุณจิตรพงษ์ กว้างสุขสถิตย์, คุณพิชัย ชุณหวชิร, คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** ฯลฯ

จากการสานพลังของบุคลากรคุณภาพจากยุคบุกเบิก ส่งต่อความมุ่งมั่นมายัง “คน ปตท.” ในรุ่นต่อๆ มา องค์กรแห่งนี้จึงเต็มไปด้วยพลังที่พร้อมจะขับเคลื่อนไปข้างหน้า

และยังคงเป็นองค์กรที่ดึงดูด “คนดี” และ “คนเก่ง” เข้ามาสานต่อภารกิจได้อย่างไม่ขาดช่วงอีกเลย

>>

“อีกเรื่องหนึ่งที่ผมอยากกล่าวถึงคือ การเอาโรงกลั่นบางจาก ซึ่ง บริษัท ซัมมิท เช่าอยู่คืนก่อนกำหนด เรื่องนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ผมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ความจริงโรงกลั่นบางจากเป็นของรัฐอยู่แล้ว เพียงแต่ให้บริษัท ซัมมิท ซึ่งเป็นเอกชนเช่าไปโดยมีเงื่อนไขอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง คือต้องให้ความสนับสนุนรัฐในกรณีที่ประชาชนเดือดร้อนมากกว่าโรงกลั่นอื่นๆ

แต่เมื่อบริษัท ซัมมิท ไม่ทำตามเงื่อนไข ทำให้กระทบต่อความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศอย่างมาก รัฐจึงต้องเอากลับมาทำเสียเอง และผมคิดว่าเราเหนื่อยกันมากกว่าจะเอาคืนมาได้ แต่ขณะนี้คงเห็นกันแล้วว่าเราได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องและคุ้มกับความเหนื่อยยาก”

พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์
ให้สัมภาษณ์ถึงการนำโรงกลั่นบางจาก
กลับมาดำเนินการเอง

4

“ก๊าซไทย” ช่วยไทย

>>

2561 :

จากภาพมุมสูงเมื่อมองลงไปยังพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมที่เรียกรวมกันว่า “มาบตาพุด” นั้นนอกจาก ท่าเรือขนาดใหญ่ โรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีทั้งในและนอกเขตนิคมอุตสาหกรรมตั้งหลักปักฐานอย่างมั่นคง

เปลวเพลิงจากปลายหอคอยเปล่งแสงเป็นประกายลุกโชนขึ้นไปในอากาศแทบจะตลอดเวลา เสมือนว่าจะไม่มีวันดับ

ตอกย้ำความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ซึ่งขับเคลื่อนประเทศมายาวนานร่วม 40 ปีแล้ว ด้วยพลังสำคัญจาก “ก๊าซธรรมชาติ”

วัตถุดิบและเชื้อเพลิงสำคัญที่ยังคงโชติช่วง นับจากวันแรกที่ถูกขุดเจาะ ส่งผ่านท่อก๊าซทั้งที่อยู่ใต้ทะเลและใต้ผืนแผ่นดินไทย

ส่งผ่านไปยัง โรงไฟฟ้า, โรงแยกก๊าซ เพื่อส่งต่อไปยังภาคอุตสาหกรรมการผลิต/ส่งออก อันเป็นแกนหลักของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เครื่องยนต์สำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยมานับจากทศวรรษ 2530 กระทั่งกำลังถูกส่งต่อไปยังแผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ตามยุทธศาสตร์ชาติในอนาคต

ทั้งที่เมื่อย้อนกลับไป ณ จุดเริ่มต้น เส้นทางของ “ก๊าซไทย” ทอดผ่านการเรียนรู้ ปัญหา-อุปสรรค มากมาย กว่าที่จะก้าวมาทำหน้าที่ก๊าซไทย...ช่วยไทย เช่นในเวลานี้

2524 วันที่ 12 กันยายน

วันที่ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เดินทางไปทำพิธีเปิดวาล์วส่งก๊าซธรรมชาติ ณ สถานีส่งก๊าซชายฝั่ง จ.ระยอง นั้น ถือเป็นช่วงเวลาประวัติศาสตร์ที่พลิกโฉมหน้าประเทศไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ ทั้งในด้านการพัฒนาพลังงานและการพัฒนาเศรษฐกิจ

ภาพที่ พล.อ. เปรม หมุนเปิดวาล์ว โดยมี พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ ผู้ว่าการ ปตท. ตลอดจนสักขีพยานอีกเป็นจำนวนมากร่วมอยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าว ยังคงเป็นภาพที่มีความหมายสำหรับ “คน ปตท.” รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจการพลังงานมาจนถึงทุกวันนี้

พร้อมกับวลีที่เป็นคำจำกัดความอันมีความหมายลึกซึ้งจาก พล.อ. เปรม ที่ว่า นับจากนี้ไปประเทศไทยจะพัฒนาก้าวหน้าและ “โชติช่วงชัชวาล”

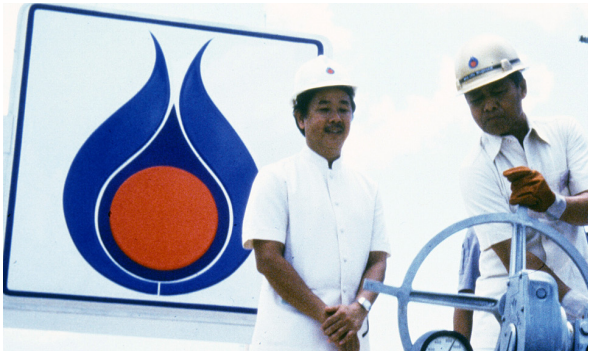

ภาพข่าวที่ พล.อ. เปรม กำลังหมุนวาล์วเพื่อเปิดใช้ท่อส่งก๊าซเป็นครั้งแรก ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับในวันต่อมาพร้อมด้วยคำพาดหัวข่าว **“โชติช่วงชัชวาล”** ถูกอธิบายความในเวลาต่อมาจาก พล.อ. เปรม ว่า

“ที่ถือเป็นการเปิดศักราชใหม่แห่งความ ‘โชติช่วงชัชวาล’ เพราะเป็นการสร้างความหวังใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ประเทศไทย... ขณะนั้นประเทศประสบปัญหาเรื่องน้ำมันแพงและขาดแคลน รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ต้องลดค่าเงินบาทในระยะต่อมา”

ที่สำคัญก็คือ **“โชติช่วงชัชวาล”** มิได้มีความหมายเฉพาะการนำก๊าซธรรมชาติขึ้นมาใช้เพื่อการผลิตไฟฟ้า ทดแทนการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศเท่านั้น

หากยังเป็นจุดเริ่มต้นของความเข้มแข็งในการพึ่งพาพลังงานด้วยตัวเอง และนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจก้าวสำคัญสำหรับประเทศไทยในระยะเวลาต่อมา

เพียงแต่กว่าจะเดินทางมาถึงจุดที่ประกาศวาระแห่งความ **“โชติช่วงชัชวาล”** นั้น ก็ต้องผ่านเส้นทางขรุขระ ผ่านความร่วมมือร่วมใจจากหลายๆ ฝ่าย กว่าที่จะนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้เพื่อประโยชน์ของคนไทยได้อย่างแท้จริง

ย้อนเวลากลับไปในปี พ.ศ. 2516

มีการยืนยันอย่างเป็นทางการถึงการค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย จากการสำรวจของ **บริษัท ยูโนแคล ไทยแลนด์ จำกัด** (Unocal Thailand, Ltd.) และ **บริษัท เท็กซัส แปซิฟิก ประเทศไทย อิงค์** (Texas Pacific Thailand, Inc.)

นั่นเป็นข่าวดีสำหรับรัฐบาลไทยที่จะมีแหล่งพลังงานสำหรับนำมาผลิตไฟฟ้า ทดแทนการผลิตไฟฟ้าด้วยน้ำมันเตา ซึ่งนอกจากจะขาดแคลนแล้วยังราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นภาระทำให้ต้องนำเข้าเสียเงินตราต่างประเทศ ส่งผลให้ขาดดุลการค้าสะสม และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความเจริญ พัฒนาภาคการผลิต-อุตสาหกรรม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่วางเอาไว้

แน่นอนว่า การสำรวจ ขุดเจาะเพื่อนำก๊าซธรรมชาติขึ้นมาใช้นั้น อย่างไรเสียต้องพึ่งพาบริษัทต่างชาติที่มีความรู้ มีเทคโนโลยี มีประสบการณ์ รัฐบาลไทยจึงใช้วิธีเปิดให้สัมปทานแก่บริษัทขุดเจาะสำรวจ จากอเมริกาและยุโรป เข้ามาดำเนินการหน้าที่ขุดเจาะเป็นของบริษัทต่างชาติ แต่เมื่อนำก๊าซขึ้นมาได้แล้ว รัฐบาลไทยจะเป็นผู้รับซื้อก๊าซจากปากหลุมที่ขุดเจาะกลางทะเล

จากนั้นรัฐบาลไทยจะดำเนินการเองทั้งหมดตามแผนงานที่ตั้งเป้าหมายไว้ ตั้งแต่การวางท่อเพื่อนำก๊าซมาส่งต่อให้ผู้ใช้ (เบื้องต้นคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย)

ไปจนถึงการสร้างโรงแยกก๊าซ เพื่อต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมต่อเนื่องในระยะต่อไป

ฟังดูเหมือนจะง่าย และน่าจะเป็นไปตามขั้นตอน...

แต่ต้องไม่ลืมว่า ทั้งหมด ทุกกระบวนการที่กล่าวมานั้น ประเทศไทยยังไม่เคยทำ ไม่มีประสบการณ์มาก่อนทั้งสิ้น!

ต้องชื่นชมในความกล้าตัดสินใจ วิสัยทัศน์ และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา “ก๊าซธรรมชาติไทย” โดยฝีมือคนไทยเอง อันเป็นเป้าหมายที่รัฐบาลในช่วงนั้นกำหนดแผนงานเอาไว้

นำมาซึ่งการจัดตั้งองค์การก๊าซธรรมชาติ (อกธ.) ในปี พ.ศ. 2520 และบรรลุข้อตกลงในการซื้อก๊าซธรรมชาติจาก บริษัท ยูโนแคล ไทยแลนด์ เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2521

(อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นอีกเพียงไม่กี่เดือน องค์การก๊าซธรรมชาติ (อกธ.) ก็ถูกรวมเข้ากับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย)

งานเจรจากับบริษัทเอกชนที่มาลงทุนสำรวจ-ขุดเจาะก๊าซ คือความ “ยาก” ด่านแรกเลยก็ว่าได้

กว่าที่จะตกลงราคารับซื้อก๊าซจนเป็นที่พอใจทั้งฝั่งผู้ซื้อและผู้ขายได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการเจรจาต่อรองที่เข้มข้น

“เท่าที่ผมจำได้ บริษัทผู้ขุดเจาะเริ่มเสนอราคาขายที่ 1.64 เหรียญสหรัฐ ต่อค่าความร้อนของก๊าซ 1 ล้านบีทียู หรือประมาณ 1,000 ลูกบาศก์ฟุต แต่ทางอนุกรรมการ (ผู้ซื้อฝ่ายไทย) เสนอกลับมาเป็น 0.5 เหรียญสหรัฐ การเสนอราคาที่ต่างกันมากขนาดนี้ ทำให้การเจรจาลำบากยิ่งขึ้น ต้องค่อยๆ ขยับราคาเข้าหากัน”
คุณปรมาภรณ์ ไกรฤกษ์ ผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ช่วงนั้นเล่าถึงความยากลำบาก

ล่วงมาจนถึงรัฐบาล พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งต้องการเร่งรัดการนำก๊าซขึ้นมาใช้ มีการตั้งคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งเพื่อเจรจาโดยเฉพาะ และทำได้สำเร็จเซ็นสัญญากันได้ในที่สุด

มิใช่เพียงแค่สัญญาแรกในการดำเนินงานที่แหล่ง “เอราวัณ” เท่านั้น การเจรจาในสัญญาซื้อขายก๊าซแหล่งต่อๆ มาก็มีเรื่องเล่าขานถึงความยากลำบากต่อเนื่องกันมาโดยตลอด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **แหล่ง “บงกช”** ซึ่ง **บริษัท เท็กซัส แปซิฟิก ประเทศไทย** ได้รับสัมปทานไปนั้น ใช้ระยะเวลาเจรจากันยืดเยื้อยาวนานนับ 10 ปี จนในที่สุด รัฐบาลไทยและ ปตท. ต้องตัดสินใจซื้อสิทธิ์คืนมาเพื่อดำเนินการเอง (และกลายเป็นจิ๊กซอว์สำคัญในการพัฒนากิจการ บริษัท ปตท. สำรวจและผลิต หรือ ปตท.สผ. ในเวลาต่อมา)

ความ “ยาก” ด่านต่อมาในการพัฒนากิจการก๊าซ นั่นคือ การลงทุนด้วยเม็ดเงินจำนวนมหาศาลเพื่อดำเนินการวางท่อทั้งบนบกและในทะเล รวมถึงการสร้างโรงแยกก๊าซไปพร้อมๆ กันด้วย

ต้องไม่ลืมว่า สถานะของประเทศไทยในช่วงบุกเบิกกิจการก๊าซธรรมชาตินั้น รัฐบาลและเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศยังสะบักสะบอมต่อเนื่องมาจากกรณี “ออยล์ช็อก” ช่วงปี 2522-2524

และ ปตท. ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจเพิ่งก่อตั้งใหม่ จำเป็นต้องกู้เงินก้อนใหญ่มากเพื่อนำมาลงทุนในโครงการสร้างท่อก๊าซจากกลางทะเลลึกในอ่าวไทยมาขึ้นบกที่บ้านหนองแฟบ มาบตาพุด จ.ระยอง จากนั้นวางท่อต่อไปยังโรงไฟฟ้าบางปะกงและโรงไฟฟ้าพระนครใต้ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

รวมถึงเงินกู้ก้อนใหญ่สำหรับก่อสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติที่มาบตาพุด จ.ระยอง (หน่วยที่ 1) มูลค่าการลงทุนสูงถึง 7,360 ล้านบาท

“ที่สนุกและตื่นเต้นก็คือการจัดหาเงินกู้สำหรับโครงการนี้ (โรงแยกก๊าซหน่วยที่ 1) จากญี่ปุ่น ทางเราด้วยความอนุเคราะห์และการสนับสนุนของสำนักงานเศรษฐกิจ

การคลัง (สศค.) กระทรวงการคลัง ได้วางแผนและดำเนินการติดต่อขอเงินกู้เยนพิเศษล่วงหน้าเป็นเวลากว่าปี มาสำเร็จเอาเมื่อท่านนายกฯ เปรม เดินทางไปเยี่ยมประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2524...” **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** อดีตผู้ว่าการ ปตท. เล่าถึงเบื้องหลังความสำเร็จในการหาแหล่งเงินลงทุนในช่วงนั้น

นับเป็นโชคดีที่ได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่นายกรัฐมนตรี พล.อ. เปรม, คุณสมหมาย ฮุนตระกูล (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในช่วงนั้น) เรืออากาศโท ศุลี มหาสันทนะ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) ฯลฯ จนในที่สุดก็ได้เงินกู้เพื่อเริ่มดำเนินการสร้างโรงแยกก๊าซในปี พ.ศ. 2525

ความ “ยาก” อีกหนึ่งด่าน นั่นคือ

การวางท่อยาว 425 กิโลเมตร จากแหล่งผลิต “เอราวัณ” มาขึ้นบกที่มาบตาพุด จ.ระยอง นั้น ปตท. ต้องพิจารณาคัดเลือกผู้รับเหมาก่อสร้างซึ่งมีเทคโนโลยีที่เชื่อถือและไว้ใจได้ว่าท่อส่งก๊าซใต้ทะเลจะมีความมั่นคง แข็งแรง

ในที่สุดจึงได้ตัดสินใจซื้อท่อก๊าซจากกลุ่ม Japanese Consortium, จ้าง บริษัท Bredero-Price International Co, Ltd. ทำการพอกท่อด้วยวัสดุพิเศษ, มี บริษัท Brown & Root International ทำงานวางท่อก๊าซในทะเล และ บริษัท Cap-Con International/Sumitomo Metal Industry/Sino-Thai Engineering ทำงานวางท่อบนบก

“เวลานั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก ต้องประมูล, ต่อรอง, ควบคุมการก่อสร้าง มีบางครั้งฝังท่อแล้วไม่จม ฝังแล้วลอยขึ้นมาอีก ฝรั่งก็แทบหมดปัญญา ผมเองก็ปวดหัวมากทีเดียว โคลนที่บางปะกง เขาเรียกว่า Bangkok mud ฝังไปแล้วลอยขึ้นมา ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ยุ่งยากพอสมควร แต่ในที่สุดก็ผ่านไปด้วยดี” **เรืออากาศโท ศุลี มหาสันทนะ** ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กำกับดูแล ปตท. เล่าถึงประสบการณ์ที่ผ่านบททดสอบมากมาย และถือเป็นบุคคลสำคัญที่ร่วมผลักดันให้กิจการก๊าซธรรมชาติของ ปตท. เริ่มต้นตั้งหลัก และเติบโตรุ่งเรืองมาจนถึงทุกวันนี้

หลังจากก้าวผ่านอุปสรรคในแต่ละด่านมาเป็นลำดับ กิจการก๊าซธรรมชาติของไทยที่ดำเนินการโดยองค์กรไทยในนาม ปตท. ก็เริ่มสร้างประโยชน์ตอบแทนให้กับประเทศไทยมาเป็นลำดับ

ทันทีที่ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยถูกส่งผ่านไปยังโรงไฟฟ้าบางปะกงและโรงไฟฟ้าพระนครใต้ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตก็สามารถลดปริมาณการซื้อ (นำเข้า) น้ำมันเตาที่เป็นเชื้อเพลิงหลักในการผลิตไฟฟ้าลงเรื่อยๆ

นั่นคือจุดสำคัญที่มาพร้อมกับ “ความมั่นคง” และเสถียรภาพในการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยที่เดิมพึ่งพาเฉพาะการใช้น้ำมันเตา-น้ำมันดีเซลเป็นเชื้อเพลิงหลัก เมื่อมีก๊าซธรรมชาติเข้ามาเป็นอีก 1 ตัวเลือก ก็ยิ่งช่วยให้การบริหารงานกิจการไฟฟ้าคล่องตัวและยืดหยุ่นได้มากขึ้น

ต่อมาโรงงานปูนซิเมนต์ไทย ที่ อ.ท่าเรือ จ.พระนครศรีอยุธยา และที่ อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ก็เปลี่ยนมาใช้ก๊าซธรรมชาติแทนน้ำมันเตา รวมถึงอีกหลายๆ โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในแนวท่อก๊าซ ก็เปลี่ยนมาใช้เชื้อเพลิงจากอ่าวไทยด้วยเช่นเดียวกัน

ก๊าซธรรมชาติที่ถูกส่งผ่านท่อยังช่วยลดต้นทุน-เพิ่มประสิทธิภาพให้ภาคอุตสาหกรรม ช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงที่เผาไหม้ได้ดีกว่า ลดมลพิษจากการใช้น้ำมันเตาได้อีกทางหนึ่ง

ก้าวกระโดดที่สำคัญและเป็นอีกหนึ่งหน้าประวัติศาสตร์ของประเทศไทยคือการเปิดใช้โรงแยกก๊าซธรรมชาติหน่วยที่ 1

โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงประกอบพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2528

ประโยชน์ทางอ้อมอีกด้านหนึ่งในระดับชาติ นั่นคือ ลดภาระของประเทศที่ต้องขาดดุลการค้าปีละเป็นจำนวนมากเนื่องจากต้องนำเข้าน้ำมันดิบมาใช้ โดยเฉพาะเพื่อการผลิตไฟฟ้า

คุณูปการของโรงแยกก๊าซ ยังนำไปสู่การพัฒนาการใช้ก๊าซ LPG หรือก๊าซหุงต้ม ให้เกิดประโยชน์ในหลายๆ มิติ ทั้งในการใช้งานเพื่อการผลิต/อุตสาหกรรม และการปรับเปลี่ยนให้คนไทยได้มีโอกาสใช้ก๊าซ LPG สำหรับการประกอบอาหาร ทดแทนการใช้ไม้ฟืน/ถ่าน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ลดลง ทั้งยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยไปพร้อมกันด้วย

ท้ายที่สุด ผลพวงจากการนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยมาผ่านกระบวนการแยกที่โรงแยกก๊าซ ยังเป็นต้นธารของการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมต่อเนื่อง สร้างความรุ่งเรืองให้กับประเทศไทย สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนในทศวรรษต่อมา

นี่คือ “คุณค่า” ของการพัฒนากิจการก๊าซธรรมชาติ ที่สร้างประโยชน์มหาศาลให้กับ “คนไทย” และประเทศไทยอย่างแท้จริง

5

คนไทยทำได้ : ปตท.สผ.

>>

2561 :

บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. ประกาศตัวเป็นผู้เข้าร่วมประมูลขอสิทธิ์สำรวจและผลิตปิโตรเลียมแหล่งก๊าซธรรมชาติ 2 แหล่งสำคัญ นั่นคือ แหล่งเอราวัณและแหล่งบงกช ที่กำลังจะสิ้นอายุสัมปทานในปี 2565-2566 (มีผู้เสนอตัวเข้าร่วมประมูล 2 ราย คือ ปตท.สผ. และ บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต)

เฉพาะ 2 แหล่งนี้มีกำลังผลิตก๊าซธรรมชาติรวมกัน 2,110 ล้าน ลบ.ฟุต/วัน หรือคิดเป็นร้อยละ 75 ของก๊าซที่ผลิตในอ่าวไทยทั้งหมด

นั่นเป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนว่า ปตท.สผ. บริษัทคนไทยมีศักยภาพพร้อมที่จะดูแล-ดำเนินการในด้านขุดเจาะก๊าซในอ่าวไทยเต็มรูปแบบ

ทั้งยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า ตั้งแต่กระบวนการสำรวจ ขุดเจาะ นำก๊าซส่งผ่านท่อ ทุกกระบวนการนั้น ล้วนทำได้โดยคนไทยทั้งสิ้น...

โดยเฉพาะบทบาทในด้านการสำรวจ-ผลิต ปิโตรเลียมนั้น ปตท.สผ. เป็นผู้รับผิดชอบและก้าวมาไกลจากจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 ไม่น้อยเช่นกัน

จุดเริ่มต้นที่มีทุนจดทะเบียนเพียง 400,000 บาท ร่วมลงทุนกับบริษัทข้ามชาติเพื่อรับสัมปทานผลิตน้ำมันดิบที่ อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร

ทว่าต่อมาขยายธุรกิจ สามารถเข้าจดทะเบียนระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ กลายเป็นบริษัทที่มีสินทรัพย์รวมมากกว่า 600,000 ล้านบาท พร้อมกระจายการลงทุนสำรวจ/ผลิต น้ำมันไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น ตะวันออกกลาง, อเมริกากลาง, อเมริกาใต้, แอฟริกา ฯลฯ

“สำหรับงานด้านสำรวจและผลิตปิโตรเลียมนั้น

แม้จะเป็นที่ตระหนักดีว่าเป็นธุรกิจสำคัญและสามารถทำรายได้ดี แต่การดำเนินธุรกิจสำรวจและผลิตปิโตรเลียมเป็นงานยากและต้องใช้เงินลงทุนมหาศาล สำหรับ ปตท. ต้องใช้เวลานานกว่าจะเข้าสู่ธุรกิจสำรวจและผลิตปิโตรเลียมได้อย่างจริงจัง”
คุณศิววงศ์ จังคศิริ อดีตอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อดีตประธานกรรมการ ปตท. ผู้มีบทบาทร่วมกับการบริหารงาน ปตท. ยาวนานถึง 18 ปี ให้ภาพรวมถึงความยากในการแจ้งเกิด ปตท.สผ.

นั่นคือหลังจาก ปตท. สามารถดำเนินธุรกิจจัดหาพลังงาน ดำเนินธุรกิจกลั่นน้ำมัน การทำระบบคลังสำรอง รวมไปถึงธุรกิจก๊าซธรรมชาติได้เกือบจะครบวงจรแล้ว ต้องใช้เวลาอีกร่วม 10 ปี (หลังตั้ง ปตท.) จึงเริ่มทำงานด้านสำรวจและผลิต

การถือกำเนิดของ ปตท.สผ. จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญอย่างแน่นอน

เพราะนับจากการประกาศว่าพบแหล่งสำรองปิโตรเลียมในรูปก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ซึ่งมีปริมาณมากพอสำหรับดำเนินการเชิงพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2516 กิจกรรมการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมก็เริ่มต้นอย่างคึกคัก

หากแต่เป็นความคึกคักสำหรับผู้เล่นที่เป็นชาวต่างชาติซึ่งล้วนเป็นผู้ผลิตปิโตรเลียมรายใหญ่ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น บริษัท **Texas Pacific** หรือ **Unocal**

ในขณะที่รัฐบาลซึ่งทำงานต่อเนื่องจากยุค พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อเนื่องมาถึงยุค พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ต่างก็มีเป้าหมายเดียวกันว่าการดำเนินธุรกิจปิโตรเลียมทุกขั้นตอนตั้งแต่สำรวจ-ผลิต จนถึงการจำหน่ายนั้น คนไทยต้องเรียนรู้จนสามารถทำได้เอง

คุณเชาว์ ณ ศีลวันต์ อดีตประธานกรรมการ ปตท. ผู้มีส่วนผลักดันงานในยุคบุกเบิกก็ยืนยันว่านั่นคือเป้าหมายเชิงนโยบายของรัฐบาลเลยทีเดียว

“การดำเนินธุรกิจปิโตรเลียมนั้น หากจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องสามารถทำให้ได้ทั้งในธุรกิจต้นทาง (Upstream) คือการสำรวจและผลิต กับธุรกิจปลายทาง (Downstream) ก็คือการจัดหา กลั่น ขนส่ง และจำหน่าย... อย่างไรก็ดีด้วยข้อจำกัดในเรื่องเทคโนโลยี บุคลากร และเงินทุน ทำให้ ปตท. ต้องใช้เวลาจนถึงปี 2528 จึงจัดตั้ง ปตท.สผ. ได้สำเร็จ”

จึงกล่าวได้ว่า ปตท.สผ. เกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งเล็งเห็นว่า ปตท. จะต้องเป็นกลไกหลักในธุรกิจปิโตรเลียมต้นทาง จึงมอบหมายให้จัดตั้ง ปตท.สผ. เพราะเห็นประโยชน์ที่จะทำให้รัฐบาลสามารถเข้าไปมีส่วนแข่งขันและร่วมทุนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งปันผลประโยชน์มาจากบริษัทต่างชาติ ที่สำคัญคือสร้างโอกาสให้คนไทยฝึกฝนเรียนรู้เทคโนโลยีและวิธีการดำเนินธุรกิจ สำรวจและผลิตปิโตรเลียม

ที่สำคัญ ปตท.สผ. เกิดขึ้นบนเงื่อนไขที่จะต้องหาทางออกหรือผ่าทางตันในการดำเนินงานเพื่อรับสัมปทานจากรัฐให้ได้ด้วย

โจทย์ข้อสำคัญนั่นคือ หากเป็นการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย หรือ ปตท. เสนอตัวเข้ารับสัมปทานในการสำรวจ ขุดเจาะ หรือผลิตน้ำมัน/ก๊าซธรรมชาติ นั้นไม่สามารถทำได้!

เพราะในทางกฎหมายแล้ว ปตท. ก็มีสถานะเป็น “รัฐ” ด้วยเช่นเดียวกัน

จากข้อติดขัดในด้านกฎหมายดังกล่าว

บวกกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารทั้งในฝ่ายนโยบายภาครัฐและผู้บริหาร ปตท. เอง ที่คิดว่าหน่วยงานสำหรับบุกในเรื่องสำรวจและผลิตปิโตรเลียมนั้นต้องมีความคล่องตัวสูง สามารถระดมทุนมาใช้เพื่อการลงทุนได้มากและรวดเร็ว

นั่นทำให้เกิดเป็น **บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด** จดทะเบียนเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2528 พร้อมกับสถานะในการเป็นบริษัทเอกชน มีทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 400,000 บาท

ภารกิจแรกคือการเข้าร่วมลงทุนกับ **บริษัท ไทยเชลล์เอ็กซพลอเรชั่นแอนด์โปรดักชั่น จำกัด** รับสัมปทานในการสำรวจและผลิตน้ำมันดิบในแหล่งผลิตลานกระบือ จ.กำแพงเพชร หรือแหล่งน้ำมันสิริกิติ์และน้ำมันดิบเพชรนั่นเอง

"ภารกิจในยุคแรกของ ปตท.สผ. จะเน้นการสำรวจและผลิต โดยนำก๊าซธรรมชาติที่เรามีในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ในประเทศก่อน เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของคนไทยพัฒนาทรัพยากรของประเทศขึ้นมาให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่" **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** อดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ผู้เติบโตมาจาก ปตท.สผ. เล่าย้อนถึงบทบาทในจุดเริ่มต้นของ ปตท.สผ.

นั่นทำให้บทบาทในยุคแรกยังเป็นเพียงแค่บริษัทที่เป็น **"ผู้ร่วมทุน"** เพราะยังไม่มีเทคโนโลยี ไม่มีประสบการณ์ในการสำรวจปิโตรเลียม และบุคลากรยังไม่เพียงพอ

จากการขุดเจาะน้ำมันดิบบนแผ่นดิน ก้าวต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ถือเป็นหมุดหมายที่สำคัญอย่างแท้จริงสำหรับ ปตท.สผ. เมื่อมีโอกาสได้เข้าไปดำเนินการสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย

หลังจากที่ บริษัท เท็กซัส แปซิฟิก ประเทศไทย อิงค์ ซึ่งได้รับสัมปทานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในแหล่งบงกช แต่ไม่สามารถเจรจาตกลงซื้อขายก๊าซกับ ปตท. ได้ (การเจรจายืดเยื้อยาวนานร่วม 10 ปี)

ในที่สุด บริษัท เท็กซัส แปซิฟิก จึงตัดสินใจยุติการดำเนินงาน พร้อมขายสิทธิ์สัมปทานให้กับ ปตท.สผ.

อย่างไรก็ตาม แม้จะได้สัมปทานมาแล้ว แต่ ปตท.สผ. ก็ยังต้องเป็นผู้ร่วมดำเนินการ โดยดึงเอา 3 บริษัท ได้แก่ **บริษัท โททาล เอ็กพลอเรชั่น แอนด์ โปรดักชั่น ไทยแลนด์ จำกัด (ฝรั่งเศส), บริษัท บริติช แก๊ส ไทยแลนด์ จำกัด (อังกฤษ)** และ **บริษัท สแตทออยล์ ประเทศไทย จำกัด (นอร์เวย์)**

บนข้อตกลงที่ โททาลจะเป็นผู้ดำเนินการหลัก ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดความรู้-เทคโนโลยีและพัฒนาทักษะความสามารถของบุคลากรไทย

กระทั่งในที่สุด เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ปตท.สผ. ก็รับโอนการดำเนินงานผลิตในแหล่งบงกชมาจากโททาล กลายเป็นงานผลิตปิโตรเลียมกลางทะเลที่คนไทย “ทำเอง” และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพนับจากนั้นมา

ภาพจริงที่เกิดขึ้นจวบจนถึงทุกวันนี้

คือความภาคภูมิใจเมื่อมองไปยังแท่นขุดเจาะกลางทะเลอ่าวไทยที่เคยเต็มไปด้วยพนักงานชาวต่างชาตินั้น ถูกทดแทนด้วย วิศวกร ช่างเทคนิคและผู้เชี่ยวชาญคนไทยที่สามารถดำเนินงานได้ด้วยตัวเองทั้งสิ้น

วันนี้ ไม่ว่าจะเป็นก๊าซที่ส่งตรงไปยังโรงแยกก๊าซทั้งที่มาบตาพุดและ อ.ขนอม ไม่ว่าจะเป็นก๊าซ LPG ที่ใช้ทั้งในครัวเรือน-รถยนต์-อุตสาหกรรม, ก๊าซ NGV ที่เป็นเชื้อเพลิงสำหรับภาคการขนส่ง, ก๊าซที่ส่งเข้าสู่โรงไฟฟ้าพลังความร้อน

ล้วนเป็นฝีมือและผลงานของ “คนไทย” จากทีมบุคลากรคุณภาพของ ปตท.สผ. นั่นเอง

หลังจากบรรลุเป้าหมายหลักในการดำเนินกิจการสำรวจ/ผลิตปิโตรเลียม “โดยคนไทย” เรียบร้อยแล้ว ปตท.สผ. ก็ยังทะยานก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง พัฒนาขีดความสามารถในด้านต่างๆ ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

โดยในด้านเงินทุนที่ต้องใช้สำหรับการลงทุนสำรวจแหล่งปิโตรเลียมใหม่ๆ นั้น ก็สามารถระดมทุนได้ด้วยตัวเอง หลังจากเข้าจดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชน ระดมทุนจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2536

ในด้านการสำรวจ-แสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ ด้วยตระหนักดีว่า แม้จะมีแหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยมากในระดับหนึ่ง แต่หากพิจารณาจากความต้องการใช้งานยังเติบโตเพิ่มตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคมของประเทศไทยแล้ว ปตท.สผ. ก็เลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องก้าวออกไปเผชิญความท้าทายในแหล่งที่จะมีโอกาสได้ “ค้นพบ” รวมถึงได้สัมปทานแหล่งปิโตรเลียมอื่นๆ

เพื่อเข้ามาเสริมความมั่นคงทางพลังงานให้แน่ใจได้ว่า ทั้งการผลิตไฟฟ้า การขนส่ง ภาคอุตสาหกรรมจะต้องมีพลังงานรองรับอย่างเพียงพอและมั่นใจได้

การแสวงหาโอกาสเพื่อเข้าไปพัฒนาแหล่งปิโตรเลียมในประเทศเพื่อนบ้านจึงเกิดขึ้นและเป็นรูปเป็นร่างในช่วง พ.ศ. 2538-2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จในการเจรจาจนสามารถทำสัญญาเข้าไปสำรวจ/ผลิต พัฒนาแหล่งก๊าซยานาดาและแหล่งก๊าซเยตากุน ในสหภาพเมียนมา นำไปสู่การวางท่อก๊าซในภาคตะวันตก เพื่อนำมาใช้ในประเทศไทย

ต่อเนื่องด้วยการทำโครงการร่วมพัฒนาแหล่งก๊าซ JDA เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย โดยบรรลุข้อตกลงเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2540

ปฏิบัติการ “แสวงหาแหล่งพลังงาน” เริ่มขยับขยายออกจากอ่าวไทย มุ่งไปสู่แหล่งพลังงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และก้าวออกไปสู่ในทุกทวีปทั่วโลก

โดยใช้ประสบการณ์ องค์ความรู้จากการเป็นผู้สำรวจ พัฒนา ไปจนถึงการผลิตปิโตรเลียม ไม่ว่าจะในรูปของก๊าซธรรมชาติ หรือน้ำมันในประเทศไทย ขยายบทบาทออกไปเป็นผู้ลงทุนในทุกแหล่งพลังงานที่มีศักยภาพ

ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปลงทุนโครงการมาเรียนา ออยล์แซนด์ ในประเทศแคนาดา, การสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในแหล่งมอนทารา ประเทศออสเตรเลีย, โครงการสำรวจ/ผลิต ที่ยังอยู่ในขั้นตอนที่แตกต่างกัน อาทิ อินโดนีเซีย, โอมาน, อียิปต์, โมซัมบิก, เม็กซิโก, บราซิล ฯลฯ

นั่นเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทและภารกิจ

ของ บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. ซึ่งตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา มีการปรับปรุง พัฒนา ขยายขอบข่าย

ความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศไทยในหลากหลายมิติ

บนความมุ่งมั่นที่จะรองรับความต้องการทั้งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติให้เพียงพอ

โดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติซึ่งเป็นเชื้อเพลิงสำคัญในการผลิตกระแสไฟฟ้าของประเทศ ช่วยทดแทนการนำเข้า และลดการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศ ช่วยผลักดันอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของไทยและเศรษฐกิจไทย เนื่องจากเป็นวัตถุดิบตั้งต้นที่สำคัญของปิโตรเคมี รวมถึงก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG) ที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนตลอดจนภาคอุตสาหกรรม

นี่คือความภาคภูมิใจเมื่อมองย้อนกลับไปแล้วได้เห็นว่า ปตท.สผ. พิสูจน์ให้เห็นแล้วถึงความสามารถของคนไทยในการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมได้อย่างมีประสิทธิภาพทัดเทียมบริษัทน้ำมันนานาชาติ และสร้างประโยชน์ให้กับประเทศไทย

ด้วยฝีมือคนไทยที่ไม่น้อยหน้าชาติใดในโลกเช่นกัน

6

LPG ส่งถึงครัวทั่วไทย ทดแทนการใช้ฟืน

นอกเหนือไปจากภารกิจด้านกิจการน้ำมัน

ซึ่ง ปตท. ถือเป็นความสำคัญในลำดับต้นที่จะต้องสร้างความมั่นคงและมั่นใจให้กับผู้ใช้แล้ว

อีกบทบาทหนึ่งซึ่ง ปตท. มุ่งมั่นในการดำเนินงานมาตลอดระยะเวลาร่วม 40 ปี นั่นคือ การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ก๊าซแอลพีจี : Liquefied Petroleum Gas : LPG หรือที่คุ้นเคยกันในชื่อ “ก๊าซหุงต้ม”

ก๊าซ LPG ที่กลายมาเป็นเชื้อเพลิงหลักสำหรับครัวเรือน ร้านค้าทั่วประเทศไทย ส่งต่อความอร่อย สะดวก ปลอดภัย และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ไม่ว่าจะเป็นครัวใหญ่ในภัตตาคารจีนหรูระดับ **“เหลา”** หรือร้านดังสไตล์ **“สตรีตฟู้ด”** ย่านเยาวราช ก๊าซ LPG ก็เข้าไปมีบทบาทในกระบวนการรังสรรค์เมนูแสนอร่อยทั่วไทยเสมอมา

เช่นเดียวกับ “ชามตราไก่” ตลอดจนผลิตภัณฑ์เซรามิกขึ้นชื่อจากเมืองลำปางที่ส่งออกไปจำหน่ายทั่วโลกนั้น ก๊าซ LPG คือเชื้อเพลิงหลักที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของอุตสาหกรรมนี้

เป็นเชื้อเพลิงหลักที่ขาดไม่ได้ไปในที่สุด

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการใช้ก๊าซ LPG

ก็เริ่มต้นจากปัญหาความต้องการที่เพิ่มขึ้นตามทิศทางการเติบโตของจำนวนประชากร การขยายตัวของเมืองรวมถึงภาคธุรกิจ การค้า ภาคการผลิต

มีการศึกษารวบรวมตัวเลขและพบว่า จากปี พ.ศ. 2522 ซึ่งมีความต้องการใช้ก๊าซแอลพีจีอยู่ที่ประมาณ 177,000 ตัน/ปี พอมาถึงปี 2526 ความต้องการก็เพิ่มขึ้นเป็น 229,800 ตัน/ปี

โจทย์ที่สำคัญที่แทบไม่แตกต่างไปจากวิกฤตน้ำมันที่ประเทศไทยต้องเผชิญนั่นคือ ก๊าซแอลพีจี ที่ใช้ในประเทศไทยเป็นเชื้อเพลิงที่ต้องนำเข้า สูญเสียเงินตราให้กับต่างประเทศปีละมากๆ (แอลพีจีหลักๆ ได้มาจากโรงกลั่นน้ำมัน 3 แห่งที่มีอยู่ในเมืองไทยขณะนั้น)

จากโจทย์ดังกล่าว รัฐบาลโดยกระทรวงอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่กำหนดนโยบายด้านพลังงานจึงมองเห็นประเด็นสำคัญ คือ

1. ต้องเร่งนำก๊าซ LPG ที่เราผลิตได้เองจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้ลดการนำเข้า โดยมีเป้าหมายว่าเมื่อโรงแยกก๊าซธรรมชาติเริ่มดำเนินการได้ จะสามารถผลิตแอลพีจีได้มากถึงระดับ 400,000 ตัน/ปี

2. สร้างความสะดวกให้ครัวเรือน ร้านค้า ตลอดจนโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ก๊าซแอลพีจีเป็นเชื้อเพลิง

3. ส่งเสริมให้มีการใช้ LPG เป็นก๊าซหุงต้มในครัวเรือนอย่างกว้างขวาง เพื่อทดแทนการใช้ฟืน อันเป็นผลพวงให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่ามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

4. ส่งเสริมให้มีการใช้ LPG กระจายออกไปอย่างทั่วถึงในทุกภูมิภาคทั่วประเทศไทย และกำหนดให้จำหน่ายในราคาเดียวกันทั่วประเทศด้วย

โจทย์ที่ท้าทายพร้อมทั้งเป้าหมาย 4 ประเด็นดังกล่าวถูกส่งมอบให้ ปตท. เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ โดยเริ่มศึกษาความเป็นไปได้ กำหนดแผนงาน กำหนดเป้าหมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา

แผนงานตลอดจนแผนการลงทุน

ที่ ปตท. จัดทำได้รับการพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ก่อนจะนำเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่มี พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

มิถุนายน 2525 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ ปทต. ดำเนินการตามแผนงาน ซึ่งจะเป็นการลงทุนครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

ที่ต้องเป็นการลงทุนครั้งใหญ่ มูลค่าการลงทุนรวมประมาณ 2,600 ล้านบาท ก็เพราะนอกจากจะสร้างระบบการจำหน่ายก๊าซแอลพีจีกระจายไปทั่วประเทศแล้ว ปตท. ยังต้องลงทุนก่อสร้างคลังเก็บและโรงบรรจุก๊าซแอลพีจีพร้อมๆ กันถึง 6 แห่ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

โดยคลังเก็บก๊าซและโรงบรรจุก๊าซแอลพีจี 6 แห่ง ประกอบด้วย 1. กรุงเทพฯ (บางจาก) 2. บ้านโรงโป๊ะ (ชลบุรี), นครสวรรค์, ลำปาง, ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี (ต่อมามีการสร้างแห่งที่ 7 ที่ จ.สงขลา)

ในแผนลงทุนยังประกอบด้วยการสร้างระบบจัดส่งกระจายสินค้า ทั้งทางถนน (เริ่มต้นจากรถบรรทุกก๊าซ 12 คัน) และทางราง ซึ่งต้องจัดซื้อหัวรถจักรลากจูงและตู้รถไฟสำหรับบรรทุกก๊าซ

การลงทุนสร้างคลังก๊าซแอลพีจีกระจายออกไปถึง 6 แห่ง ก็เพื่อให้ครอบคลุมและเข้าถึงจังหวัดต่างๆ อย่างทั่วถึง หลังจากในยุคเริ่มต้นของการใช้ก๊าซแอลพีจีนั้น บริษัทต่างชาติเป็นผู้ดำเนินการและเน้นเฉพาะในตลาดกรุงเทพฯ เนื่องจากไม่ต้องการมีภาระในการขนส่ง

ในจังหวัดต่างๆ ในยุคนั้นเป็นที่รู้กันดีว่าหากมีความต้องการใช้ “เตาแก๊ส” (เตาที่ใช้ร่วมกับถังก๊าซแอลพีจี) ก็จำเป็นต้องใช้ในราคาที่สูง โดยเฉพาะก๊าซแอลพีจีนั้นหากต้องขนส่งเป็นระยะทางไกลจากกรุงเทพฯ ก็จะถูกบวกราคาสูงขึ้นมาก

ทำให้การส่งเสริมการใช้ก๊าซแอลพีจีในต่างจังหวัดทำได้ยากและขยายตัวช้ามาโดยตลอด

การลงทุนครั้งใหญ่ของ ปตท. จึงกลายเป็นจุดพลิกโฉมหน้าในการเปลี่ยนผ่านจากยุค “เตาถ่าน/เตาฟืน” ไปสู่ยุค “เตาแก๊ส” เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกระจายอย่างทั่วถึงไปทุกภาค ทุกจังหวัดของประเทศไทย

หลังจากก่อสร้างคลังเก็บและบรรจุก๊าซทั้ง 6 แห่ง

เรียบร้อยในปี 2528 ทยอยเปิดใช้งานมาเป็นลำดับ

จากนั้นในวันที่ 11 สิงหาคม 2529 ปตท. ก็ประกาศใช้ราคาขายส่งก๊าซแอลพีจี (ราคาหน้าคลังบรรจุก๊าซ) ให้มีราคาเดียวกันทั้งประเทศ ที่เรียกว่า Uniprice

ผลของการประกาศราคาเดียวทั่วประเทศดังกล่าว ทำให้ราคาก๊าซแอลพีจีในจังหวัดต่างๆ ที่เคยสูงกว่าราคาก๊าซแอลพีจีที่กรุงเทพฯ มาก ปรับตัวลงมาอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ถือเป็นจุดสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนส่วนใหญ่เปลี่ยนจากที่เคยใช้เตาฟืนหรือเตาถ่าน มาใช้ “เตาแก๊ส” กันมากขึ้น และขยายตัวอย่างรวดเร็ว

นอกจากครัวเรือน ร้านอาหาร ร้านค้าที่ใช้ก๊าซแอลพีจีแพร่หลายมากขึ้นแล้ว ในกลุ่มผู้ประกอบการ โรงงานที่ต้องใช้ก๊าซแอลพีจีในกระบวนการผลิต เช่น อุตสาหกรรมอาหาร, อุตสาหกรรมเซรามิก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเซรามิกใน จ.ลำปาง (ซึ่งมีคลังก๊าซแอลพีจีรองรับ) ก็ได้อานิสงส์จากการได้ใช้ก๊าซแอลพีจีแทนการใช้เชื้อเพลิงประเภทฟืน หรือใช้น้ำมันในกระบวนการผลิต ลดต้นทุน และลดมลภาวะไปพร้อมๆ กันด้วย

ถือเป็นจุดที่บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่รัฐบาลมอบหมายมา นั่นคือ ใช้ประโยชน์จากก๊าซแอลพีจีที่ขุดขึ้นมาใช้จากอ่าวไทย ลดการนำเข้าจากต่างประเทศ และลดการใช้ถ่าน/ฟืน เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าไปในเวลาเดียวกัน

หลังจากโรงแยกก๊าซของ ปตท. สามารถผลิตก๊าซได้ในระดับ 400,000 ตัน/ปี เมื่อรวมกับก๊าซแอลพีจีที่ผลิตได้จากโรงกลั่นภายในประเทศประมาณ 120,000 ตัน/ปี ทำให้ปริมาณผลิตรวมกันแล้วเพียงพอสำหรับการใช้ภายในประเทศ จนไม่ต้องนำเข้าอีกนานหลายปี

(การใช้ก๊าซแอลพีจียังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงต่อมา ทั้งในภาคอุตสาหกรรม, ครัวเรือน, เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี รวมถึงใช้ในภาคการขนส่งทดแทนการใช้น้ำมัน จนต่อมานำเข้าจากต่างประเทศเพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น)

ผลพวงจากการทุ่มเทพัฒนาการใช้ก๊าซแอลพีจีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

มีการลงทุนสร้างคลังก๊าซกระจายออกไปทั่วประเทศ สร้างระบบขนส่งกระจายก๊าซแอลพีจีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประกอบกับการพัฒนาคุณภาพ สร้างมาตรฐานความปลอดภัยทั้งในกระบวนการบรรจุ ขนส่ง ตลอดจนพัฒนาถังบรรจุก๊าซขนาดต่างๆ นั่นทำให้ ก๊าซแอลพีจี ปตท. ได้รับความเชื่อถือจากผู้ใช้มากขึ้นๆ จนกลายเป็นผู้นำตลาด ครองส่วนแบ่งตลาดสูงที่สุดมาโดยตลอด

มีการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการใช้สโลแกน “ปลอดภัยทุกถัง พลังเต็มทุกใบ” ขณะเดียวกันก็เร่งยกระดับคุณภาพและบริการโดยทำงานร่วมกับร้านค้าตัวแทนจำหน่ายกว่า 1,000 แห่งทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว แก่ผู้ใช้ก๊าซ ไม่ว่าจะเป็นร้านค้า หรือครัวเรือนทั่วไป

จวบจนถึงทุกวันนี้ สัญลักษณ์เปลวเพลิงบนถังก๊าซ ปตท. จึงยังให้ความมั่นใจว่า

“สัญลักษณ์ที่เชื่อถือได้ว่าปลอดภัยสำหรับครัวไทยทุกยุคทุกสมัยตลอดมา”

7

ใช้ก๊าซฯ ให้ครบทุกอณู สู่ปิโตรเคมี

>>

หากการนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ขึ้นมาใช้ในก้าวแรกคือ

การต่อท่อตรงส่งไปเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าทั้งที่โรงไฟฟ้าบางปะกงและโรงไฟฟ้าพระนครใต้

การเปิดใช้โรงแยกก๊าซธรรมชาติที่มาบตาพุด จ.ระยอง คือก้าวที่ 2 ซึ่งเป็นจังหวะก้าวสำคัญที่นอกจากจะแยกก๊าซธรรมชาติที่มีส่วนประกอบสำคัญมากมาย จนได้ก๊าซแอลพีจี ส่งกระจายออกไปสร้างความสุขในครัวเรือนต่างๆ ทั่วแล้ว

ยังเป็นก้าวสำคัญในการดึงเอาส่วนประกอบสำคัญที่ผสมอยู่ในก๊าซธรรมชาติออกมาสร้างประโยชน์ สร้างมูลค่าเพิ่ม ต่อยอดได้อีกมหาศาล

เพราะการนำก๊าซธรรมชาติไปเข้าเตาเผาเพื่อทำไฟฟ้านั้น

ก็ไม่ต่างจากการ “เอาไม้สักไปทำฟืน”!!!

นั่นคือคำอธิบายที่เข้าใจได้ง่ายที่สุดสำหรับการใช้ก๊าซธรรมชาติยุคแรก ซึ่งต่อท่อตรงเข้าไปเป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงไฟฟ้า

แต่เมื่อโรงแยกก๊าซสร้างเสร็จเริ่มดำเนินการแล้ว การใช้ประโยชน์จากก๊าซอ่าวไทยซึ่งมีคุณประโยชน์อเนกอนันต์ จึงถูกยกระดับให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นั่นคือแทนที่จะ **“เอาไม้สักไปทำฟืน”** แบบเดิม ก็เปลี่ยนมาแปรรูปนำไม้สักแต่ละส่วนไปใช้งานให้เกิดมูลค่าสูง เป็นบ้าน เป็นเฟอร์นิเจอร์ เป็นงานแกะสลักมูลค่าสูง ฯลฯ

หากจะเหลือเอาไปเผาถ่านทำฟืนก็เป็นเฉพาะเศษไม้ เปลือกไม้เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม กว่าจะก้าวมาถึงจุดที่ประสบความสำเร็จต่อเนื่องมาอีกหลายทศวรรษนั้น ต้องยกเครดิตให้กับวิสัยทัศน์ ความกล้า และความทุ่มเทในการผลักดันโครงการพัฒนาปิโตรเคมี ที่รัฐบาลในสมัย พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์, รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานรุ่นบุกเบิกของ ปตท. ที่รับอาสามาเป็น **“หน่วยหน้ากล้าตาย”** ผลักดันโครงการปิโตรเคมีแห่งชาติ ที่ต่อมาคือฐานรากสำคัญของอีกหลายๆ อุตสาหกรรมมูลค่าหลายแสนล้านของประเทศไทย

เป็นความกล้าในการบุกเบิก จากจุดที่ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีใครเคยทำ หรือกล้าที่จะลงทุนในเรื่องนี้มาก่อนเลย

และต้องบันทึกไว้ด้วยว่า บุคคลสำคัญในรัฐบาลเวลานั้น ที่มีบทบาทและทุ่มเทกับการผลักดันให้เกิดบริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ ก็คือ **คุณจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา** ซึ่งกำกับดูแลกระทรวงอุตสาหกรรมอยู่ในขณะนั้น

“การพัฒนาการใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติในสมัยนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

เป็นความคิดของผู้ที่มีความรู้ในช่วงนั้นซึ่งเสนอว่าเราไม่ควรที่จะเอาแหล่งพลังงานของเรามาใช้ในเชิงที่เป็นพลังงานโดยตรงหรือเผาทิ้งไปเฉยๆ แต่ควรเอามาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วย

เพราะมีข้อมูลว่าก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยของเรามีสารไฮโดรคาร์บอนต่างๆ เป็นองค์ประกอบมากมาย ถ้าเอาไปเผาทิ้ง ส่วนที่ควรจะเป็นประโยชน์ก็อาจจะสูญหายไป จึงมีความคิดที่จะศึกษาเรื่องปิโตรเคมี ปรัชญาการทำงานในขณะนั้นกำหนดว่า รัฐต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ส่วนการลงทุนเป็นเรื่องที่ ปตท. ซึ่งเป็นกลไกของรัฐต้องรับผิดชอบ

ปตท. จึงมีส่วนสำคัญตั้งแต่นำก๊าซฯ ขึ้นมา เสร็จแล้วก็มาแยกก๊าซฯ เอามาทำก๊าซหุงต้ม และผลิตวัตถุดิบป้อนให้กับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี" **คุณจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา** อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และอดีตประธานคณะอนุกรรมการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เล่าย้อนถึงจุดเริ่มต้นในการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งเขาได้รับมอบหมายโดยตรงจาก พล.อ. เปรม ให้นั่งเป็นหัวเรือใหญ่ในการขับเคลื่อนและผลักดันให้นโยบายในเรื่องนี้ถูกแปรให้เป็นรูปธรรมให้ได้

เป็นวิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน ตามแผนที่จะต้องดำเนินการให้ครบถ้วนไปพร้อมๆ กันทั้งในเรื่อง

- การพัฒนาการใช้ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย โดยมีโรงแยกก๊าซธรรมชาติเป็นแกนสำคัญ
- ใช้ศักยภาพจากก๊าซธรรมชาติสร้างอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ทั้งขั้นต้นและขั้นปลาย
- ใช้อุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นหัวหอกนำเพื่อให้แผนพัฒนา "อีสเทิร์นซีบอร์ด" เกิดขึ้นจริง และดึงดูดการลงทุนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเป้าหมายที่ชัดเจนและสัมพันธ์กัน ระหว่างการบุกเบิกอุตสาหกรรมปิโตรเคมี พร้อมจุดประกายให้ “อีสเทิร์นซีบอร์ด” หรือโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกกลายเป็นจริงและเป็นจุดเปลี่ยนที่นำไปสู่ความสำเร็จในเวลาต่อมา

อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่จะต้องบุกเบิกนั้น มียุทธศาสตร์วางไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าจะเป็นปิโตรเคมีคอมเพล็กซ์ที่รัฐบาลและ ปตท. จะต้องมีบทบาทในการผลิตขั้นต้น หรือ Upstream จากนั้นภาคเอกชนก็จะนำเอาวัตถุดิบไปผลิตสินค้าแบบที่เรียกว่า Downstream เป็นการร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนอย่างใกล้ชิดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

จากแผนงานและยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงนำไปสู่การจัดตั้ง “บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ” ขึ้น

แต่แม้จะถูกกำหนดให้เป็นแผนงานซึ่งสภาพัฒน์ยืนยันอย่างมั่นใจว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จและมั่งคั่ง รวมทั้งยังถูกบรรจุไว้เป็นยุทธศาสตร์หลักของอีสเทิร์นซีบอร์ด

แต่เอาเข้าจริงก็ยังไม่มีภาคเอกชนรายใหญ่รายใดในประเทศที่จะมั่นใจหรือกล้าออกมาประกาศว่าพร้อมที่จะเข้ามาลงทุน ซื้ออนาคตกับ “อุตสาหกรรมปิโตรเคมี” ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย

โดยมูลค่าการลงทุนโครงการดังกล่าวถูกประเมินเบื้องต้นไว้ว่าจะต้องใช้เงินลงทุนไม่ต่ำกว่า 5,000 ล้านบาท

นี่ยังไม่นับรวมความท้าทายที่เกิดกรณีปริมาณก๊าซที่ยูโนแคลผลิตได้มีน้อยกว่าที่ประมาณการไว้

คณะอนุกรรมการอุตสาหกรรมปิโตรเลียมได้พิจารณาดูผลการศึกษาและข้อมูลประกอบในหลายๆ แง่มุม จึงได้ข้อสรุปว่า จากปัญหาที่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นอุตสาหกรรมแขนงใหม่ ต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตขั้นสูง คนไทยยังขาดความรู้ความชำนาญ ดังนั้น รูปแบบการลงทุนในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น **Uptream** จึงควรเป็น **“บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ”** ในรูปแบบที่รัฐบาลและเอกชนร่วมทุนกัน

ปตท. ซึ่งถูกวางบทบาทให้เป็น “กิจการพลังงานแห่งชาติ” จึงต้องรับบทบาทนำ แสดงความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะเข้ามาลงทุน เป็น “แนวหน้า” เพื่อผลักดันให้เกิด “บริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ” ให้ได้

ด้านหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่งกำหนดไว้แล้วให้ ปตท. ดำเนินธุรกิจที่ต่อเนื่องกับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

ด้านหนึ่งเพื่อป้องกันการเข้ามาครอบงำอุตสาหกรรมปิโตรเคมีโดยกลุ่มบริษัทต่างชาติ

และอีกด้านหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือ การมี ปตท. เป็นแกนนำในการร่วมลงทุนจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับบริษัทเอกชนไทยที่จะถูกคัดเลือกให้มาร่วมลงทุนด้วยนั่นเอง

โดยนอกจาก ปตท. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย แล้ว อีก 4 บริษัทเอกชนที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ ซึ่งได้รับการพิจารณาให้เข้ามาร่วมลงทุนก่อตั้งกิจการปิโตรเคมีแห่งชาติ ได้แก่

- บริษัท อุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัลป์ไทย จำกัด (TPI)
- บริษัท ไทยโพลีเอททิลีน จำกัด (TPE)
- บริษัท ไทยพลาสติกและเคมีภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) (TPC)
- บริษัท เอ็ชเอ็มซี โพลีเมอส์ จำกัด

ในที่สุด บริษัท ปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด NPC ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2527 เพื่อดำเนินธุรกิจหลักในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เอทิลีนและโพรพิลีน หรือที่รวมเรียกว่า “โอเลฟินส์ (Olefins)” ซึ่งใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเม็ดพลาสติก

โดยมี **คุณเชาว์ ณ ศีลวันต์** เป็นประธานกรรมการ และ **คุณสิปปนนท์ เกตุทัต** เป็นผู้จัดการใหญ่

นับเป็นโรงงานแห่งแรกๆ ที่ปรากฏตัวขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียง

ถึงจุดนี้

ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยที่ถูกส่งผ่านท่อใต้ทะเลมาไกลกว่า 400 กิโลเมตร มาผ่านกระบวนการแยกที่โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จ.ระยอง ได้ถูกนำมาใช้อย่างคุ้มค่าในทุกอณูนับจากนั้น

ส่วนที่เป็น **“มีเทน”** ส่งผ่านท่อไปใช้ในการผลิตไฟฟ้าและใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมตามแนวท่อ

ส่วนที่เป็น **“บิวเทน”** หรือก๊าซปิโตรเลียมเหลว หรือที่เรารู้จักกันว่าเป็นก๊าซแอลพีจี ถูกนำไปใช้เป็นก๊าซหุงต้มสำหรับครัวเรือนร้านค้า (รวมถึงภาคอุตสาหกรรม) ทั่วประเทศ ผ่านระบบคลังสินค้าและการกระจายสินค้าอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่เป็น **“เอทิลีน”** และ **“โพรพิลีน”** (เรียกรวมๆ ว่า โอเลฟินส์) ถูกส่งเข้าสู่โรงงานโอเลฟินส์ ของ บริษัท ปิโตรเคมีแห่งชาติ เพื่อเป็น **“สารตั้งต้น”** สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมพลาสติก เป็นวัตถุดิบหลักที่ไม่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ แต่สามารถใช้ผลผลิตจากอ่าวไทยได้อย่างสะดวกนำไปต่อยอดในอุตสาหกรรมการผลิตสำหรับรถยนต์, เครื่องใช้ไฟฟ้า, อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์, วัสดุก่อสร้าง, เฟอร์นิเจอร์, เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ

นับเป็นจุดตั้งต้นที่บรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด

เริ่มจากลดการนำเข้าพลังงานเชื้อเพลิงอื่นๆ ลดต้นทุนด้านเชื้อเพลิง และประหยัดเงินตราต่างประเทศ

ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม ลดการนำเข้าวัตถุดิบซึ่งที่ผ่านมามีการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อตอบสนองการผลิตพลาสติก การผลิตปุ๋ยเคมี ฯลฯ อันทำให้สูญเสียเงินตราปีละมากๆ

เช่นเดียวกับการบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรืออีสเทิร์นซีบอร์ด นอกจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ท่าเรือ (แหลมฉบัง) คลังเก็บวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ ระบบขนส่งทางท่อ การพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ แล้ว

เกิดขึ้นของ “ปิโตรเคมีแห่งชาติ” เป็นโรงงานแรกๆ ของพื้นที่มาบตาพุด รวมถึงความสำเร็จในการผลิตวัตถุดิบเพื่อรองรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ทยอยเกิดขึ้นตามมา ก็เป็นเสมือนการปักธงที่เสริมความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนภาคอุตสาหกรรมทั้งคนไทยและต่างประเทศ

เท่าๆ กับที่เป็นแม่เหล็กในการดึงดูดการลงทุนและโรงงานอุตสาหกรรมอีกนับร้อยนับพันแห่ง เข้ามาสู่พื้นที่อีสเทิร์นซีบอร์ดอย่างเป็นรูปธรรม

นับเป็นก้าวสำคัญที่เสริมสร้างเศรษฐกิจไทยให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องในทศวรรษ 2521-2530 และส่งต่อไปถึงยุครุ่งเรืองอย่างยาวนานในช่วงทศวรรษ 2530

ด้วยพลังขับเคลื่อนและการบุกเบิกอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในครั้งนั้นนั่นเอง

8

สวนของชุมชน สวนสมุนไพรฯ

>>

รุ่งเช้าของวันที่ 18 เมษายน 2528 ณ มาบตาพุด จ.ระยอง...

คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ ในชุดสูทสีเข้ม แหงนมองท้องฟ้าเบื้องบนฟ้าวันนี้ ครึ้มดำมาก อีกไม่นานฝนก็คงเทลงมา เป็นช่วงเวลาที่ตึงเครียด เพราะบ่ายวันนี้มีหมายกำหนดการเสด็จฯ เปิดโรงแยกก๊าซธรรมชาติแห่งที่ 1 โดยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แต่ฝนฟ้าไม่เป็นใจเช่นนี้ จะทำอย่างไรดี

ไม่เพียง คุณทองฉัตร ผู้ว่าการ ปตท. เท่านั้น บรรดารองผู้ว่าการทั้งหลาย อาทิ คุณเลื่อน กฤษณกรี คุณพละ สุขเวช ผู้ช่วยผู้ว่าการที่สำคัญ เช่น คุณสมศักดิ์ ประสงค์ผล ที่เตรียมการมาหลายวันก็เริ่มกังวลใจ

และแล้วฝนก็เทลงมาจริงๆ สถานที่เตรียมงานโดนทั้งฝนและพายุสาดกระหน่ำ ทุกคนมองตากัน ยิ่งใกล้เวลาเสด็จฯ ก็ยิ่งหนักใจ

จวบจนเวลามาถึง ทุกคนได้ยินเสียงเฮลิคอปเตอร์ดังแว่วมาจากฟ้าไกลๆ แต่สิ่งที่เหนือความคาดคิดก็คือฟ้าที่มืดมิดกลับเปิดโล่งฝนอันหนาหนัก หยุดเม็ดในทันใด แสงแดดยามบ่ายสาดส่องลงมาจากเบื้องบน

“ในหลวงเสด็จฯ แล้ว ทรงพระเจริญ” **คุณทองฉัตร รำพึงกับตนเอง**

กิจกรรมแรกที่เสด็จฯ

คือทรงเปิดโรงแยกก๊าซธรรมชาติแห่งแรกของประเทศไทย ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงฉลองพระองค์สูทสีกากี พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี หลังจากนั้นทั้ง 4 พระองค์ก็ประทับ

รถยนต์พระที่นั่งไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร สู่ ต.มาบข่า ที่อยู่ติดกับ ต.มาบตาพุด ที่แห่งนี้เป็นที่ก่อสร้างสวนสมุนไพรซึ่งได้รับพระราชทานชื่อว่า **“สวนสมุนไพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”**

เดิมที่ดินบริเวณนี้เป็นไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย ไร่สับปะรด เมื่อได้รับการพัฒนาโดย ปตท. เพื่อจัดทำเป็นสถานที่พักอาศัยของพนักงานที่มาทำงานที่ จ.ระยอง ก็ยังมีพื้นที่กว้างขวาง มองไปทางไหนก็เป็นสีแดงปนน้ำตาลของดินลูกรัง

“จะปล่อยไว้แบบนี้ไม่ดี ควรจะปลูกต้นไม้ จะให้ดีน่าจะทำเป็นสวนสมุนไพร” เป็นแนวความคิดของคุณทองฉัตร ประกอบกับเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากการที่พัฒนาการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาสู่การปลูกสมุนไพรนานาชนิด เพื่อการศึกษาเรียนรู้ หรือใช้งานจริง โดยได้มอบหมายให้มีการออกแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาคัดเลือกพันธุ์ไม้สมุนไพรกว่า 260 ชนิด ที่เป็นทั้งไม้ท้องถิ่นและพันธุ์หายาก เพื่อนำมาปลูกขยายพันธุ์และอนุรักษ์

รถพระที่นั่งแล่นเข้ามาจอดบนถนนหน้าสวนสมุนไพรฯ จากนั้นทุกพระองค์ก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังจุดที่ ปตท. เตรียมต้นไม้ เพื่อทรงปลูกเป็นสิริมงคล บรรดาเจ้าหน้าที่ถวายงานเพื่อให้ทรงปลูกอย่างสะดวก ต้นไม้ที่ทุกพระองค์ทรงปลูก คือ ต้นจันทน์เทศ เป็นพันธุ์ไม้หายากและมีคุณบัติเป็นสมุนไพร ปัจจุบันต้นจันทน์เทศทั้ง 4 ต้นเจริญเติบโตสูงใหญ่ ออกดอกออกผล และสามารถขยายพันธุ์เพื่อส่งต่อไปยังที่อื่นๆ ผลจันทน์เทศยังนำไปใช้ในทางยาได้ด้วย

ในยุคแรก สวนสมุนไพรแห่งนี้มุ่งไปด้านการศึกษาวิจัยอย่างเข้มข้น มีการปลูกพืชนานาชนิด เพื่อนำไปสกัดเป็นยา หรือผลิตพันธุ์ทางด้านเกษตร ที่มีคุณค่าสูง ที่สำคัญยังเปิดให้มีการเยี่ยมชมดูงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จำเนียรกาลผ่านไป 20 ปี...

สวนสมุนไพรได้เติบโตขึ้นเป็นไม้ใหญ่มากมาย มีทั้งที่เติบโตได้ดี และที่ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา การใช้งานสวนแห่งนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเพื่อการศึกษาวิชาการ ไปสู่พลิกผันเป็นพื้นที่ชุมชนมาพักผ่อนหย่อนใจ

วันหนึ่งในปี 2556 **คุณพงษ์พยัคฆ์ เสถียรปกิรณกรณ์** ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ปตท. ได้เรียกประชุมหารือกับทีมงานว่า ในวาระที่ผ่านมาใกล้ถึง 20 ปี เพื่อเป็นการปรับปรุงสวนสมุนไพรให้ดีขึ้นจะทำอย่างไร ในเวลานั้น ทีมงานมีหลายความคิด เช่น รื้อทำใหม่ สร้างอาคารใหม่ เพราะอาคารที่อยู่ใกล้สวนสมุนไพรนั้นเป็นโรงเก็บของที่โรงแยกก๊าซใช้งานมานานแล้ว หรือแม้แต่เอาไปทำธุรกิจ เพราะพื้นที่กว้างขวางถึง 60 ไร่ น่าจะมีมูลค่าที่ดินสูงลิบ

แต่โดยสรุป ธุรกิจรอไปก่อน การทำเพื่อประโยชน์ชุมชนเป็นเรื่องหลัก โดยวางแผนจะปรับปรุงใหม่ ประกอบด้วย ออกแบบสวนใหม่ สร้างอาคารใหม่ เพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ จัดทำสวนเกษตรผสมผสานกับสวนยางพารา ที่สำคัญได้เชิญอาจารย์ทางสถาปัตยกรรมจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ ดร. อังสนา บุณโยภาส มาช่วยออกแบบวางมาสเตอร์แพลน การใช้พื้นที่ เชิญ ดร. ไชยยง รุจจนเวท จากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มาสำรวจพืชสมุนไพร 260 ชนิด แล้วเขียนเป็นตำราขึ้น 2 ภาษา โดยสำรวจร่วมกับชุมชน

จากนั้นก็ทำเป็นทางเดินชมสวนสมุนไพร เพื่อการศึกษาเรียนรู้ ทั้งยังเชิญ **ผู้ใหญ่วิบูลย์เข็มเฉลิม** ปราชญ์ชาวบ้านภาคตะวันออก และเจ้าของรางวัลลูกโลกสีเขียวประเภทบุคคล มาช่วยให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุง

ข้อคิดที่สำคัญของผู้ใหญ่วิบูลย์คือ "ทำการพัฒนาแล้วต้องให้ชาวบ้านร้านถิ่นได้รับประโยชน์ จึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน"

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จึงเตรียมขออนุมัติสร้างอาคารนิทรรศการขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มาศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพร ปัญหาอยู่ที่ใครจะเป็นคนทำเรื่องขออนุมัติงบประมาณจากผู้บริหาร เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนหลายสิบล้านบาท

ในการขออนุมัติ **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** CEO ปตท. ได้ตั้งคำถามกลางที่ประชุมว่า

"ทำแล้วได้อะไร ใครได้ประโยชน์ คุ้มค่าหรือไม่"

ดังนั้น การบ้านของทีมประชาสัมพันธ์ คือจะอธิบายให้นักธุรกิจเข้าใจได้อย่างไร เพราะในปี 2548 ยังไม่มีเครื่องมือที่อธิบาย อย่าง SROI ยังไม่มี การวัดผลเชิงสังคมแบบในปัจจุบัน หรือในอีก 1 ทศวรรษต่อมา

"เอาอย่างนี้ ผมว่าเราต้องใช้การเปรียบเทียบแบบเชิงการตลาด" ทีมงานหนุ่มคนหนึ่งเสนอขึ้นในที่ประชุม

"มันคืออะไร?" คุณพงษ์พยัคฆ์ ถามพร้อมกับขมวดคิ้วอย่างไม่ค่อยเชื่อถือ

"มันคืออย่างนี้ครับพี่ สมมุติว่า เราออกแบบทุกอย่างสร้างเสร็จเรียบร้อย เราต้องประชาสัมพันธ์ให้คนมาเที่ยว มาเยี่ยมชมเยอะๆ ให้ช่วยกันมาใช้ประโยชน์ ลองคิดดูถ้าหาก 1 คนมาเข้าชมสวนสมุนไพร เราเก็บเงิน 20 บาท โดยตั้งเป้าเดือนละ 15,000 คน ปีละ 180,000 คน เท่ากับมีเงินรายได้ 3.6 ล้านบาท หากแต่ละคนใช้จ่ายขั้นต่ำ 50 บาท จะเกิดมีการกระจายรายได้ 9 ล้านบาท ชุมชนมาบตาพุดมาบข่า ระยอง เอาของมาขาย ก็จะเป็นรายได้ของชุมชน เท่ากับเราลงทุน แล้วก็จะคืนทุนให้สังคมในเวลาไม่กี่ปี"

“ดี ดี ไอเดียดีมาก ถ้ายังงั้น คุณเป็นคนนำเสนอนะ!!!” คุณพงษ์พยัคฆ์ สรุป

ด้วยเหตุนี้ การก่อสร้างปรับปรุงสวนสมุนไพรจึงผ่านความเห็นชอบ และดำเนินการให้แล้วเสร็จในเวลาไม่เกิน 2 ปี โดยให้ปรับปรุงอาคารที่เก็บของเดิมใหม่ แทนการสร้างขึ้นมาใหม่ ให้ปรับพื้นที่เป็นที่ท่องเที่ยวของประชาชน ออกแบบให้สวยงาม ปรับภูมิทัศน์สวนให้น่าเดิน มีความรู้ตลอด

เส้นทางเดินชม จัดให้มีรถใช้ก๊าซขับพาชม กรณีที่มีเวลาน้อย ให้มีมัคคุเทศก์บรรยาย มีอาคารนิทรรศการ ห้องประชุม ห้องจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร บริเวณที่จอดรถ ทั้งให้เป็นที่ออกกำลังกาย และทุกเดือน ให้เปิดเป็นตลาดสินค้าชุมชน

ที่สำคัญ ไม่ต้องเก็บค่าเยี่ยมชม ให้ประชาชนเข้าชมฟรี

มีการทำกิจกรรมเสริม เพาะกล้าไม้ สอนอาชีพเยาวชน ให้ชุมชนใช้เป็นที่เรียนรู้ฝึกอาชีพ เช่น การผลิตยา หรือผลิตภัณฑ์ที่มาจากสมุนไพร การนวดแผนโบราณ อาหารที่ทำจากสมุนไพร ฯลฯ

ปัจจุบันผู้เข้าเยี่ยมมีไม่ขาดสาย ปีละมากกว่า 300,000 คนขึ้นไป ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า มากกว่า 15 ล้านบาทต่อปี

การต่อยอดสวนสมุนไพร สวนเพื่อชุมชนแห่งนี้ ยังทำต่อเนื่อง ในทุกปีจะใช้จัดแสดงผลิตพืชเมืองหนาว เช่น ดอกทิวลิป ผลไม้เมืองหนาว เช่น สตรอว์เบอร์รี่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเรือนแสน ให้มาเยือนเมืองระยอง สร้างการหมุนเวียนเศรษฐกิจท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น รายได้จากการชมพืชเมืองหนาว มอบให้กับโรงพยาบาลในชุมชน

ภายในบริเวณแห่งนี้ ยังปรับปรุงสนามฟุตบอลเดิม ให้เป็นสนามฟุตบอลขนาดใหญ่ของ ปตท. ชื่อ **พีทีที สเตเดียม** เพื่อให้เป็นสนามแข่งขันในนัดเหย้าของทีมฟุตบอล **พลังเพลิง “ปตท.ระยอง”** รองรับแฟนบอลจากชุมชน

ในอนาคต ปตท. ยังเตรียมจะเสริมพื้นที่ข้างเคียงที่ได้ซื้อเพิ่มเติม มาจัดทำอาคารศูนย์รวมของชุมชน หรือ Community Center และมีเส้นทางจักรยาน หรือทางวิ่งออกกำลังกาย เพื่อให้สวนสมุนไพรแห่งนี้ เป็นสวนที่ชุมชนใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย และตอบโจทย์ของชุมชน ที่ต้องการพื้นที่สีเขียว พักผ่อนหย่อนใจในท่ามกลางเขตอุตสาหกรรม

รถพระที่นั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เลี้ยวเข้ามายังบริเวณปรับปรุงใหม่ ของสวนสมุนไพรฯ อีกครั้ง...

คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ CEO ปตท. เหลือบมองนาฬิกาข้อมือ นี่คือวันที่สำคัญที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จฯ มาเยี่ยมชมความก้าวหน้าของการพัฒนาสวนสมุนไพรฯ ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ทั้งยังทรงเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา อีกด้วย

ทรงตักดินลงในบ่อปลูกต้นจำปีสิรินธร เพื่อเป็นสิริมงคล นับเป็นต้นไม้ต้นที่ 2 ที่ทรงปลูก ณ สวนสมุนไพรฯ แห่งนี้ จากนั้นประทับรถไฟฟ้าไปตามเส้นทางศึกษาเรียนรู้ของสวนสมุนไพร ด้วยความสนพระราชหฤทัย ยังความปลาบปลื้มของพสกนิกรชาวเมืองระยอง ผู้บริหาร และพนักงานในกลุ่ม ปตท. ทุกคน

รถพระที่นั่งเริ่มเคลื่อนตัวออกจากสวนสมุนไพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในยามนั้น ใครคนหนึ่งเปล่งเสียงดัง “ทรงพระเจริญ” แล้วตามด้วยสรรพเสียงของมวลชน “ทรงพระเจริญ” “ทรงพระเจริญ”

หากใครเหลือบขึ้นมองท้องฟ้าวันนี้ จะพบว่าท้องฟ้าเมืองระยอง ใสสดเรืองรองยิ่งนัก

9

เริ่มจากสมองซีกขวา ศิลปกรรม

>>

“คุณปรเทพ มาพบผมหน่อย”

คุณปรเทพ สุจริตกุล ผู้อำนวยการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ปตท. ได้รับโทรศัพท์จาก **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** ผู้ว่าการ ปตท. ในเช้าวันหนึ่งของเดือนกุมภาพันธ์ 2528

หลังจากการเข้าพบ คุณปรเทพ ก็เชิญ **คุณระยอง ยิ้มสะอาด** พนักงานอาวุโสที่เชี่ยวชาญทางด้านงานออกแบบและประดิมากรรม มาหารือโจทย์ที่ได้รับ คือ

“ปตท. จะจัดการประกวดศิลปกรรมขึ้นเป็นครั้งแรก ให้ไปดำเนินการ”

ผลงานของคุณระยอง เป็นที่ยอมรับว่าไม่ธรรมดา เพราะเป็นลูกศิษย์ของ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี จบจากมหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาทำงานใน ปตท. ตั้งแต่สมัยยังไม่ก่อตั้ง ปตท. โดยทำงานที่องค์การเชื้อเพลิง แล้วก็สืบเนื่องมาถึง ปตท. จนได้รับความไว้วางใจให้ออกแบบโลโก้ ปตท. รูปเปลวเพลิงที่คลาสสิก

“กว่าจะออกมาเป็นโลโก้ ผมออกแบบหลายแบบ แต่ก็ไม่ถูกใจท่านผู้ว่าทองฉัตร ท่านเป็นคนที่มีหัวศิลปะแท้ๆ แม้ท่านจะเป็นวิศวกร แต่สมองซีกขวาท่านก็ทำงานพอๆ กับสมองซีกซ้าย ท่านช่วยวิจารณ์ แนะนำ จนออกมาเป็นโลโก้ที่สวยงาม” คุณระยอง ระลึกความหลัง

“แล้วมันหมายถึงอะไรละพี่” รุ่นน้องช่างซักถาม

“สีแดงกลมตรงกลาง คือพลังไง พลังงานที่ลึกล้ำและนิ่ง แต่ร้อนแรง ส่วนหยดสีน้ำเงินเข้มรอบพลังสีแดง ก็คือหยดน้ำมัน แล้วเปลวสีฟ้าที่ตวัดรอบพวยพุ่งขึ้นไปน่ะ เดาได้มั้ย?”

“อ๋อ ผมเดาว่า หมายถึงสีของเปลวก๊าซธรรมชาติ ชัวร์” รุ่นน้องสมองไวตอบ คุณระยอง พยักหน้ายอมรับ อมยิ้มด้วยความภูมิใจ

การจัดประกวดศิลปกรรม ปตท.

เป็นงานชิ้นสำคัญที่ปลุกวงการศิลปะในยุคนั้น โดยได้เชิญผู้ที่มีประสบการณ์และแนวคิดที่ดีมาประชุมหารือ ภายใต้การประสานงานของหลายๆ ท่าน โดยเฉพาะภายใต้การเชิญชวนของ คุณระยอง

การประชุมมีบุคคลสำคัญเข้าร่วม อาทิ **ม.ร.ว. ถนัดศรี สวัสดิวัตน์, อาจารย์ประหยัด พงษ์ดำ, อาจารย์ปรีชา เถาทอง, อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร, อาจารย์ธงชัย รักปทุม, อาจารย์วิโชค มุกดามณี, อาจารย์นนทิวรรธน์ จันทนะผะลิน** ฯลฯ เป็นการรวมศิลปินหลายสาขา ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ทั้งในนามของมหาวิทยาลัยศิลปากร และในนามส่วนบุคคล

สรุปการประกวดศิลปกรรม ปตท. ครั้งที่ 1 จึงดำเนินการขึ้นในปี พ.ศ. 2528 หัวข้อ **“ในหลวงของเรา”** หัวข้อนี้เหมือนลอยออกมาจากหัวใจคนไทยทุกคน จุดเด่นของการประกวดศิลปกรรม ปตท. คือ มีการตั้งชื่อหัวข้อเรื่องทุกครั้ง เป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆ ในยุคสมัยนั้นๆ บางปีเป็นเรื่อง **“ป่าไม้ของเรา”**

> กล้าก็กล้าหนึ่งกล้า กล้าหาญ
> กล้าจะสร้างตำนาน แกร่งกล้า
> กล้าพันธุ์อันตระการ ตระกอง กอดไว้
> กล้านิมิตแหล่งหล้า ร่มไม้ ร่มเมืองฯ
>
> **(บัวงาม น้ำใส)**

เป็นโคลงบทหนึ่งที่บรรยายภาพของผู้ได้รางวัลยอดเยี่ยมในการประกวดศิลปกรรม ปตท. หัวข้อ “ป่าไม้ของเรา” เนื่องจากปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย พื้นที่ป่าไม้ของไทยเหลือน้อยลง จนต้องทำโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อเพิ่ม

พื้นที่ป่าไม้อีก 5 ล้านไร่ และ ปตท. ก็อาสาปลูกป่าจากโครงการนี้ถึง 1 ล้านไร่ อิทธิพลของศิลปะก็ได้สร้างความสะเทือนใจให้กับผู้พบเห็น ได้มากกว่างานแสดงทัศนะในรูปแบบอื่น

“การประกวดศิลปกรรม ไม่เคยหยุดเลยซักปีเดียว ตั้งแต่ครั้งที่ 1 จนถึงปัจจุบัน ผ่านไป 33 ปี เป็นครั้งที่ 33 ยังคงเอกลักษณ์ของการประกวดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวไปยังภาคต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนหันมารักศิลปะด้วยการประกวดวาดภาพสด ซึ่งมีผู้เข้าร่วมมากมายทุกปี โดยเฉพาะที่ เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา แล้วในระยะหลัง รางวัลก็เพิ่มมากขึ้น แต่ที่ดึงดูดให้มีการส่งเข้าประกวดก็คือ โอกาสที่จะได้เดินทางไปต่างประเทศ เพื่อศึกษาดูงานร่วมกับบรรดาศิลปินแห่งชาติ และอาจารย์ทางศิลปะต่างๆ” คุณระยอง อธิบาย

“การไปดูงานต่างประเทศ มันดียังไงครับ” รุ่นน้องสงสัย

“ดีมาก เพราะจะทำให้ศิลปินที่ชนะการประกวด ได้เปิดหู เปิดตา มีโอกาสสร้างแรงบันดาลใจ ต่อยอดความคิด ที่มีอยู่ในตัว ได้เห็นว่า ศิลปินระดับโลกอย่างดาวินชี ไมเคิลแองเจโล แวนโก๊ะ ปิกัสโซ เขาพัฒนามาอย่างไร รวมไปถึงยังได้มีโอกาสทำงานศิลปะอย่างใกล้ชิดกับศิลปินอาวุโส และได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์การปรับปรุงงานอย่างเต็มที่” คุณระยอง ทิ้งท้าย

“การประกวดศิลปกรรม ของ ปตท. ร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากร มีความแตกต่างไปจากที่อื่น” **อาจารย์วิโชค มุกดามณี** ศิลปินแห่งชาติให้ข้อสังเกต

“หลายที่จะทำๆ หยุดๆ แต่ที่ ปตท. นี่ต่อเนื่องทุกปี ทำให้เกิดการส่งต่อของศิลปินหลายคน หลังจากได้รางวัลจาก ปตท. ก็ไปต่อยอดที่ระดับนานาชาติ บ้างก็ไปเป็นอาจารย์สอนศิลปะ ปัจจุบันบางท่านก็กำลังจะเป็นศาสตราจารย์ทางศิลปะ ซึ่งเติบโตมาจากเวทีส่งเสริมของ ปตท. นี่เอง”

ในปี 2553

ครบรอบ 25 ปี ของการประกวดศิลปกรรม ปตท. นับเป็นอีกครั้งหนึ่งที่การประกวดศิลปกรรม ปตท. ไม่ได้จัดขึ้นตามปกติ แต่เป็นปีที่ได้รวบรวมผลงานตั้งแต่อดีตมาจัดแสดงขึ้นที่อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ พร้อมกับมีการจัดงานประมูลภาพศิลปะขึ้นเป็นครั้งแรก โดยบรรดาอาจารย์ศิลปะที่เป็นคณะกรรมการ ได้ส่งผลงานมาร่วมประมูล รายได้จากการประมูลครั้งนี้ ส่วนหนึ่งได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

“การจัดงานครั้งนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากรและ ปตท. มีการเตรียมงานอย่างต่อเนื่อง ใช้เวลาร่วมปี ด้วยการจัดทำข้อมูล เอกสารวิชาการ การเชิญแขก การประสานงานกับฝ่ายต่างๆ สิ่งเหล่านี้ทุกคนมีความสุขที่ได้ทำงานออกมาได้อย่างลงตัว เป็นที่ชื่นชมของทุกฝ่าย” **อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร** ผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการเตรียมงาน 25 ปี ศิลปกรรม ปตท. เล่าให้ฟัง

แต่ผลต่อเนื่องจากการจัดงาน 25 ปี ได้สร้างแนวคิดของการแสวงหาพื้นที่แสดงงานศิลปกรรม ปตท. ที่ถาวรมากกว่าการแสดงงานเพียงปีละครั้งเท่านั้น **คุณพงษ์พยัคฆ์ เสถียรปกิรณกรณ์** ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ถือว่าเป็นผู้บุกเบิกที่สำคัญในการแสวงหาพื้นที่การสร้างอาร์ตแกลเลอรี่

“ผมคิดว่า ถ้ามีสถานที่แสดงงานศิลปะของ ปตท. อย่างเป็นสัดเป็นส่วน และไม่จำกัดเฉพาะการแสดงงานที่มีอยู่ แต่อาจจะมีงานอื่นๆ มาร่วมแสดงด้วย จะเป็นประโยชน์มาก ผมสนับสนุนให้นำเอานวัตกรรม หรือเทคโนโลยี เข้ามาใช้ให้เต็มที่ด้วย” **อาจารย์ปรีชา เถาทอง** แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้

ด้วยปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับการลงทุน การหาพื้นที่เหมาะสมต่างๆ ทำให้ระยะเวลาในการหาพื้นที่เนิ่นนานออกไปหลายปี แต่ในที่สุด ปตท. ก็ตัดสินใจเช่าพื้นที่บ้านเจ้าพระยา บริเวณถนนพระอาทิตย์ บางลำพู เพื่อปรับปรุงใหม่เป็นอาร์ตแกลเลอรี่ โดยมุ่งสร้างพื้นที่ตรงนี้ให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน นักท่องเที่ยว ให้ได้สัมผัสงานศิลปกรรม ปตท. ที่ดำเนินมาตลอด 33 ปี

นอกจากนี้ยังจะเปิดพื้นที่ให้มีการจัดแสดงงานศิลปะของศิลปินทั้งหลายโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีการจัดแสดงงานทางวัฒนธรรมเป็นประจำ มีการจำหน่ายสินค้าจากชุมชนและโครงการในพระราชดำริ ที่สำคัญด้านหน้ายังเปิดร้านกาแฟอเมซอน ฟอร์ชานส์ (Amazon Café For Chance) ซึ่งให้บริการโดยบาริสต้าที่พิการทางการได้ยิน

คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช CEO ปตท. ในขณะนั้น ประธานในการเปิดหอศิลป์แห่งนี้ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2561 ได้กล่าวว่า

“การผสมผสานระหว่างการทำงานเพื่อสังคมเพื่อชุมชนกับธุรกิจ เป็นสิ่งที่ ปตท. ให้ความสำคัญควบคู่กันไป ซึ่งหอศิลป์ ณ บ้านเจ้าพระยาเป็นคำตอบที่เป็นรูปธรรมมากในเวลานี้”

วันที่ 7 กรกฎาคม 2559 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ใกล้เวลาที่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ จะเสด็จมาประทานรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดศิลปกรรม ปตท. ครั้งที่ 31 และเหมือนเช่นทุกปีที่ผ่านมา

คุณชาญศิลป์ ตรีนุชกร รอง CEO ปตท. ในเวลานั้น ซึ่งได้รับมอบหมายให้มารับเสด็จ ยืนทอดสายตาไปยังรถที่ประทับ ในขบวนเสด็จที่เลี้ยวผ่านประตูหน้าเข้ามา หลังจากถวายความเคารพ รายงานตัว

ก็เดินตามเสด็จไปยังการจัดพิธีด้านใน ซึ่งประกอบด้วยประทานรางวัล ทรงเปิดนิทรรศการ เสด็จชมงาน และทรงทักทายศิลปินอย่างเป็นกันเอง ทรงฉายพระรูปร่วมกับผู้บริหาร ปตท. อาจารย์คณะกรรมการ และศิลปินก่อนเสด็จกลับ

คุณชาญศิลป์ ได้ให้ข้อคิดว่า “งานศิลปกรรมของ ปตท. เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินต่อไป เพราะเป็นงานที่ให้คุณค่ากับผู้เกี่ยวข้องและองค์กร ปตท. อย่างยิ่ง”

อีก 3 ปีต่อมา ในฐานะ CEO ปตท. คุณชาญศิลป์ ได้มอบหมายให้สายงานบริหารชื่อเสียงองค์กรและกิจการเพื่อสังคม ดำเนินการเตรียมก่อสร้างหอศิลป์ ณ วังจันทร์วัลเล่ย์ ให้แล้วเสร็จภายในปี 2563

“ผมเชื่อว่างานศิลปะไม่ได้ทรงคุณค่าเฉพาะ ปตท. แต่จะทรงคุณค่าต่อทุกคน เป็นการสืบทอดสิ่งที่ ปตท. ทำเพื่อสังคมมาหลายสิบปี ผมคิดว่าการพัฒนาสมองทั้งสองซีก มีความสำคัญไม่แพ้กัน และที่แห่งนี้จะเป็นความภูมิใจร่วมกันของคนไทยทุกคน ผมมั่นใจ” คุณชาญศิลป์ กล่าวกับทีมงานทุกคน

10

การศึกษา : จากฮาร์ดแวร์ สู่ซอฟต์แวร์

>>

“โรงเรียนของเรา ไม่ใช่โรงเรียนประเภท ข. แต่เราไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือ” เสียงกังวานทุ้ม มาจากปากของ คุณสมเดช อ่างศิลา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัยกลางคน ของโรงเรียนวัดเนินกระปรอก อ.บ้านฉาง จ.ระยอง

โรงเรียนแห่งนี้ เป็นโรงเรียนประถมถึงมัธยมต้น ในโครงการโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ของกลุ่ม ปตท. จัดเป็นโรงเรียนที่น่าเรียนมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

คำถามคือทำไม

คำตอบคือ โรงเรียนแห่งนี้ เป็นโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนมีความสุขมากที่สุด

ทุกเช้า นักเรียนจะเดินผ่านประตูโรงเรียนพร้อมกับได้รับการกอดจากครูและผู้อำนวยการ จากนั้นไม่มีการเข้าแถว นักเรียนจะทราบเวลาเข้าเรียนเอง ก่อนจะเริ่มเรียน ทุกคนจะนั่งล้อมวง หลับตาทำสมาธิ คิดแต่เรื่องที่ดีๆ พอเริ่มเรียน ไม่ต้องมีโต๊ะเก้าอี้อย่างที่อื่น ใครใคร่นอนเรียน นอน ใครใคร่นั่งเรียนกับพื้น นั่ง ทำได้โดยอิสระ

นักเรียนที่นี่ไม่ต้องเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ แต่ทุกคนใช้คอมพิวเตอร์เป็น ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว ครูทำหน้าที่พี่เลี้ยง นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าและนำเสนอต่อคุณครู ช่วงบ่ายเป็นการทำกิจกรรม ที่นี่ไม่มีการประกาศผลว่าใครได้ที่หนึ่ง หรือที่สุดท้าย จะมีเฉพาะผ่านหรือไม่ผ่าน

ผู้ปกครองท่านหนึ่งกล่าวว่า ลูกชายเคยเรียนที่อื่น ทั้งหนีเรียน โดดเรียน เพราะไม่อยากไปเรียน แต่พอย้ายมาที่นี่ ชอบมาก ไม่อยากขาดเรียนเลยสักวัน... ย้ำ นี่เป็นแค่นักเรียนระดับประถม

พวกเขามาถึงจุดนี้ได้อย่างไร... เรื่องนี้ต้องถอยหลังไปนานประมาณ 40 ปี หรือตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ปตท.

การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย มีขึ้นในปี 2521

ด้วยภารกิจหลักคือสร้างความมั่นคงทางพลังงาน ที่แนวคิดของผู้บริหาร ปตท. ในยุคนั้น ไม่ได้มองแต่เรื่องธุรกิจเพียงอย่างเดียว

“เราต้องช่วยเหลือสังคมควบคู่ไปด้วย” เป็นสิ่งที่ **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** ผู้ว่าการ ปตท. ปรารภกับผู้บริหารและพนักงานอยู่เสมอ

ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการจับตามอง ทำอย่างไรที่จะช่วยให้การศึกษาของชาติได้รับการพัฒนา ที่สำคัญคือ นักเรียนที่เรียนดี แต่มีฐานะยากจน เป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่ ปตท. ให้ความสำคัญ เพราะต้องการแบ่งเบาภาระของครอบครัวนักเรียนเหล่านั้น การช่วยเหลือนักเรียน ก็เสมือนช่วยชุมชนและสังคมไปในตัว

การมอบทุนการศึกษา จึงเกิดขึ้นในช่วงแรกๆ ควบคู่ไปกับการทำธุรกิจ ในระยะแรกด้วยการที่ ปตท. เป็นองค์กรที่มีขนาดเล็ก เริ่มต้นจากทุนดำเนินการไม่กี่ร้อยล้านในแต่ละปี ทำกำไรได้ไม่มาก ปตท. ก็สามารถมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนต่างๆ ได้อย่างจำกัด ต่อมาเมื่อมีกำลังเข้มแข็งขึ้น การมอบทุนการศึกษาก็เปิดกว้างและขยายครอบคลุมไปยังภูมิภาคทั่วประเทศ เพราะ ปตท. มีการสร้างคลังและโรงแยกก๊าซธรรมชาติกระจายอยู่ทั่วทุกภาค

“ต่อจากเรื่องทุนการศึกษา เรายังต้องสร้างอาคารเรียนและห้องสมุดให้กับโรงเรียนด้วย การทำเรื่องการศึกษา ก็เหมือนการทำบุญกุศล” **คุณเลื่อน กฤษณกรี** ผู้ว่าการ ปตท. คนที่ 3 เป็นอีกท่านหนึ่งที่ริเริ่มให้มีการสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดที่ใกล้กับที่ทำงานของ ปตท.

“เราต้องช่วยเขา และให้เขาช่วยตัวเองด้วย” คุณเลื่อน กล่าว ดังนั้นโรงเรียนที่เข้าไปดำเนินการ จะปลูกฝังแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเองทางด้านอาหารกลางวัน และเลือกพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของ ปตท. สามารถออกไปประสานงาน ดูแลการดำเนินงานได้สะดวกใกล้ชิด เพื่อที่จะรับทราบรับรู้ความเป็นไป และให้คำปรึกษาหารือในการพัฒนาโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม การสร้างห้องสมุด สร้างอาคารเรียน ก็เป็นเพียงแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่ยังไม่รับประกันว่าจะสามารถผลิตเด็กนักเรียนที่มีคุณภาพออกมาสู่สังคมได้หรือไม่ สิ่งเหล่านี้ยังต้องการการคิดริเริ่มใหม่ๆ ที่จะพลิกโฉมการพัฒนาทางการศึกษาอยู่เสมอ

แล้วอะไรคือแนวทางที่จะทำให้การพัฒนาทางด้านฮาร์ดแวร์เปลี่ยนไปสู่การพัฒนาซอฟต์แวร์ทางการศึกษา *“คิดว่าการพัฒนามาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ ปตท. ได้มีโอกาสเข้าไปทำงานโครงการโรงเรียนในฝัน สมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร”* **คุณเอนก นาคะบุตร** ที่ปรึกษาทางด้านการทำงานชุมชนของ ปตท. เปรยให้ฟัง

“จำได้ว่า ในตอนนั้น ปตท. ได้มาปรึกษาหารือกับผม เพราะได้รับมอบหมายให้ทำเรื่องโรงเรียนในฝันจากรัฐบาล โดยเลือกทำ 3 แห่ง คือ โรงเรียนบ่อไร่วิทยาคม อ.บ่อไร่ จ.ตราด

โรงเรียนบ้านบางโหนด อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช และโรงเรียนเสด็จวนชยางค์กูล วิทยา อ.เมืองฯ จ.ลำปาง” คุณเอนก ย้อนความหลัง

การทำโครงการโรงเรียนในฝัน เป็นโครงการที่ท้าทายเอกชนทั้งหลาย

เนื่องจากสูตรการพัฒนาโรงเรียนไม่ได้กำหนดตายตัว แต่เป็นการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่

คุณเอนกเล่าว่า *“ยกตัวอย่างที่ อ.บ่อไร่ เราก็เริ่มต้นกันด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม คือทำเวทีประชาคม เชิญทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาปรึกษาหารือ ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง อำเภอ อบต. หน่วยราชการ มากันนับร้อยคน เพื่อมาออกความคิดเห็น แน่นอน โรงเรียนในฝัน ไม่ใช่โรงเรียนในฝันของนายกรัฐมนตรี แต่ต้องเป็นโรงเรียนในฝันของคนบ่อไร่”*

ในกระบวนการดังกล่าว สรุปความต้องการของโรงเรียนออกมาได้มากมาย ตั้งแต่อยากได้สนามฟุตบอล อาคารเรียน ทุนการศึกษา ห้อง LAB ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ แต่ภายใต้งบประมาณและระยะเวลาที่จำกัด โรงเรียนจะต้องเลือกว่า อะไรคือความต้องการที่แท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ แทนที่จะสร้างอาคารเรียน ก็จะเปลี่ยนเป็นการสร้างห้อง LAB ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ก่อสร้างด้วยแรงงานที่มาจากนักเรียน ครู และชุมชน

แทนที่จะขอทุนการศึกษา ก็จะเปลี่ยนเป็นขอครูพิเศษทางวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ มาสอนแนะแนวครูในท้องถิ่น

แทนที่จะของบฯ ซื้อคอมพิวเตอร์ ก็เปลี่ยนเป็นของบฯ ที่เหมาะสมในการซื้ออุปกรณ์มาประกอบเป็นคอมพิวเตอร์เอง และมีช่างเทคนิคจาก ปตท. มาแนะนำการซ่อมแซมบำรุงรักษา วางสาย LAN

แทนที่จะขอห้องสมุด ก็เปลี่ยนเป็นการฝึกอบรมการใช้ซอฟต์แวร์เขียนโปรแกรมการเรียนการสอนของอาจารย์

เรียกว่าเปลี่ยนแนวคิดจากการขอแบบไม่มียุทธศาสตร์ ให้มียุทธศาสตร์ที่ตอบโจทย์การพัฒนาของเด็กนักเรียนมากขึ้น

"ผลที่ตามมา ในช่วงไม่เกิน 2 ปี นักเรียนจากโรงเรียนบ่อไร่วิทยาคม มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ผลการเรียนดีขึ้น สามารถสอบติดมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก โรงเรียนบ่อไร่ได้รับรางวัลมากมาย กลายเป็นที่ศึกษาดูงานของโรงเรียนต่างๆ และมีเครือข่ายการพัฒนากระจายอยู่ทั่วประเทศ ทำให้เราเปิดหูเปิดตา สามารถช่วยเหลือตนเองทางด้านการศึกษาเพิ่มมากกว่าในอดีต" คุณวีรศักดิ์ วรรณรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ่อไร่วิทยาคม ชื่นชมกับการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางด้านการศึกษายังต้องต่อยอดต่อไป แม้ว่าโครงการโรงเรียนในฝันจะจางไปในรัฐบาลต่อมา แต่แนวคิดที่จะส่งเสริมทางด้านนี้ของ ปตท. ไม่ได้ลดลง ตรงกันข้าม การค้นหาแนวทางการพัฒนายิ่งละเอียดอ่อนและมีความลุ่มลึกมากขึ้น

นั่นหมายถึง แนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และไม่ยึดติดกับรูปแบบการศึกษาแบบเดิม เป็นฐานความคิดที่สำคัญ ซึ่งเป็นที่มาของโครงการโรงเรียนในศตวรรษที่ 21

"ก่อนหน้านี้ เราเห็นว่าการทำโครงการพัฒนานักเรียนให้เก่ง สามารถสอบติดมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสำคัญ เช่น เราจัดโครงการอบรมหรือติวนักเรียนในจ.ระยอง อย่างเข้มข้นทุกปี ซึ่งก็ช่วยได้มากทีเดียว แต่เราไม่มั่นใจว่านี่จะเป็นสิ่งที่จะสร้างทั้งคนเก่งและคนดีอย่างแท้จริงหรือไม่" **คุณปรียานุช เอกณรงค์** ผู้จัดการฝ่ายกิจการเพื่อสังคม ปตท. ในช่วงนั้น เปิดเผย

การค้นหานวัตกรรมใหม่ๆ ทางการศึกษา

เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างแท้จริง ทำให้มีการดูงานต้นแบบที่โรงเรียนลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

“ที่นั่นพบว่าการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนที่มุ่งให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างความเข้มแข็งทางความคิดให้กับเยาวชน แม้จะเป็นโรงเรียนระดับประถมเท่านั้น”

ปตท. จึงได้เริ่มโครงการโรงเรียนศตวรรษที่ 21 ด้วยการเชิญผู้บริหารและคณะครูไปเยี่ยมชมโรงเรียนที่ลำปลายมาศ จากนั้นหาโรงเรียนที่สมัครใจ อยากเปลี่ยนแนวทางการเรียนการสอนเป็นแบบใหม่ ในจำนวนนี้ โรงเรียนวัดเนินกระปรอกมีความโดดเด่นและมีความพร้อมมากเป็นพิเศษ

“โรงเรียนวัดเนินกระปรอกเป็นโรงเรียนนำร่อง ขณะนี้ความสำเร็จของโรงเรียนนี้ได้สร้างผลสะเทือนไปยังโรงเรียนต่างๆ และเตรียมปรับตัว ซึ่งในอนาคตจะมีโรงเรียนเข้าสู่โครงการนี้เพิ่มมากขึ้น” **คุณเดชา บุญวรรณ์** ผู้จัดการ สังกัดฝ่ายกิจการเพื่อสังคม ปตท. กล่าวเสริม

ด้วยเหตุนี้ การเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากฮาร์ดแวร์ไปสู่ซอฟต์แวร์ ไยมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่สมดังแนวทางของศาสตร์พระราชา ที่เน้นการระเบิดจากข้างในทำให้ชุมชน โรงเรียน นักเรียน ค้นพบตนเอง เชื่อมั่นและศรัทธาในตนเอง จนก้าวหลุดออกมาจากความเชื่อเก่าๆ ทางด้านการศึกษา

และเป็นนวัตกรรมใหม่ที่นำชุมชนสังคมก้าวไปสู่โลกในศตวรรษหน้า

PART 2

ทศวรรษ
2531-2540

นี่คือทศวรรษที่โลกเดินมาถึงจุดที่ “สงครามเย็น” ปิดฉากลงอย่างเป็นทางการ หลังการเผชิญหน้าระหว่าง 2 ขั้วมหาอำนาจ สหรัฐอเมริกา-สหภาพโซเวียต อย่างยาวนานมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เพราะในขณะที่ฝั่ง “โลกเสรีตะวันตก” และสหรัฐอเมริกา พร้อมด้วยชาติพันธมิตรยังคงเติบโตทางเศรษฐกิจและมีความเข้มแข็งด้านการเมืองการปกครอง ฝั่ง “สังคมนิยมคอมมิวนิสต์” ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศพันธมิตรในยุโรปตะวันออก, จีน, อินโดจีน รวมถึงสหภาพโซเวียตเองกลับต้องเผชิญภาวะที่ยากลำบาก การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การค้า ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ก้าวหน้าหรือถอยหลังในหลายๆ ประเทศ

> ขณะที่ผู้นำอย่างสหภาพโซเวียตเองก็ไม่สามารถอุ้มหรือให้ความช่วยเหลือประเทศในกลุ่มสังคมนิยมทั่วโลกได้อีกต่อไป
>
> ปรากฏการณ์ **“ทุบกำแพงเบอร์ลิน”** เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 จึงกลายเป็นหมุดหมายและสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของฝ่ายโลกเสรี เมื่อประชาชนในเยอรมนีตะวันออก (คอมมิวนิสต์) หมดความอดทนต่อระบบการเมืองการปกครองที่ไม่ช่วยให้คุณภาพชีวิตของพวกเขาดีขึ้น จนทยอยหนีข้ามกำแพงเบอร์ลินมายังฝั่งเยอรมนีตะวันตก ซึ่งเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย นำไปสู่การรวมประเทศเป็นเยอรมันเดียว

หลังเหตุการณ์ “ทุบกำแพงเบอร์ลิน” ไม่นาน สหภาพโซเวียตในยุคของประธานาธิบดี มิคาอิล กอร์บาชอฟ ก็ถึงแก่กาลล่มสลายในวันที่ 26 ธันวาคม 2534 เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น สหพันธรัฐรัสเซีย ปลดปล่อยให้รัฐต่างๆ ที่เคยอยู่ใต้อาณัติได้เป็นอิสระและแยกตัวออกเป็นประเทศของตัวเอง อาทิ ยูเครน, อาเซอร์ไบจาน, ลัตเวีย, ลิทัวเนีย, เอสโตเนีย ฯลฯ

แม้ “สงครามเย็น” จะปิดฉากลงอย่างเป็นทางการแล้ว แต่แนวรบ “สงครามการค้า” และการแข่งขันในการพัฒนาเศรษฐกิจกลับเข้มข้นมากขึ้นเป็นลำดับ ปริมาณการค้าการลงทุน การนำเข้า-ส่งออกเติบโตไปพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ดำเนินไปแบบก้าวกระโดด ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการส่งออกสินค้า จนเกิดการรวมตัว รวมกลุ่ม กระทั่งเกิดเขตการค้า กลุ่มความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศขึ้นในหลายๆ ภูมิภาค

พร้อมกับกับคำนิยามว่าโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุค “โลกาภิวัตน์” หรือ Gobalization เรียบร้อยแล้ว

นอกจากญี่ปุ่นซึ่งก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการค้าแล้ว ทศวรรษนี้ยังมีปรากฏการณ์ของกลุ่มประเทศในเอเชียที่เติบโตแบบก้าวกระโดด จนได้รับฉายาว่า **“สี่เสือแห่งเอเชีย”** หรือ**กลุ่ม NICs (New Industrialized Countries)** ซึ่งมีเศรษฐกิจที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ได้แก่ ฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และไต้หวัน มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง (มากกว่า 7% ต่อปี) และมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว มีโอกาสพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจที่ก้าวหน้าและมีรายได้สูง

ซึ่งประเทศไทยในทศวรรษนี้ก็ตั้งเป้าที่จะเป็น **“เสือตัวที่ 5”** จากภาวะขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

สำหรับประเทศไทย ทศวรรษ 2531-2540 ถือเป็นช่วงเวลาที่สดใส มีความมั่นคงและต่อเนื่องของการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย (เข้าสู่ยุคประชาธิปไตยเต็มใบ) แม้จะมีเหตุการณ์รัฐประหารในปี 2534 (และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี 2535) แต่หลังจากนั้นก็กลับเข้าสู่เส้นทางประชาธิปไตย และมีการเลือกตั้งต่อเนื่องมาในปี 2535, 2538 และ 2539

ที่โดดเด่นอย่างชัดเจนคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงปี 2530-2532 นั้นเป็นไปอย่างร้อนแรง โดยอัตราการเติบโตของ GDP อยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง 9.5%, 13.3%, 12.2%

นอกจากตัวเลขการลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการผลิต-ส่งออกจะสูงเป็นประวัติการณ์ ส่งผลให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นทั่วประเทศแล้ว ยังเป็นช่วงเวลาที่การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (อีสเทิร์นซีบอร์ด) ผลิดอกออกผลอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในพื้นที่แหลมฉบัง จ.ชลบุรี และมาบตาพุด จ.ระยอง

อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ร้อนแรงมากเกินไปนั้นได้นำไปสู่ภาวะ “ฟองสบู่” เกิดการลงทุน การบริโภค เกินกำลัง โดยเฉพาะในภาคธุรกิจการเงินและภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กระทั่งนำไปสู่เหตุวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ที่สุดในปี 2540 นั่นเอง

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งในทศวรรษนี้นั่นคือ กระแสตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่า สัตว์ป่า ธรรมชาติ หลังเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยทางธรรมชาติอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการลดลงของพื้นที่ป่าในธรรมชาติ (จากสัดส่วนพื้นที่ป่าธรรมชาติเดิมมีถึง 70% ลดลงเหลือเพียง 28%)

นำไปสู่การผลักดันกฎหมาย **“ปิดป่า”** ยกเลิกการให้สัมปทานตัดไม้ทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2532 ขณะเดียวกันก็มีการรณรงค์ให้ร่วมกันปลูกป่า รักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติอย่างจริงจัง

รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม กำหนดให้การพัฒนาหรือการดำเนินโครงการต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น รวมถึงศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย

11

“น้ำมันไร้สารตะกั่ว” เพื่อลมหายใจเต็มปอด

ภาพยนตร์โฆษณาทางทีวี ของ ปตท. เมื่อราว 30 ปีก่อน

ชื่อชุด มนุษย์ตะกั่ว เป็นโฆษณาแนว “ขำๆ ขำๆ” ที่ทำให้ครอบครัวไทย เด็ก และผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่หน้าจอรอดูรายการโปรดหัวเราะได้

เพราะเห็นอสุรกายร่างกายเหมือนมนุษย์แต่ไม่ใส่เสื้อผ้า ตัวสีเงินยวงตั้งแต่หัวจรดเท้า ใส่แต่กางเกงว่ายน้ำตัวเดียว มาเกาะรถมานั่งเบาะหลังและข้างๆ คนขับ

พวกมันคอยก่อกวนคนขับรถซึ่งเป็นหนุ่มทำงานซึ่งกำลังขับรถญี่ปุ่นคันเล็กไปเติมน้ำมันที่สถานีบริการ ปตท.

แต่พอหนุ่มเจ้าของรถเติมน้ำมันสูตรใหม่ไร้สารตะกั่วของ ปตท. แล้วขับซิ่งออกจากปั๊มน้ำมันอย่างรวดเร็ว

เจ้าอสุรกายหรือมนุษย์ตะกั่วก็กระเด็นไปคนละทิศคนละทาง

นั่นคือจุดเริ่มต้นของ “อวสานมนุษย์ตะกั่ว”

โฆษณาแนวชวนขำของ ปตท. ชุดนี้ผลิตโดย บริษัท แม็ทชิ่ง สตูดิโอ มิใช่ทำโฆษณาขึ้นเพื่อให้คนไทยหัวเราะแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นปรากฏการณ์ทางธุรกิจของวงการพลังงานช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อครั้งหนึ่งของไทยเลยทีเดียว

ในยุคนั้นหรืออาจก่อนหน้านั้นนับสิบปี รถยนต์บนท้องถนนของเมืองไทยมีอยู่ราว 5 แสน-6 แสนคันเท่านั้น เป็นรถยนต์บ้าน รถประจำทางสาธารณะ รถกระบะ รถบรรทุก และรถมอเตอร์ไซค์ ต่างก็ใช้เชื้อเพลิงปิโตรเลียมอยู่ 2 ชนิด

“เบนซิน” หรือ **“ดีเซล”** เป็น 2 คำแรกที่คนไทยเจ้าของรถในยุคเมื่อกว่า 30 ปีก่อน มักจะใช้เป็นประจำกับ **“เด็กปั๊ม”** เมื่อต้องการเติมน้ำมัน

ต่อมา ก็ได้รู้จักคำว่า **“เบนซินพิเศษ”** เพิ่มขึ้นมาอีก ก่อนที่ภาษาในสถานีบริการน้ำมันจะพัฒนาไปอีกมากมายพร้อมกับโฉมหน้าธุรกิจพลังงานไทย

ข้ามน้ำข้ามทะเล ไปที่ซีกตะวันตก

ย้อนเวลาไปก่อนหน้านั้นอุตสาหกรรมรถยนต์เติบโตขึ้นในสหรัฐอเมริกา ทำให้ธุรกิจน้ำมันเกิดขึ้นและเติบโตตามไปด้วย เพราะรถต้องการน้ำมันเชื้อเพลิงในการขับเคลื่อน

ปิโตรเลียมในยุคแรกๆ ทำให้รถยนต์ “วิ่งได้” แต่ “ไม่เร็ว” และ “ไม่แรง” นัก

เครื่องยนต์ของรถยนต์รุ่นแรกๆ ยังเดินสะดุดและไม่สม่ำเสมอ

ทำให้นักเคมีของบริษัทน้ำมันคิดค้นสูตรการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงให้เพิ่มอ๊อกเทนมากขึ้น

“สารตะกั่ว” คือคำตอบและกลายเป็น “พระเอก” ของทศวรรษ 1970

อุตสาหกรรมรถยนต์และธุรกิจน้ำมันเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดดเพราะการคิดค้นนี้

นั่นรวมถึงในเมืองไทยด้วย ทำให้คนไทยรู้จัก **“เบนซินพิเศษ”** หรือบางบริษัทเรียกมันว่า **“ซูเปอร์”** ในชั่วเวลาไม่นานนัก บริษัทรถยนต์ขานรับและเพิ่มยอดขายรถยนต์เครื่องทรงพลังได้มากขึ้นจากการโฆษณา

ในยุคนั้นใครขับรถแรงและเติม “เบนซินพิเศษ” ต้องถือว่า “เท่”

ต่อมาอีกเพียงทศวรรษเดียว “พระเอก” ของวงการรถยนต์ก็กลายเป็น “ผู้ร้าย” ในชั่วข้ามคืน

เพราะมีวารสารด้านการแพทย์ตีพิมพ์เผยแพร่ผลการสำรวจวิจัยผลกระทบของสารตะกั่วที่ปนมากับน้ำมันเชื้อเพลิง และเผาไหม้ไม่หมด ผสมอยู่ในบรรยากาศในแหล่งน้ำและอื่นๆ

ข่าวแพร่สะพัดออกไปทั่วสหรัฐและฝั่งยุโรปว่าผลของสารตะกั่วนั้น ทำให้มีผลกับการผลิตเม็ดเลือดแดง การเติบโตของเซลล์ และทำให้พัฒนาการเด็กทารกรับผลกระทบ มีผลให้เกิดเซลล์มะเร็งในมนุษย์

ผู้คนทั่วโลกพากันวิตกกังวลและหายใจเข้าปอดไม่สะดวกใจนัก

ทำให้ห้องทดลองของบริษัทน้ำมันต้องพลิกตัวขนานใหญ่ คิดค้นหาสารตัวใหม่ที่สามารถเพิ่มอ๊อกเทนให้น้ำมันเชื้อเพลิงเทียบเท่าสารตะกั่ว

แต่โจทย์สำคัญที่บริษัทน้ำมันต้องคิดคือราคาต้องไม่ต่างกันมากนัก ไม่เพิ่มต้นทุนการผลิต เพราะธุรกิจน้ำมันนั้นมีการแข่งขันสูงและรุนแรง

ที่สุดก็ได้พบดาวดวงใหม่อีกหลายดวงที่เหมาะสมในทางธุรกิจมากที่สุด ก้าวขึ้นมาเป็นพระเอกแทนสารตะกั่วคือ สาร **MTBE** (METHYL TERTIARY BUTYL ETHER) ซึ่งมีสารประกอบของออกซิเจนซึ่งช่วยเร่งการเผาไหม้

ในประวัติศาสตร์วงการปิโตรเลียมบันทึกว่า สหรัฐอเมริกาออกกฎหมายห้ามใช้เบนซินไร้สารตะกั่วในปี พ.ศ. 2541 สหราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2543 แอฟริกาในปี พ.ศ. 2549

ประเทศไทยในยุคนั้น ผู้นำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงล้วนเป็นบริษัทจากต่างชาติ มี ปตท. เป็นบริษัทน้ำมันของคนไทยเพียงบริษัทเดียวที่เพิ่งเติบโต ขึ้นมาสู้กับบริษัทน้ำมันของต่างชาติ อย่างเชลล์ และเอสโซ่ ซึ่งทำตลาดอย่างเข้มข้นอยู่ก่อน

แต่ ปตท. กลับพลิกตัวได้เร็วกว่ามากในเรื่องของน้ำมันไร้สารตะกั่ว หรือ ULG (UNLEADED GASOLINE) เพราะเห็นถึงความจำเป็นในการปกป้องสุขภาพและคุณภาพชีวิตของคนไทย

ความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนไทยเริ่มขยายตัวมาตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2527

รัฐบาลไทยมีนโยบายให้ลดปริมาณสารตะกั่วในน้ำมันเบนซินลงเรื่อยๆ จนไม่เหลือเลย หรือเหลือน้อยที่สุด ในปี พ.ศ. 2536 และมีประกาศให้เลิกใช้อย่างเด็ดขาดในวันปีใหม่ของปี พ.ศ. 2539

ขณะเดียวกันก็ออกกฎหมายบังคับให้รถทุกคันบนท้องถนนต้องติดเครื่องฟอกสารพิษ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ รวมถึงสารตะกั่ว ที่เรียกว่า “แคทาลิติก คอนเวอร์เตอร์” (Catalytic Converter) ในปี พ.ศ. 2536

เป็นความกังวลอย่างสูงของคนมีรถในยุคนั้น มากกว่าเรื่องสารตะกั่วในเลือด คือ “จะเติมน้ำมันไร้สารตะกั่วได้หรือไม่”

แม้แต่บริษัทรถยนต์ก็ต้องเปลี่ยนกลยุทธ์ในการขายขนานใหญ่ แต่ทุกอย่างก็ผ่านไปได้

ในหน้าประวัติศาสตร์ 40 ปีของ ปตท. การเป็นผู้นำด้านการลดมลภาวะเป็นพิษมีการพูดถึงแนวคิดนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530

โดย คุณอาณัติ อาภาภิรม ผู้ว่าการ ปตท. ในเวลานั้น มีแนวทางที่จะนำสาร MTBE มาผสมเพื่อเพิ่มค่าอ๊อกเทนของน้ำมันเบนซินแทนสารตะกั่ว ซึ่งสามารถเพิ่มอ๊อกเทนจากเดิม 95 เป็น 97

ถึงแม้ว่าการใช้สาร MTBE จะทำให้ต้นทุนน้ำมันเบนซินของ ปตท. สูงขึ้นก็ยอมที่จะรับภาระหนี้ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ การใช้สาร MTBE จะช่วยลดปริมาณสารตะกั่วลงไป 7-8%

ในเวลาต่อมา การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ได้ประกาศอย่างแจ้งชัดเป็นรายแรก โดยรักษาการผู้ว่าฯ **คุณเลื่อน กฤษณกรี** นำน้ำมันเบนซินพิเศษไร้สารตะกั่วออกสู่ตลาดโดยการสั่งนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อวางจำหน่ายยังสถานีบริการน้ำมันของ ปตท. ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ประมาณ 30 แห่ง

ถือเป็นการเปิดเกมรุกครั้งสำคัญของ ปตท. เป็นการรุกโดยมีคุณภาพชีวิตและลมหายใจของคนไทยเป็นเดิมพัน

แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการทำงานและจุดยืนขององค์กรของรัฐแห่งนี้ ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานของคนไทย

ในมิติทางธุรกิจ

การที่ ปตท. เป็นผู้ประกาศความพร้อมในการจำหน่ายก่อน กลายเป็นประเด็นกล่าวขานถึงความฉับไวในเชิงการตลาดและบรรลุการเป็น “ผู้นำ” ในการช่วยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

การที่รักษาการผู้ว่าฯ เลื่อน กฤษณกรี มีแนวคิดที่จะให้ ปตท. เป็นบริษัทเดียวที่ขายน้ำมันเบนซินที่ไม่มีสารตะกั่ว โดยจะเลิกตลาดน้ำมันเบนซินที่มีสารตะกั่วลง

เป็นการ **“มองการณ์ไกล”** และเป็น **“ก้าวที่กล้า”** อย่างปฏิเสธไม่ได้

“ใครจะซื้อเบนซินที่มีสารตะกั่วก็ให้ไปซื้อที่คู่แข่ง” เป็นวลีที่มีความหมาย

แม้นว่าในการแข่งขันทางธุรกิจ ปตท. จะสูญเสียตลาดส่วนนี้ไปก็ตาม

แต่แนวคิดดังกล่าวได้ชี้ชัดถึงความพยายามที่ ปตท. พลิกมิติจากการทำธุรกิจที่ตอบสนองสังคมไทยในเรื่องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ให้กลายเป็นมูลค่าธุรกิจที่มหาศาล

บริษัทพลังงานของคนไทยถือธงสีเขียวไปให้ถึงเป้าหมายให้เร็วที่สุด เพื่อรองรับตลาดในอนาคตที่มีน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่วเป็นตลาดใหญ่

หลังจากนั้นไม่นานบริษัทค้าปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงของต่างชาติอย่างเชลล์และเอสโซ่ก็ปรับตัวขนานใหญ่ ทยอยขายน้ำมันไร้สารตะกั่วตาม ปตท. บ้าง

การเปลี่ยนแปลงสำคัญในครั้งนั้น แต่เปิดหนทางสู่ธุรกิจน้ำมันเชื้อเพลิงยุคใหม่ของไทย

ถึงวันนี้คำว่า *ไร้สาร (ตะกั่ว)* หายไปจากสารบบของพจนานุกรมพลังงานของไทยนับสิบปี

คนไทยที่เป็นเจ้าของรถเมื่อเลี้ยวเข้าสถานีบริการน้ำมัน จะได้ยินศัพท์ภาษาใหม่ๆ เช่น *“โซฮอล์ 91 95 เต็มถังไหมครับ”* หรือ *“E20 E85 ดีครับ”*

ลูกหลานไทยไม่ต้องหายใจครึ่งปอด ไม่ต้องวิตกกังวลกับสารตะกั่วที่มากับควันจากท่อไอเสียของรถยนต์อีก

ขณะเดียวกันคนไทยยุคนี้ก็ได้พบกับ “สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง” ของ ปตท. ที่แปลงร่างเป็น “สถานีบริการความสุข” ทั่วประเทศมากมายหลายพันแห่ง

จากสถานีบริการน้ำมันเล็กๆ สีฟ้าแดงที่มีหัวจ่ายไม่มากนัก พัฒนาสู่การเป็นผู้นำนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ตอบสนองความสะดวกสบายของคนไทย และปกป้องสิ่งแวดล้อม

ทุกวันนี้ไม่มีใครพบเจอ “มนุษย์ตะกั่ว” ในเมืองไทยอีกแล้ว!

12

ท่อก๊าซฯ ไทย-พม่า แห่งความทรงจำ

>>

นับตั้งแต่ปี 2521 ที่ก่อตั้ง ปตท.

จวบจนถึงการจัดหาก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย **“โชติช่วงชัชวาล”** ในปี 2526 องค์ประกอบสำคัญที่นำพลังงานไปสู่ผู้ใช้ทั่วประเทศ คือ ท่อส่งก๊าซธรรมชาติ

ท่ามกลางการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ร้อนแรง และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม-การค้าอย่างรวดเร็ว จุดวิกฤตในปี 2538 หรือทศวรรษที่ 2 ของ ปตท. อยู่ที่การผลิตก๊าซฯ ในอ่าวไทยกำลังจะไม่เพียงพอใช้ต่อความต้องการทางพลังงานในประเทศ

โดยในปี 2539 ความต้องการใช้ก๊าซธรรมชาติอยู่ในระดับไม่เกิน 1,300 ล้าน ลบ.ฟุต/วัน และมีแนวโน้มจะสูงถึง 3,600 ล้าน ลบ.ฟุต/วัน ในปี 2549 ในขณะที่การผลิตก๊าซธรรมชาติจากในประเทศ จะอยู่ในระดับไม่เกิน 2,000 ล้าน ลบ.ฟุต/วัน ในช่วงดังกล่าว

เป็นเงื่อนไขทำให้ ปตท. ต้องเตรียมการก่อนที่ปัญหาการขาดแคลนพลังงานจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงวางแผนจัดหาก๊าซฯ จากต่างประเทศทางท่อเป็นครั้งแรก ซึ่งก็คือก๊าซธรรมชาติจากแหล่งก๊าซยานาดาและเยตากุนของเมียนมา เพื่อส่งมายังพื้นที่ส่วนกลางของประเทศ ซึ่งคาดว่าจะสนองการใช้ได้อีกไม่น้อยกว่า 750 ล้าน ลบ.ฟุต/วัน

การตระเตรียมดำเนินไปอย่างขะมักเขม้น อาทิ มีการลงนามบันทึกความเข้าใจในการซื้อขายก๊าซธรรมชาติ ระหว่างทางการไทยกับเมียนมา ในเดือนกันยายน 2537 ต่อมา วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2538 มีการลงนามในสัญญาซื้อขายที่ทำเนียบรัฐบาล โดยมี **คุณชวน หลีกภัย** นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

ส่วนการดูลู่ทางว่าควรส่งมอบก๊าซฯ ที่จุดใด ได้มีทีมงานศึกษากันมาตั้งแต่ปี 2536 โดยพิจารณาจากเรื่องความเหมาะสมทางวิศวกรรม ทั้งในการก่อสร้างและเศรษฐศาสตร์ ผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องหลังนี้ ทำให้การเลือกวางท่อก๊าซธรรมชาติจากชายแดน ต้องรอบคอบเป็นพิเศษ

“เราเลือกกันหลายจุด จุดแรกคือที่ด่านเจดีย์สามองค์ จุดนี้เป็นเขาสูงสองฝั่ง ยากต่อการก่อสร้าง จุดที่สอง บ้านอีต่อง มีป่าอยู่ที่สองฝั่ง ซึ่งทางการเมียนมาพอใจจุดนี้ จุดที่สาม ด่านบ้องตี้ ไทรโยค เป็นป่าทึบ โดยเฉพาะทางฝั่งเมียนมา และจุดที่สี่ ด่านตะโกปิดทอง สภาพคล้ายๆ กับจุดด่านบ้องตี้” **คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์** ผู้อำนวยการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ปตท. ในเวลานั้น อรรถาธิบาย

ในการสำรวจเพื่อการวางท่อก๊าซฯ

ปตท. ได้พิจารณาเริ่มต้นจากวางมาตามแนวถนนหมายเลข 3237 จากชายแดนมายัง อ.ทองผาภูมิ

“ช่วงถนนแคบมาก คือกว้างประมาณ 6-8 เมตร คดเคี้ยวขึ้นไปตามไหล่เขา มีโค้งหักศอกสั้นๆ โดยตลอดรวมกันประมาณ 200 โค้ง การวางท่อต้องคดเคี้ยวมาตามทาง ต้องเอาต้นไม้ออกจำนวนมาก เพราะจะมีการขยายถนนออกเป็น 15 เมตร ในจุดที่ต้องปรับพื้นที่ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน อาจจะต้องปรับกว้างถึง 30-40 เมตร นอกจากนี้ในอนาคตการบำรุงรักษา เช่น การตรวจสอบท่อด้วยกระสวย (Intelligent Pig) ก็จะเป็นอุปสรรค จากสภาพที่คดเคี้ยว” คุณส่งเกียรติกล่าวเสริม

เพื่อลดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด ปตท. ได้ศึกษาแนววางท่อใหม่ที่ไม่ต้องมาตามถนนหมายเลข 3237 โดยการตัดตรงลงมาจากชายแดน แต่ต้องผ่านพื้นที่ป่าอยู่ช่วงหนึ่ง ซึ่งมีทั้งป่าลุ่มน้ำชั้น 1A ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าใกล้ชุมชน ป่าอนุรักษ์ แต่ละแนวก็แตกต่างกัน

“เราก็หารือกันว่าให้ผ่านพื้นที่ที่ก่อผลกระทบน้อยที่สุด ก่อสร้างในช่วงฤดูกาลเดียวให้เสร็จในหน้าแล้ง เข้มงวดกับคนงานไม่ให้ไปรบกวนป่าและสัตว์ป่า ออกแบบให้ใช้แนวท่อน้อยที่สุด หลังการวางท่อจะปลูกต้นไม้ที่เหมาะกับพื้นที่ และรีบฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนมาภายในเวลาอันสั้น รวมทั้งจะไม่มีการสร้างถนนตรวจการณ์เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกป่าในภายหลัง” คุณส่งเกียรติ มองย้อนอดีต

ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2540 ณ โรงแรมกรีนเวิลด์ อ.ทองผาภูมิ มีความคึกคักขวักไขว่เป็นพิเศษ ด้วยผู้คนมากหน้าหลายตา จากบรรดาผู้เข้ามาร่วมการรับฟังความคิดเห็นทางด้านเทคนิคในการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา หรือเรียกสั้นๆว่า Technical Hearing ทั้งนี้ การรับฟังมีถึง 2 วัน ท่ามกลางความสนใจของหลายฝ่าย โดยเฉพาะชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน มีทั้งเสียงสนับสนุนและห่วงใยในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะอาจจะส่งผลกระทบจากการก่อสร้าง

“รัฐธรรมนูญฉบับปี 2535 น่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การแสดงความคิดเห็น เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของภาคประชาชนเบ่งบาน การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปอย่างกว้างขวาง” นักวิชาการหลายท่านให้ทรรศนะไว้ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้เห็นชอบการทำ EIA ของการก่อสร้างท่อก๊าซฯ ในวันที่ 24 มีนาคม 2540

ถึงแม้หลายภาคส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน จะเห็นพ้องกับการดำเนินการโครงการนี้ และรัฐผ่านความเห็นชอบ EIA แล้ว แต่นั่นดูจะเป็นจุดเริ่มต้นของการคัดค้านที่มาจากชุมชนบางส่วน ตลอดจนกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs

ปัญหาหลักๆ คือ ความกังวลว่าจะเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในฝั่งเมียนมา เพื่อนำก๊าซฯ มายังชายแดนประเทศไทย และการวางท่อฯ จากชายแดนไทย ณ บ้านอีต่อง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี มายังโรงไฟฟ้าของ กฟผ. ที่ จ.ราชบุรี ต้องผ่านบริเวณป่าต่างๆ จะกระทบพื้นที่ซึ่งเป็นที่หวงแหนของนักอนุรักษ์

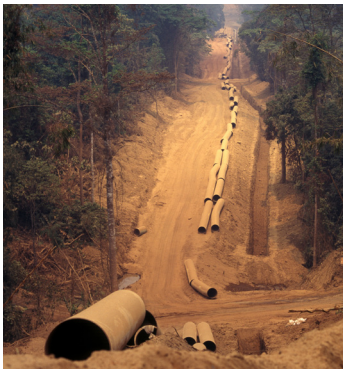

“แต่เสียงคัดค้านก็ควบคู่ไปกับการเริ่มก่อสร้าง สื่อมวลชนหลายสำนักตีพิมพ์ข่าวการคัดค้านแทบทุกวัน จำได้ว่ามีการนอนประท้วงในบริเวณที่ต้องเคลียร์ต้นไม้ มีการมัดตัวเองติดกับต้นไม้ขวางการก่อสร้าง ในจุดที่ต้องวางท่อ” **คุณพิทยา อุชัย** เจ้าหน้าที่งานมวลชนสัมพันธ์ ปตท. เป็นหนึ่งในผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ช่วงนั้น

“ความขัดแย้งนำไปสู่จุดที่รัฐได้สั่งให้มีการทำประชาพิจารณ์ขึ้น โดยที่ฝ่ายคัดค้านและ ปตท. ต้องมาให้ข้อมูลกับคณะกรรมการรับฟัง ซึ่งมีท่านอดีตนายกรัฐมนตรี คุณอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน ผลสรุปการรับฟัง ให้นำเสนอต่อนายกรัฐมนตรี ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย ในขณะนั้น” **คุณกฤษฎา วงศ์คุรุเสถียร** เจ้าหน้าที่งานมวลชนสัมพันธ์ในพื้นที่อีกท่านหนึ่ง กล่าวเสริม

“การก่อสร้างแนวท่อฯ ต้องหยุดลงชั่วคราว ให้ทุกคนรอการตัดสินใจของรัฐบาล หลังการสรุปผลการประชาพิจารณ์ ปตท. ก็ต้องลุ้นว่าจะออกมาเป็นอย่างไร จำได้ว่าท่านนายกฯ ชวน ได้ตัดสินใจขึ้น ฮ. บินไปดูแนวท่อก๊าซฯ ด้วยตนเอง เพื่อมาประกอบกับข้อมูลที่ได้รับ ก่อนตัดสินใจว่าจะหยุดสร้าง หรือให้สร้าง” **คุณสมพงศ์ ตันติสุวณิชย์กุล** ผู้อำนวยการก่อสร้างท่อก๊าซฯ เส้นนี้กล่าว

ในที่สุดโครงการมูลค่า 16,500 ล้านบาท ก็ได้รับอนุมัติให้เดินหน้าต่อ

“แต่มีมาตรการที่ ปตท. ต้องดำเนินการเพิ่มเติม เพื่อลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่ก่อสร้างและ จ.กาญจนบุรี เป็นแผนปฏิบัติการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาสิ่งแวดล้อมรวม 10 ประการ เช่น การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ, การปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ, การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณแนวท่อส่งก๊าซฯ, การศึกษาวิจัยผลกระทบด้านสัตว์ป่า ฯลฯ” คุณสมพงศ์ ขยายความ

ทั้งนี้การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณแนวท่อส่งก๊าซฯ เป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมหลายประเด็น เช่น การปลูกต้นไม้หลังแนวท่อก๊าซ 625 ไร่ การฟื้นฟูแนวท่อด้วยหญ้าแฝก ปลูกป่าเสริมอีก 10,000 ไร่ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอีก 30,000 ไร่ บริเวณเขตป่าอนุรักษ์ ใน อ.ทองผาภูมิ เป็นต้น

“ไฟเขียวที่ได้รับการดำเนินการ คือไฟเขียวที่ทำให้ ปตท. ได้เรียนรู้เรื่องการทำงานในพื้นที่มวลชน ซึ่งต้องรัดกุม รอบคอบ และมีรายละเอียดมากมาย ยกตัวอย่าง การเปิดหน้าดินเพื่อวางท่อ อาจจะไปกีดขวางทางเข้าออกบ้านของชาวบ้าน ดังนั้นต้องมีการแจ้งล่วงหน้า รีบทำและรีบกลบ เพื่อไม่ให้ชีวิตประจำวันของชาวบ้านเดือดร้อน การขนดินเข้าออกพื้นที่ ต้องระวังอย่าให้ร่วงหล่นตามทาง เพราะจะกระทบต่อการจราจรของชุมชน การวางท่อผ่านแม่น้ำลำธาร ต้องใช้วิธีเจาะลอด แทนการระเบิดหิน มิเช่นนั้นข้อร้องเรียนก็จะมาทุกวัน ตามแก้ไขกันไม่จบไม่สิ้น” คุณส่งเกียรติ เปิดเผย

ที่สำคัญคือการใช้เทคนิค ในการวางท่อในเขตพื้นที่ป่าจะต้องไม่เปิดหน้าดินมากนัก เพราะจะกระทบต่อต้นไม้ หลังจากล้อมต้นไม้ออก ให้เปิดหน้าดิน โดยรถแบ็คโฮขนาดเล็ก ลำเลียงท่อเข้าไปด้วยการใช้ลวดสลิง ไม่ใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ เมื่อขุดเปิดพื้นที่ วางท่อ ให้รีบเชื่อมทันที กลบฝังให้เรียบร้อย โดยในพื้นที่ลาดชัน มีการใช้ความรู้ทางวิศวกรรมจัดการเรื่องทางไหลของน้ำ ควบคู่ไปกับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อยึดดิน และปลูกพืชโตเร็ว

การนำหญ้าแฝกมาใช้ในการฟื้นฟูหลังท่อส่งก๊าซฯ ในพื้นที่ จ.กาญจนบุรีนี้ ทำให้ ปตท. ได้รับรางวัล **King of Thailand Vetiver Awards** จากการประกวดหญ้าแฝกนานาชาติครั้งที่ 2 ในปี 2543

“เป็นความภาคภูมิใจของ ปตท. และคนไทยทุกคน ที่ได้รับเกียรติในครั้งนี้” **คุณปิติยิ้มประเสริฐ** รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท. ได้เข้าเฝ้ารับพระราชทานรางวัลจากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

“แต่ก็มีคำถามที่ยังข้องใจอยู่บางประเด็น เช่น การประท้วงหลายเรื่องพุ่งเป้าไปที่การทำให้ช้างป่าไม่มีเส้นทางเดินหาอาหาร อาจทำให้ค้างคาวกิตติและปูราชินีสูญพันธุ์” ทีมงานรุ่นใหม่ในฝ่ายกิจการเพื่อสังคมตั้งคำถามขึ้น

“ก็ยอมรับว่ามีกระทบบ้าง หลังการวางท่อก๊าซฯ ผมได้รับมอบหมายให้ไปเฝ้าดูว่าช้างป่าจะหายไปจริงมั้ย ผมต้องปีนต้นไม้ขึ้นไปนอนบนต้นไม้ เฝ้าตลอดคืนเดือนหงาย เพื่อดูว่าช้างป่าจะเข้ามาในแนวท่อหรือไม่” คุณกฤษฎา เล่าถึงช่วงเวลาที่ตื่นเต้น

“แล้วมันเป็นยังไงครับ” น้องรุ่นใหม่ไต่ถาม

“ผมยอมรับว่าขนลุกตลอดคืน ฝูงช้างป่ามาเล่นแสงจันทร์ มันเป็นคืนที่ตื่นเต้นแต่ก็งดงามอย่างที่สุด เราแอบถ่ายภาพไว้ด้วย” ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อที่ว่าช้างป่าจะหายไปหลังการวางท่อก๊าซฯ พาดผ่านเส้นทางหากินของเขา ก็ไม่ได้เป็นความจริงแต่อย่างใด

ส่วนปูราชินีและค้างคาวกิตติ ที่เชื่อว่าจะโดนการก่อสร้างท่อก๊าซฯ รบกวนจนสูญพันธุ์นั้น ปตท. ก็ได้รีบทำการศึกษาวิจัยในช่วงเวลา 5 ปีต่อมา

“ในช่วงก่อสร้าง ปตท. ระงับการก่อสร้างช่วงใกล้ค่ำ บริเวณถ้ำของค้างคาวกิตติเพราะเขาออกหากินช่วงนั้น ต่อมา 5 ปีภายหลังการก่อสร้าง การสำรวจจำนวนประชากรค้างคาวชนิดนี้ พบว่าก็ยังคงมีอยู่ แต่ก็ไม่ได้เพิ่มมากขึ้นมากนัก เพราะค้างคาวกิตติมีลูกน้อยมากในแต่ละปี แต่ก็พยายามปรับตัวกับท้องถิ่นได้ดี เชื่อว่าค้างคาวกิตติยังมีอยู่ต่อไปอีกในถิ่นแถบนี้”

ส่วนปูราชินีหรือปูสามสี (สีแดง ขาว ม่วง) ซึ่งเป็นปูที่สวยงาม และอาจได้รับผลกระทบจากการก่อสร้าง โดย ปตท. ได้ปรับสภาพลำธารให้คืนสภาพเดิม ในบริเวณที่อยู่อาศัยของปูชนิดนี้ ต่อมาได้มีการสำรวจในบริเวณกิโลเมตรที่ 29 และ 39 ยังสามารถพบปูราชินี ทั้งจากการเก็บตัวอย่างในงานวิจัย และโดยชาวบ้านในบริเวณนั้น

ไม่น้อยกว่า 20 ปี

ที่การก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานาและเยตากุนได้ผ่านเลยไป แต่ยังเป็นเหตุการณ์ที่ยังอยู่ในความทรงจำของผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย ทั้งผู้นำประเทศ ผู้นำทางสังคม ภาครัฐ เอกชน ผู้รับเหมาก่อสร้าง สื่อมวลชน ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ชุมชน ข้าราชการใน จ.กาญจนบุรี รวมถึง NGOs หลายท่าน

ถามว่า อะไรคือบทเรียนสำคัญ คำตอบคือ

“การดำเนินโครงการนี้ ทำให้ ปตท. ได้เรียนรู้ว่า การทำธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการทางพลังงานของชาติ จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนอย่างเข้มข้น เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นที่ยอมรับ ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคม ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

ในแง่หนึ่งต้องขอชมเชย บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ที่มีความพยายามและความอุตสาหะที่จะปฏิบัติตามพันธสัญญาที่ให้ไว้ ไม่ว่าจะเป็นการลดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และการลดผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า ปตท. มีความจริงใจมากน้อยเพียงไร รวมทั้งมีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาโครงการ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสันติสุขและเป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่ายในสังคมไทยตลอดไป” สารจาก **คุณอานันท์ ปันยารชุน** ที่ลงพิมพ์ในหนังสือการฟื้นคืนสู่ธรรมชาติ 5 ปี ท่อส่งก๊าซฯ ไทย-สหภาพพม่า (เมียนมา) ได้สรุปทิ้งท้ายไว้

13

“ป่าทองผาภูมิ” บทเรียนสานพลัง

>>

ป่า ไม้ล้ำเลอค่า ฉันใด
ทอง ทาบงามอุไร ฉันนั้น
ผา ชะเง้อมง้ำให้ โลกงด งามแล
ภูมิ ชีวภาพหลากชั้น ชื่อก้อง ถิ่นกาญจน์

(บัวงาม น้ำใส)

หากนับโครงการท่อก๊าซฯ ไทย-พม่า คือภาคแรก

ของการทำงานเพื่อสังคมในพื้นที่ภาคตะวันตกของ ปตท. การดำเนินงานโครงการเพื่ออนุรักษ์ป่าทองผาภูมิ ก็ถือเป็นภาคสองของการทำงานในพื้นที่นี้ เนื่องจากการอนุรักษ์ผืนป่าทองผาภูมิ เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของ จ.กาญจนบุรี หลังการวางท่อก๊าซฯ โดยกำหนดให้มีงานอนุรักษ์ป่าจำนวน 30,000 ไร่

"ภายใต้พันธสัญญา ในการดำเนินการตาม EIA ปตท. ต้องปลูกป่าบนหลังแนวท่อ 625 ไร่ ปลูกป่าใน จ.กาญจนบุรี 10,000 ไร่ และอนุรักษ์ผืนป่าอีก 30,000 ไร่" **คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์** ผู้อำนวยการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ในเวลานั้น เกริ่นให้ฟัง

การปลูกต้นไม้ ทั้ง 625 ไร่ และ ป่า 10,000 ไร่

ได้ดำเนินไปโดยไม่ชักช้า โดยเฉพาะป่าที่ปลูกกระจายไปในหลายพื้นที่ของ อ.ทองผาภูมิ 4 แปลง ใน ต.ปิล็อก ต.ห้วยเขย่ง ต.ลิ่นถิ่น อ.ไทรโยค 10 แปลง ใน ต.วังกระแจะ ต.ลุ่มสุม ต.บ้องตี้ และ ต.ไทรโยค ตลอดแนวท่อยังมีการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน เพื่อให้มีการกินอยู่ที่ดีขึ้น

“เราได้รับความร่วมมือจากสมาคมพัฒนาประชากร ในการมาร่วมกันทำหมู่บ้าน ปตท. พัฒนา เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้” **คุณกฤษฎา วงศ์คุรุเสถียร** เจ้าหน้าที่งานมวลชนสัมพันธ์ เฉลย

“อย่างไรก็ตาม ยังไม่ใช่การดำเนินการเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า 30,000 ไร่” ตามความหมายของภาครัฐ

เป้าหมายของโครงการนี้ เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างหลายหน่วยงาน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรเอกชน ผู้นำท้องถิ่น และ ปตท. ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าและสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน การกำหนดขอบเขตพื้นที่มีความหมายต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าไม้เมืองกาญจนบุรี หรือผืนป่าตะวันตกของไทย

“เราได้รับความอนุเคราะห์จาก หม่อมเจ้าหญิงรังษีนภดล ยุคล ที่ปรึกษาของ ปตท. ได้นำผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อม DANCED (Danish Cooperation for Environment and Development) จากเดนมาร์ก เข้ามาตรวจสอบพื้นที่ทางอากาศ และเดินเท้าสำรวจ เพื่อสรุปรายงานเรื่องพื้นที่อนุรักษ์ และยังได้จัดสัมมนาเพื่อวางกรอบแนวทางการทำงาน” คุณส่งเกียรติ ให้ข้อมูลเพิ่มเติม

ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเห็นพ้องต้องกันตั้งชื่อโครงการว่า **“โครงการทองผาภูมิ 72 พรรษามหาราช”** เพื่อเทิดพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา ในปี 2542 โดย ปตท. ได้ทำหนังสือถึงกรมป่าไม้ ขอพื้นที่ดำเนินงาน ที่จะต้องมีองค์ประกอบ คือ เป็นพื้นที่ป่าที่มีแนวท่อก๊าซฯ ไทย-สหภาพพม่าผ่าน เป็นบริเวณถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าสำคัญ เช่น ช้างป่า ปูราชินี ค้างคาวกิตติ เป็นพื้นที่ไม่ทับซ้อนกับการทำกินของราษฎร สามารถจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าได้ เป็นต้น

ซึ่งต่อมา กรมป่าไม้ได้กำหนดพื้นที่ 30,000 ไร่ เพื่อการอนุรักษ์ ให้อยู่ในพื้นที่ อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ในเขตอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ หรือป่าทองผาภูมิ ใกล้แนวท่อก๊าซฯ บริเวณกิโลเมตรที่ 27 ถึง 32 มีหมู่บ้านใกล้เคียง 8 หมู่บ้าน อยู่ใน ต.ห้วยเขย่ง

การทำงาน ต้องเริ่มต้นจากการมีข้อมูลที่ถูกต้อง ทั้งในเชิงพื้นที่ภูมิประเทศและในเชิงภูมิสังคม ปตท. จึงได้ประสานงานขอความร่วมมือจาก 2 หน่วยงาน ได้แก่ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย หรือ BRT (Biodiversity Research and Training Program) และอีกหน่วยงานหนึ่งคือ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"จำได้ว่า การจับมือกับ BRT เป็นเรื่องยากมากในตอนเริ่มต้น อาจารย์วิสุทธิ์ ใบไม้ ผู้อำนวยการ ไม่อนุญาตให้ ปตท. เข้าพบ เพื่อหารือเลย เราต้องไปเฝ้ารอหลายครั้ง ดักรอหน้าห้องประชุม เพื่อจะแนะนำตัวและขอหารือ ซึ่งกว่าจะได้คุยกัน ก็ใช้ระยะเวลานานโข" **คุณรุจีนุช วรรณโก** ทีมงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ของ ปตท. ในขณะนั้น เล่าให้ฟัง

ทีมงานเชื่อว่าคงเป็นเพราะชื่อของ ปตท. ในช่วงนั้น ยังอยู่ในกระแสความขัดแย้งกับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่ม ในฐานะที่ BRT ก็เป็นทั้งสถาบันวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ต้องระมัดระวังท่าทีในการร่วมมือกัน

แต่เมื่อมีการหารือกันได้ โครงการนี้ก็สร้างความพึงพอใจให้กับทั้ง 2 ฝ่าย

"เราเป็นหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (สวทช.) เพื่องานวิจัยชีววิทยาพื้นฐาน และสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่" **อาจารย์วิสุทธิ์ ใบไม้** ผู้อำนวยการ BRT ในขณะนั้น อธิบายถึงงานนี้

ทั้งยังเสริมว่า *"เนื่องจากเรามีแนวคิดที่ตรงกันในเรื่องการทำวิจัยว่า วิจัย คือการเก็บข้อมูลชาวบ้าน ว่าเขาทำอะไร มีทรัพยากรอะไร ใช้-จ่ายเท่าไร การพัฒนาจะต้องมีก่อนการทำวิจัย การพัฒนาไม่ใช่เอาเงินไปช่วยอย่างเดียว ต้องสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้ชุมชนได้ เราต้องมีข้อมูลที่แท้จริง เป็นมาตรฐานสากล... การวิจัยนี้*

BRT กับ ปตท. ได้ร่วมทุนกันคนละครึ่ง เป็นการรับผิดชอบและเป็นเจ้าของงานวิจัยนี้ร่วมกัน”

วันที่ 26 ธันวาคม 2544 BRT และ ปตท. ได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการวิจัยทองผาภูมิตะวันตก โดยเน้นการวิจัยในป่าทองผาภูมิ 30,000 ไร่ และพื้นที่ใกล้เคียง ในช่วงปี 2545-2547 งบประมาณ 20 ล้านบาท โดยออกทุนกันฝ่ายละ 10 ล้านบาท

ประตูสู่โลกธรรมชาติอันสวยงามได้เปิดกว้างขึ้น นักวิจัยหนุ่มสาวได้หลั่งไหลไปยังพื้นที่ชายแดนตะวันตกอย่างไม่ขาดสาย

“ที่เราพบ คือพืชพันธุ์หลายชนิด เป็นพันธุ์ใหม่ พันธุ์สัตว์ จุลินทรีย์ ไรฝุ่น การใช้สมุนไพรของชาวบ้าน คืออบเชย กำจัดไรฝุ่น สามารถพัฒนาต่อไปเป็นสเปรย์กำจัดไรฝุ่น เราได้พบ ‘พุ’ เป็นเอกลักษณ์ของเมืองกาญจน์ นักวิจัยศึกษาว่า พุ มีอะไรบ้าง ซึ่งมีเอกลักษณ์ เช่น พุหนองปลิง ถือเป็นพลอยเม็ดงามแห่งทองผาภูมิ เพราะไม่มีอยู่ในแหล่งอื่น เรายังพบสัตว์หายาก เช่น ปูราชินี กบทูด ค้างคาวกิตติ ซึ่งชาวบ้านเห็นกันเป็นประจำ แต่เขายังไม่รู้ว่าเป็นสิ่งหายาก ที่อื่นไม่มี เหมือนใกล้เกลือกินด่าง”

ผลการวิจัยยังช่วยให้ค้นพบสิ่งดีๆ อีกมากมาย เช่น กล้วยไม้สิงโตทองผาภูมิ เขาเห็นทุกวัน เป็นพันธุ์หายาก มีเฉพาะระบบนิเวศที่นี่ ซึ่งชาวบ้านหันมาเห็นคุณค่าอนุรักษ์ไว้ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ในอนาคต กาญจนบุรีเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง และมีความซับซ้อน นี่คือหัวใจของความหลากหลายทางชีวภาพ และต้องนำความรู้มาต่อยอด ในการอนุรักษ์ ต้องให้ชุมชนตื่นรู้และรักษาไว้

ในด้านการวิจัยชุมชน ได้พุ่งเป้าไปที่ ต.ห้วยเขย่งนั้น เมื่อ ปตท. เข้าไปวางท่อ เข้าไปใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ย่อมถูกมองว่าเข้าไปทำธุรกิจ ใช้พื้นที่เอื้อประโยชน์ของตน ขณะที่ชาวบ้านต้องเสียสละ ควรจะได้อะไรตอบแทน แต่ไม่ใช่การชดเชยด้วยเงิน

"การศึกษาวิจัยคือต้องการศึกษาปัญหาของชุมชน เรามองว่าชาวบ้านต้องไม่ลำบากยากจน เราจะต้องสนับสนุนให้เขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น" **อาจารย์ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ** คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะหัวหน้าคณะวิจัย เกริ่นถึงงานวิจัยในพื้นที่

ทีมของการวิจัยได้อาศัยทั้งนิสิตจากจุฬาฯ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ข้อดีคือเป็นคนท้องถิ่นที่สามารถพูดจากับชุมชนได้ เช่น การใช้ภาษากะเหรี่ยง หรือปกาเกอะญอ

"ซึ่งทีมก็ลุยกันมาก ชาวบ้านไปไร่ไปนา เราก็ตามไปเก็บข้อมูล มีการนั่งคุยกันตามศาลาวัด ทานข้าวร่วมกัน เราดูทุกมิติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม"

ผลการวิจัยพบว่า ห้วยเขย่งเป็นชุมชนที่ปะปนกันหลายเชื้อชาติ เช่น กะเหรี่ยง มอญ ไทย มีความถนัดในแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน เช่น การปลูกพริก ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำเกษตรผสมผสาน

"ดังนั้นเราเห็นว่า การพัฒนาจะไม่เปลี่ยนให้เขาทำอะไรที่ยิ่งใหญ่ แต่ต้องไปเสริมให้เขาทำในสิ่งที่เขามีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพ" อาจารย์ยุบล เสนอแนะ

ป่า กับ ชุมชน แยกกันไม่ออก

ปตท. อาจมีประสบการณ์จากโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ 1 ล้านไร่ แต่ที่ห้วยเขย่งมีความซับซ้อนทั้งในเชิงพื้นที่และสังคม ความหลากหลายของชาติพันธุ์ บวกกับเคยได้รับผลกระทบมาจากการสร้างเขื่อนเขาแหลม ทำให้ความหวาดระแวงยังปรากฏอยู่โดยทั่วไป

“ผมชี้หน้า ต่อว่าเจ้าหน้าที่ ปตท. เพราะผมไม่เชื่อว่าจะช่วยเหลืออะไรจริงจัง” คำระบายออกมาจาก **กำนันคำแสง มีทา** วัย 50 ปี

เขายอมรับว่า *“เมื่อก่อนผมดื่มเหล้ามาก มีเงินเยอะ ขายที่ได้เงินมาเป็นล้าน มีเงินก็เที่ยวเตร่ มีเงินทำอะไรก็ได้ แต่เราไม่มีความรู้เรื่องการพัฒนา”*

นั่นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนการพัฒนาชุมชนเริ่มต้นขึ้น การพัฒนา ต.ห้วยเขย่ง เหมือนการเฝ้ามองต้นไม้เจริญเติบโต ที่ต้องการความอดทน จริงใจ ทั้งต้องเข้าใจปัญหา

“วันแรก คือเราต้องรู้จักชุมชนก่อน ต้องทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน และต้องรู้จักพื้นที่ ก่อนที่จะบอกว่า เรามาทำอะไร เป้าหมายของ ปตท. คืออะไร” **คุณวิริยา ขุมแร่** เจ้าหน้าที่มวลชนสัมพันธ์ คือคนแรกที่ถูกมอบหมายให้ไปทำงานอยู่ในหมู่บ้าน และใช้เวลาหลายเดือนในการ **“ฝังตัว”** ทำความรู้จักกับชาวบ้านทั้งหลาย เพื่อค้นหาผู้นำและกลุ่มคนที่จะมาร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่น

“เริ่มจากการปรับทุกข์ ผูกมิตร การพูดคุยรับฟังปัญหา ทำให้เราเข้าใจและเข้าถึงชุมชน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุย หาทางช่วยเหลือ นำไปสู่การไปเรียนรู้จากชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่บางแห่ง นำกลับมาทบทวนเพื่อการเปลี่ยนแปลง ต.ห้วยเขย่ง เราเปิดเวทีสัมมนาจุดประกายแกนนำตำบล แล้วส่งเสริมให้มีการพัฒนาสร้างจิตใจที่เป็นสาธารณะ การทำงานเพื่อส่วนรวม จนนำไปสู่การรวมตัว ตั้งเป็นสภาผู้นำชุมชนในตำบลขึ้น” คุณวิริยา เสริม

คุณจำลอง มณีรัตน์ ประธานสภาผู้นำชุมชน ต.ห้วยเขย่ง เล่าว่า *“สภานี้เป็นพื้นฐานให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนห้วยเขย่ง รับฟัง แลกเปลี่ยน ให้กำลังใจ”*

ความร่วมมือของทุกคนนำไปสู่การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหา โดยอาสาสมัครชุมชนพบว่า ชาวห้วยเขย่งทั้งตำบลมีรายได้ประมาณ 65 ล้านบาท ในปี 2547 แต่มีรายจ่ายสูงถึง 85 ล้านบาท มีหนี้สิน 17 ล้านบาท ทั้งนี้รายจ่ายส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการซื้อมาบริโภค เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ไข่ ปลา ผัก แม้กระทั่งพริกสด ซึ่งสามารถปลูกหาได้ในตำบล

“ข้อมูลที่เจอ ทำให้ชาวบ้านเกิดปัญญา ว่าที่จริงหากสิ่งที่ต้องซื้อมานั้น สามารถผลิตได้เอง จะลดค่าใช้จ่ายได้ปีละไม่น้อยกว่า 15 ล้านบาท และหากประหยัด ลด ละ เลิก พฤติกรรมบางอย่าง ที่ไม่จำเป็น จะสามารถประหยัดของฟุ่มเฟือยลงได้อีกกว่า 40% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รวมไปถึงการลดการใช้สารเคมีปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตรด้วย”

ทั้งหมดนี้จึงนำไปสู่แผนงานลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนด้วยการปลูกผัก เลี้ยงไก่ สุกร สร้างปุ๋ยอินทรีย์ขึ้นเอง

“ชาวบ้านเขาเปลี่ยนแปลงจากช่วงแรกที่ ปตท. เข้าทำโครงการ ชาวบ้านคล่องแคล่ว มีความมั่นใจ มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น เขาได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และนำความรู้ที่ได้มาทุกอย่างไปพัฒนา เช่น บ้านคุณอุไร เอาความรู้เรื่อง 5ส ไปปรับปรุงบ้านช่องจนน่ารัก คุณจำลองปลูกพืชผลหลายอย่าง เป็นเกษตรผสมผสานหมุนเวียนไปตามฤดูกาล มีรายได้สม่ำเสมอ ชุมชนช่วยเหลือตัวเองได้ อยู่อย่างยั่งยืนได้” คุณส่งเกียรติ กล่าวชื่นชม

วันนี้ใครไป ต.ห้วยเขย่ง

จะพบความภูมิใจหลายอย่างที่ชุมชนสร้างขึ้น เช่น ตลาดสินค้าชุมชน ที่เกิดจากการรวมตัวเอาผลิตผลที่ปลูกหรือเลี้ยงกันเองออกมาวางจำหน่าย เพราะเมื่อมีกินมีใช้พอเพียงแล้วก็นำมาแบ่งปันกัน

ความพยายามแสวงหาพลังงานท้องถิ่นมาใช้ในการลดการพึ่งพาพลังงานจากภายนอก ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นำไปสู่การลดการตัดไม้ทำลายป่า ตรงกันข้ามกลับทำให้ชุมชนมีป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ จากการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ให้อยู่ในสภาพที่ดี

ชุมชนยังมีการจัดประเพณีการปลูกต้นไม้เสริมเป็นประจำทุกปี ทั้งบริเวณป่าต้นน้ำและสองข้างทางรถยนต์ที่ทอดยาวจากพื้นราบไปสู่ยอดดอยของป่าทองผาภูมิ

> ป่าป่านี้ใช่มีเพียงสีเขียว
> ยังชุมชนเกาะเกี่ยวเหนี่ยวคุณค่า
> ยิ่งกว่าพลอย คือพุงาม อร่ามตา
> ห้วยเขย่ง รินน้ำฟ้า “ทองผาภูมิ”
> **(บัวงาม น้ำใส)**

14

สร้างสรรค์ พลังสะอาด NGV

>>

2561

ขณะที่โลกกำลังคึกคักและตื่นเต้นไปกับยานพาหนะเทรนด์ใหม่, การขนส่งรูปแบบใหม่ๆ ที่เชื่อกันว่าจะเคลื่อนเข้ามาแทนที่ “รถยนต์” ที่ใช้เชื้อเพลิงจากปิโตรเลียมในเร็ววัน

ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์พลังงานไฟฟ้า EV-Electric vehicle, รถยนต์ที่ขับเคลื่อนได้โดยไร้คนขับ ไปจนถึงการเดินทางอย่างสะดวกรวดเร็วที่ก้าวข้ามระบบรางไปสู่ระบบท่อ Hyperloop

กระนั้นก็ตาม อนาคตของการเดินทางรูปแบบใหม่ดังที่กล่าวไปนั้นยังคงต้องใช้เวลาในระหว่างการเปลี่ยนผ่าน

นั่นทำให้บนท้องถนนเมืองไทยยังคงแออัดไปด้วยรถยนต์ระบบเครื่องยนต์สันดาปภายในหลากชนิด ตั้งแต่ซิตี้คาร์ ไปจนถึงรถคอนเทนเนอร์ขนาดใหญ่ ที่ยังยึดครองถนนสายหลัก สายรอง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ และหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ

แต่อย่างน้อย ข้อดีที่เห็นชัดเจน 2 ประการก็คือ หนึ่ง รถโดยสารสาธารณะ (รถเมล์ประจำทาง และรถตู้) และรถบรรทุกขนาดใหญ่ (มีส่วนหนึ่ง) ที่ไม่ได้แสดงบทบาทในการ “ปล่อยควันดำ” พร้อมกับทิ้งมลพิษเพิ่มให้กับผู้คนในเมืองเหมือนในอดีตที่รถกลุ่มนี้ยังใช้น้ำมันดีเซลเป็นเชื้อเพลิงหลัก

สอง การมีเชื้อเพลิงทางเลือกที่หลากหลาย ก็ช่วยให้วิกฤตราคาน้ำมันแพง ที่เคยเป็นปัญหากระทบกับประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ได้ส่งผลกระทบรุนแรงเหมือนในอดีตที่ผ่านๆ มา

เชื้อเพลิงทางเลือกที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในสังคมไทย และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากที่สุดนั่นคือ ก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์หรือเอ็นจีวี (NGV-Natural Gas Vehicle) นั่นเอง

จุดเริ่มต้น

ของเอ็นจีวี ในประเทศไทยเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เกิดขึ้นหลังการค้นพบและนำก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยขึ้นมาใช้ได้สำเร็จ โดยทดลองดัดแปลงรถโดยสารองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) เพื่อใช้เอ็นจีวี จำนวน 5 คัน กับสถานีทดลองเติมก๊าซฯ ขนาดเล็ก 1 แห่ง

เหตุผลสำคัญของการทดลองนำก๊าซธรรมชาติมาใช้ในภาคขนส่ง คือการเร่งนำก๊าซฯ ที่ผลิตได้ในประเทศมาเพิ่มมูลค่าในการใช้ประโยชน์ ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงนำเข้าจากต่างประเทศ นอกจากนี้ เอ็นจีวียังเป็นเชื้อเพลิงที่มีการเผาไหม้ได้อย่างสมบูรณ์ ปล่อยมลพิษสู่บรรยากาศต่ำสุด ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 ขยายการใช้เอ็นจีวีกับรถโดยสารปรับอากาศที่เป็นรถขนส่งมวลชนสาธารณะเพื่อให้บริการแก่ประชาชน โดยมีรถให้บริการจำนวน 82 คัน และสถานีบริการ 1 แห่ง เอ็นจีวีจึงเริ่มเป็นที่รู้จักต่อสาธารณชนมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2543 ปตท. จึงได้จัดตั้งโครงการก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ขึ้น เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้มีการใช้เอ็นจีวีอย่างแพร่หลายโดยได้ขยายผลไปในโครงการนำร่องปรับเปลี่ยนและติดตั้งอุปกรณ์เอ็นจีวีในรถแท็กซี่และรถยนต์ส่วนบุคคล ประกอบกับในปี พ.ศ. 2546 ราคาน้ำมันในตลาดโลกเริ่มปรับตัวสูงขึ้น ปตท. จึงได้เร่งส่งเสริมให้มีการใช้เอ็นจีวีอย่างกว้างขวางมาก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลกำหนดให้เอ็นจีวีเป็นพลังงานทางเลือกให้กับผู้ใช้รถยนต์

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการส่งเสริมใช้เอ็นจีวี ปตท. รับบทผลักดันทั้งกระบวนการตลอดทั้งสายโซ่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ขับเคลื่อนอย่างมีทิศทาง เริ่มตั้งแต่ จัดหาเชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ จัดตั้งสถานีจ่ายก๊าซฯ ลงทุนรถขนส่งก๊าซฯ จัดตั้งสถานีบริการหรือปั๊มก๊าซฯ ไปจนถึงการผลักดันการใช้เอ็นจีวีในฝั่งของผู้บริโภค โดยสนับสนุนจัดหานำเข้าถังก๊าซฯ มาจำหน่ายในช่วงที่ภาคเอกชนยังไม่ค่อยมั่นใจกับธุรกิจใหม่ รวมทั้งจัดรายการส่งเสริมติดตั้งอุปกรณ์เอ็นจีวีกับรถยนต์

การติดตั้งระบบเอ็นจีวีมีราคาค่าติดตั้งที่ถือว่าสูงมากในระดับหลายหมื่นบาทในรถขนาดเล็ก หรือหลายแสนบาทในรถขนาดใหญ่ ปตท. จึงได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว เพื่อการแบ่งเบาภาระของผู้บริโภคด้วยการจัดรายการสนับสนุนการติดตั้งเอ็นจีวีหลากหลายรูปแบบ ทั้งโครงการสนับสนุนค่าติดตั้งเอ็นจีวี โครงการเอ็นจีวี

เพื่อประชาชน หรือการตั้งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับยานยนต์เอ็นจีวี เพื่อให้ผู้บริโภคมีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการดัดแปลง/ติดตั้งเอ็นจีวี

ทั้งนี้การส่งเสริมการใช้ก๊าซเอ็นจีวีไม่ได้เกิดขึ้นอย่างง่ายดายหรือราบรื่นเลย เนื่องเพราะผู้ใช้รถยนต์ส่วนใหญ่ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนถึงข้อดีของการใช้ก๊าซเอ็นจีวี ปตท. จึงต้องให้ความรู้และความเข้าใจกับผู้บริโภคผ่านสื่อและโครงการรณรงค์ต่างๆ โดยเน้นถึงเรื่องความปลอดภัยในการติดตั้งและใช้งานจากอุปกรณ์และอู่ติดตั้งที่ได้มาตรฐานเพื่อให้ผู้ใช้รถมั่นใจการใช้เอ็นจีวี พร้อมทั้งทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในทุกรูปแบบเพื่อสร้างมาตรฐานและความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับเอ็นจีวี ทั้งมาตรฐานอุปกรณ์ฯ การติดตั้งฯ การก่อสร้างสถานี รถขนส่ง และมาตรฐานความปลอดภัยของการใช้เอ็นจีวี รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ก๊าซเอ็นจีวีมาตั้งแต่ต้น

“สุดท้ายการส่งเสริมให้เกิดการใช้ก๊าซเอ็นจีวีนั้น ประเทศชาติได้ประโยชน์ ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มได้ประโยชน์หมด แล้วยังลดปัญหาโลกร้อน เนื่องจากก๊าซเอ็นจีวีมีการเผาไหม้ที่สมบูรณ์มากกว่า เหลือออกมาเป็นมลพิษในอากาศน้อยกว่าน้ำมัน ขณะที่ผู้ใช้เชื้อเพลิงก็มีตัวเลือกพลังงานที่มีราคาถูกลง ทำให้ลดภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงในส่วนของรถโดยสารสาธารณะที่ใช้ก๊าซเอ็นจีวีที่ทุกวันนี้ ปตท. ยังให้การสนับสนุนค่าส่วนลดราคาค่าเชื้อเพลิงเอ็นจีวี ทำให้ค่าโดยสารไม่สูง ประชาชนก็ไม่เดือดร้อน นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการเอสเอ็มอีในธุรกิจติดตั้งก๊าซ ปั๊มก๊าซ เรามองว่าการสร้างธุรกิจเอ็นจีวีขึ้นมา มีประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม” คุณสมพล ฉายภาพประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมาเมื่อการใช้ก๊าซเอ็นจีวีแพร่หลายออกไปในวงกว้าง

แต่กว่าที่เชื้อเพลิงเอ็นจีวี

จะเริ่มได้รับความนิยมในวงกว้าง ก็ล่วงมาถึงช่วงหลังปี 2546 ไปแล้ว เนื่องเพราะเป็นช่วงที่ราคาน้ำมันทยอยปรับสูงขึ้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ผู้ใช้รถหันไปติดตั้งอุปกรณ์เพื่อใช้ก๊าซเป็นเชื้อเพลิง ทั้งแอลพีจีและเอ็นจีวีกันอย่างคับคั่ง เกิดธุรกิจรับติดตั้งอุปกรณ์เพื่อใช้ก๊าซสำหรับรถยนต์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว

โดยรถยนต์ทุกประเภท ทั้งรถส่วนบุคคล รถโดยสารสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นรถแท็กซี่, รถตู้โดยสารประจำทาง รถบัสโดยสารทั้ง ขสมก. และรถโดยสารร่วมบริการเป็นกลุ่มที่เปลี่ยนมาติดตั้งเพื่อใช้ก๊าซเอ็นจีวีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีรถยนต์บรรทุกขนาดใหญ่ก็หันมาลงทุนติดตั้งอุปกรณ์เพื่อใช้ก๊าซเอ็นจีวีเพื่อลดต้นทุนการขนส่งอย่างจริงจัง

นอกจากเจ้าของรถจะหันมาดัดแปลงรถติดตั้งอุปกรณ์เพื่อใช้ก๊าซเอ็นจีวีเพิ่มมากขึ้นแล้ว ความนิยมใช้ก๊าซเอ็นจีวียังผลักดันให้บริษัทผู้ผลิตรถยนต์หลายๆ ราย หันมาผลิตรถยนต์หลายๆ รุ่นที่พร้อมใช้งานก๊าซเอ็นจีวี โดยติดตั้งมาจากโรงงานกันเลยทีเดียว ช่วยกระตุ้นให้ผู้ใช้รถมั่นใจในการใช้ก๊าซเอ็นจีวีมากยิ่งขึ้น จนทำให้การใช้ก๊าซเอ็นจีวีแพร่หลายไปในวงกว้างครอบคลุมรถยนต์ทุกประเภท

จำนวนรถยนต์ที่ใช้ก๊าซเอ็นจีวีจึงกระโดดพรวดจาก 4,000 คันเมื่อสิ้นปี 2547 กลายเป็น 55,900 คัน เมื่อปี 2550 ขยายตัวต่อเนื่องพุ่งไปแตะระดับเกือบ 413,000 คันในปี 2557 แต่จากผลพวงราคาน้ำมันปรับลดลงในขณะที่ราคาก๊าซเอ็นจีวีลอยตัว ทำให้จำนวนรถเอ็นจีวีในปัจจุบัน (ต.ค. 61) ลดลงมาอยู่ที่ 385,000 คัน

สำหรับปริมาณการใช้ก๊าซเอ็นจีวี เติบโตแบบก้าวกระโดดตามจำนวนรถที่เพิ่มขึ้นจาก 85 ตันต่อวันในปี 2547 เพิ่มสูงสุดเป็นประวัติการณ์ที่ 8,800 ตันต่อวันในปี 2557 แล้วลดลงตามสถานการณ์ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่ปรับตัวลง ทำให้ในปัจจุบันมีปริมาณการใช้ก๊าซ NGV ประมาณ 6,000 ตันต่อวัน

ความสำเร็จในการพัฒนาการใช้ก๊าซเอ็นจีวีเพื่อการขนส่งดังกล่าว ด้านหนึ่งมาจากปัจจัยเรื่องราคาขายที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับราคาน้ำมัน ซึ่งในช่วงแรกๆ รัฐบาลกำหนดให้ราคาเอ็นจีวีเพียง 1 ใน 4 ของราคาน้ำมัน

อีกด้านหนึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นแรงขับเคลื่อนจาก ปตท. เป็นหน่วยหลักเพื่อตอบสนองแนวนโยบายของรัฐบาล ปตท. ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในทุกรูปแบบเพื่อส่งเสริมการใช้ก๊าซเอ็นจีวี

“รัฐบาลสนับสนุนด้วยการช่วยเหลือมาตรการทางภาษีต่างๆ อาทิ ลดภาษีอุปกรณ์ มีมาตรการจูงใจว่าถ้าเป็นรถเอ็นจีวี ได้รับการลดอัตราภาษีต่อทะเบียนรถยนต์ บีโอไอก็ช่วยลดภาษีนำเข้าสำหรับผู้ลงทุนธุรกิจเอ็นจีวี”

อย่างไรก็ตาม

ผลสำเร็จในการส่งเสริมการใช้ก๊าซเอ็นจีวี นำมาซึ่งปรากฏการณ์ “ปั๊มแตก” นั่นคือ ภาพของรถแท็กซี่ รถตู้ ตลอดจนรถยนต์ทั่วไปต่อคิวยาวเหยียดเพื่อรอเติมก๊าซเอ็นจีวี จากปั๊มก๊าซซึ่งเริ่มไม่เพียงพอกับความต้องการ

เป็นปรากฏการณ์ที่มาพร้อมเสียงบ่นจากผู้ใช้รถติดก๊าซเอ็นจีวี ซึ่งต้องเสียเวลาในการรอเติมก๊าซนานมาก ขณะเดียวกันก็เริ่มสร้างปัญหาจราจรในบางจุดบางพื้นที่ด้วย

นั่นจึงกลายเป็นภาระของ ปตท. ที่เพิ่มจำนวนปั๊มหรือสถานีบริการก๊าซเอ็นจีวีให้ทั่วถึงและครอบคลุม เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสถานีบริการก๊าซเอ็นจีวีได้อย่างทั่วถึง นับจากปี 2547 ปตท. จึงเร่งแผนลงทุนขยายปั๊มก๊าซเอ็นจีวีจากจำนวน 16 ปั๊ม (ในปี 2547) กลายเป็น 102 ปั๊มในปี 2550 เพิ่มรูปแบบการลงทุนปั๊มเอ็นจีวีขนาดใหญ่ที่เรียกว่า NGV Super Station ซึ่งมีหัวจ่ายจำนวนมากเพื่อรองรับรถขนส่งขนาดใหญ่ กระจายออกไปทั้ง 4 มุมเมืองรอบกรุงเทพฯ

นอกจากนี้ ปตท. ยังสนับสนุนให้บริษัทเอกชนเข้ามาลงทุนสร้างสถานีบริการก๊าซเอ็นจีวีกว่า 100 แห่ง เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการให้บริการกับผู้ใช้รถ จนทำให้วันนี้มีปั๊มก๊าซเอ็นจีวีเปิดให้บริการเกือบ 500 แห่งครอบคลุมทั่วประเทศ

โดยในปัจจุบัน ภายในองค์กร ปตท. เองก็ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาธุรกิจก๊าซเอ็นจีวี จากจุดเริ่มต้นที่เป็นเพียง “โครงการ” ยกระดับขึ้นมาเป็น “ฝ่ายก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์” กระทั่งกลายมาเป็น “สายงานก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์” จนถึงทุกวันนี้

นับเป็นอีกหนึ่งความภาคภูมิใจที่ ปตท. ได้พัฒนาเชื้อเพลิงทางเลือกมาตั้งแต่จุดเริ่มต้น ดำเนินการตลอดห่วงโซ่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใช้ (ลดภาระค่าใช้จ่าย) ทดแทนการใช้น้ำมัน พร้อมกับลดปัญหามลภาวะ ส่งเสริมการใช้พลังงานที่สะอาด เป็นมิตรต่อโลกและสิ่งแวดล้อม

15

“ปิโตรเคมี” สปริงบอร์ด อุตสาหกรรมไทย

>>

หากถูกตั้งคำถามถึง

“ปิโตรเคมี” หรือ **“อุตสาหกรรมปิโตรเคมี”** คนทั่วไปอาจต้องคิดกันอยู่นาน หรือมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว เข้าใจยาก...

แต่หากนิยามให้เห็นภาพว่าเป็นอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พลาสติกและการผลิตวัสดุประเภทพลาสติกแล้ว น่าจะช่วยให้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

เพราะเอาเข้าจริงแล้วในชีวิตประจำวันเริ่มตั้งแต่ตื่นนอน เข้าห้องน้ำ อาบน้ำ แปรงฟัน เช็กโทรศัพท์มือถือ เข้าครัวทานอาหารเช้า ขับรถเดินทางไปทำงาน เข้าประจำโต๊ะ เปิดเครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ชีวิตประจำวันก็อยู่ท่ามกลาง “ผลิตภัณฑ์” ที่มีพลาสติกเป็นส่วนประกอบ

พลาสติกและวัสดุกลุ่มพลาสติกทั้งหลายทั้งมวลนี่เองที่มีต้นทางมาจาก “อุตสาหกรรมปิโตรเคมี”

อุตสาหกรรมที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนอย่างแท้จริง อันเกิดมาจากความกล้าในการตัดสินใจลงทุนตั้งโรงงานปิโตรเคมีแห่งแรกนั่นเอง

การจัดตั้ง บริษัท ปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด หรือ NPC ในปี พ.ศ. 2527 ถือเป็นก้าวแรกในการเริ่มต้นของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของประเทศไทย

เป็นโรงงานแห่งแรกๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อันเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ระยะที่ 1 (NPC 1)

เรียกกันติดปากต่อเนื่องมาว่า **“โรงโอเลฟินส์”** รับก๊าซอีเทนและโปรเพนจากโรงแยกก๊าซธรรมชาติแล้วนำเข้าสู่กระบวนการผลิตเอทิลีนและโพรพิลีน ส่งต่อไปยังโรงงานอุตสาหกรรมหลายๆ แห่ง อาทิ บริษัท อุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัลป์ไทย จำกัด (TPI), บริษัท ไทยโพลีเอททิลีน จำกัด (TPE), บริษัท ไทยพลาสติกและเคมีภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) (TPC), บริษัท เอ็ชเอ็มซี โพลีเมอส์ จำกัด เพื่อใช้ผลิตเม็ดพลาสติก PE, VMC และ PP

เชื้อปะทุจากความสำเร็จในจุดนั้นเองทำให้อีก 4 ปีถัดมา (พ.ศ. 2531) คณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีมติเห็นชอบให้ ปตท. เป็นแกนนำในการลงทุนโครงการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ระยะที่ 2 (NPC 2)

ภายใต้ยุทธศาสตร์เดิม นั่นคือ เป็นแกนหลักในการบุกเบิกพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้นร่วมกับภาคเอกชนที่อยู่ในอุตสาหกรรมเคมี-พลาสติก จากนั้นภาคเอกชนจะเข้ามาร่วมต่อยอด ขยายผลให้ครบทั้ง อุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น (Upstream), ขั้นกลาง (Intermediate) และขั้นปลาย (Downstream)

คราวนี้เป้าหมายมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การสนับสนุนการผลิตเพื่อรองรับการใช้-บริโภคภายในประเทศเท่านั้น หากยังกำหนดแผนงานว่า การพัฒนาและขยาย

โครงการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ระยะที่ 2 จะมุ่งตอบสนองการเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุนภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งผลิตเพื่อการส่งออกอย่างจริงจัง

เป็นที่มาของการจัดตั้ง **บริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด (TOC)** เพื่อขยายการผลิตโอเลฟินส์ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้นในปี พ.ศ. 2533 โดยสามารถเลือกใช้วัตถุดิบในการผลิตได้ทั้ง แนฟทา, แอลพีจี และก๊าซโซลีนธรรมชาติ

และจากการลงทุนขยายบทบาทของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในระยะที่ 2 เป็นมูลค่าประมาณ 12,700 ล้านบาทนั้นเอง ถือเป็นก้าวกระโดดครั้งสำคัญของประเทศไทย

จากเดิมเคยเป็นประเทศที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบเพื่อการผลิต “ผลิตภัณฑ์พลาสติก” กลายเป็นผู้ผลิตครบวงจร ซึ่งไม่เพียงแต่จะรองรับความต้องการใช้ภายในประเทศเท่านั้น หากยังข้ามขั้นกลายเป็นผู้ผลิตเพื่อการส่งออกไปยังตลาดทั่วโลกอีกด้วย

สัดส่วนหลักของอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทยในอดีตที่เริ่มต้นจากสินค้าเกษตรแปรรูปซึ่งใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกมาก ทว่ามีมูลค่าไม่สูงมากนัก เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเมื่ออุตสาหกรรมปิโตรเคมีในประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากขั้นต้น-ขั้นกลาง สู่ขั้นปลาย

สัดส่วนของการส่งออกทั้งในแง่ปริมาณและมูลค่าเงินตราต่างประเทศที่เกิดจาก “อุตสาหกรรม” อันได้ประโยชน์ต่อเนื่องจากปิโตรเคมีนั่นเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็น สิ่งทอ, เสื้อผ้า, รองเท้า, ของเด็กเล่น, ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ใช้ภายในครัวเรือน, เฟอร์นิเจอร์, วัสดุก่อสร้าง ฯลฯ

กลายเป็นภาคการผลิตและการส่งออกที่ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในทศวรรษ 2530 ให้ร้อนแรงมากยิ่งขึ้น

การสถาปนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

เปรียบไปก็ไม่ต่างจากการโยนหินก้อนใหญ่ลงไปสู่ผิวน้ำ

อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ก่อให้เกิดคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การส่งออก การจ้างงาน ฯลฯ ขยายวงออกไปกว้างขึ้นๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

เพราะทำให้เกิดโรงงานในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี-โรงงานขึ้นรูปพลาสติกมากกว่า 3,000 โรงงาน

ทำให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมต่อเนื่องมากกว่า 300,000 อัตรา

สร้างรายได้จากมูลค่าการส่งออกของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทั้งในรูปเม็ดพลาสติกและเคมีภัณฑ์มูลค่ากว่า 5.3 แสนล้านบาท

ทั้งนี้มูลค่าที่เกิดขึ้นจากภาคอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมต่อเนื่องนั้น คิดเป็นสัดส่วน 7-9% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือ GDP ในแต่ละปีเลยทีเดียว

นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมปิโตรเคมียังมีส่วนสร้างรายได้ให้แก่รัฐในรูปของการเสียภาษีนิติบุคคล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และภาษีมูลค่าเพิ่มประมาณ 30,000 ล้านบาท/ปี

อีกด้านหนึ่ง อุตสาหกรรมปิโตรเคมียังเปรียบเสมือน “ต้นน้ำ” ที่ถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบ (ในรูปเม็ดพลาสติก, เส้นใยสังเคราะห์) หล่อเลี้ยงและสนับสนุนอุตสาหกรรมหลักของประเทศไทย ทั้งที่ทำตลาดภายในประเทศและส่งออก

เบื้องหลังความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทยที่ถูกขนานนามว่าเป็น “ดีทรอยต์แห่งเอเชีย” เป็นฐานการผลิตรถยนต์ให้กับค่ายรถยนต์ระดับโลก ไม่ว่าจะเป็น โตโยต้า, ฮอนด้า, มิตซูบิชิ, อีซูซุ, จีเอ็ม, ฟอร์ด ฯลฯ นั้นก็มีสารตั้งต้นมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่มาบตาพุดนั่นเอง

วัตถุดิบสำคัญจาก **“โรงงานโอเลฟินส์”** และ **“โรงงานอะโรเมติกส์”** ถูกพัฒนาต่อให้เป็นชิ้นส่วนรถยนต์สารพัดรูปแบบ โดยเฉพาะส่วนประกอบที่เป็นพลาสติกต่างๆ ภายในห้องโดยสาร มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์เกิดขึ้น และขยายตัวเพื่อรองรับโรงงานผลิต/ประกอบรถยนต์อีกนับร้อยนับพันแห่งกระจายออกไปทั้งใน จ.ระยอง, จ.ชลบุรี, จ.ฉะเชิงเทรา, จ.ปราจีนบุรี, จ.สมุทรปราการ ฯลฯ

ทศวรรษ 2530 ถือเป็นยุคทองของอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ปริมาณการส่งออกและรายได้จากการส่งออกในกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ติดอันดับท็อปเท็นมาอย่างต่อเนื่อง ก็เพราะมีวัตถุดิบจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้แข่งขันได้ในตลาดทั่วโลก

เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมสิ่งทอ, เสื้อผ้า, รองเท้า, วัสดุก่อสร้าง, เฟอร์นิเจอร์, เครื่องใช้ในครัวเรือน, ปุ๋ยเคมีและวัสดุสำหรับภาคการเกษตร ฯลฯ

ไปจนถึงอุปกรณ์การแพทย์ หรือวัสดุพลาสติกคุณภาพสูงประเภทต่างๆ

ซึ่งล้วนแต่เป็น **“อุตสาหกรรมดาวรุ่ง”** ในช่วงเวลานั้น และต่างก็เป็นผลพวงจากการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่เริ่มต้นจากการใช้ก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยนั่นเอง

หากจะกล่าวโดยสรุปว่า อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ ปตท. ได้ร่วมบุกเบิกและพัฒนาให้เติบโตต่อเนื่องมาร่วม 40 ปีนั้น เปรียบเสมือน “สปริงบอร์ด” ที่ดีดส่งให้เศรษฐกิจไทยก้าวกระโดด พุ่งสูงขึ้นไปติดลมบนในทศวรรษ 2530

ก็คงเป็นการกล่าวที่ไม่ได้เกินจริงแต่อย่างใด

เพราะนับจากจุดนั้น อุตสาหกรรมพลาสติก-อุตสาหกรรมต่อเนื่อง ที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลายในพื้นที่อีสเทิร์นซีบอร์ด ก็ขยายตัว ขยายการลงทุนกระจายออกไปทั่วประเทศ

เช่นเดียวกับที่กิจการปิโตรเคมีของ ปตท. ก็พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ

(ต่อมามีการควบรวมกิจการในธุรกิจปิโตรเคมี โดย NPC ได้ควบรวมกับ TOC และต่อมาได้ควบรวมกับ บริษัท ปตท. อะโรเมติกส์ และการกลั่น จำกัด (มหาชน) (PTTAR) ซึ่งประกอบธุรกิจโรงกลั่นและอะโรเมติกส์ จนกลายมาเป็น บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) หรือ PTTGC ในปัจจุบัน)

จนถึงวันนี้

บนเส้นทางการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทย ประสบความเร็จตามวัตถุประสงค์ของประเทศมาตามลำดับ จากระยะแรกการพัฒนาอุตสาหกรรมเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ทำให้ไทยไม่ต้องสูญเสียรายได้จำนวนมากให้ต่างประเทศ และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงสามารถตอบสนองความต้องการใช้ภายในประเทศอย่างเพียงพอ

รวมทั้งยังตอบสนองอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลักของประเทศ ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรมยานยนต์ นอกจากนี้ การผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมียังสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์ต่างๆ ไปยังต่างประเทศนำรายได้สุทธิให้กับประเทศ

จะเห็นได้จากปริมาณการส่งออกปิโตรเคมีที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 5.0 ล้านตัน ในปี 2554 เป็น 5.5 ล้านตัน ในปี 2559 หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของกำลังการผลิตปิโตรเคมีรวมของประเทศ

ข้อมูลในปี 2560 ระบุว่าอุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทยมีกำลังการผลิตรวมประมาณ 32 ล้านตัน มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 1 ของอาเซียน และมากเป็นอันดับ 16 ของโลก

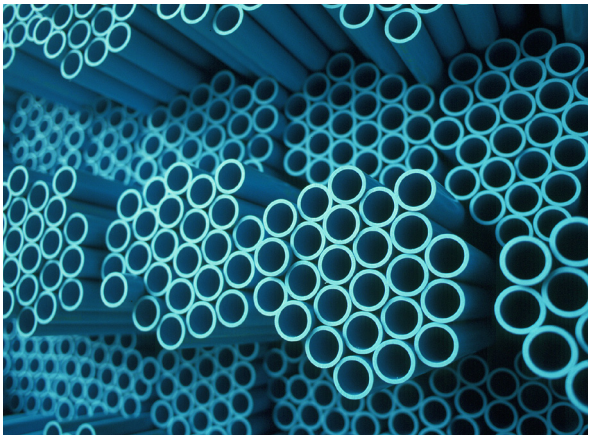

จากก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ยกระดับไปสู่อุตสาหกรรมปิโตรเคมี นับเป็นแรงส่งที่ทำให้ประเทศไทยพุ่งทะยานไปพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของการลงทุน สร้างการจ้างงาน สร้างธุรกิจต่อเนื่อง สร้างความเจริญและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับคนไทยมาอย่างต่อเนื่องตลอด 40 ปีที่ผ่านมา

16

ปลูกป่า 1 ล้านไร่
ปลูกป่าในใจคน

>>

บ่ายวันหนึ่งของฤดูร้อน ในปี 2537

บนชั้น 23 ณ อาคารการปิโตรเลียม สำนักงานใหญ่ **คุณเลื่อน กฤษณกรี** ผู้ว่าการ ปตท. ได้เชิญผู้บริหารระดับสูงมาร่วมประชุม เนื่องจากมีวาระสำคัญที่จะต้องหารือกัน

"วิโรจน์ คุณพอหาเงินซัก 3,000 ล้านบาท ได้มั้ย" เป็นคำถาม ของคุณเลื่อน ไปที่ **คุณวิโรจน์ มาวิจักขณ์** รองผู้ว่าการด้านบัญชี และการเงิน ของ ปตท.

"ท่านจะเอาไปทำอะไรครับ" คุณวิโรจน์ ถาม

"วันนี้ผมได้ไปประชุมกับรัฐบาล เกี่ยวกับความร่วมมือกับรัฐ ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศ รัฐได้จัดทำโครงการปลูกป่า ถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ เป้าหมาย 5 ล้านไร่ ผมอาสารัฐ ว่า ปตท. จะปลูกป่า 1 ล้านไร่ ตกไร่ละ 3,000 บาท ดังนั้น เราต้องใช้เงิน ซัก 3,000 ล้านบาท" นั่นเป็นคำตอบของคุณเลื่อน

บทสนทนานี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินอภิโครงการของ ปตท. ที่ทำเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม "โครงการปลูกป่าถาวร เฉลิมพระเกียรติฯ ปตท."

โครงการปลูกป่าฯ นี้มีชื่อเต็มว่า

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 20 ซึ่งเกิดขึ้น เนื่องจากปัญหาป่าไม้ในประเทศที่ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดภัยธรรมชาติ ความแห้งแล้ง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงมีพระราชกระแสมายังกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เมื่อปลายปี 2535 ให้หามาตรการหยุดการทำลายป่า เร่งฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร

เรื่องนี้มีการวางแผน นำเข้าหารือในคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ และนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ในเดือนกุมภาพันธ์ 2537 อนุมัติโครงการ มีการจัดตั้งคณะอำนวยการโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ของรัฐบาลขึ้นบริหาร

“ที่ ปตท. อาสาปลูกป่า 1 ล้านไร่ ถือเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของคนที่ทำงานภาคพลังงาน เนื่องจากเราเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ จึงควรมีจิตสำนึกว่าเราควรมีส่วนร่วมสร้างความอุดมสมบูรณ์คืนสู่ธรรมชาติ” คุณเลื่อน กล่าว

“อีกประการหนึ่ง ผมต้องการให้องค์กรได้สัมผัสความเป็นจริงในสังคมไทยว่าประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร จะได้มองทิศทางและบทบาทของเราได้ว่าเราควรอยู่ ณ จุดใดในสังคมนี้”

ไม่เพียงแต่ทัศนะที่เฉียบคมทางด้านธุรกิจ แต่ความคิดเห็นต่อการรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ว่าการ ปตท. ท่านนี้ก็คมคายเช่นกัน โดยเห็นว่าการทำงานต้องพิจารณาถึงการสร้างความร่วมมือจากชุมชนให้เกิดขึ้น

“หนึ่ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ต้องเป็นคนดี สอง ชาวบ้านต้องการ จึงจะเกิดความร่วมมืออย่างแท้จริง”

กล่าวได้ว่า ความสำเร็จของการทำงาน ต้องเริ่มต้นที่ทรัพยากรบุคคลเป็นสำคัญ รวมถึงการเป็นผู้นำในการลงมือทำ ดังนั้น พนักงาน ปตท. จะเห็นว่าคุณเลื่อนเดินทางไปลงพื้นที่เพื่อปลูกป่าร่วมกับเยาวชน ชุมชน ข้าราชการในหลายๆ จังหวัดที่มีแปลงปลูกป่าของ ปตท. โดยมีผู้บริหารต่างๆ และพนักงาน ไปร่วมแทบทุกสุดสัปดาห์

คุณจรัญ อจลภูติ รองผู้ว่าการ ปตท. ในขณะนั้น ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ปตท. คนแรก เล่าว่า *"ปตท. มีความตั้งใจจริงในการทำโครงการ จึงมอบหมายให้ผมมารับผิดชอบ เป็นความท้าทายมาก แต่ก็หนักใจ เพราะเรามีแต่ช่าง วิศวกร ไม่เคยปลูกป่ากันมาก่อน"*

แต่ด้วยประสบการณ์ทางด้านธุรกิจ การทำงานจึงมีการกำหนดกลยุทธ์นำทางด้วยการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่พื้นที่ต้นน้ำลำธารก่อนเป็นอันดับแรก ประสานกับการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น คือ การเตรียมพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษา และการป้องกันไฟป่า

"เราเริ่มโครงการในเดือนพฤษภาคม 2537 มีเวลาเพียง 6 เดือน ก่อนเริ่มงาน เรารู้สึกปลาบปลื้มในพระมหากรุณาธิคุณ ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานกล้าไม้ให้กับแต่ละหน่วยงานที่อาสาร่วมโครงการ ทั้งหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ปตท. เราจึงอัญเชิญต้นประดู่ป่าที่พระราชทานมาปลูกไว้ที่หน้าอาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ เป็นปฐมฤกษ์" คุณจรัญ ถ่ายทอดด้วยแววตาที่มีความสุข

"แปลงปลูกป่าที่บ้านสาแพะ บ้านไผ่แพะ อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง คือแปลงแรกของงานปลูกป่า ปตท. ตอนที่เราไปพื้นที่เพื่อหาข้อมูล ทำให้เราทราบว่าราษฎรมีการรวมตัว มีการปลูกต้นไม้อยู่ก่อน เขาได้เรียนรู้ว่าเมื่อป่าถูกทำลาย ส่งผลให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แหล่งน้ำหายไป ชาวบ้านดีใจที่เราเข้าไป โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นนักพัฒนา ซึ่งให้ความร่วมมือดีมาก"

คุณจรัญ รำลึกความหลังว่า

ได้รับความร่วมมือจาก **ดร. สุรีย์ ภูมิภมร** มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาเป็นที่ปรึกษาให้หาทางดึงคนรุ่นใหม่มาร่วมกันดูแลป่า **"การปลูกป่าในใจคน"** จึงเป็นสิ่งสำคัญของการรักษาป่าให้อยู่รอด เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการยุวชน ปตท. รักษาป่า โครงการอาสาสมัครป้องกันไฟป่า

“รวมทั้งมีการปักเขตให้รู้ว่า พื้นที่ปลูกป่าเหล่านี้เมื่อร่วมกันปลูก ก็ได้เตรียมถวายให้ ในหลวง เรายังได้ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ทำอาชีพเสริมให้กับชุมชน ให้ชาวบ้านค้นหาว่ามีวัตถุดิบอะไร ภูมิปัญญาอะไร เพื่อมาพัฒนาเป็นโครงการหมู่บ้าน ปตท. พัฒนา เริ่มครั้งแรกที่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย จากนั้นก็ไปดำเนินการต่อที่ จ.กาญจนบุรี”

สมดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตรัสไว้ว่า

“ควรปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

คุณพละ สุขเวช ผู้ว่าการ ปตท. อีกท่านหนึ่ง ที่ดำเนินงานการปลูกป่าต่อเนื่องจากการเริ่มต้นในปี 2537 กล่าวไว้ว่า จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ปตท. ตระหนักดีว่าการปลูกป่าเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกป่าให้ได้ถึง 1 ล้านไร่ และที่ยากยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือ การรักษาป่าที่ปลูกแล้วให้คงอยู่ตลอดไป ปตท. จึงจัดทำโครงการเสริมต่างๆ ขึ้นหลายโครงการ

โดยมีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาที่ว่า **คนอยู่ได้ ป่าอยู่รอด คนกับป่า พึ่งพิงเอื้อประโยชน์กันและกัน**

“เพราะเมื่อป่าเริ่มฟื้นคืนกลับมา ประชาชนเริ่มได้ผลผลิตหลากหลายจากป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ยอดผัก ฯลฯ เพื่อใช้อุปโภคบริโภค สัตว์ป่าเริ่มกลับสู่บ้านเกิดรังนอน คุณภาพชีวิตผู้คนก็เริ่มดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จนี้จะอยู่ถาวรตลอดไปไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคนในชาติ” คุณพละ เสริมจากที่กล่าวไว้

วันที่ 14 กรกฎาคม 2540

เป็นอีกครั้งที่เป็นเกียรติประวัติแก่ปวงชนและ ปตท. โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระอิสริยยศในขณะนั้นของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร) เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธีปลูกต้นไม้ต้นที่ 100 ล้าน ของ ปตท. ณ แปลงปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ FPT 49 ต.ลำนางแก้ว อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

“ปัจจุบัน ต้นประดู่ป่า ต้นที่ทรงปลูก ได้เจริญเติบโต สง่างาม เหนือยอดเขาบริเวณป่าลำนางแก้ว เป็นหลักของความอุดมสมบูรณ์ของแมกไม้ สายธาร ที่ผืนป่าแห่งนี้ฟื้นคืนมาในทุกๆ มิติ ความหลากหลายทางชีวภาพที่กลับคืนมา เป็นประโยชน์อย่างมากต่อทุกชีวิตในบริเวณนั้น” **คุณกนกพร รอดรุ่งเรือง** ผู้อำนวยการสถาบันปลูกป่าและระบบนิเวศ ปตท. กล่าวถึงต้นไม้ทรงปลูก

ด้วยจำนวนพื้นที่ป่าที่ ปตท. ตั้งใจปลูกมีมากถึง 1 ล้านไร่ ดังนั้นความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนทุกหมู่เหล่าทั่วประเทศ และนอกจากจะต้องทำงานกับกรมป่าไม้อย่างใกล้ชิดแล้ว ก็ต้องพึ่งพาชุมชนท้องถิ่นที่อยู่รายรอบป่า เป็นผู้ดูแล ซ่อมแซม บำรุงรักษาป่าที่ปลูกไปแล้วในทุกพื้นที่ และการดำเนินการก็ต้องสอดคล้องกับชุมชนในท้องถิ่น ต้องให้เขาได้รับประโยชน์จากป่าไม้

เริ่มจากภาคเหนือ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ มีพื้นที่ป่า 63.7 ล้านไร่ ประกอบด้วย ป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น ป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ จากการบุกรุกทำลายป่าการหาที่ทำกิน ก่อเกิดไฟป่า มีการทำลายพื้นที่ป่าลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การปลูกป่าในลุ่มน้ำต่างๆ รวม 81 แปลง อาทิ ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำกก ลุ่มน้ำอิง ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน จึงเป็นเป้าหมายของการปลูกป่า

เมื่อป่าเริ่มฟื้นคืน แหล่งน้ำก็กลับมา ช่วยให้มีน้ำอุปโภคบริโภค เสริมการเกษตร สัตว์ป่า นกกลับมา ทำให้ระบบนิเวศของป่าสมดุล นอกจากนี้ การปลูกป่าของ ปตท. ยังทำให้เกิดแกนนำชุมชน เยาวชน ที่ออกมาทำงานดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นอีกด้วย

ส่วนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นผืนป่าที่ราบสูง ป่าสมบูรณ์มีอยู่ไม่เกิน 5.7 ล้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ อย่างไรก็ตาม

การปลูกป่าที่มุ่งฟื้นฟูแหล่งน้ำ ก็ยังเกาะเกี่ยวไปตามลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล จำนวน 29 แปลง โดยการฟื้นคืนผืนป่า ต้องสนใจในเรื่องไฟป่า อาศัยความร่วมมือจากชุมชน ที่มีสำนึกในการดูแลรักษาป่า อาจจะในรูปแบบของป่าชุมชน บวกกับความเชื่อในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

รูปธรรมของประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ มีทั้งเรื่องของสมุนไพร พืชท้องถิ่นพื้นบ้าน แหล่งน้ำที่กลับมา รวมทั้งสัตว์ป่าที่หายากก็หวนกลับมาอีกครั้ง ในหลายพื้นที่ เช่น กระทิง เสือโคร่ง ช้างป่า เป็นต้น

ในขณะที่ผืนป่าภาคตะวันออก มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียง 1.2 ล้านไร่ จากเดิม 5 ล้านไร่ ที่จริงป่าตะวันออกจัดเป็นป่าที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศ อุดมด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เรียกว่า ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ได้แก่ จ.สระแก้ว จ.ฉะเชิงเทรา จ.ชลบุรี จ.ระยอง และ จ.จันทบุรี ที่สำคัญยังเชื่อมต่อไปยังป่าผืนใหญ่ในประเทศกัมพูชา

การปลูกป่าลุ่มของ ปตท. มุ่งไปที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาป การดำเนินการเน้นความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น ให้ช่วยกันปลูก รักษา ป้องกันไฟป่า ในผืนป่าประมาณ 40 แปลง ที่สำคัญอาศัยผู้นำและเยาวชนในการเป็นแกน สร้างความเข้าใจ มีการอบรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าและเยาวชน ปตท. รักษาป่า ประสานกับการผลักดันให้เกิดหมู่บ้าน ปตท. พัฒนาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้

ซึ่งปัจจุบันการฟื้นคืนป่า และสัตว์ป่านานาชนิดได้กลับคืนมา โดยเฉพาะฝูงช้างป่า ขนาดโขลงใหญ่ เดินหากินในป่าเป็นบริเวณกว้าง ตามพื้นที่ป่าที่ขยายตัวออกไป

ผืนป่าตะวันตก ยังเป็นผืนป่าที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่ง ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของป่าใน จ.กาญจนบุรี จ.ราชบุรี ขึ้นไปทางตาก และลงมาทางเขาตะนาวศรีของ จ.เพชรบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-ทุ่งใหญ่นเรศวร ได้รับการประกาศจาก UNESCO เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ (World Heritage) แห่งแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อปี 2534 อย่างไรก็ตามก็ยังมีอัตราการถูกทำลายป่าปีละ 2-3% ทำให้มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณ 10.18 ล้านไร่

การปลูกป่า ปตท. มุ่งไปที่ลุ่มน้ำแควน้อย ลุ่มน้ำภาชี ลุ่มน้ำเพชรบุรี ลุ่มน้ำประจวบคีรีขันธ์ ประมาณ 69 แปลง ซึ่งการฟื้นฟูเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากภูมิประเทศเขาสูงชัน การคมนาคมลำบาก โชคดีที่มีชุมชนชนชาติ เช่น กะเหรี่ยง มอญ เข้าร่วมในการฟื้นฟู ผลลัพธ์ได้เกิดการฟื้นคืนของธรรมชาติ ระบบนิเวศอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะบรรดาสัตว์ป่านานาชนิด

ที่สำคัญคือการปลูกป่าชายเลน ที่ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ หรือแปลงปลูกที่ FPT 29, 29/1, 29/3 อยู่ในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติคลองเก่า-คลองคอย มีเนื้อที่รวมกันทั้ง 3 แปลง ประมาณ 800 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกทำนากุ้ง และเป็นนากุ้งร้างก่อนเข้าไปฟื้นฟู สภาพดินเสื่อมโทรมเต็มไปด้วยสารเคมี สภาพน้ำขึ้นลง วิปริต ปตท. ต้องร่วมกับชาวบ้านทำการฟื้นฟูอย่างอดทนในการปรับสภาพดินเลนอยู่นานปี

“ในตอนนั้น เราปลูกต้นไม้ลงไปก็ตายหมด เรียกว่าแทบจะหมดปัญญา แต่แล้วก็เหมือนฟ้าเปิด ในยามพายุโหมมา พวกเราได้รับการบอกเล่าว่า ในหลวงฯ ท่านตรัสว่า เราปลูกผิดวิธี ต้องปรับปรุงดินก่อน เรายังทราบภายหลังว่า บริเวณปราณบุรีแห่งนี้ คือสถานที่ที่ในหลวง พระราชินี เคยเสด็จฯ มาเมื่อนานมาแล้ว และได้ทอดพระเนตรถึงความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมี ยิ่งทำให้พวกเราต้องยิ่งตั้งใจอย่างเต็มที่ในการฟื้นฟูป่าผืนนี้ให้จงได้” **คุณเกตุ กล่อมชุ่ม** พนักงาน ปตท. ผู้ทำงานในโครงการปลูกป่าฯ ปตท. ถ่ายทอดให้รุ่นน้องๆ

การฟื้นฟูสภาพดิน น้ำ ใช้เวลาเกือบ 2 ปี จึงค่อยมีการปลูกกล้าไม้ ซึ่งเลือกพืชเดิมในท้องถิ่น ได้แก่ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก แสม ถั่วขาว โปรงแดง เป็นต้น โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนปากน้ำปราณ ทุกเพศทุกวัย มาช่วยการฟื้นฟูสภาพป่า จนกลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ และจับ กุ้ง หอย ปู ปลา เลี้ยงชีพ

ในส่วนป่าแดนใต้ของภาคใต้ ประกอบไปด้วยป่าดิบ ป่าชายเลนหรือป่าเลนน้ำเค็ม ป่าชายหาด ป่าพรุ ป่าโดยรวมเหลืออยู่ประมาณ 9 ล้านไร่ หรือประมาณ 20.5% ของพื้นที่ ที่สำคัญป่าชายเลนก็ลดจำนวนลงมากจนน่าใจหาย

การฟื้นฟูของ ปตท. พุ่งเป้าไปที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก รวม 40 แปลง โดยพยายามฟื้นฟูระบบนิเวศที่สูญเสียไปให้คืนกลับมา ลดการบุกรุกทำลายป่า และต้องใช้องค์ความรู้ในการดำเนินการ เนื่องจากป่าแดนใต้สัมพันธ์กับการขึ้นลงของน้ำทะเล ลักษณะของดิน การเลือกใช้พันธุ์ไม้ก็ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติเดิม มีความเหมาะสม เช่น ไม้แสม ลำพู คือไม้เบิกนำ โกงกางโตได้ดีในสภาพดินเลนหนา โดยโกงกางใบหนาชอบดินโคลนนิ่มๆ ส่วนโกงกางใบเล็กไม่ชอบโคลนนิ่มมากนัก แสมทะเล พังกาหัวสุมดอกแดง ชอบชายหาดดินทราย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของพี่น้องชาวไทย ที่มีต่อโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ 1 ล้านไร่ ของ ปตท.

ไม่เพียงปรากฏในชุมชนทั่วทุกภาคเท่านั้น แต่ยังร่วมแสดงความภูมิใจในการปลูกป่ากับ ปตท. ด้วยการร่วมเทิดพระเกียรติในปีมหามงคล ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

โดย ปตท. ได้จัดทำโครงการ **“พลังไทย พลังแผ่นดิน”** เพื่อเชิญชวนให้คนไทยเกิดสำนึกในการทำความดีให้กับท้องถิ่นของตน โดยจัดสร้าง “ต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ” พร้อมติดใบไม้จำลองจากโลหะสีทองและสีเงิน 999,999 ใบ ทุกใบมีการเขียนความตั้งใจการทำความดีของคนไทย เพื่อถวายแด่พ่อหลวง จากนั้นได้นำใบไม้เหล่านี้ไปหลอมรวมกันเป็น**พระพุทธรูป “พลังไทย พลังแผ่นดิน”** 599 องค์ พระกริ่งอีก 29,999 องค์ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความดีที่ชาวไทยจะดำเนินชีวิตตลอดไป

และแล้ว วันที่ 16 พฤศจิกายน 2545 ที่ทุกคนรอคอยก็มาถึง เมื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ มาทรงเป็นประธานในพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ 1 ล้านไร่ ของ ปตท. ณ พื้นที่แปลงปลูกป่า FPT 29 อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์

“เป็นเวลาเกือบ 10 ปี ที่ ปตท. ได้ร่วมกับพลังคนไทย ในการปลูกป่าทั่วทุกภาค 48 จังหวัด ปลูกไปกว่า 1 ล้านไร่ เพื่อเทิดพระเกียรติในหลวงรัชกาลที่ 9 ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลและทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” **คุณวิเศษ จูภิบาล** ผู้ว่าการ และ CEO ปตท. อีกท่านหนึ่ง จะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการรับเสด็จร่วมกับประชาชน เอกชน และหน่วยงานราชการต่างๆ

บ่ายจรดค่ำของวันนั้น สองพระองค์ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฟื้นตัวของป่าชายเลนด้วยความสนพระราชหฤทัย ได้เสด็จฯ ชมนิทรรศการการปลูกป่าของ ปตท. และทรงปลูกต้นโกงกางใบใหญ่ ณ ผืนป่าแห่งนี้

*“เป็นความภูมิใจของชาว ปตท. และชาวไทยทุกคน ที่ทรงพระกรุณาเสด็จฯ มาในพิธี ต่อจากนี้ป่าผืนนี้จะเป็นผืนป่าประวัติศาสตร์ของชาวไทยทุกคน ที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาให้ดี ให้ยั่งยืนตลอดไป เรายังดีใจที่ได้สานต่อพระราชปณิธาน**ปลูกป่าในใจคน** ด้วย”* คุณวิเศษ กล่าว

ยิ่งไปกว่านั้น ต่อมาในวันที่ 9 มกราคม 2557 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงพระมหากรุณาเสด็จฯ มายังแปลงปลูกป่า ปตท. FPT 29 อีกคำรบหนึ่งเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการฟื้นฟูและดูแลผืนป่าแห่งนี้

“ผมไปเฝ้ารอการเสด็จพระราชดำเนินอยู่หลายวัน ด้วยไม่ทราบว่าท่านจะเสด็จฯ มาวันใด และช่วงเวลาใด เพียงแต่ทราบว่าอาจจะมาโดยกะทันหัน เย็นวันที่ 9 มกรานั้น ผมกำลังเตรียมกลับอยู่แล้ว แต่ก็ได้รับแจ้งว่า ท่านจะเสด็จฯ มาในวันนั้น” **คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร** CEO ปตท. เล่าถึงความรู้สึกในวันนั้น

“ยังความปลาบปลื้มอย่างหาที่สุดมิได้ ที่เสด็จฯ มาติดตามการดำเนินงานที่แปลง FPT 29 ทั้งยังทรงพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการดูแลแปลงปลูกป่าไว้อีกหลายประการ ซึ่ง ปตท. จะได้น้อมนำไปดำเนินการต่อไป” คุณไพรินทร์ บอกเล่ารายละเอียดที่ยังจดจำเหตุการณ์วันที่เสด็จฯ มา ได้เข้าเฝ้าฯ จนเสด็จฯ กลับไปในช่วงใกล้ค่ำ

ผ่านไปกว่า 2 ทศวรรษ

นับจากวันที่ต้นประดู่ป่าพระราชทานหยั่งรากลงที่หน้าอาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ แต่ดูเหมือนภารกิจในการสร้างพื้นที่สีเขียวให้กับประเทศไทยของ ปตท. ก็ยังคงดำเนินต่อไป โดยโครงการปลูกป่า ปตท. ได้พัฒนาไปเป็น **“สถาบันปลูกป่าและระบบนิเวศ ปตท.”** เพื่อเป็นหลักในการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูก การดูแลระบบนิเวศ และเผยแพร่สู่สาธารณะ

สถาบันปลูกป่าฯ ยังได้จัดทำโครงการป่าในกรุง ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ บริเวณถนนสุขาภิบาล 2 กรุงเทพมหานคร โดย ปตท. ได้จัดพื้นที่ประมาณ 12 ไร่ ให้ปลูกป่าแบบโตเร็ว โดยนำความรู้จากโครงการปลูกป่า ปตท. ผสมผสานกับทฤษฎีการปลูกป่าของ ดร. อาคิระ มิยาวากิ ทำให้ได้ไม้โตเร็ว และเป็นไม้พื้นถิ่นของกรุงเทพฯ ภายในเวลาไม่กี่ปี

อีกโครงการหนึ่งซึ่งสร้างในเวลาใกล้เคียงกับป่าในกรุง ก็คือ **“ป่าวังจันทร์”** อ.วังจันทร์ จ.ระยอง ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 350 ไร่ โดยสถาบันปลูกป่าฯ ปตท. ใช้เป็นที่ศึกษาดูงานเกี่ยวกับเรื่องป่าประเภทต่างๆ การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำของระยอง การปลูกพืชผสมผสานระหว่างพืชเศรษฐกิจกับป่าแบบต่างๆ การอนุรักษ์ไม้หายาก การเรียนรู้เรื่องสมุนไพร ตลอดจนการปลูกผักพระราชทาน เพื่อให้ชุมชนเรียนรู้การพึ่งตนเองจากการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ป่านี้ ปตท. พร้อม ประชาชน
ถวายพระภูมิพล ผ่านหล้า
เฉลิมฉลองครองราชย์ดล ห้าสิบ ปีเฮย
ป่าจักอุ้มน้ำฟ้า ดั่งน้ำพระทัยถวิล

(คัมภีรพันธุ์ ชำภิบาล)

17

ลูกโลกสีเขียว
วิถีผูกพัน
ดิน น้ำ ป่า

>>

สถาบันลูกโลกสีเขียว

กำลังเตรียมการจัดงาน 2 ทศวรรษ ลูกโลกสีเขียว ในปี 2562

ถ้าย้อนเวลาไปในปีเริ่มต้น คือปี 2542 บางคนอาจจะจำคำกล่าวของท่านประธานคณะกรรมการตัดสินรางวัลลูกโลกสีเขียว **คุณอานันท์ ปันยารชุน** ได้ว่า

"โครงการลูกโลกสีเขียว นี้เป็นโครงการส่วนของการปลูกจิตสำนึก แต่ขณะเดียวกัน จะถ่ายเทความเชื่อมั่น ความเชื่อถือไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นในสังคมเรา เราก็อยากจะเห็นคนเหล่านี้ได้รับกำลังใจที่จะต่อสู้ ยืนหยัดกับจุดยืนกับหลักการของตัวเองต่อไป"

"รางวัลลูกโลกสีเขียว จัดขึ้นครั้งแรกในปี 2542

เป็นโครงการที่ริเริ่มโดย ***คุณพละ สุขเวช*** *อดีตผู้ว่าการ ปตท. และดำเนินงานมาทุกปี ตั้งแต่ปี 2542 เป็นอีกหนึ่งโครงการที่มีความสำคัญมาก ในการที่จะสร้างรากฐานให้การอนุรักษ์ผืนป่าอยู่ในจิตสำนึกของคนไทยตลอดไป เป็นโครงการที่เกิดขึ้นเนื่องในวโรกาสมหามงคล ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา"* **คุณอุดม วิเศษสาธร** ผู้อำนวยโครงการปลูกป่า ปตท. เกริ่น

เป้าหมายของรางวัลลูกโลกสีเขียว มีความชัดเจนที่จะสนับสนุนให้กำลังใจแก่คนที่กระทำความดีให้กับสังคม ในด้านการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดและแนวทางปฏิบัติ ในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ดังกล่าวในสังคมไทย

ในปีแรกเริ่ม มีการจัดประกวดผลงาน 3 ประเภท งานเขียน บุคคล และชุมชน โดยมีการแถลงเปิดตัว ในวันที่ 9 มิถุนายน 2542 ภายหลังจากการประชาสัมพันธ์ ในเวลา 3 เดือน มีผู้ส่งผลงานเข้าร่วมถึง 506 ผลงาน เมื่อผ่านการกลั่นกรอง มีผลงานเข้าข่ายถึง

17 ราย ก่อนที่จะมอบรางวัลให้กับรางวัลดีเด่นและรางวัลที่ควรยกย่อง ในแง่งานเขียนให้ความสำคัญกับงานเขียนที่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกลวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ใช้ภาษาได้ดี ประเภทบุคคล ต้องมีแนวคิดสร้างสรรค์ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลงานเป็นที่ประจักษ์มากกว่า 5 ปี ส่วนประเภทชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง มีความรักสามัคคี มีการดูแลรักษาป่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

พิธีมอบรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 1 ได้จัดขึ้นที่อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ในวันที่ 15 ธันวาคม 2542 โดยคุณอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานในพิธี และกล่าวปาฐกถาเรื่อง **“เฝ้าระวัง เพื่อโลกสีเขียว”** อันเป็นการประกาศผ่านปาฐกถานี้ เพื่อคนที่รักสิ่งแวดล้อมว่า ความผูกพันระหว่าง คน กับ ดิน น้ำ ป่า ได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ในวันนี้

การทำงานเพื่อขับเคลื่อนรางวัลลูกโลกสีเขียว มาจากความร่วมมือของผู้นำทางด้านจิตวิญญาณการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากทุกภาคของประเทศ ได้เป็นผู้ผ่านพบพื้นที่การทำงานของชุมชน เยาวชน ผู้คน หลายท่านมาจากผู้ได้รับรางวัลบุคคลดีเด่น หรือชมเชยมาก่อน เช่น **คุณอนันต์ ดวงแก้วเรือน** จาก จ.เชียงใหม่ **คุณบุปผาทิพย์ แช่มนิล** จาก จ.ระยอง **คุณถนอม ช่วยงาน** จาก จ.นครสวรรค์ **คุณประมวล เจริญยิ่ง** จาก จ.บุรีรัมย์ **คุณสายชล พวงพิกุล** จาก จ.ชัยนาท เป็นต้น

และนำเสนอมาสู่คณะกรรมการคัดเลือก ที่ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ อาทิ จากนักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ สื่อสารมวลชน ผู้นำทางความคิดจากองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ และยังมาจากบางท่านที่เป็นผู้ได้รับรางวัลลูกโลก

สีเขียวมาก่อนหน้านี้ เช่น คุณบุญยงค์ เกศเทศ คุณนุกูล รัตนดากุล เป็นต้น จากนั้นคณะกรรมการคัดเลือกก็จะนำเสนอต่อคณะกรรมการตัดสินรางวัล ซึ่งพิจารณากันอย่างรอบคอบก่อนการประกาศรางวัลต่อสาธารณะ

"รางวัลลูกโลกสีเขียว เริ่มต้นด้วยความปรารถนาจะให้กำลังใจแก่ชุมชนและคนรักป่าทั่วประเทศ ผู้ทำงานปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอย่างเงียบๆ เพราะเห็นว่าคนเหล่านี้คือคนตัวเล็กๆ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตัวจริงที่มักไม่มีใครเห็นคุณค่า" คุณอานันท์ กล่าวไว้ในวาระครบรอบ 1 ทศวรรษ รางวัลลูกโลกสีเขียว เมื่อปี 2551

"แน่นอนว่ารางวัลแต่ละประเภทนั้น ได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองจากหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการที่ทำงานอย่างเป็นอิสระ ก่อนจะทำการตัดสินเลือกผู้ได้รับรางวัล จนระยะเวลา 10 ปีผ่านไป รางวัลลูกโลกสีเขียว ได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ว่าเป็นรางวัลที่มีคุณค่าและสามารถบ่งชี้วัดคุณภาพของผู้ได้รับรางวัลในระดับหนึ่ง และที่สำคัญคือรางวัลลูกโลกสีเขียว มีส่วนในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มเอ็นจีโอ หรือภาคประชาชน เพื่อร่วมกันหันมาดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า และอากาศ"

อาจมีคำถามว่าแล้ว ปตท. ได้เข้ามาร่วมกับโครงการนี้ได้อย่างไร คำตอบจาก **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** CEO ของ ปตท. ได้กล่าวไว้ในวาระครบรอบ 10 ปี รางวัลลูกโลกสีเขียวว่า

ประการแรก รางวัลนี้เป็นการให้กำลังใจคนที่ทำงานด้านดูแลสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่นต่อเนื่องจากโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ 1 ล้านไร่ ของ ปตท.

ประการต่อมา รางวัลนี้ได้ส่งผลสะเทือนต่อสังคมไทยในวงกว้าง มีกระแสชื่นชมตามมามากมาย เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประเทศหลายครั้ง เช่น การบรรเทาความเดือดร้อนจากกรณีสึนามิ

ประการสุดท้าย นับเป็นความภาคภูมิใจของ ปตท. ที่ได้มีส่วนสนับสนุนการทำงานรางวัลลูกโลกสีเขียว และเข้าร่วมในประสบการณ์อันมีค่าอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งในระดับผู้บริหารและพนักงาน

"ซึ่งช่วยให้ ปตท. ได้รับรู้ เข้าใจต่อแนวคิด วิธีการทำงานในการดูแลสิ่งแวดล้อม สังคม ชุมชนอันหลากหลาย นำไปสู่การถอดบทเรียนเพื่อไปสู่การปฏิบัติงานด้านสังคมของ ปตท. ได้อีกด้วย"

ในความเป็นจริง

บทบาทของ ปตท. ในด้านหลัก อาจทำให้เกิดความเข้าใจว่า การเป็นผู้สนับสนุนทางด้านงบประมาณรางวัล การดำเนินงาน และอำนวยการทางด้านสถานที่จัดงาน ย่อมมีผลต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการชุดต่างๆ

แต่หากเข้าไปดูรายละเอียดของการทำงานจะพบว่า รายชื่อของคณะกรรมการชุดต่างๆ ในระยะแรกๆ ไม่มีผู้แทนจาก ปตท. เข้าไปร่วมเลยแม้แต่คนเดียว จนกระทั่งเมื่อการทำงานผ่านไปได้ระยะเวลาหนึ่ง จึงเชิญผู้บริหาร ปตท. เข้าร่วมเป็นกรรมการของรางวัลในระดับต่างๆ

ส่วนด้านการเรียนรู้จากการทำงานกับเครือข่ายรางวัลลูกโลกสีเขียว ก็พบว่า ปตท. ยังสามารถนำไปประสานหรือต่อยอดกับการทำงานในโครงการอื่นในระยะต่อมา เช่น โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง โครงการหญ้าแฝก เป็นต้น

"ในช่วงปลายปี 2550 ปตท. ได้จัดทำวิจัยงานกิจกรรม CSER (หรือ CSR) ของ ปตท. ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจากพนักงาน ปตท. จำนวน 400 คน และประชาชนทั่วไปอีกกว่า 700 คน ผลงานวิจัยพบว่า ภาพพจน์ (Impact) และผลการดำเนินงาน (Performance) ของรางวัลลูกโลกสีเขียว ได้รับคะแนนในระดับสูง ซึ่งเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงการยอมรับของสังคมต่ออุดมการณ์ของรางวัลที่มีจุดประสงค์เพื่อยกย่องเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ทำความดีด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่สังคมไทยเรา" **คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์** อดีตผู้บริหาร ปตท. และประธานคณะทำงานรางวัลลูกโลกสีเขียว กล่าวยืนยัน

คุณสมศักดิ์ สุขวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้ของประเทศ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการคัดเลือกรางวัลลูกโลกสีเขียว ได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ ส่วนประกอบแห่งความเป็นเลิศที่ได้แสวงหา ในวาระ 10 ปี รางวัลลูกโลกสีเขียว ป่าชุมชนที่ได้รับรางวัลมีกำเนิดมาจาก 3 กลุ่มหลัก คือ เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่, เป็นชุมชนนักสู้ และเป็นชุมชนที่เรียนรู้เรื่องผลกระทบจากการทำลายป่า คุณสมศักดิ์กล่าวว่า ชุมชนที่ได้รับรางวัลล้วนเป็นชุมชนที่มีนวัตกรรมทั้งสิ้น

โดยความหมายของ **"นวัตกรรม ในชุมชน"** หมายถึงพฤติกรรม หรือการดำรงชีพตลอดจนจรรยาบรรณที่ปรับเปลี่ยนไป เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน บางครั้งชุมชนก็สร้างวิธีการใหม่ๆ หรือประดิษฐกรรมขึ้นมาใหม่ คุณสมศักดิ์กล่าวจากประสบการณ์ของการทำงานรางวัลลูกโลกสีเขียวว่า มีหลายเรื่องที่แสดงถึง

ความเป็นเลิศของชุมชนทั้งหลาย โดยแบ่งออกได้ถึง 7 กลุ่ม ที่เป็น **“เจ็ดเสาหลักแห่งความเป็นเลิศ”**

ไล่เรียงไปจาก ความสามารถในการรวมกลุ่มคนให้ตั้งมั่นเพื่อจัดการป่า, มีองค์กรจัดการป่าและกฎกติกาที่ปฏิบัติได้จริง , มีการจัดการทางด้านวนวัฒนวิทยา (Silvic Culture) หรือการจัดการระบบนิเวศเป็นองค์รวม, ป่าสามารถยังผลประโยชน์ในการดำรงชีพและรายได้, การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน, การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและการดำรงชีพที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ ตลอดจนชุมชนได้ถ่ายทอดหรือส่งไม้ต่อจากรุ่นสู่รุ่น

โดยเฉพาะในเสาหลักต้นที่ 7 จะส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็น **“เกลือรักษาความเค็ม” รางวัลสิปปนนท์ เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืน** จึงได้รับการกำหนดขึ้น เพื่อเป็นกำลังใจของชุมชนที่มุ่งมั่นดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นรางวัลที่เป็นเกียรติให้กับ **คุณสิปปนนท์ เกตุทัต** กรรมการตัดสินรางวัลผู้ล่วงลับอีกด้วย

ความผูกพันของ ปตท. กับรางวัลลูกโลกสีเขียวที่ดำเนินมายาวนาน

ทำให้ได้รับความไว้วางใจ เมื่อรางวัลลูกโลกสีเขียวได้จัดตั้งขึ้นเป็นสถาบัน เพื่อทำหน้าที่ในการมอบรางวัล จัดทำองค์ความรู้ ร่วมกับเครือข่าย และขยายบทบาทออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

คุณศรีสุรางค์ มาศสิริกุล ผู้อำนวยการสถาบันลูกโลกสีเขียว กล่าวว่า *“สถาบันลูกโลกสีเขียว จัดตั้งขึ้นในปี 2553 โดยมีโครงสร้างการทำงานที่รองรับการเปลี่ยนแปลงของภารกิจชาวเครือข่ายในระยะยาว โดย ปตท. ได้อาสาจัดผู้บริหารและพนักงานเข้ามาบริหารจัดการสถาบัน เพื่อสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายทุกระดับทั่วประเทศ นอกเหนือจากการจัดงบประมาณเพื่อให้การทำงานเกิดพลังในการขับเคลื่อนเดินหน้าต่อไป”*

บทบาทของสถาบันลูกโลกสีเขียว ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการองค์ความรู้ ยังมีความเด่นชัดและเข้าไปช่วยดำเนินงานจัดการองค์ความรู้ให้กับชุมชนทั่วทุกภาค หรือแม้แต่การทำงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชน วัฒนธรรม และพื้นที่สีเขียว ในพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

ที่สำคัญเมื่อย่างก้าวเข้าสู่ทศวรรษที่ 2 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ **คุณอานันท์ ปันยารชุน** ประธานคณะกรรมการตัดสิน ได้ขอยุติบทบาท และมอบหมายให้ **คุณสุเมธ ตันติเวชกุล** เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เข้ารับตำแหน่งแทน

ในตอนหนึ่งของสารประธานกรรมการตัดสิน คุณสุเมธ กล่าวว่า

“ในปี 2561 ‘ลูกโลกสีเขียว’ เดินทางมาครบรอบ 20 ปี นับเป็นเวลาไม่น้อยสำหรับโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่ทุ่มเทมาอย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าเทียบกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เราเผชิญกันอยู่ ระยะเวลาดังกล่าวก็นับว่าเป็นเพียงการเริ่มต้น... ตราบใดที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นฐานการดำรงชีวิต เราจะยังพบผู้คนทำงานอนุรักษ์อยู่ในพื้นที่ต่างๆ และ ‘รางวัลลูกโลกสีเขียว’ ก็ยังคงเป็นสัญลักษณ์ของการยกย่องให้กำลังใจแก่ผู้เสียสละเหล่านั้น ซึ่งยังเป็นคนเล็กๆ ในป่าหรือในเมืองเหมือนเดิม”

ที่สำคัญ ความใกล้ชิดผูกพันระหว่างเครือข่ายกับ ปตท. ก็จะแน่นแฟ้นมากขึ้น จากคำกล่าวของ **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** CEO ของ ปตท. ที่ว่า

“ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปตท. สนับสนุนการทำงานของสถาบันลูกโลกสีเขียว...และจะยืนหยัดให้การสนับสนุนต่อไป”

“ลูกโลกสีเขียว”

ลูกโลกใบนี้ เป็นสีเขียว
ลูกโลกใบเดียวที่มีอยู่
ลูกไม้ ไร่นา มาเลี้ยงดู
ลูกหลานเรา เฝ้ารู้ เฝ้าระวัง

โลกเราก้าวไกลในวันนี้
โลกดี คนดี มีความหวัง
โลกร้อนร้องไห้ ใครเล่าฟัง
โลกจะยังอยู่ได้ ด้วยมือเรา

สีเขียว เขียนป่า พฤกษาฉ่ำ
สี น้ำ ทะเลรอบ เขียนขอบเขา
สีฟ้า แต้มฟ้ายิ้ม อยู่พริ้มเพรา
สีแสงแต่งเงาให้โลกงาม

เขียวขจีทั่วหล้า จักปรากฏ
เขียวสด สายรุ้ง สะพานข้าม
เขียวไพรพง คงคา จรดฟ้างาม
เขียวอร่าม เรืองรอง... โลกของเรา

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

18

พืชมหัศจรรย์ “หญ้าแฝก”

>>

“ตอนที่ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเอกสารเกี่ยวกับหญ้าแฝก ซึ่งได้รับมาจากธนาคารโลก

แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี 2534 พระองค์ก็ทรงไปศึกษาอย่างละเอียดอยู่หลายวัน 1 เดือนต่อมาก็มีรับสั่งกลับมาว่า หญ้านี้ดีจริง เป็นหญ้ามหัศจรรย์” ชาวเครือข่ายคนรักษ์แฝกที่เคยได้รับฟังเรื่องเล่าจาก **คุณสุเมธ ตันติเวชกุล** เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา จำเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

เอกสารดังกล่าวนั้นมีชื่อว่า Vetiver Grass : The Hedge Against Erosion โดยผู้ที่นำเสนอมาคือ **นายริชาร์ด กริมชอว์** ผู้แทนของธนาคารโลก หรือ World Bank

ด้วยหญ้าแฝกไม่ใช่แค่หญ้า แต่เป็นพืชมหัศจรรย์ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ท่านได้ทรงศึกษา ค้นคว้า และทดลองด้วยพระองค์เองอย่างจริงจัง ก่อนที่จะทรงนำมาถ่ายทอดให้กับพสกนิกรไทย ทั้งตรัสไว้ว่า

“หญ้าที่มีคุณอย่างหญ้าแฝก ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะมีรากที่หยั่งลึกแผ่กระจายลงไปตรงๆ ทำให้อุ้มน้ำและยึดเหนี่ยวดินได้มั่นคง และมีลำต้นชิดติดกันแน่นหนา ทำให้กักตะกอนดิน และรักษาหน้าดินได้ดี”

สอดคล้องดังพระราชทานสัมภาษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในหนังสือ **“พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา”** ใจความว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำให้ใช้ ‘หญ้าแฝก’ ในการพัฒนาดิน เพราะรากของหญ้าแฝกขึ้นหนา งอกตรงไม่แผ่ไปไกล สามารถยึดและป้องกันดินพังทลาย รักษาน้ำและความชื้นได้ เหมือนมีเขื่อนอยู่ใต้ดิน สามารถทำให้ดินที่แข็งเช่นดินลูกรังร่วนซุยได้”

จากการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังกล่าว องค์กร IECA หรือ International Erosion Control Association จึงลงมติเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2536 ถวายรางวัล The International Erosion Control's International Merit Award แด่พระองค์ อีกทั้งในเดือนตุลาคม ปีเดียวกัน ธนาคารโลกก็ได้นำผู้เชี่ยวชาญหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำเข้าเฝ้าฯ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแผ่นเกียรติบัตร เป็นภาพรากหญ้าแฝก ชุบสำริด แด่พระองค์ เพื่อสดุดีที่ทรงมุ่งมั่นในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในประเทศไทย

คุณสุเมธ ยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ 1 ทศวรรษหญ้าแฝก ของคณะกรรมการประกวดหญ้าแฝก ว่า *"ก่อนหน้าปี 2534 คนไทยไม่รู้จักหญ้าแฝก นอกจากนำมาใช้มุงหลังคา แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพิถีพิถันทำการทดสอบจนมั่นใจว่ามีประโยชน์ จึงนำมาเผยแพร่สู่ชาวบ้าน นี่คือสิ่งกำเนิดหญ้าแฝก"*

และยังกล่าวอีกว่า *"พระองค์ท่านรับสั่งว่าหญ้าแฝกมีความมหัศจรรย์มาก เป็นหญ้าดี เป็นหญ้าธรรมะ เพราะรากไม่กระจายทั่วไป จะเซาะลงดินในแนวดิ่ง นำน้ำและไนโตรเจนลงสู่ใต้ดิน ซึ่งประโยชน์แง่มุมใหม่ของหญ้าแฝกนั้น ไม่มีใครทราบมาก่อนว่าสามารถป้องกันการพังทลายของดินในที่ลาดชันและสามารถพลิกพื้นดินที่แห้งแล้งกลับมาอุดมสมบูรณ์"*

แนวพระราชดำริเรื่องหญ้าแฝกและความมหัศจรรย์ของพืชชนิดนี้

ปตท. ได้มีโอกาสได้พิสูจน์เมื่อปี 2541 ที่ทำงานด้านฟื้นฟูพื้นที่หลังแนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยานาดา สหภาพพม่า (เมียนมา) หรือที่รู้จักกันดีในชื่อท่อส่งก๊าซฯ ไทย-พม่า มีความยาว 238.5 กิโลเมตร และมีความจำเป็นต้องผ่านพื้นที่ป่า 50 กิโลเมตร ใช้พื้นที่ก่อสร้างกว้างไม่เกิน 20 เมตร รวมเป็นพื้นที่ป่าที่ต้องเปิดหน้าดินประมาณ 600 ไร่เศษ

คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์ อดีตผู้บริหาร ปตท. ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพหลังแนวท่อก๊าซฯ เล่าว่า *"ลักษณะการก่อสร้าง ต้องมีการเปิดผิวดิน (Bare Soil) ทำให้เกิดผลกระทบจากการกัดเซาะพังทลายของหน้าดินทันที โดยเฉพาะพื้นที่สูงชัน และประเภทดินที่ง่ายต่อการชะล้าง หากผิวดินเปิด ไม่มีพืชคลุมดิน อัตราการกัดเซาะจะเพิ่มขึ้นถึง 100 เท่า ทำให้เกิดผลกระทบไปถึงความสูญเสียดิน คุณภาพน้ำ ในลุ่มน้ำใกล้เคียง ชุมชน แม้กระทั่งตัวท่อก๊าซฯ เองด้วย"*

ด้วยเหตุนี้ การป้องกันการพังทลายของหน้าดินจึงต้องดำเนินการทันทีที่มีการก่อสร้างแล้วเสร็จ ซึ่งวิธีการที่แก้ไขปัญหาตรงนี้ที่ ปตท. ศึกษาค้นพบคือ

“การผสมผสานเทคนิควิธี ด้านวิศวกรรมการก่อสร้างกับเทคนิควิธีด้านพฤกษศาสตร์และการใช้หญ้าแฝก” คุณส่งเกียรติ ขยายความ

มาตรการที่กล่าวถึงนี้ ถูกนำไปปรับใช้ตามสภาพพื้นที่ที่มีความชันต่างกัน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการกัดเซาะสูง ซึ่งจะมีการใช้วิธีการที่เข้มข้นไล่เรียงไป

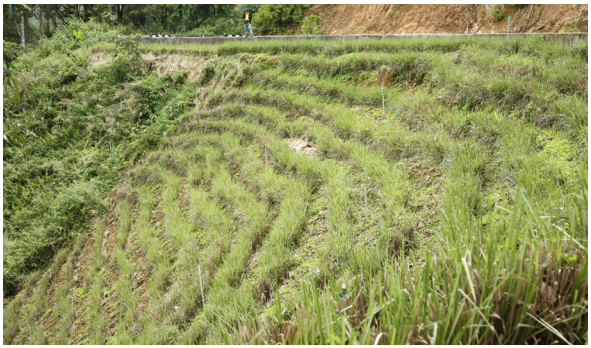

ตามความเสี่ยงในการกัดเซาะว่าสูงหรือต่ำ เช่น อัตราการสูญเสียหน้าดินไม่เกิน 16 ตัน/ไร่/ปี จะใช้พืชคลุมดินหญ้ากับพืชตระกูลถั่ว แล้วปลูกไม้ยืนต้นตาม แต่ถ้าอัตราการสูญเสียหน้าดินตั้งแต่ 65 ตัน/ไร่/ปี ขึ้นไป ต้องใช้ทั้งหญ้าบวกพืชตระกูลถั่ว ไม้ยืนต้น และหญ้าแฝก โดยมีคันดินและระบบระบายน้ำเข้ามาช่วย

“ด้วยคุณลักษณะที่หญ้าแฝกเจริญเติบโตเร็ว รากแพร่ขยายและหยั่งลึกลงดินในระดับ 1-2 เมตรขึ้นไป เขาจะช่วยยึดดินให้มั่นคง เจ้ากอหญ้าที่เจริญเติบโตนั้นก็ทำหน้าที่กำแพงกั้นและลดความเร็วของน้ำ พร้อมทั้งกรองเศษดินเก็บไว้ ทั้งยังรักษาน้ำในดิน ยังประโยชน์แก่พืชอื่นๆ ใกล้เคียงให้งอกงามอีกด้วย”

จะโดยบังเอิญ หรือเป็นการค้นพบอย่างไม่ตั้งใจก็ตามที การตัดสินใจใช้ 2 เทคนิคที่ผสมผสานกันนี้ คล้ายกับเป็นการนำเอาหญ้าแฝกมาเป็นพืชเบิกนำในการฟื้นฟูป่า ดังที่เคยมีพระราชดำริชี้แนะการใช้หญ้าแฝกผสมผสานกับการปลูกป่าว่า “หญ้าแฝก” เหมาะกับการเป็นพืชเบิกนำก่อนการปลูกต้นไม้ใหญ่ตามภายหลัง

บทสรุป การฟื้นฟูแนวท่อที่มีนัยยะ

จากคุณส่งเกียรติก็คือ *"ในช่วง 2 ปีแรก (2541-2543) ปตท. ได้ทำหน้าที่ฟื้นฟูและดูแลสภาพพื้นที่ให้ความสมบูรณ์กลับคืนมา อนุรักษ์ดินและน้ำให้ชุ่มชื้น เมื่อดินอุดม พืชคลุมดินแผ่ใบปกเต็มพื้นที่ ความเขียวขจีค่อยๆ กลับคืนมา ป่าค่อยๆ ฟื้นตัว ธรรมชาติจัดสมดุลตัวเอง คัดสรรพืชพรรณ ตามระบบของป่า เมื่อนั้น แนวท่อก๊าซฯ ในอดีตจะเลือนหายไป กลายเป็นแนวไพรถาวร ปกป้องแผ่นดินให้ชุ่มเย็นอีกครั้ง"*

การดำเนินงานโดยศึกษาการใช้หญ้าแฝกมาเป็นเครื่องมือในการป้องกันการกัดเซาะในบริเวณแนวท่ออย่างจริงจัง ทำให้ ปตท. ได้มีโอกาสเข้ารับรางวัลหญ้าแฝกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช King of Thailand Vetiver Awards สาขาส่งเสริมและการพัฒนาดีเด่น เมื่อเดือนมกราคม ปี 2543 ในงานหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 2 ที่จัดขึ้นในประเทศไทย ที่ จ.เพชรบุรี และในปี 2546 ก็ยังได้รับรางวัล The Vetiver Network Awards จากการสัมมนาหญ้าแฝกนานาชาติ ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

หากทว่า เมื่อ ปตท. ค้นพบคุณสมบัติอันดีเลิศของหญ้าแฝกนั้นแล้ว ก็ได้ขยายผลไปสู่ชุมชนที่อยู่โดยรอบแนวท่อก๊าซฯ เพื่อให้หญ้าแฝกได้รับการนำไปใช้ในชุมชน ให้เกิดประโยชน์ต่อพสกนิกร สมดังพระราชประสงค์

"ในปี 2545 ผมและคุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้เข้าเฝ้าฯ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายเงิน ปีละ 30 ล้านบาท เป็นเวลา 3 ปี รวมเป็นจำนวน 90 ล้านบาท เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาการใช้หญ้าแฝก และพระองค์ได้พระราชทานให้กับมูลนิธิโครงการหลวงไปดำเนินงาน" **คุณวิเศษ จูภิบาล** ผู้ว่าการ ปตท. ขณะนั้น ได้กล่าวถึงวาระสำคัญในการเข้าเฝ้าฯ เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในปี 2545

ต่อมามูลนิธิโครงการหลวง ได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำขึ้น โดยมุ่งให้ประชาชนทั่วประเทศหันมาสนใจการปลูกหญ้าแฝก โดยเฉพาะการจัดทำ **"โครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ในชุมชนห้วยเขย่ง"** ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่แนวท่อส่งก๊าซฯ ไทย-พม่า อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี นั่นเอง

“ห้วยเขย่ง เป็นตำบลที่มี 8 หมู่บ้าน เป็นตำบลเป้าหมายที่ ปตท. ต้องการเข้าไปพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง” **คุณชิดชัย แก้วบริสุทธิ์** เจ้าหน้าที่ ปตท. ที่เข้าไปทำงานเกี่ยวกับส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ ขยายความ

“เพื่อที่จะอนุรักษ์ป่าบริเวณใกล้เคียง ต้องส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน แต่เรื่องปากท้องเป็นเรื่องแรกที่ต้องมาก่อน หากทุกบ้านมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การบุกรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติก็จะลดลงโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ หมู่บ้านยังเป็นชุมชนที่ทำกิจกรรมบนพื้นที่ลาดชัน การใช้หญ้าแฝกมาช่วยในการทำการเกษตรในที่สูง จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง นี่เป็นความตั้งใจของนักพัฒนาที่เข้าไปในพื้นที่”

แต่คำถามจากชุมชนกลับโพล่งออกมาว่า

“ปลูกข้าวยังได้แดก ปลูกแฝกจะแดกอะไร??”

คุณส่งเกียรติ กลั้วยิ้ม ก่อนเล่าต่อว่า

“เราจึงต้องกลับมาหาวิธีการ ทำอย่างไรจะให้ชาวบ้านหันมาสนใจการปลูกแฝก ทีมงานก็ได้กลยุทธ์หญ้าแฝกเดลิเวอรี่ เป็นการนำหญ้าแฝกไปส่งถึงบ้าน ไปสอนให้ชาวบ้านปลูก เป็นการนำความรู้ไปสู่ชุมชน เพื่อให้แฝกช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก”

การดำเนินงานปลูกแฝกใน ต.ห้วยเขย่ง ค่อยๆ ได้ผล เมื่อมีผู้นำชุมชนที่มาจากสภาประชาชนตำบลห้วยเขย่ง นำหน้าในการเป็นผู้ทดลองปลูกให้ดูเป็นตัวอย่าง จนเกิดการใช้ในรูปแบบต่างๆ เช่น ปลูกในบริเวณแปลงผัก ปลูกในแปลงผลไม้ ปลูกในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านที่ลาดชัน ใบของหญ้าแฝกยังนำไปเลี้ยงสัตว์ และนำไปใช้ผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

“ประโยชน์ของหญ้าแฝกที่ชาวห้วยเขย่งสานต่อยอดต่อมา โดยเฉพาะการเสริมรายได้จากผลิตภัณฑ์ใบหญ้าแฝก ยังมีอีกหลากหลาย เช่น โคมไฟ ตุ๊กตา กระเป๋า ตะกร้า หมวก กระป๋องออมสิน เป็นต้น ทำให้ ต.ห้วยเขย่งได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ ในงานประกวดหญ้าแฝกทองคำ ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ในปี 2550 และ 2551 ผลิตภัณฑ์ยังได้รับการส่งเสริมให้ไปจำหน่ายในร้านภูฟ้าและภัทรพัฒน์อีกด้วย” **คุณอังสนา ธนังกูล** พนักงานมวลชนสัมพันธ์ ที่เคยทำงานในพื้นที่ห้วยเขย่ง ช่วยเสริม

ต่อมา

เพื่อให้การขยายตัวของการใช้หญ้าแฝกมีการแพร่หลายมากขึ้น ในปี 2549 มูลนิธิชัยพัฒนา ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) กรมพัฒนาที่ดิน และ ปตท. ได้จับมือกันจัดประกวดการปลูกหญ้าแฝกเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 60

เป็นการจุดประกายการตื่นตัว ให้เห็นประโยชน์ของหญ้าแฝกให้กว้างขวาง ที่สำคัญยังได้รับรางวัลเป็นโล่พระราชทานจากในหลวงรัชกาลที่ 9 อันเป็นเกียรติสูงสุดอีกด้วย

จากนั้น การจัดประกวดได้เกิดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ปี 2560) จำนวน 10 ครั้ง โดยมีการปรับปรุงชื่อการประกวดให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของสำนักงาน กปร. โดยรางวัลมี 2 ประเภท คือ รางวัลส่งเสริมการปลูกและขยายผล ทั้งในรายบุคคลและชุมชน กับรางวัลผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก

หากแต่ความยั่งยืนของการพัฒนาการใช้หญ้าแฝกจะเกิดขึ้นได้หรือไม่นั้น คงไม่ใช่เพียงการมอบรางวัลเท่านั้น แต่ต้องฝังลึกอยู่ในตัวของผู้ใช้เอง หรือระเบิดจากข้างในของเกษตรกรเหล่านั้น

ดังที่ **จ่าเอก เขียน สร้อยสม** ผู้ได้รับรางวัลเกียรติยศของคนต้นแบบการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก แสดงความรู้สึกเช่นนั้นว่า

“ผมมีความเชื่อมั่นว่า แฝกเป็นพืชของพระองค์ เมื่อพระองค์นำมาให้ปลูก สิ่งนั้นต้องเป็นของดี”

และเมื่อลงมือทำด้วยตนเอง โดยนำเอาความรู้เรื่องประโยชน์จากหญ้าแฝกที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี มาปรับใช้

ในพื้นที่ของตน ทำให้ที่ดินเดิมที่แห้งแล้ง มีความชุ่มชื้น อุดมสมบูรณ์ สามารถทำเป็นไร่สวนผสม ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการยังชีพ

“จ่าเอกเขียน จึงกลายเป็นกำลังสำคัญในการตั้งเครือข่ายคนรักษ์แฝกขึ้น ในปี 2551 ซึ่งเกิดมาจากกลุ่มผู้ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน รวมตัวกันเป็นสมาชิก ต่อมาได้เชิญชวนผู้สนใจต่างๆ มาร่วม เพื่อขับเคลื่อนการใช้แฝกให้แพร่หลายในหมู่ประชาชน” คุณอังสนา เน้นให้ฟัง

เมื่อการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติ และสรุปกลับมาสู่องค์ความรู้ การส่งต่อด้วยกันระหว่างชุมชนต่อชุมชน ก็เป็นแนวทางการก้าวไปอย่างมั่นคง ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น จนถึงปัจจุบันเครือข่ายคนรักษ์แฝกได้กระจายไปทั่วประเทศ รวม 12 เขต 6 ภาค คือ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ แต่ละภาคมีคณะกรรมการเครือข่ายที่อาสามาทำงาน

“มีการหารือกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ค่านิยม และแผนยุทธศาสตร์ ที่มุ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการส่งเสริมการเรียนรู้ ขยายผลการปลูก ขยายเครือข่าย สร้างฐานข้อมูลรวบรวมภูมิปัญญา เพิ่มพูนรายได้จากผลิตภัณฑ์ของหญ้าแฝก ตลอดจนทำประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหญ้าแฝกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยวันที่สำคัญของเครือข่ายคือ วันที่ 22 มิถุนายน ซึ่งตรงกับวันที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องหญ้าแฝกเป็นครั้งแรกในปี 2534 หรือกว่า 27 ปีมาแล้ว”

แน่นอนว่า ความสำเร็จของการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก ต้องอาศัยความร่วมมือที่แข็งขันจากหน่วยงานภาคีทั้งหลาย ดังที่ **คุณดนุชา สินธวานนท์** เลขาธิการ กปร. กล่าวไว้เมื่อปี 2560 ในวาระ 1 ทศวรรษรางวัลหญ้าแฝก ว่า *“ทิศทางการดำเนินงานเรื่องหญ้าแฝกจะสานต่อจากเดิมให้ก้าวหน้าสัมฤทธิผลมากขึ้น”*

โดยมุ่งไปเรื่องการพัฒนาสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน การส่งเสริมให้หน่วยงานราชการใช้ให้แพร่หลาย รวมไปถึงการนำใบหญ้าแฝกไปเป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอยมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ **คุณสุรเดช เตียวตระกูล** อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน หนึ่งในเครือข่ายที่สำคัญ ได้กล่าวถึงหญ้าแฝก ในห้วงเวลาเดียวกันนี้ว่า *"10 ปีของการดำเนินงาน นับว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ"* ในแง่ของการดูดซับน้ำ เก็บความชื้น ปรับปรุงดิน ป้องกันการพังทลาย ลดการเสียหน้าดิน

โดยในอนาคตจะยิ่งเน้นการให้ความรู้ผ่านหมอดินอาสา แนะนำหลักวิชาการ สนับสนุน ส่งเสริมต่อไป

ทางด้าน CEO ปตท. **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ในปี 2560 ซึ่งครบรอบ 10 ปีของการประกวดรางวัลหญ้าแฝกว่า *"เพื่อเป็นการสืบสานงานหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้คงอยู่และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ แก่พี่น้องชาวไทยสืบไป"*

โดย ปตท. จะต้องสานต่อ การพัฒนาร่วมกับหน่วยงาน เครือข่ายคนรักษ์แฝก และประชาชนทั่วไป รวมทั้งขยายการใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น

วันนี้...

หากมีใครเดินทางเข้าไปเยือนโรงเรียนบ้านนาไฮ (ประชาอุปถัมภ์) ต.บ้านหัน อ.เกษตรสมบูรณ์ จ.ชัยภูมิ จะไม่เพียงเพลินตาที่ได้เห็นหญ้าแฝกเรียงรายเป็นแนวแถวตามพื้นที่ลาดชัน ทำหน้าที่ปกปักรักษาดินและน้ำ

แต่ยังได้เพลินใจกับบทเพลงที่ **ครูสมเกียรติ ขวัญพงษ์** ทำขึ้นเพื่อใช้สอนแก่เยาวชนในโรงเรียนอีกด้วย

บทเพลง หญ้าแฝกหลังคา ร้องว่า *"...หญ้าคา มีดอกขาวนวล ยามลมหวนปลิวไปตามลม...หญ้าแฝก โคนใบคมๆ ก้านดอกยาวกลม ดอกสีน้ำตาลแดง หญ้าแฝกเอยแสนดี ประโยชน์นั้นมีมากหลาย..."*

ขอให้เสียงเพลงนี้ดังขึ้นไปสู่ฟากฟ้า เพื่อเน้นย้ำว่า พระราชปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ 9 เรื่องหญ้าแฝก จะคงอยู่กับชาวไทยไปชั่วนิจนิรันดร์

19

วิจัยและพัฒนาให้ทันโลก

>>

อีกมิติหนึ่งของประวัติศาสตร์

องค์กร ปตท. ที่ถูกบันทึกไว้อย่างเงียบๆ ในยุคเริ่มต้นแต่มีความหมายยิ่ง คือเรื่องราวขององค์ความรู้และผู้คนที่ขับเคลื่อนความรู้เหล่านี้ให้กลายเป็นธุรกิจพลังงานของคนไทยขนาดมหาศาล เรียกว่า **นักวิทยาศาสตร์**และ**นักวิจัย**

เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายในการต่อยอดองค์ความรู้ มุ่งสู่อนาคต
บนความเชื่อที่ว่า
***นักวิทยาศาสตร์* คืออีกมิติของพลังขับเคลื่อน**

ในอดีต

งานวิจัยในเมืองไทย หน่วยงานรัฐและเอกชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญ เช่นปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์นักเคมีส่วนมากจะเป็นผู้ที่อยู่ในห้องทดลองตรวจสอบคุณภาพ ไม่ได้ออกมาโลดแล่นในโลกของธุรกิจ

จากวันที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยถือกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2521 โดยการรวมองค์การเชื้อเพลิง ซึ่งเป็นผู้ดำเนินกิจการ**ปั๊มน้ำมันสามทหาร** มีภารกิจป้อนน้ำมันเชื้อเพลิงให้กองทัพ ส่วนที่เหลือนั้นแบ่งปันขายปลีกให้กับผู้ใช้รถใช้ถนน ซึ่งมีอยู่ไม่มากนักในยุคนั้น ซึ่งส่วนมากเติมน้ำมันเชื้อเพลิงจากปั๊มน้ำมันแบรนด์ต่างประเทศ และผนวกเอาองค์การก๊าซ ซึ่งเป็นวิสาหกิจของรัฐเข้าไว้ด้วย

บุคลากรซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักเคมี ระดับมันสมอง ส่วนหนึ่งถูกถ่ายโอนมายังการปิโตรเลียม หรือ ปตท.

ดร. แสวง บุญญาสุวัฒน์ คือนักเคมีคนสำคัญที่มีส่วนในการขับเคลื่อน ปตท. ตั้งแต่ยุคบุกเบิก โดยเป็นผู้อยู่เบื้องหลังน้ำมันไร้สารตะกั่ว แก๊สโซฮอล์ และไบโอดีเซล รวมถึงน้ำมันหล่อลื่นสัญชาติไทย ภายใต้แบรนด์ PTT Lubricants

ดร. แสวง ได้ถ่ายทอดเรื่องราววิวัฒนาการด้านงานวิจัยไว้อย่างน่าสนใจ

จากพนักงานตรวจสอบคุณภาพ ในแผนกเล็กๆ ขององค์การเชื้อเพลิง สู่ผู้ก่อตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ ของ ปตท. ที่ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

หน่วยงานที่มีบทบาทในการสร้างผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และใส่ใจสุขภาพคนไทย เป็น**ธง**สำคัญในการก้าวจากธุรกิจท้องถิ่นสู่ธุรกิจพลังงานระดับโลก

เป็นผู้ที่ผลักดันให้คนไทยมีผลิตภัณฑ์ของตนเองและมีน้ำมันเชื้อเพลิงชีวภาพ น้ำมันหล่อลื่น นวัตกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนไทยอีกมากมาย

เป็นการเริ่มต้นจากงบประมาณอันน้อยนิดจากหน่วยงานเล็กๆ มีบุคลากรเพียงไม่กี่คน แต่มีความมุ่งมั่นและพยายามที่สูงจากมุมมองของนกซึ่งมองไกล ของผู้บริหารในยุคเริ่มต้น อย่าง **คุณอาณัติ อาภาภิรม**, **คุณเลื่อน กฤษณกรี** ที่ปักธงความคิดเรื่องการวิจัยและค้นหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ไว้แต่เริ่มต้น หากมาเป็นรูปธรรมในภายหลังเมื่อสถานการณ์พร้อม

เบื้องหลัง

การทำงานอันเข้มข้นภายในห้องทดลองที่ไม่กว้างใหญ่นักของ ปตท. สังกัดฝ่ายจัดจำหน่ายย่านพระโขนง ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งขึ้นอยู่กับแผนกตรวจสอบคุณภาพของฝ่ายขาย ในยุคที่เพิ่งมีความพยายามที่จะหาพลังงานทดแทน การคิดค้นแก๊สโซฮอล์ แทนน้ำมันเชื้อเพลิงแบบเดิมๆ ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

มีคำบางคำของใครบางคน ที่เป็นแรงกระตุ้นและเป็นพลังขับเคลื่อนให้คนของ ปตท. ไม่อาจหยุดความตั้งใจ

“ให้พยายามทำต่อไป เพราะวันหนึ่งมันจะกลับมา”

เป็นพระสุรเสียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งเสด็จฯ ทอดพระเนตรเป็นการส่วนพระองค์โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ในเย็นวันหนึ่ง

สนพระราชหฤทัยในเรื่องพลังงานทดแทน การวิจัยน้ำมันเชื้อเพลิง ผสมแอลกอฮอล์ไบโอดีเซล ซึ่งผลิตจากพืชอย่างลึกซึ้งมาก่อนหน้านั้นหลายสิบปี

โปรดเกล้าฯ ให้ **ดร. แสวง บุญญาสุวัฒน์** นักเคมี ของ ปตท. เป็นที่ปรึกษาโครงการส่วนพระองค์

พระองค์มีความสนพระราชหฤทัยใน**ศาสตร์แห่งพลังงาน**มาก่อนหน้าที่จะมีองค์กร ปตท. และทรงใช้สวนจิตรลดาเป็นห้องทดลองส่วนพระองค์ โดยเริ่มต้นโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504

ทรงร่วมกับนักวิชาการสาขาต่างๆ คิดค้นพลังงานจากชีวมวล จากมูลสัตว์ เช่น มูลวัวนม มูลแพะ แกะที่ทรงเลี้ยง รวมถึงพืชผลทางการเกษตรที่ให้สารที่เปลี่ยนเป็นพลังงานได้ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และปาล์ม

เพราะมีสายพระเนตรยาวไกลที่จะช่วยเหลือเกษตรกรให้มีแหล่งขายผลผลิตนอกเหนือจากตลาดเดิม และมีราคาขึ้น

ในหลวงรัชกาลที่ 9 มีพระราชกระแสรับสั่งกับนักวิจัยของ ปตท. และคนใกล้ชิดอยู่เนืองๆ เมื่อพบความล้มเหลวและเจออุปสรรคขวากหนามในเรื่อง**ไบโอดีเซล** ว่า

“ให้ตั้งใจอดทนพัฒนาต่อไป”

รถยนต์ รถกระบะ รถแทรกเตอร์ ในสวนจิตรลดา กลายเป็นเครื่องมือทดลองน้ำมันเชื้อเพลิงชีวภาพที่ผลิตขึ้น ล้มเหลวบ้าง ประสบความสำเร็จบ้าง แต่คือบทเรียนอันมีค่ายิ่ง

ในหลวงรัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสต่อมาในภายหลัง หลังได้ทอดพระเนตรเห็นชื่อเรียกน้ำมันผสมแอลกอฮอล์ว่าเอทานอล ทรงแนะนำให้เปลี่ยนเป็น**แก๊สโซฮอล์**

เป็นจุดเริ่มต้นของคำว่า**แก๊สโซฮอล์** ที่เราได้เห็นกันทั่วทุกปั๊มในเมืองไทย

ทำให้ภารกิจสำคัญอีกด้านหนึ่งของงานวิจัยและพัฒนาของ ปตท. ก็คือ

สานต่อพระราชปณิธาน

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2 ปตท. มีความพยายามที่จะนำพลังงานทดแทน ไบโอดีเซล ไปใช้งานในยานพาหนะ โดยเริ่มจากความร่วมมือกับภาครัฐสนับสนุนพาหนะขนส่งสาธารณะเข้าสู่กระบวนการลดมลพิษบนท้องถนน

ความรู้จากห้องทดลองได้ก้าวสู่*โครงการนำร่อง* เมื่อราวปี พ.ศ. 2543 โดยการให้ ขสมก. ทดลองใช้ไบโอดีเซลขับเคลื่อนรถเมล์ไทยเป็นครั้งแรก

ในทศวรรษต่อมา รฟท. ทดสอบใช้ไบโอดีเซล B10 ของ ปตท. ในเครื่องยนต์ดีเซลของรถไฟดีเซลราง เส้นทางบ้านแหลม-แม่กลอง สนองนโยบายรัฐบาลตามยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมุ่งไปที่การลดอุบัติเหตุและลดการก่อมลภาวะ เป็นการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของเครื่องยนต์ และร่วมมือกันพัฒนาต้นแบบอันเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจการเกษตรให้แก่ประเทศไทยอย่างยั่งยืน

เป็นการก้าวไปสู่อนาคตของคนไทยอีกขั้น

งานวิจัยของ ปตท.

โดยทีมงานนักวิทยาศาสตร์สายต่างๆ ดำเนินควบคู่กับธุรกิจและตามรอยพระบาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 อย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง

ต่อยอดแนวพระราชดำริที่ทำให้สังคมได้ประโยชน์สูงสุด

ในอดีตมีพระราชดำรัสกับข้าราชการในพระองค์บ่อยครั้งว่า

“คนไทยต้องใช้น้ำมันแพงจากต่างชาติและเราไม่สามารถผลิตเองได้ เราต้องคิดค้นวิจัยค้นคว้าหาสิ่งใหม่ๆ จากสิ่งที่เรามี”

ปตท. ได้สานต่อพระราชปณิธานนั้นแล้ว ในทุกวันนี้

ในยุคเริ่มแรก

แม้ฝ่ายวิจัยของ ปตท. จะมีความมุ่งมั่นพยายามอย่างสูงในการที่จะวิจัยพัฒนาให้น้ำมันเชื้อเพลิงของ ปตท. มีคุณภาพสู้กับคู่แข่งได้ ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าการเพิ่มค่าอ๊อกเทนให้สูงกว่าคู่แข่งเพื่อหวังผลทางธุรกิจ

แต่ก็มีอุปสรรคที่มองไม่เห็นอีกมาก เช่น การแข่งขันในตลาดน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งมีเจ้าตลาดเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่จากต่างชาติ มีการแข่งขันเข้มข้นรุนแรง และต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า

หรือการพยายามผลักดันให้แก๊สโซฮอล์เข้าสู่ตลาดน้ำมันเชื้อเพลิง ก็ต้องพบกับอุปสรรคมากมาย ทั้งเรื่องต้นทุนการผลิตที่แพงกว่าน้ำมันเบนซินและดีเซล และพลังอำนาจของธุรกิจ อุตสาหกรรมรถยนต์ที่ทรงอิทธิพล จึงทำให้ต้องล้มเลิกโครงการไปในยุคแรกๆ

แต่ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้โอกาสใหม่ๆ เกิดขึ้น *น้ำมันไร้สารตะกั่ว* ก้าวขึ้นมาเป็นพระเอกของ ปตท. และของคนไทยในการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ลมหายใจของคนไทย

ด้วยความพยายามของทีมงานวิจัยเดียวกันที่ค้นพบว่า สาร MTBE ซึ่งช่วยในการเผาไหม้น้ำมันเชื้อเพลิงนั้นทดแทน*สารตะกั่ว*ได้อย่างดี

แต่*น้ำมันไร้สารตะกั่ว* ก็ออกจากตลาดไปในเวลาไม่กี่ปี ถูกทดแทนด้วยนวัตกรรมอื่นๆ

ต่อมาด้วยความมุ่งมั่นพยายาม คนไทยจึงได้เห็นคำว่า**แก๊สโซฮอล์**อยู่ทั่วไป

ทำให้ ปตท. ได้เปิดสถานีบริการแก๊สโซฮอล์แห่งแรก ณ สถานีบริการน้ำมัน ปตท. บริเวณสำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต ในปี 2544 สื่อมวลชนถ่ายทอด ตีพิมพ์ข่าวทั่วประเทศให้คนไทยได้ชมและร่วมภาคภูมิใจ

จากความเคลื่อนไหวในวันนั้น เป็น**สารตั้งต้น**ในการพัฒนาองค์ความรู้อย่างก้าวกระโดด เพื่อให้หลุดพ้นจากวงจรการพึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากต่างชาติ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและดูแลคุณภาพชีวิตคนไทย

ศูนย์วิจัยและพัฒนา ของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ถือกำเนิดขึ้นจากพลังขับเคลื่อนดังกล่าว

ปตท. จัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนา” ขึ้นเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2536 เพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นห้องทดลองและวิจัย ที่มีขีดความสามารถสูงเฉพาะทางในสาขาปิโตรเลียมและปิโตรเคมี ด้วยงบประมาณการก่อสร้างประมาณ 1,463 ล้านบาท

โดยในก้าวแรกการออกแบบแนวคิดให้สถาบันวิจัยและการออกแบบจากประเทศสหรัฐอเมริกาออกแบบห้องปฏิบัติการทดสอบทางเครื่องยนต์ และสถาบันวิจัยและห้องทดลองจากประเทศฝรั่งเศสออกแบบห้องปฏิบัติการทดสอบทางเคมีและศูนย์ฝึกอบรม

นอกจากนี้การดำเนินการศึกษาวางแผนแม่บท ได้ให้บริษัทจากประเทศอิตาลีซึ่งมีประสบการณ์ด้านการวิจัยกว่า 30 ปี

อีก 4 ปีต่อมา ศูนย์วิจัยฯ ของ ปตท. ได้พัฒนาสู่ **“สถาบัน”**

เป็นสถาบันวิจัยและเทคโนโลยี ปตท. เพราะศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ ของ ปตท. ได้ขยายขอบเขตความรับผิดชอบจากการวิจัยไปถึงการติดตามและ**คิดค้นเทคโนโลยี**ใหม่ๆ เพื่อให้ ปตท. มีขีดความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มี **คุณภาพดี ราคาประหยัด** ทำให้สามารถแข่งขันในตลาดได้

พื้นที่สถาบันวิจัยและเทคโนโลยี ปตท. เริ่มจาก 75 ไร่ โดย 52 ไร่ ใช้ประโยชน์เป็นทั้งอาคารสำนักงาน อาคารห้องปฏิบัติการ อาคารปฏิบัติการเชื้อเพลิงและหล่อลื่น อาคารปฏิบัติการเคมีวิเคราะห์ อาคารปฏิบัติกระบวนการและปิโตรเคมี โรงงานนำร่อง Bio-Hydrogenated Diesel โรงงานนำร่องสำหรับการทดลองกระบวนการ Hydroprocessing อาคารปฏิบัติการเครื่องยนต์ทดสอบ ผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีที่มีความเป็นไปได้ในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ต่อมาจึงได้ขยายพื้นที่เพิ่มอีก 118 ไร่ เพื่อเป็นส่วนขยายภารกิจดังกล่าว ในชื่อ PTT Innovation Park

อันประกอบด้วย พื้นที่ทดลองปลูกพืชที่สามารถผลิตพลังงานหมุนเวียน พื้นที่เก็บตัวอย่างทางธรณี อาคารปฏิบัติการด้านวิศวกรรมปิโตรเลียมและด้านธรณีวิทยา ห้องปฏิบัติการ เครื่องกล และโรงงานนำร่อง

ตั้งแต่เปิดทำการ สถาบันวิจัยและพัฒนาฯ เป็นต้นมา หน่วยงานนี้ได้ผลิตและพัฒนาองค์ความรู้ที่เอื้อต่อการดูแลปกป้องสิ่งแวดล้อมและคนไทยมากมายมหาศาล

นอกเหนือจากการค้นคว้า**ไบโอดีเซล**ที่ผลิตจากปาล์ม, **ดีโซฮอล์** ซึ่งหมายถึงแอลกอฮอล์ผสมดีเซลที่มีคุณภาพสูง, **น้ำมันไร้สารตะกั่ว** ซึ่งปัจจุบันได้เลิกผลิตและจำหน่ายไปแล้วเนื่องจากมีเทคโนโลยีที่พัฒนาได้ไกลกว่า

มีการทำงานค้นคว้าวิจัยในเชิงรุก ค้นหาองค์ความรู้ ถอดบทเรียนจากบริษัทยักษ์ใหญ่ของต่างชาติและยังประสานประโยชน์ก้าวไปด้วยกันกับบริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่อีกหลายแห่ง เช่น โตโยต้า ฟอร์ด ฯลฯ เพื่อนำเครื่องยนต์ของรถยนต์ที่ขายในท้องตลาดมาทดลองและพัฒนาให้สามารถรองรับน้ำมันเชื้อเพลิงชีวภาพแบบต่างๆ ได้

งานวิจัย

จากสถาบันวิจัย ปตท. แตกหน่อต่อยอดออกไปเป็นลำดับ จากน้ำมันเชื้อเพลิงสู่น้ำมันหล่อลื่น

ในธุรกิจน้ำมันหล่อลื่น ยักษ์ใหญ่ในตลาดโลกนั้นครองตลาดและทรงอิทธิพล มีเทคโนโลยีชั้นสูงที่พัฒนามายาวนาน มีโฆษณาที่สร้างความเชื่อถือให้คนทั่วโลกยอมรับมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นฝั่งยุโรปหรือสหรัฐอเมริกา

ปตท. คิดค้น วิจัย ผลิตจำหน่ายผลิตภัณฑ์หล่อลื่นให้กับคนไทยมานานกว่า 30 ปี เริ่มต้นมาตั้งแต่ปีแรกๆ ของการก่อตั้ง**การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย** สู่ยุคของการมีศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ อย่างเต็มรูปแบบ โดยผลิตภัณฑ์น้ำมันหล่อลื่นนับว่าเป็นสินค้าที่มีการแข่งขันสูงมาก ทั้งในด้านการตลาดและเทคโนโลยี

เป็น**งานหิน**อีกชิ้นหนึ่งของ ปตท. และทีมงานวิจัย

แต่ด้วยความมุ่งมั่นศรัทธาในวิชาชีพและมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ของคนไทย จึงพัฒนาองค์ความรู้และขีดความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้แบรนด์ผลิตภัณฑ์หล่อลื่นของคนไทยมีคุณภาพมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับจากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีเป้าหมายที่จะเป็นแบรนด์แห่งความภาคภูมิใจของคนไทย

ปตท. กลายเป็นน้องใหม่ในตลาดน้ำมันหล่อลื่นของโลกที่ก้าวผงาดขึ้นมาอย่างรวดเร็ว สร้างความเชื่อถือให้ประเทศไทย คนไทย และในสายตาชาวต่างชาติในเวลาไม่นาน

ด้วยองค์ความรู้จากสถาบันวิจัยแห่งนี้ มีส่วนทำให้เงินตราไม่ไหลออกนอกประเทศ คืนความสมดุลให้เศรษฐกิจไทยอย่างยาวนาน

น้ำมันหล่อลื่นของ ปตท. ภายใต้ชื่อแบรนด์ PTT Lubricants ปัจจุบันออกวางจำหน่ายและเป็นที่รู้จักยอมรับในเวลาไม่นานนัก วางขายทุกประเทศในอาเซียนและทั่วโลก กว่า 37 ประเทศ แตกแบรนด์ย่อยๆ ออกไปเพื่อตอบสนองผู้ใช้รถแบบต่างๆ ทั้งรถยนต์ เรือประมง เรือเร็ว เจ็ตสกี มอเตอร์ไซค์ทั้งแบรนด์สำหรับรถยุโรป สหรัฐ และญี่ปุ่น และโรงงานอุตสาหกรรม

สำคัญกว่าความก้าวหน้าทางการตลาด คือ ปตท. ได้ค้นคว้าออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ลดการใช้พลาสติกเป็นองค์ประกอบถึงร้อยละ 12

จากวันที่ไม่มีใครรู้จักผลิตภัณฑ์หล่อลื่นของ ปตท. จากแบรนด์ระดับท้องถิ่นสู่เวทีระดับโลกที่ทำให้คนไทยได้ภาคภูมิใจจากรางวัลต่างๆ มากมาย

การวิจัยค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง แตกหน่อต่อยอดจากองค์ความรู้ในผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ทำให้ ปตท. เข้าไปมีส่วนในการแก้ปัญหาระดับชาติบ่อยครั้ง ในเรื่องของการแก้ปัญหามลพิษในอากาศ เช่น การผลักดันให้เลิกใช้เครื่องยนต์มอเตอร์ไซค์ 2 จังหวะ เปลี่ยนมาเป็น 4 จังหวะ ในปัจจุบัน

แม้จะต้องผ่านอุปสรรคขวากหนาม ที่จะต้องนำความคิดใหม่ๆ นวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งอยู่คนละเส้นทางกับตลาดรถมอเตอร์ไซค์ที่กำลังเติบโตในยุคนั้น แต่ทุกอย่างก็ผ่านไปได้

ซึ่งทำให้คนไทยลดความเสี่ยงจากการ**ตายผ่อนส่ง**ในการสูดอากาศพิษซึ่งมากับควันขาวตามท้องถนน

การวิจัย

ของสถาบันวิจัยและพัฒนาของ ปตท. นั้น มีมากมายหลายแบบ หลายมิติ ได้รับรางวัลระดับนานาชาติหลายโครงการ หนึ่งในนั้นยังรวมไปถึงการพัฒนาเรื่องพลาสติกที่ย่อยสลายได้ ซึ่งต่อมากลายเป็นผลิตภัณฑ์แก้วกาแฟของคาเฟ่ อเมซอน ในชื่อเรียกอย่างเก๋และร่วมสมัยว่า Amazon Bio Cup

เพราะเป็นแก้วกาแฟที่ทิ้ง ฝังกลบลงในดิน ย่อยสลายได้ 100%

กลายเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้ และคืนสีเขียวให้โลก

ช่วยลดปริมาณขยะได้กว่า 200 ตันต่อปี

คาเฟ่ อเมซอน เป็นธุรกิจร้านกาแฟสด “รายแรก” ของประเทศที่นำบรรจุภัณฑ์กระดาษเคลือบด้วยพลาสติกชีวภาพชนิด BioPBS มาใช้เพื่อรณรงค์ให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

จากความคิดที่ว่าแก้วกาแฟพลาสติกแบบเดิมๆ 1 ใบ ใช้เวลาย่อยสลายตามธรรมชาตินานหลายร้อยปี

แต่ที่น่าตกใจกว่านั้นคือ ประเทศไทยมีคอกาแฟมากกว่า 2 ล้านคน!

จากสถิติเฉลี่ยคนไทยดื่มกาแฟกันคนละ 233 แก้วต่อปี แค่เฉพาะในไทยก็ใช้แก้วกาแฟสูงถึง 466 ล้านใบ

ผลงานจากมันสมองของนักวิจัยในห้องทดลองของศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ ได้รับรางวัลระดับโลกมากมาย เป็นความภาคภูมิใจของคน ปตท. อย่างแน่นอน

แต่**รางวัล**ที่สำคัญกว่าคือ**ของขวัญ**ที่บรรดานักวิจัยได้สร้างผลิตภัณฑ์แห่งความภูมิใจให้คนไทยและได้ปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมให้ลูกหลานของเรา

โลกแห่ง*ความรู้*และ*การพัฒนา* ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากมันสมองของนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำของประเทศ เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญและเป็นธงพา ปตท. รุกไปในโลกธุรกิจที่ตอบแทนสังคมไทยอย่างรอบด้าน

20

พัฒนาพลังงานสีเขียว สู่พลังงานชุมชน

>>

แม้เครื่องหมายการค้า

ของ ปตท. จะมีสีแดงและสีน้ำเงินเป็นสีหลัก ซึ่งมีนัยยะหมายถึงเปลวไฟจาก*พลังงาน*ที่นำขึ้นมาจากใต้ดินเปลี่ยนเป็นพลังขับเคลื่อนด้านต่างๆ

แต่จุดเขียวๆ ก็เริ่มต้นปรากฏตัวขึ้นกลางเครื่องหมายการค้ารูปเปลวเพลิง และขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ

ในความคิดของผู้บริหารในยุคตั้งแต่เริ่มต้นมองไปที่ความเขียวของป่าไม้ ความใสและอุดมของแม่น้ำลำคลองด้วย และหัวใจสีเขียวของผู้คนในสังคม

จึงเกิดโครงการเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ขึ้นในที่รกร้างกลางสถานการณ์ที่สิ่งแวดล้อมกำลัง**ป่วย**

กิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท. ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานของคนไทยดำเนินมาตลอด 40 ปีที่ผ่านมา ควบคู่ไปกับภาคธุรกิจ หนึ่งในภารกิจสำคัญคือ การนำความรู้ความสมดุลกลับคืนให้ชุมชน

เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงด้วยตนเอง

เพราะแก่นแกนของ ปตท. คือ **พลังงาน**

ความรู้ที่เป็นหัวใจขององค์กรคือ **พลังงาน**เป็น**สารตั้งต้น**สู่เรื่องต่างๆ ได้ไม่รู้จบ

ปตท. มี*ความเชื่อ*อย่างหนึ่งว่า **พลังงาน**เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทย การมุ่งพัฒนาการใช้พลังงานที่เหมาะจะนำมาซึ่งความเข้มแข็ง องค์ความรู้ด้านการลดการใช้พลังงานภายนอก จะนำมาซึ่งชุมชนที่พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้

การเกิดขึ้นของความคิดความเชื่อมีที่มาที่ไป ไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ

เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เรียกว่า**ปัญหา** และบางครั้งก็เรียกว่า**วิกฤต** เช่น **กรณีท่อก๊าซฯ**

แต่ปัญหาและสถานการณ์ก็คล้ายสิ่งมีชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็น*ความรู้* และ*บทเรียน*ใหม่ๆ เช่นกัน

จากการทำงาน

ในพื้นที่ของโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ของ ปตท. ขยายครอบคลุมไปทั่วประเทศ ได้สร้างบทเรียนบางอย่าง

บทเรียนนั้นเขียนสั้นๆ ว่า**พลังงานชุมชน** เป็นหนึ่งข้อใน**คัมภีร์**พัฒนาชุมชนของ ปตท.

ผู้ที่ลงพื้นที่สะท้อนภาพจากขอบประเทศสู่ตึกสูงว่า **พลังงานชุมชน**เป็นที่ต้องการอย่างยิ่งของชาวบ้าน

หลายสิบปีก่อน กิจกรรมด้านการส่งเสริมความรู้ด้านพลังงานจึงเกิดขึ้นจากจุดเล็กๆ จากวันที่ประสบการณ์ยังน้อยแต่มีแรงบันดาลใจสำคัญคือ พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

เกิด**แนวคิดสีเขียว**ในการพัฒนาและบริหารชุมชนต้นแบบการพึ่งพาตนเอง และความรู้ด้านพลังงานในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละภูมิภาคให้เป็นรูปธรรม

เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์และนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ด้านพลังงานซึ่งแตกหน่อต่อยอดจากวันเริ่มแรกที่เข้ามาดำเนินกิจการไม่ใช่เพียงพลังงานจากฟอสซิลใต้พิภพ แต่รวมถึงพลังงานอื่นๆ ในโลกใบนี้

ทั้งพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลมพลังงานน้ำ และพลังงานจากชีวภาพต่างๆ

เป็นพลังแห่ง *ดิน น้ำ ลม ไฟ* ที่หล่อเลี้ยงผู้คนบนโลกใบนี้

จากการเรียนรู้เรื่องพลังงานในมิติของธุรกิจซึ่งมีความอ่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้ตระหนักถึงอนาคตของคนไทย หากวันหนึ่งอาจไม่มีพลังงานจากฟอสซิลให้ใช้หรือหมดไปหรือเกิดวิกฤตการณ์ ซึ่งไม่อาจคาดเดา

พลังงานทางเลือกนั้นเป็นสิ่งที่สามารถนำมาทดแทนความต้องการได้ โดยเฉพาะในชนบท

ปตท. เริ่มต้นกระจายองค์ความรู้ที่มีอยู่ผ่านชีวิตของคนในชุมชนรอบพื้นที่ ที่ต้องลงไปทำงานและสถานประกอบการ

องค์ความรู้ด้านพลังงานทางเลือกเหล่านี้ ไม่ใช่จุดหมายปลายทาง หากเป็น *เครื่องมือ* หรือ*พาหนะ*ที่ช่วยขับเคลื่อนสังคมเท่านั้น

มีโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ลงสู่ชุมชนมากมายหลายรูปแบบตั้งแต่เริ่มสัมผัสงานชุมชนผ่านฝ่ายกิจการเพื่อสังคมของ ปตท. เอง ร่วมกับมูลนิธิฯ ในเงาของ ปตท. หรือร่วมกับองค์กรภาครัฐ เช่น กระทรวงพลังงานฯ หรือ กลุ่ม ชมรม สมาคม และสื่อที่ทำงานเพื่อสังคม

มีทั้งใหญ่และเล็ก ทั้งระยะยาวและสั้น ทั้งในสังคมเมืองและชนบท

แต่ทั้งหมดชุมชนเป็นผู้เลือกสร้างแบบแผนเอง ไม่มีสูตรสำเร็จ

พลังงาน เป็นแค่***กรรไกรตัดเสื้อ***ของช่างพื้นบ้านคือชาวชุมชนเอง

ไม่ว่าจะเป็นด้านการส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ พลังลม พลังน้ำ พลังงานชีวภาพ เช่น ไบโอดีเซล จากพืชและมูลสัตว์ ซึ่งแตกหน่อต่อยอดจากพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งสนพระราชหฤทัยและทดลองด้วยพระองค์เองมาก่อนหน้าที่ ปตท. จะก่อร่างสร้างบริษัทอย่างเป็นทางการ

แตกหน่อต่อยอดด้วยการทดลองในห้องทดลองและประสานมือกับผู้รู้ในสาขาต่างๆ

โดยวางจิ๊กซอว์ “ความรู้” ต่อเข้ากับ “ประสบการณ์”

นำไปสร้างวิธีคิดให้กับชาวบ้าน มากกว่าให้วิธีการที่ไม่ยืดหยุ่น

วิธีคิด เปรียบเหมือนเบ็ดตกปลา

ขณะที่วิธีการ อาจเหมือนปลาเพียงตัวเดียวที่ให้ไปแล้วกินได้มื้อเดียว

จากนั้นนำองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญด้านพลังงานไปสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักให้สามารถบริหารจัดการตนเองตามวิถีชีวิตของตนเอง

นี่คือแก่นของความยั่งยืน

ตัวอย่าง

การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นที่หมู่บ้านชายขอบเป็นส่วนมาก เช่น

โครงการพัฒนาพลังงานชุมชน : ระบบก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกร ต.ท่ามะนาว อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการระดมความคิด ดูแล จัดการสะท้อนปัญหา รวมถึงความขัดแย้งในชุมชน เช่น จากกลุ่มผู้เลี้ยงหมูกับชาวบ้านทั่วๆ ไป

เริ่มตั้งแต่การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การวิเคราะห์ศักยภาพด้านพลังงานทดแทน

การออกแบบและพัฒนาระบบฯ การจัดตั้งคณะทำงานของชุมชน การติดตั้งระบบฯ จนถึงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มผู้ใช้*ก๊าซจากมูลสัตว์*

ซึ่งชุมชนไม่เพียงประหยัดค่าใช้จ่ายจากการที่โครงการฯ ส่งก๊าซชีวภาพให้กับชุมชนกว่า 130 ครัวเรือน ทดแทนการใช้ก๊าซ LPG

ผลทางสังคม ยังจะสามารถลดความขัดแย้งเรื่องกลิ่นซึ่งเกิดจากการปล่อยน้ำเสียจากฟาร์มสุกรได้อีกด้วย

โครงการเหล่านี้เมื่อนำเครื่องมือในการชี้วัดอย่างเป็นระบบจะได้ผลที่น่าสนใจ โดยมีระยะเวลาการรับรองคาร์บอนเครดิตของโครงการรวมทั้งสิ้น 7 ปี ซึ่งจะสามารถกักเก็บก๊าซเรือนกระจกได้ประมาณ 786 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าต่อปี

จากกิจกรรมเล็กๆ เมื่อบรรลุเป้าหมาย กลายเป็น**ท่ามะนาวโมเดล**

เมื่อคิดเป็นตัวเงิน ชาวบ้านมีรายจ่ายลดลงจากการซื้อพลังงานและรายได้ที่เพิ่มขึ้นต่อปี 1.12 ล้านบาท ลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานได้นับแสนบาทต่อปี

เป็นโครงการนำร่องที่ได้นกหลายตัว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เรื่องวิถีพอเพียง พลังงานการอนุรักษ์ดินและน้ำ องค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงตัวชี้วัดเรื่องถังเก็บคาร์บอนไดออกไซด์ (Cabon Sink) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในสังคมโลก ในเรื่องของการลด**ภาวะเรือนกระจก**

เมื่อความรู้พอเพียงและแข็งแรงนำสู่การสร้างหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดส่งต่อ

ขยายผลสู่ตำบลอื่นๆ เช่น ต.คำแคน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น และ ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีบุคลิกและปัญหาที่คล้ายคลึงกัน

อีกมุมหนึ่งของประเทศ ในเขตพื้นที่ป่าด้านตะวันตก การดูแลระบบท่อและชุมชนรอบพื้นที่แนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ทำให้ ปตท. เข้าถึงปัญหาของชุมชนตลอดแนวท่อก๊าซ เปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นหนทางในการอยู่ร่วมกันระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและคุณภาพชีวิตของคนรากหญ้า

การได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาเรียนรู้ ได้ทราบถึงปัญหาการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชน โดยเฉพาะน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร แล้วความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมและพลังงานขององค์กรที่สะสมมากว่า 40 ปี เข้ามาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ผ่านการดำเนินโครงการพลังธรรมชาติ พลังงานสะอาดเพื่อชุมชน

หลังภารกิจในการปลูกป่าใกล้ถึงเป้าหมายปลายทาง ราวปี พ.ศ. 2556 ปตท. เริ่มพัฒนาระบบส่งน้ำขึ้นเป็นครั้งแรกที่หมู่บ้านขนุนคลี่ ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนพื้นที่แนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติตะวันตก (ไทย-เมียนมา) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคของชุมชนในพื้นที่สูง

เริ่มจากการสำรวจสภาพภูมิประเทศ พร้อมทั้งศึกษาออกแบบและพัฒนาระบบส่งน้ำโดยเครื่องตะบันน้ำ ซึ่งไม่ใช้พลังงานจากไฟฟ้าหรือน้ำมัน จนสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในชุมชนได้สำเร็จ

จากนั้น ปตท. ได้ถอดบทเรียนและนำองค์ความรู้จากการดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ดังกล่าว มาขยายผลและพัฒนาต่อยอดเป็นโมเดลการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ที่มีลักษณะสภาพภูมิประเทศต่างๆ กัน ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 14 แห่ง

จาก**พลังงานน้ำ** สู่**พลังงานแสงอาทิตย์** ปตท. เดินตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งสนพระราชหฤทัยและทดลองสร้างต้นแบบแผงพลังงานแสงอาทิตย์มาก่อนหน้านั้น

ทรงเห็นว่าพื้นที่ทำกินของเกษตรกรนั้นลดลง แต่ผืนน้ำกลางแจ้งของไทยนั้นยังมีอีกมากและใช้ประโยชน์น้อย

ทำให้เกิดโครงการวิจัยระบบผลิตไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งลอยน้ำเพื่อบริหารจัดการน้ำ ได้ร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนาดำเนินการวิจัยการใช้เซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งลอยน้ำ ณ สระเก็บน้ำพระราม 9 อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากนั้นนำการศึกษาไปขยายผลการใช้เซลล์แสงอาทิตย์ในระดับชุมชน ปตท. ขยายผลการใช้งานเซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งลอยน้ำ สำหรับใช้สูบน้ำในการเกษตร ไปยังชุมชนเครือข่าย

ได้แก่ ต.ดงขี้เหล็ก อ.เมืองฯ จ.ปราจีนบุรี, ต.ท่ามะนาว อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี, ต.ลำสินธุ์ อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง, ต.คำแคน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น และ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

โครงการการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรด้วยพลังงานสะอาด ถือเป็นการต่อยอดในการนำความรู้ความเชี่ยวชาญขององค์กรมาประยุกต์ใช้

รวมถึงความชำนาญของพนักงานในสาขาต่างๆ มาพัฒนาระบบผลิตไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งลอยน้ำ ระดับชุมชน เป็นนวัตกรรมความปลอดภัย แข็งแรง และมีต้นทุนต่ำ เหมาะแก่การใช้แก้ปัญหาบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกษตรกรรมของไทย

เซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งลอยน้ำ ถือเป็นพลังงานทางเลือกที่เหมาะสมกับภาคเกษตรกรรมของไทย เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่บริเวณใกล้เส้นศูนย์สูตร ทำให้ได้รับแสงอาทิตย์ที่มีช่วงความเข้มแสงเหมาะสมต่อการใช้ผลิตไฟฟ้า

อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่ของการเกษตรมักเกิดขึ้นในช่วงเวลากลางวัน สามารถนำไฟฟ้าที่ผลิตได้มาใช้ประโยชน์ได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องติดตั้งแบตเตอรี่ซึ่งมีต้นทุนสูงและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต

การนำเซลล์แสงอาทิตย์มาลอยน้ำยังช่วยลดอุณหภูมิของเซลล์แสงอาทิตย์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตพลังงานให้มากยิ่งขึ้น และไม่ทำให้เกษตรกรเสียประโยชน์จากการใช้พื้นที่เพาะปลูกในการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อผลิตไฟฟ้าอีกด้วย

ส่งผลให้ชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานได้กว่า 771,496 บาท และลดการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้ 67.64 ตันคาร์บอนไดออกไซด์/ปี อีกด้วย

แม้จะเป็นเรื่องของ

พลังงานเหมือนกัน หากในรายละเอียดแล้วล้วนมีความแตกต่าง

เหมือนเสื้อจากช่างตัด วัดตัวตัด (Tailor Made) ไม่ใช่เสื้อเย็บโหล หรือร้อยเนื้อทำนองเดียว ในแนวทางการพัฒนา ทุกที่ล้วนออกแบบด้วยชุมชนและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

ความรู้เหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนเสี้ยวในการ*หว่านพืช*และ*เก็บเกี่ยวความรู้* ในห้วง 40 ปีที่ผ่านมา นำมาประมวลเป็นหลักสูตรพลังงานเพื่อชุมชน นำออกเผยแพร่ควบคู่กับการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ความรู้ด้านพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทนนั้น ปตท. รับหน้าที่รวบรวมและทำออกเป็นหลักสูตร มีการจัดอบรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้หลายครั้งหลายหน สร้างผู้นำชุมชนที่มีดีเอ็นเอของผู้ทรงภูมิปัญญาด้านพลังงานอย่างต่อเนื่อง

ผู้นำชุมชน ซึ่งปรับเปลี่ยนแนวคิดเหล่านี้ได้นำไปพัฒนาต่อยอดด้านการจัดการพลังงานในชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นต้นทุนหลัก

หลักสูตรพลังงานชุมชน ถูกแปรรูปออกไปเป็นกิจกรรมเล็กๆ ที่ต้องการการสร้างสรรค์อีกหลากหลาย เช่น

หลักสูตรพลังงานเพื่อชุมชนสามารถสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมจากความต้องการของชุมชนเองผ่าน โครงงาน*ขยะยิ้มได้* ของชุมชนหมู่บ้านคีรีวง นครศรีธรรมราช

โดยนำขยะมาใช้ประโยชน์ตามชนิดประเภท และเพิ่มมูลค่าให้กับขยะ เช่น นำเศษอาหารผลิตเป็นก๊าซชีวภาพใช้หุงต้มในบ้านพักโฮมสเตย์

นำผลผลิตจากถ่านมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น สบู่ ปุ๋ย และถ่านไบโอชาร์

โครงงาน*โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ร่วมกับเตาเผาชีวมวล* ของชุมชนกลุ่มลานกระบือ เพื่อใช้อบใบหญ้าแฝกแห้งให้มีคุณภาพได้ตลอดทั้งปี นำไปแปรรูปเป็นผลิต*ภัณฑ์*หัตถกรรมคุณภาพช่วยส่งเสริมรายได้ชุมชน

เหล่านี้เปรียบเสมือนภาพยนตร์หลายตอนจบที่ยังไม่มีตอนสุดท้าย บางเรื่องเป็นเพียงแค่*หนังตัวอย่าง*

ประสบการณ์เข้มข้น

ด้านพลังงานทดแทนถูกหยิบยกเป็นบทเรียนและหัวข้อเสวนา ผ่านผู้มีความรู้ในสังคมไทยหลายครั้งหลายหน

คุณสุเมธ ตันติเวชกุล ผู้ถวายงานรับใช้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ตลอดเวลาหลายสิบปีและได้เรียนรู้พระอัจฉริยภาพในเรื่องพลังงานซึ่งมีแนวพระราชดำริสำคัญมากมาย

พร้อมชี้ให้เห็นว่าการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 นั้น พลังงานทางเลือกจะกลายเป็นประเด็นสำคัญที่มิใช่แต่เพียง ปตท. เท่านั้นที่ต้องหันมาให้ความสนใจ หากแต่เป็นภารกิจสำคัญของคนไทยที่จะต้องก้าวตามให้ทันโลก แสวงหาความรู้ และนวัตกรรมใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

เป็น*ต้นทุนทางเศรษฐกิจ*และ*ต้นทุนความสุข*ของชุมชนที่ไม่มีราคามากนัก แต่มีมูลค่ามหาศาลและสร้างความยั่งยืน

นี่คือ*ทางเลือก*และหนทาง*อยู่รอด*ของคนไทย

PART 3

ทศวรรษ
2541-2550

นี่คือทศวรรษสำคัญที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคมิลเลนเนี่ยม (ค.ศ. 2000) กระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าทั่วโลกผ่านการเติบโตของเครือข่ายอินเตอร์เน็ตยังคงเป็นกระแสหลักที่ส่งผลไปถึงการแข่งขันระหว่างประเทศและภูมิภาคต่างๆ

แม้จะมีความหวั่นวิตกเกี่ยวกับการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือกรณี **Y2K** ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากปี ค.ศ. 1999 สู่ปี ค.ศ. 2000 แต่ในความเป็นจริงก็มิได้เกิดปัญหาอย่างที่กังวลกันแต่อย่างใด

ขณะที่ปัญหา **“โลกร้อน”** กลายเป็นวาระสำคัญที่ถูกเรียกร้องความร่วมมือจากนานาชาติในหลายๆ รูปแบบ หลังปี 2540 ซึ่งเกิดข้อตกลงของโลกว่าด้วยการต่อสู้เพื่อลดก๊าซเรือนกระจก คือ **“พิธีสารเกียวโต”**

พิธีสารดังกล่าวครอบคลุมประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมากกว่า 160 ประเทศและรวมปริมาณการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากกว่า 65% ของทั้งโลก ยกเว้นสหรัฐอเมริกา ข้อตกลงดังกล่าวมีผลมาจนถึงปี พ.ศ. 2555

ขณะเดียวกันปัญหาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นชัดเจนมากขึ้น ทำให้เกิดกระแสต่อต้าน **“โลกาภิวัตน์”** โดยเกิดปรากฏการณ์ประท้วงครั้งใหญ่ในสหรัฐอเมริกาปี 2542 ในระหว่างการจัดงานประชุมองค์กรการค้าโลก หรือ WTO

ขณะที่ในประเทศไทย ผลพวงจากวิกฤตเศรษฐกิจ ยังคงออกฤทธิ์อย่างรุนแรงในปี 2541 ส่งผลให้กิจการธุรกิจ โรงงานอุตสาหกรรมต้องเลิกกิจการ ปลด/เลย์ออฟลอยแพลูกจ้างเป็นจำนวนมาก เช่น กรณีการปิดโรงงานทอผ้า-เครื่องนุ่งห่มไทยเมล่อน ทำให้มีคนตกงานมากกว่า 5,000 คน

และตัวเลขผู้ว่างงานเพิ่มสูงขึ้นไปถึง 2 ล้านคน เกิดปรากฏการณ์ “คนเคยรวย”, หรือการนำเอาทรัพย์สินที่มีมาเร่ขาย เรียกว่า “เปิดท้ายขายของ”

นำไปสู่ปรากฏการณ์ที่คนงานโรงงาน พนักงานบริษัทเอกชนที่ตกงาน ตัดสินใจถอยกลับสู่ภาคเกษตร ชนบท และเกิดกระแสเรียกร้องเรื่องการใช้ชีวิตที่สมดุลไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะการน้อมนำเอาแนวพระราชดำริในเรื่อง **เศรษฐกิจพอเพียง**มาปรับใช้ในชีวิต

“ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน. แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง. อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง. อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร. บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไหร่ ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

นั่นเป็นความตอนหนึ่งของพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540

ต่อเนื่องมาถึงปี 2541

“เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครึ่งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี่ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่าถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ”

“คำว่าพอเพียงความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541

ผลต่อเนื่องอีกด้านหนึ่งหลังจากประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 จนต้องเข้ารับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF ทำให้ในเวลาต่อมามีการผลักดันให้เกิดการ **“แปรรูปรัฐวิสาหกิจ”** มีการออกกฎหมาย **พ.ร.บ. ทุนรัฐวิสาหกิจ** ซึ่งกำหนดแนวทางเอาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) มุ่งเน้นการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชน เพื่อให้รัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเศรษฐกิจ สนับสนุนให้มีสถานะเป็นบริษัทมหาชน จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ เพื่อระดมทุนจากบุคคลทั่วไป

โดยเหตุผลและความจำเป็นต้องลดบทบาทภาครัฐ และเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในกิจการรัฐวิสาหกิจ ตามแผนฯ ก็คือ เพื่อเป็นการลดภาระต่อเงินงบประมาณในกรณีที่รัฐวิสาหกิจประสบกับภาวะขาดทุน และต้องอาศัยเงินอุดหนุนจากรัฐ

เพื่อลดภาระหนี้สิน โดยเฉพาะหนี้เงินกู้ต่างประเทศ เพราะการกู้ยืมของรัฐวิสาหกิจถือเป็นการกู้ยืมจากภาครัฐ หากรัฐวิสาหกิจมีปัญหาในการชำระคืน ย่อมส่งผลกระทบกระเทือนและเป็นภาระของประเทศ

เพื่อให้พนักงานและประชาชนสามารถมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ และยังเป็นการพัฒนาตลาดทุนให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น ฯลฯ

นำไปสู่การดำเนินงานเพื่อแปรรูป แปลงสภาพรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง อาทิ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย, การสื่อสารแห่งประเทศไทย, การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

ในที่สุดปี 2544 ปตท. ได้แปลงสภาพเป็น บริษัทจำกัด (มหาชน)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านการเมืองการปกครองไทยในทศวรรษ 2541-2550 มีผลเกี่ยวโยงกับการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเจตนารมณ์ก็คือการปฏิรูปการเมืองโดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ

1. ขยายสิทธิ เสรีภาพ และส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง
2. การเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใสในระบอบการเมือง
3. การทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

ผลที่ตามมาคือ พรรคไทยรักไทยสามารถสร้างความนิยมได้ในการเลือกตั้งปี 2544 และได้เป็นรัฐบาลต่อเนื่องจนครบ 4 ปี สร้างนโยบายในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองรูปแบบต่างๆ และหลังจากนั้นก็สามารถชนะการเลือกตั้งเข้ามาได้อีก

อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาเริ่มปรากฏความขัดแย้งทางการเมืองในหลายรูปแบบ มีการชุมนุมทางการเมือง ทำให้เกิดวิกฤตทางการเมือง ท้ายที่สุด จึงเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร ในปี 2549

21

กอบกู้วิกฤต เศรษฐกิจไทย

>>

2541

1 ปีหลังเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจครั้งร้ายแรงที่สุดในประเทศไทย หันมองไปทางใดก็พบแต่ภาคเอกชนที่บาดเจ็บ บอบช้ำ อันเนื่องมาจากภาวะฟองสบู่แตกในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์, การลดค่าเงินบาทซึ่งส่งผลกระทบให้ธุรกิจจำนวนนับไม่ถ้วนให้สถานะทางบัญชีกลายเป็น **“ขาดทุน”** จนถึงขั้น **“เข้าสู่กระบวนการล้มละลาย”**

ขณะที่ภาคธุรกิจการเงินซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจโดยรวม ตกอยู่ในสภาวะเดียวกัน 58 สถาบันการเงิน (บริษัทเงินทุน/บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์) หนี้สินล้นพ้นตัวและถูกธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งปิด ต่อมาธนาคารอีก 6 แห่งก็ไม่สามารถดำเนินงานได้ สุดท้ายต้องยุบเลิกหรือเปลี่ยนสภาพไป (ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชย์การ (บีบีซี) ธนาคารศรีนคร ธนาคารมหานคร ธนาคารแหลมทอง ธนาคารสหธนาคาร ธนาคารนครหลวงไทย)

ธนาคารพาณิชย์ทั้งใหญ่/กลาง/เล็ก มีภาระ **“หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้”** หรือ **NPL-Non-Performing Loan** ที่ต้องสะสางอย่างเร่งด่วน จนไม่สามารถทำหน้าที่คู่คิด คู่ค้า ที่จะสนับสนุนบริษัท ห้างร้าน โรงงานผลิตต่างๆ ได้อีกต่อไป

ปรากฏการณ์ ธุรกิจล้ม ปิดโรงงาน ปิดกิจการ เลิกจ้างงาน (เลย์ออฟ) กลายเป็นภาพปกติที่เกิดขึ้นในทุกๆ วัน

ปตท. และกลุ่มบริษัทในเครือ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้ร่วมเผชิญภาวะที่ยากลำบาก ไม่แตกต่างไปจากภาคธุรกิจไทยในช่วงเวลานั้น

“การลอยตัวค่าเงินบาทใน (ปี 2540)

ทำให้หนี้สินของ ปตท. และบริษัทในกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ เพราะเงินบาทอ่อนค่าจาก 25 บาท มาเป็น 50 บาทต่อ 1 เหรียญสหรัฐ ก็เท่ากับหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า...” **คุณวิเศษ จูภิบาล** อดีตผู้ว่าการ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร หรือ ซีอีโอ ปตท. กล่าวถึงสถานการณ์ในช่วงวิกฤตปี 2540

ทั้งยังฉายภาพในขณะนั้นด้วยว่า ทุกประเทศในเอเชียอยู่ในภาวะย่ำแย่กันหมด ปตท. ก็ต้องระดมกำลังในการแก้ปัญหาอย่างหนัก

ที่สำคัญคือภารกิจของ ปตท. หยุดนิ่งไม่ได้ ยังต้องสั่งซื้อน้ำมัน สำรองน้ำมันให้มีเพียงพอกับการใช้ เพื่อไม่ให้เกิดภาวะขาดแคลน ต้องเจรจาต่อรองให้ผู้ขายน้ำมันในต่างประเทศเชื่อมั่นในเครดิตของ ปตท. จนกระทั่งผ่านช่วงเวลาที่ลำบากแสนสาหัสมาได้

ด้วยความร่วมมือร่วมใจของพนักงาน ปตท. ที่ระดมพลังทำทุกวิถีทาง เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย, เลื่อนการลงทุนหรือโครงการที่ยังไม่มีความจำเป็นออกไปก่อน

“ช่วงนั้นพนักงานให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะทุกคนทราบถึงภาวะการเงิน ภาระที่ต้องรับผิดชอบ หนี้สินที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของเงินกู้ ซึ่ง ปตท. กู้มาเป็นเงินมหาศาล ถ้าทำไม่ได้จะมีผลกระทบต่อเครดิตของ ปตท. โดยเฉพาะเครดิตความเชื่อถือในการซื้อขายน้ำมันนั้นสำคัญมาก”

ต้องไม่ลืมว่า นอกจากเงินหมุนเวียนและเครดิตในการทำธุรกรรมซื้อขายน้ำมันในต่างประเทศอย่างต่อเนื่องแล้ว ช่วงเวลาดังกล่าว ปตท. กำลังขยายการลงทุนในหลายๆ ด้าน ทั้งการก่อสร้างท่อส่งก๊าซเพิ่มเติม ในโครงการท่อก๊าซฯ ไทย-พม่า, การลงทุนก่อสร้างโรงแยกก๊าซแห่งใหม่, การลงทุนในธุรกิจปิโตรเคมีและการกลั่น ฯลฯ นั้นล้วนต้องอาศัยเงินกู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ

และหลังลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้หนี้สินเดิมเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าตัว ทำให้ต้องปรับแผนการลงทุน ปรับกลยุทธ์ในด้านการเงิน พร้อมๆ กับบริหารโอกาสที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน

ท่ามกลางสภาวการณ์ที่อุตสาหกรรมการผลิตรายใหญ่ของไทยระส่ำระสาย

จำนวนไม่น้อยต้องเข้าสู่กระบวนการ พักชำระหนี้, ยื่นขอล้มละลาย, จัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ และมาตรการ 2 เรื่องที่มักเลี่ยงไม่พ้นนั่นคือ 1. ลด/ปลดคน 2. ปิดหรือขายกิจการที่มิใช่ธุรกิจหลักออกไป (สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต)

ทว่า ปตท. เลือกที่จะทำในทางตรงกันข้าม นั่นคือ พยายามรักษาทรัพยากรบุคคลที่เป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนองค์กรเอาไว้ ขณะเดียวกันก็ตัดสินใจที่จะไม่ตัดขายกิจการหรือธุรกิจบางประเภทออกไปแบบที่หลายๆ องค์กรเลือกทำ

"ช่วงเวลานั้น ที่ปรึกษาของ ปตท. ก็แนะนำให้ขายธุรกิจปิโตรเคมี ขายโรงกลั่นฯ แต่ ปตท. ตัดสินใจไม่ขาย เพราะมีความเชื่อว่าเป็นธุรกิจที่เกื้อหนุนกัน ควรเก็บเอาไว้ เป็นธุรกิจที่ต้องทำต่อไปให้ได้..." **คุณวิเศษ จูภิบาล** ย้ำถึงจุดตัดสินใจครั้งสำคัญในช่วงเวลานั้น

ซึ่งในเวลาต่อมาพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง เพราะเมื่อผ่านช่วงเวลาวิกฤตไปแล้ว เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว ธุรกิจการกลั่นน้ำมันและธุรกิจโปโตรเคมี ที่ ปตท. ประคับประคองให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพมากขึ้น ก็กลายเป็นกลุ่มกิจการที่เสริมความแข็งแกร่งให้กับประเทศไทย รวมถึงกลุ่ม ปตท. เอง

แทนที่จะถูกปล่อยขายแล้วตกไปอยู่ภายใต้การครอบครองของกลุ่มทุนข้ามชาติ ซึ่งตบเท้าเข้ามาเลือกซื้อกิจการธุรกิจ/อุตสาหกรรมที่กำลังประสบปัญหาในประเทศไทยได้ในราคาถูกมาก

ยิ่งไปกว่านั้น นอกจาก ปตท. จะก้าวข้ามวิกฤตในช่วงปี 2540-2541 จนองค์กรเข้มแข็งมากขึ้นแล้ว ปตท. ยังได้เข้าไปมีบทบาทในการร่วมแก้ปัญหาวิกฤตทางการเงินของกลุ่มธุรกิจโรงกลั่นน้ำมันและปิโตรเคมีอีกหลายแห่ง

โดย 2 โรงกลั่นซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จและเริ่มดำเนินการในปี 2539 นั่นคือ **บริษัท สตาร์ปิโตรเลียม รีไฟน์นิ่ง จำกัด (SPRC)** และ **บริษัท โรงกลั่นน้ำมันระยอง จำกัด (RRC)** ต้องประสบปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัว อันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ, การลอยตัวค่าเงินบาทปี 2540 และค่าตอบแทนการกลั่นลดลง จนรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้เงินกู้

ในอีกด้านหนึ่ง นอกจาก 2 โรงกลั่นดังกล่าวแล้ว สถานการณ์ของโรงกลั่น บริษัท ไทยออยล์ ก็เผชิญปัญหาภาระหนี้จนขาดสภาพคล่องทางการเงิน ไม่สามารถชำระคืนหนี้เงินกู้ได้

รวมถึง บริษัท ทีพีไอ จำกัด ซึ่งดำเนินธุรกิจการกลั่นและปิโตรเคมี ก็ประสบปัญหาเข้าขั้น “ล้มละลาย” ต้องเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟู เจรจากับเจ้าหนี้ซึ่งมีมูลหนี้มหาศาล

จากสถานการณ์ดังกล่าว

รัฐบาลในขณะนั้นตระหนักดีว่า หากปล่อยให้กิจการโรงกลั่นน้ำมัน ซึ่งขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่องนับจากการเปิดเสรีธุรกิจกลั่นน้ำมันในปี 2533 ล้มละลายลงไปพร้อมๆ กัน 3-4 ราย ด้านหนึ่งย่อมจะกระทบกับกำลังการผลิตและการกลั่นในระยะยาว หรือในอีกด้านหนึ่ง โรงกลั่นเหล่านั้นอาจถูกซื้อหนี้ในราคาต่ำนำไปบริหารต่อโดยทุนจากต่างชาติ

ที่สำคัญจะกระทบกับความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจการพลังงาน รวมถึงภาพลักษณ์การลงทุนของประเทศไทย

ปตท. ซึ่งเป็นองค์กรที่ยังคงแข็งแรงมากพอ (และเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ในกิจการโรงกลั่นหลายๆ แห่ง) ในขณะนั้น จึงถูกมอบหมายให้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาในหลายๆ ทาง ไม่ว่าจะเป็นการเจรจากับกลุ่มเจ้าหนี้, ช่วยดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้, ช่วยเพิ่มทุน ฯลฯ

รวมถึงการใช้รูปแบบตั้งบริษัทกลาง (บริษัท อัลลายแอนซ์ รีไฟน์นิ่ง จำกัด ARC) ขึ้นมาเพื่อร่วมบริหารโรงกลั่น SPRC และ RRC เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของทั้ง 2 โรงกลั่นไปพร้อมๆ กัน

บทบาทและความช่วยเหลือของ ปตท. ก็เพื่อให้โรงกลั่นเหล่านั้นสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

สำหรับ บริษัท ไทยออยล์ เป็นโรงกลั่นน้ำมันที่มีการปรับโครงสร้างหนี้สำเร็จเป็นแห่งแรกในปี 2543 โดย ปตท. เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ทำให้สภาพคล่องทางการเงินดีขึ้น สามารถชำระหนี้ได้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ต่อมามีการปรับโครงสร้างธุรกิจ ขยายการลงทุนในด้านปิโตรเคมีและน้ำมันหล่อลื่น กระทั่งแข็งแรงและนำบริษัทเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้สำเร็จในปี 2547

ส่วนโรงกลั่น RRC ซึ่งมีภาระหนี้สูงถึง 1,335 ล้านเหรียญสหรัฐ ต้องหยุดพักชำระหนี้ลงในปี 2545 ปตท. เข้าไปร่วมดำเนินการแก้ปัญหา พร้อมเจรจาต่อเนื่องเป็นเวลานานถึง 2 ปี จนในที่สุด บริษัท เชลล์ ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ขายหุ้นให้กับ ปตท. ทั้งหมด นำไปสู่ความสำเร็จในการปรับโครงสร้างหนี้ ต่อมาในปี 2552 RRC ก็สามารถเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ โดย ปตท. ลดสัดส่วนการถือหุ้นลง

ท้ายที่สุด ในกรณีของกิจการ บริษัท ทีพีไอ หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 มีภาระหนี้สูงขึ้นเป็นมูลค่ากว่าแสนล้านบาท ถึงปี พ.ศ. 2542 บริษัทอยู่ในภาวะล้มละลาย นำไปสู่กระบวนการเจรจาระหว่างกลุ่มเจ้าหนี้เพื่อทำแผนฟื้นฟูกิจการ

ซึ่งหลังจากนั้นกลายเป็นกรณียืดเยื้อ ไม่สามารถตกลงกันได้ระหว่างเจ้าหนี้-ลูกหนี้ รัฐบาลไทยโดยกระทรวงการคลัง กระทรวงยุติธรรม ก็เข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลาง รวมถึงดำเนินการจัดตั้งทีมผู้บริหารแผนฟื้นฟู

ปตท. ได้รับการร้องขอให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยปฏิบัติตามแนวทางของกระทรวงการคลัง รวมถึงแนวคำสั่งของศาลปกครองตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมมาเป็นลำดับ

ซึ่งต่อมาได้นำไปสู่การปรับโครงสร้างผู้ถือหุ้นใหม่เพื่อให้กิจการดำเนินต่อไปได้

13 ธันวาคม 2548 มีข้อยุติในการปรับโครงสร้างผู้ถือหุ้นใหม่ (ซึ่งรับผิดชอบใส่เงินทุนเพิ่มเข้ามา) โดย บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), ธนาคารออมสิน, กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ และกองทุนรวมวายุภักษ์ หนึ่ง กลุ่มเจ้าหนี้และผู้ถือหุ้นรายย่อย ได้ชำระค่าหุ้นส่วนทุนตามแผนรวมเป็นเงิน ประมาณ 58,000 ล้านบาท

ซึ่งคณะผู้บริหารแผนฟื้นฟูฯ ได้ไปชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามเงื่อนไขของแผน ซึ่งเมื่อรวมกับการชำระหนี้จากการขายหุ้นทีพีไอโพลีนจำนวน 250 ล้านเหรียญสหรัฐแล้ว จำนวนหนี้ของบริษัทจึงลดลงจาก 2,700 ล้านเหรียญสหรัฐ เหลือเพียงประมาณ 950 ล้านเหรียญสหรัฐ

6 พฤศจิกายน 2549 จึงเปลี่ยนชื่อย่อหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากเดิมชื่อ บริษัท อุตสาหกรรม ปิโตรเคมีกัลป์ไทย จำกัด (มหาชน) “TPI” มาเป็น บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) “IRPC” โดยมี ปตท. เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ (38.51%)

หลังจากนั้น ไออาร์พีซี ได้พัฒนาธุรกิจทั้งในด้านการกลั่น ปิโตรเคมี และพลาสติก จนมีผลประกอบการดีขึ้น มีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สิน มีประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ สอดประสานกับกลุ่มบริษัทต่างๆ ของ ปตท. และกลับมาทำกำไรได้อย่างต่อเนื่อง

คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์

อดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท. เล่าถึงการข้ามผ่านวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เอาไว้ว่า

“ช่วงนั้นบริษัทในเครืออย่างไทยออยล์จวนเจียนจะล้มละลาย หนี้ท่วมเกือบแสนล้านบาท แต่มีทุนจดทะเบียนอยู่แค่ 20 ล้านบาท ปตท. ซึ่งเป็นบริษัทแม่ก็ต้องเข้าไปช่วยพยุงไว้ เพราะเราไม่อยากให้ตกไปอยู่ในมือของบริษัทต่างชาติที่ต้องการเข้ามาเก็บของดีราคาถูก ปตท. ก็ต้องใส่เงินเข้าไปช่วยไทยออยล์ รวมถึงโรงกลั่นระยองโรงกลั่นสตาร์ บริษัท อะโรเมติกส์ เข้าไปช่วยปรับโครงสร้างหนี้ แฮร์คัต ทีนี้เมื่อ ปตท. เข้าไปสนับสนุน ก็ทำให้เจ้าหนี้มีความมั่นใจ ไม่เรียกคืนหนี้ในทันที จึงมีโอกาสที่ปรับโครงสร้างธุรกิจ ถือเป็นโอกาสในวิกฤตช่วงนั้นด้วย”

นั่นคือบทบาทครั้งสำคัญของ ปตท. ที่ฟันฝ่า พลิกสถานการณ์ กอบกู้สถานะของกลุ่มธุรกิจโรงกลั่น, ปิโตรเคมี ของประเทศไทยไม่ให้ก้าวไปถึงจุดล้มละลาย

เพราะมิฉะนั้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในภาพรวม ความเชื่อมั่นในการลงทุนก็จะหมดไป กระบวนการฟื้นฟูอาจต้องใช้เวลายาวนาน

เช่นเดียวกับบทบาทในการกู้วิกฤตขาดแคลนน้ำมันในทศวรรษ 2520 หรือช่วงเวลาต่อมาที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก “แฮมเบอร์เกอร์ ไครซิส” ในปี 2551 ปตท. ยังคงมีบทบาทในการเข้าไปร่วมแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้ประเทศไทยเดินหน้าต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง

“ปตท. ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ถามว่าเราอยากให้เกิดวิกฤตไหม แน่นอน เราไม่อยากให้เกิด แต่เมื่อเกิดแล้วต้องแก้ปัญหา และพลิกวิกฤตนั้นกลับมาเป็นโอกาสให้ได้” (จากหนังสือ “สู้ตาย Crisis 2” กองบรรณาธิการกรุงเทพธุรกิจ) **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** สรุปบทเรียนจากวิกฤตของ ปตท. เอาไว้ในที่สุด

>>

2551 วิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เรียกกันว่า “แฮมเบอร์เกอร์ ไครซิส” หรือ วิกฤตซับไพรม์ เป็นปัญหาเศรษฐกิจที่ปรากฏให้เห็นชัดในช่วงปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2551 อันเนื่องมาจากฟองสบู่อสังหาริมทรัพย์และสินเชื่ออสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐแตก

สถานการณ์ลุกลามไปทั่วโลก ส่งผลให้สถาบันการเงินยักษ์ใหญ่และเก่าแก่อย่างเลย์แมนบราเธอร์ถึงกับล้ม กระทบถึงการชะงักงันและหดตัวทางเศรษฐกิจของอเมริกา ยุโรป และทั่วโลก กิจการขนาดใหญ่อย่างกลุ่ม AIG-AIA ถึงกับระส่ำระสาย บริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่ในสหรัฐ อาทิ GM-FORD ต้องขอร้องให้รัฐบาลเข้าไปช่วยอุ้มเนื่องจากเกิดปัญหาทางการเงินและสภาพคล่องอย่างรุนแรง

>>

แม้ในประเทศไทยจะไม่ส่งผลกระทบรุนแรงเหมือนในครั้งวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แต่ผลจากการที่เศรษฐกิจโลกถดถอย ภาคการเงิน/ตลาดทุน รวมถึงราคาพลังงานผันผวน ก็ส่งผลกระทบมาถึงกิจการธุรกิจ รวมถึงเศรษฐกิจไทยโดยเฉพาะในปี 2551

ปตท. เองมีผลประกอบการขาดทุนเฉพาะในไตรมาสที่ 4 ของปี 2551 สูงถึง 22,000 ล้านบาท เมื่อรวมทั้งปี 2551 ผลประกอบการมีกำไร 51,704.80 ล้านบาท ลดลงถึง 46,000 ล้านบาท เมื่อเทียบกับผลประกอบการปี 2550

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การบริหารซึ่งมี นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ เป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ (CEO) นายเทวินทร์ วงศ์วานิช เป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหารการเงิน (CFO) ซึ่งแก้เกมด้วยการคุมค่าใช้จ่าย บริหารเงินสดในมือและสินเชื่อลูกค้าอย่างระมัดระวัง ขยับเลื่อนโครงการลงทุนหลายๆ โครงการออกไป

นั่นทำให้ ปตท. และกลุ่มบริษัทในเครือผ่านพ้นมรสุมมาได้สำเร็จ

ที่สำคัญกลับเป็นโอกาสในการแสวงหากิจการที่น่าสนใจจะลงทุน ด้วยวิธีการควบรวม-ซื้อกิจการที่มีศักยภาพดีแต่มีปัญหาทางการเงิน

จนนำไปสู่การขยายธุรกิจถ่านหินในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้เงินลงทุนประมาณ 335 ล้านเหรียญสหรัฐ เข้าซื้อหุ้น บริษัท เอสเอไอ ผู้ดำเนินการเหมืองถ่านหิน 3 แหล่งใหญ่ในอินโดนีเซีย เพื่อเป็นทางเลือกของพลังงานต้นทุนต่ำ

รวมถึงการใช้จังหวะดังกล่าวเริ่มต้นลงทุนในกิจการก๊าซธรรมชาติเหลว (LNG) อย่างจริงจัง

เป็นการผลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสได้อีกครั้งหนึ่ง

22

แปรรูป
เพื่อประโยชน์มหาชน

>>

1 ตุลาคม 2544

ความจริงแล้วก็ไม่น่าจะมีความแตกต่างจากวันที่ 1 ตุลาคม ของทุกๆ ปีแต่อย่างใด หากไม่ใช่เพราะนั่นคือวันที่ **“การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย”** รัฐวิสาหกิจที่ดูแลรับผิดชอบกิจการพลังงานของประเทศไทย แปรสภาพเป็น **“บริษัทมหาชน”** เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กระจายความเป็นเจ้าของจากเดิมที่มีเพียงรัฐบาล-กระทรวงการคลัง ไปสู่ประชาชนทั่วไป นักลงทุนสถาบันทั้งไทยและต่างประเทศ

ผลที่เกิดขึ้นทันทีนอกเหนือจากการเพิ่มจำนวนผู้ถือหุ้นกระจายออกไปเป็นจำนวนมากแล้ว สถานะของ **คุณวิเศษ จูภิบาล** ผู้ว่าการการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ก็พลันเปลี่ยนไปเป็น ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) และกรรมการผู้จัดการ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

เช่นเดียวกับคนใน ปตท. ทั้งหมดก็เปลี่ยนสถานะมาเป็นพนักงานของ บริษัท ปตท. ในชั่วข้ามคืน

“เรื่องการแปรรูป ผมไม่หนักใจเลย เพราะว่าพนักงานและสหภาพฯ เข้าใจดี โชคดีที่พนักงาน ปตท. มีลักษณะพิเศษคือพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ ปตท. ก้าวรุดหน้าอย่างรวดเร็วจนถึงทุกวันนี้” **คุณวิเศษ จูภิบาล** กล่าวถึงจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในคราวนั้น

บนความโชคดีของ ปตท. ที่ไม่ได้มีข้อขัดแย้งหรือแรงต้านภายในองค์กรกับกระบวนการแปรรูป แต่ก็หาใช่ว่าทุกอย่างจะราบรื่นหรือเป็นเส้นทางที่โรยไว้ด้วยกลีบกุหลาบ

เพราะกว่าที่จะบรรลุเป้าหมายในการแปรรูป แปลงสภาพจากรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทมหาชนนั้น ต้องใช้ระยะเวลานานหลายปีเพื่อเตรียมการในด้านต่างๆ ให้พร้อม ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

แม้ว่าจะมีตัวอย่างคือ บริษัท ปตท. สำรวจและผลิต หรือ ปตท.สผ. นำร่องในการเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ไปก่อนแล้วในปี 2536

แต่ก็ต้องยอมรับว่า หลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมา ตลาดทุนหรือตลาดหุ้นในประเทศไทยยังคงซบเซาอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อมั่นในการลงทุน ตลอดจนปริมาณเงินทุนยังไม่ฟื้นตัวกลับมาคึกคักเหมือนในช่วงทศวรรษ 2530

โดยดัชนีตลาดหุ้นไทยเข้าสู่ภาวะซบเซาอย่างแท้จริงตั้งแต่ต้นปี 2542 และดำรงสถานะเช่นนั้นต่อเนื่องมาจนถึงสิ้นปี 2545 ดัชนีอยู่ในระดับต่ำเฉลี่ยประมาณ 400 จุด ถือเป็นช่วงตกต่ำของตลาดหุ้นไทยครั้งใหญ่ เป็นเวลายาวนาน

ยังไม่นับรวมถึงปัจจัยภายนอก ซึ่งในปี 2544 ถือเป็นปีที่เศรษฐกิจโลกมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่า 2.5% ต่อปี หลังเกิดเหตุการณ์การก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ราคาน้ำมันดิบก็ปรับตัวลดลงอย่างรวดเร็ว อยู่ระดับที่ต่ำกว่า 20 เหรียญสหรัฐต่อบาร์เรล

กระนั้นก็ตาม

การแปรรูป ปตท. ก็ยังต้องเดินหน้าตามเงื่อนไขความจำเป็นสำคัญใน 4 ประเด็นหลัก นั่นคือ

1. ลดภาระทางด้านการเงินและการสนับสนุนของรัฐบาล ซึ่งกิจการของ ปตท. จำเป็นต้องมีการลงทุนอย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อความคล่องตัวและรวดเร็วในการบริหารจัดการ บนพื้นฐานที่ ปตท. ต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์พลังงานโลก อีกทั้งยังมีบทบาทในเชิงแข่งขันเพื่อให้บริการเช่นเดียวกับภาคเอกชน เนื่องจากมีการเปิดเสรีในด้านพลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ

3. เพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลที่มีพันธสัญญากับกองทุนการเงินระหว่างประเทศหลังเข้ามาให้ความช่วยเหลือในปี 2541 ว่าจะต้องทำการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยมีการออก พ.ร.บ. ทุนรัฐวิสาหกิจ เพื่อรองรับการแปลงสภาพมาตั้งแต่ปี 2542

4. การเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ จะเพิ่มทางเลือกในการนำเงินมาลงทุนเพื่อพัฒนาธุรกิจ เสริมสร้างบทบาทของ ปตท. ในการดูแลความมั่นคงทางพลังงานและการขยายการเติบโตในกิจการด้านก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน ปิโตรเคมี ฯลฯ

บนความจำเป็นในการแปรรูปดังกล่าว กระบวนการศึกษาที่ดำเนินการมานานถูกสั่งการอย่างจริงจังในช่วงปี 2542 มีการเตรียมงานที่จะเปลี่ยนแปลงระบบบัญชี โอนทรัพย์สิน เปลี่ยนสถานะของพนักงาน ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีการตั้งคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้ง บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยมี **คุณมนู เลียวไพโรจน์** ประธานกรรมการ ปตท. ในช่วงเวลานั้น นั่งหัวโต๊ะเป็นประธาน ทำงานร่วมกับตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น กระทรวงการคลัง สำนักงบประมาณ กรมทะเบียนการค้า สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ ปตท. ฯลฯ โดยมี คุณวิเศษ จูภิบาล ผู้ว่าการ ปตท. ในช่วงนั้นทำหน้าที่เลขานุการ

“ช่วงเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2544 เป็นช่วงที่ทุกคนทำงานหนักและเหนื่อยที่สุด... เพื่อที่จะดำเนินการทุกอย่างให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย มีการประชุมกันบ่อยมากเพื่อเตรียมการทั้งในเรื่องการกำหนดกิจการ สิทธิ หนี้สิน ความรับผิดชอบ สินทรัพย์ กำหนดข้อบังคับของบริษัท มีการจัดเวทีเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในวันที่ 8 กันยายน 2544 ด้วย

ยืนยันว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูป ปตท. ได้ทำทุกอย่างตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด โปร่งใส และครบถ้วนที่สุด" **คุณมนู เลียวไพโรจน์** เล่าย้อนถึงการทำกระบวนการแปรรูปในคราวนั้น

ผลที่เกิดขึ้นหลังการแปรรูป

นอกจาก ปตท. จะสามารถระดมทุนจากตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้ประมาณ 30,000 ล้านบาท เพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินกิจการ มีความแข็งแกร่งทางด้านการเงินมากขึ้นแล้ว

ยังเป็นก้าวสำคัญสำหรับ ปตท. ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นระดับโลก มีโอกาสการระดมทุนจากต่างประเทศรูปแบบอื่นๆ ตามมาอีก (ปตท. ได้ระดมทุนผ่านตราสารกับนักลงทุนต่างชาติต่อมาอีกหลายครั้งเป็นมูลค่านับแสนล้านบาท)

ปรากฏการณ์ของหุ้น ปตท. ยังเป็นแรงส่งให้ตลาดหุ้นไทยเกิดความคึกคัก มีชีวิตชีวา มูลค่าการซื้อขายเพิ่มขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในการลงทุนผ่านตลาดทุนมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งกระจายการเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมกับองค์กร ปตท. ออกไปในวงกว้าง

"หลังจากแปรรูปแล้ว ปตท. ก็ยังมีสถานะเป็นองค์กรพลังงานของคนไทย ทำธุรกิจพลังงานครบวงจร แม้จะเป็นบริษัทมหาชน แต่ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ 80% ถือโดยคนไทย ผู้ถือหุ้นใหญ่ที่สุดคือกระทรวงการคลัง มีคนไทยถือหุ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมมากกว่า 10 ล้านคน" **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** อดีต CEO ปตท. อธิบายถึงภาพความเป็น **"บริษัทมหาชน"** ที่ตามมา และโอกาสของคนไทยในการร่วมเป็นเจ้าของ ปตท.

ที่สำคัญที่สุดก็คือ แม้จะแปรรูป กระจายหุ้นเข้าตลาดหลักทรัพย์ฯ เรียบร้อยแล้ว ปตท. ก็ยังมีสถานะที่เป็นทั้ง **"บริษัทมหาชน"** ขณะเดียวกันก็ยังมีลักษณะของความเป็น **"รัฐวิสาหกิจ"** อยู่ เนื่องเพราะกระทรวงการคลังยังเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่มากกว่า 51%

ดังนั้น บทบาทและภารกิจของ ปตท. จึงมิได้มีเพียงแค่การตอบสนองความต้องการของ "ผู้ถือหุ้น" เท่านั้น หากยังต้องมีบทบาทด้านความมั่นคงทางพลังงาน ดำเนินงานสอดประสานกับนโยบายของรัฐบาลในลักษณะของกิจการพลังงานแห่งชาติอีกด้วย

โดยเฉพาะบทบาทที่รัฐบาลจะขอความร่วมมือหรือขอให้ ปตท. สนับสนุน ส่งเสริม การพัฒนาพลังงาน การใช้ ปตท. ช่วยบริหารกลไกการกำหนดราคาพลังงาน ตลอดจน เข้าไปรับผิดชอบแบ่งเบาปัญหาภาระด้านพลังงานในหลายๆ มิติ

“การที่ ปตท. มีความเข้มแข็งทางการเงินหลังเข้าตลาดหลักทรัพย์ฯ จึงสามารถให้ ความช่วยเหลือในด้านนี้ได้มาก และแม้ ปตท. จะได้รับมอบหมายให้เข้าไปดูแลราคา พลังงาน แต่ผลประกอบการซึ่งสะท้อนถึงเงินปันผลต่อผู้ถือหุ้นก็ทำได้ดีควบคู่กัน การที่ ปตท. เข้มแข็งด้านการเงินทำให้สามารถช่วยรัฐรับภาระในเรื่องการเงินไปก่อน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องต้นทุนก๊าซธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าไฟฟ้า หรือการนำเข้า ก๊าซแอลพีจี ในช่วงที่มีความต้องการสูง” **คุณณอคุณ สิทธิพงศ์** อดีตประธาน กรรมการ บริษัท ปตท. และอดีตปลัดกระทรวงพลังงาน กล่าวถึงบทบาท ปตท. หลังการแปรรูป

และนั่นเป็นบทบาทที่ ปตท. ตลอดจนผู้บริหารต้องพยายามสร้างสมดุลมาโดยตลอด มิใช่จะมุ่งแสวงกำไรตอบแทนผู้ถือหุ้นเป็นหลักเหมือนบริษัทมหาชนทั่วๆ ไป

เมื่อมีความแข็งแรงมากขึ้นจากการเป็นบริษัทมหาชน ปตท. ก็สามารถขยาย การลงทุนโครงข่ายท่อก๊าซเพื่อเสริมความมั่นคงในการใช้พลังงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

เช่นเดียวกับการรับหน้าที่เป็นผู้บุกเบิก ลงทุนสร้างเครือข่ายเชื้อเพลิง NGV สำหรับ รถยนต์ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้พลังงานสะอาด-ราคาถูก ทดแทนการใช้น้ำมันเบนซิน และดีเซล

นอกจากนี้ยังแข็งแรงมากพอที่จะเข้าไปสนับสนุนบริษัทลูกปรับโครงสร้างการเงิน ปรับโครงสร้างธุรกิจ-ควบรวมกิจการ จนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ขับเคลื่อน เศรษฐกิจ/อุตสาหกรรมไทยให้เติบโตมาอย่างต่อเนื่อง

คุณบรรยง พงษ์พานิช ประธานกรรมการ บริษัท หลักทรัพย์ภัทร จำกัด (มหาชน) ให้มุมมองถึงความสำคัญในการแปรรูป ปตท. กับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับ ประเทศไทย นั่นคือ เมื่อ ปตท. แปรรูปแล้วได้ผลชัดเจนคือเรื่องของกำลังทุนที่จะต้อง ใช้เงินลงทุนขยายธุรกิจ, เข้าไปช่วยปรับโครงสร้างการเงินให้กับบริษัทลูก เพราะ รัฐบาลไม่สามารถตอบสนองในจุดดังกล่าวได้

“แปรรูปแล้วยังเห็นได้ชัดว่าเกิด ‘ประสิทธิภาพ’ มากขึ้น โดยที่รัฐก็ยังคงมีอำนาจในฐานะผู้ถือหุ้นใหญ่...

ถ้า ปตท. ไม่แปรรูป ไม่เข้าตลาดหลักทรัพย์ฯ ก็คงไม่มีโอกาสได้เห็นการเติบโตที่เข้มแข็งก้าวขึ้นมาทำกำไรในระดับแสนล้านบาท ถ้าไม่แปรรูป ก็จะไม่มีเงินไปปรับโครงสร้างหนี้ หรือไม่สามารถเข้าไปควบรวมกิจการบริษัทลูกทั้งหลาย การเข้าตลาดหลักทรัพย์ฯ กระตุ้นให้ ปตท. ต้องปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองผู้ถือหุ้น ถ้าไม่แปรรูป ปตท. คนไทยคงไม่ได้เห็นองค์กรของไทยที่ก้าวไปอยู่ในมาตรฐานระดับโลกพร้อมทั้งมีความโปร่งใสอีกด้วย”

บทสรุปจาก

คุณปิยสวัสดิ์ อัมระนันทน์ อดีตประธานกรรมการ ปตท. ย้ำชัดๆ ว่า การแปรรูปทำให้ ปตท. มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ ดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว ฐานะการเงินมั่นคง จนสามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาด้านการเงินของธุรกิจกลั่นน้ำมัน, ปิโตรเคมี

และช่วยให้รัฐมีรายได้ในแต่ละปีจากธุรกิจพลังงาน-ปตท. เป็นมูลค่านับแสนล้านบาท จากการเก็บค่าภาคหลวง ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม ฯลฯ ยังไม่นับรวมรายได้จากภาษีสรรพสามิต, ภาษีอื่นๆ จากการขายน้ำมัน ภาษีเงินได้จากกลุ่ม ปตท. แน่นอนว่ารวมถึงเงินปันผลที่กระทรวงการคลังผู้ถือหุ้นใหญ่ได้รับในแต่ละปี

นับเป็นการแปรรูปเป็นบริษัทมหาชนเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่นั่นเอง

>>

คดีแปรรูป ปตท.
และคำสั่งศาลปกครองสูงสุด

หลังการแปลงสภาพจากรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทมหาชน กระจายหุ้นเข้าตลาดหลักทรัพย์ฯ ในปี 2544

เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2549 มูลนิธิคุ้มครองผู้บริโภคยื่นฟ้องรัฐบาลต่อศาลปกครอง ขอให้เพิกถอนพระราชกฤษฎีกา การแปลงสภาพ ปตท. เป็นบริษัทจำกัด ตาม พ.ร.บ. ทุนรัฐวิสาหกิจปี 2542

มีการไต่สวน พิจารณาคดีต่อเนื่อง ปรากฏข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ มาโดยตลอด

จนกระทั่งในวันที่ 14 ธันวาคม 2550 ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษา สรุปได้ดังนี้

- ให้ยกคำฟ้องที่ขอให้เพิกถอนการแปรรูป บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
- ให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสี่ (คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน และ ปตท.) ร่วมกันแบ่งแยกทรัพย์สินส่วนที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและสิทธิการใช้ที่ดินที่ได้มาจากการใช้อำนาจมหาชนเพื่อวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อกลับมาเป็นของรัฐ

ต่อมามีคำสั่งศาลปกครองสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2551 ระบุว่า

ภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว หน่วยงานต่างๆ ก็ได้ดำเนินการแบ่งทรัพย์สินให้กับรัฐตามคำสั่งศาลเป็นเวลาเกือบ 1 ปี จนกระทั่งเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2551 ศาลปกครองสูงสุดก็มีคำสั่งว่า “ปตท. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว”

หลังจากนั้นในวันที่ 3 มีนาคม 2552 ผู้ฟ้องคดีในคดีแปรรูป ปตท. ได้ยื่นคำร้องต่อศาลปกครองสูงสุดอีกครั้ง ขอให้ศาลทำการไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของ ปตท. ที่จะต้องแบ่งแยกคืนให้กระทรวงการคลัง โดยคำร้องได้อ้างรายงานของ สตง. ซึ่งมีความเห็นว่ามูลค่าทรัพย์สินของ ปตท. ยังส่งมอบไม่ครบตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด

ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำสั่งยกคำร้องของผู้ฟ้องคดี โดยให้เหตุผลว่าผู้ฟ้องคดีมิใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิ์บังคับคดี อีกทั้ง ปตท. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ยังคงมีความพยายามที่จะยื่นคำร้องต่อศาลปกครองให้ทำการไต่สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของ ปตท. ที่จะต้องแบ่งแยกคืนให้กระทรวงการคลังอีกหลายครั้ง ในปี 2555, 2557, และ 2559 แต่ศาลก็ยืนยันตามคำพิพากษา, ยกคำร้องของผู้ร้องเช่นเดิม

23

สร้างห่วงโซ่พลังงาน ผนึกพลังเพื่อความยั่งยืน

>>

2561

โครงสร้างของ **“กลุ่ม ปตท.”** ในความรับรู้ของคนทั่วไปดูจะรายล้อมไปด้วย “บริษัทลูก” และบริษัทในเครือ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องมากมาย เกิดแบรนด์หรือสัญลักษณ์ให้นึกถึงได้มากมายนั้น

สรุปให้รวดรัดที่สุดจะพบว่า แก่นแกนของกิจการหลักใน “กลุ่ม ปตท.” ณ วันนี้จะประกอบด้วยกิจการสาย น้ำมัน, ก๊าซ, โรงกลั่นน้ำมัน, ปิโตรเคมี, พลังงานไฟฟ้า และค้าปลีก

โดยมีบริษัทต่างๆ ซึ่งมีสถานะบริษัทมหาชน เป็น **“เรือธง”** ในการขับเคลื่อนธุรกิจ รับผิดชอบสินค้า-บริการ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยกว่า 60 ล้านคน ได้แก่

- ปตท. PTT
- ปตท.สผ PTTEP
- ปตท.เคมิคอล PTTGC
- ไทยออยล์ TOP
- ไออาร์พีซี IRPC
- จีพีเอสซี GPSC
- ปตท. น้ำมันและการค้าปลีก PTTOR

เป็นโครงสร้างล่าสุดที่ตอกย้ำความชัดเจนในยุทธศาสตร์การดำเนินธุรกิจให้เชื่อมโยงกัน ทั้งในด้านสายโซ่อุปทาน (Suply Chain) และด้านห่วงโซ่ธุรกิจ (Value Chain)

นั่นคือไม่ว่าจะเป็นกิจการน้ำมัน ก๊าซ ปิโตรเคมี ที่ ปตท. และกลุ่มบริษัทในเครือเข้าไปบุกเบิก ขยายธุรกิจจนเติบโตแข็งแรงแล้ว จะต้องสามารถบริหารจัดการได้ตั้งแต่ ขั้นต้น-ขั้นกลาง-ขั้นปลาย ในธุรกิจนั้นตลอดทั้งห่วงโซ่

ขณะเดียวกันก็ใช้แนวคิด “ร่วมสานพลัง” ให้เกิดพลังร่วม Synergy ผลักดันให้เกิดประสิทธิผลการดำเนินงานที่ดียิ่งขึ้น ร่วมใช้ทรัพยากรให้เกิดคุณค่ากับประเทศและประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

แทนที่จะกำหนดเป้าหมายเฉพาะตัวในแต่ละบริษัท หรือต่างคนต่างมุ่งเดิน

การสานพลังร่วม Synergy ในกลุ่ม ปตท. มิได้มีเป้าเฉพาะการเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ เพิ่มขีดความสามารถของบริษัทในกลุ่มเพื่อให้แข่งขันได้ในระดับภูมิภาคหรือในระดับโลกเท่านั้น หากยังมองไปที่ภาพใหญ่ในการขับเคลื่อนร่วมกันภายใต้โจทย์ร่วมสร้างความมั่นคงทางพลังงานให้กับประเทศไทย ในทุกมิติ

โดยผลประโยชน์ของประเทศ, ความมั่นคงด้านพลังงาน, ความสะดวกในการเข้าถึงพลังงาน, ตลอดจนการพัฒนาธุรกิจ อุตสาหกรรม สร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการในประเทศไทย คือเป้าหมายสุดท้ายที่ทั้ง “กลุ่ม ปตท.” เห็นภาพเดียวกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน

บทเรียน

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 เป็นก้าวแรกที่ ปตท. เข้าไปมีบทบาทในการกอบกู้ฟื้นฟูกิจการโรงกลั่นน้ำมันที่ ปตท. เข้าไปร่วมถือหุ้น ทั้งนี้จากการเข้าไปช่วยเพิ่มทุน ปรับโครงสร้างทางการเงินและการบริหาร จนกระทั่งโรงกลั่น ไทยออยล์, ระยอง, สตาร์ ฯลฯ เริ่มกลับมาเข้มแข็ง

นั่นทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเห็นข้อดีอย่างชัดเจนในการผนึกกำลังกันในการดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน โดยเฉพาะการลดต้นทุนด้วยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน สร้างพลังร่วมกันในการต่อรองทางธุรกิจ ฯลฯ

ประกอบกับการเข้าจดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ของ ปตท. ทำให้สามารถวางทิศทางในการใช้ศักยภาพทางการเข้าไปสร้างกระบวนการ Synergy ทั้งในกลุ่มบริษัทลูก และการขยับขยายเข้าไปควบรวมกิจการอื่นๆ ไปพร้อมๆ กันด้วย

คุณปรัชญา ภิญญาวัธน์ อดีตประธานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการกลุ่มธุรกิจปิโตรเลียมขั้นปลาย ผู้ดูแลนโยบายด้านปิโตรเคมีและการกลั่นของกลุ่ม ปตท. ฉายภาพให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของ กลุ่ม ปตท. โดยเฉพาะการปรับทิศทางในธุรกิจปิโตรเคมีในช่วงทศวรรษ 2540

ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ปตท. วางบทบาทไว้เฉพาะการเป็นผู้ดำเนินการอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเฉพาะขั้นต้นและขั้นปลาย แต่จากประสบการณ์ที่ต้องเผชิญความผันผวนของราคาซึ่งมีวัฏจักรขาขึ้น/ขาลง และมีห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจ Value Chain ยาว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปดำเนินการให้ครบถึงปิโตรเคมีขั้นปลาย Downstream เพื่อขยายธุรกิจให้มีความหลากหลาย มีโอกาสสร้างรายได้มาเสริม/ชดเชยกันได้ดีมากขึ้น

คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช อดีต CEO ปตท. ให้คำอธิบายว่า ช่วงดังกล่าว ธุรกิจปิโตรเคมีถือว่าดีมีกำไรในการผลิตขั้นปลาย ขณะที่กลุ่มโรงกลั่นฯ ผลตอบแทนไม่ค่อยดีนัก หากแยกบริหาร มีโอกาสที่รายได้ในฝั่งโรงกลั่นจะไม่ขยายตัว แต่หากนำมาผสมผสานกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน แลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์กัน จนนำไปสู่การควบรวมกันอย่างจริงจัง

นั่นทำให้เกิดการควบรวมกิจการปิโตรเคมีมาเป็นลำดับเริ่มจาก บริษัท ปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) NPC ควบรวมกับ บริษัท ไทยโอเลฟินส์ จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัท ปตท. เคมิคอล จำกัด (มหาชน) (PTTCH)

ขณะที่อีกด้านหนึ่งก็มีการจัดตั้ง บริษัท ปตท. อะโรเมติกส์และการกลั่น จำกัด (มหาชน) (PTTAR) ซึ่งเกิดจากการควบรวมกิจการระหว่าง บริษัท อะโรเมติกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) (ATC) และ บริษัท โรงกลั่นน้ำมันระยอง จำกัด (มหาชน) (RRC)

และต่อมา บริษัท ปตท. เคมิคอล จำกัด (มหาชน) (PTTCH) ก็ควบรวมเข้ากับ บริษัท ปตท. อะโรเมติกส์และการกลั่น จำกัด (มหาชน) (PTTAR) เมื่อปี 2554 กลายมาเป็น บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) หรือ PTTGC ในวันนี้นั่นเอง

การเข้าไปซื้อบริษัทต่างๆ หรือการเข้าไปควบรวมกิจการในช่วงนั้นมาจากแนวคิดที่ ปตท. ต้องการการเติบโตที่เหนือกว่าการเติบโตแบบ Organic Growth เพื่อให้ดำเนินงานได้ครบตลอดทั้งห่วงโซ่ธุรกิจจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ

"แนวปฏิบัติการเรื่องการ Synergy ของ ปตท. ก็เพื่อเข้าไปช่วยศึกษาทิศทางธุรกิจกำหนดกลยุทธ์ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การ Synergy ระหว่าง ATC กับ RRC กลายเป็น PTTAR เกิดประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนคือ เมื่อรวมตัวกันแล้วจะมีต้นทุนต่ำกว่าต่างคนต่างอยู่ และช่วยเสริมกันได้ เราจะผลักดันทำด้วยกัน ทำให้เกิดความประหยัดแบบ Economy of Scale มากขึ้น" คุณเทวินทร์ กล่าว

จากโมเดลความสำเร็จของยุทธศาสตร์ Synergy จากธุรกิจโรงกลั่นฯ, ปิโตรเคมี ถูกขยายผลไปยังภาพใหญ่ของ "กลุ่ม ปตท." อย่างชัดเจนมากขึ้นนับจากปี 2544 เป็นต้นมา

ผลที่เกิดขึ้นพิสูจน์ให้เห็นว่า การสานพลังร่วมกันเป็นทิศทางที่เหมาะสม ด้านหนึ่งทำให้ฐานะการเงินของบริษัทในกลุ่ม ปตท. เข้มแข็งขึ้นอย่างชัดเจน

อีกด้านหนึ่งยังเห็นผลลัพธ์ในการส่งผลตอบแทนให้กับรัฐได้มากขึ้น ทั้งในรูปภาษีเงินได้นิติบุคคล, เงินปันผล ฯลฯ

เช่นเดียวกับการผนึกกำลังกันในกลุ่ม สนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อก้าวออกไปแข่งขันในต่างประเทศก็สามารถทำได้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เห็นได้จากกรณีของการขยายธุรกิจสถานีบริการน้ำมันไปลงทุนในประเทศต่างๆ ในอาเซียน ไม่ว่าจะเป็น กัมพูชา, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สหภาพเมียนมา ฯลฯ นั้น เป็นการสานพลังของกลุ่มกิจการน้ำมัน-กลุ่มผลิตภัณฑ์น้ำมันเครื่อง-กาแฟอเมซอน ฯลฯ

ขณะที่การขยายธุรกิจค้าปลีกน้ำมันภายในประเทศก็ก้าวกระโดดไปอีกระดับหนึ่ง หลังจากประสบความสำเร็จในการมีส่วนแบ่งการตลาดสูงสุด มีจำนวนสถานีบริการน้ำมันมากที่สุดครอบคลุมทั่วประเทศแล้ว ยังใช้วิธีควบรวมกิจการ โดยซื้อเครือข่ายสถานีบริการน้ำมัน Jet + ร้านสะดวกซื้อ Jiffy ในประเทศไทย ของ Conoco Phillips แห่งสหรัฐอเมริกามาดำเนินการเองทั้งหมด นั่นก็ช่วยขยายช่องทางจำหน่ายน้ำมัน น้ำมันเครื่อง และเพิ่มจำนวนร้านกาแฟอเมซอนไปได้พร้อมๆ กัน

รูปแบบการ Synergy ที่ก้าวไปพร้อมกันนี่เองที่เสริมศักยภาพ เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จร่วมกัน ช่วยกระจายภาพลักษณ์และนำพาแบรนด์ไทยไปยังเวทีในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น

คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ ยอมรับว่า ในช่วงเวลาที่เขาเข้ามารับตำแหน่ง CEO ปตท. นั้น เรื่องที่เขาให้ความสำคัญและผลักดันอย่างจริงจังก็คือ **การปรับยุทธศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจทุกๆ ส่วนของ ปตท. ให้ก้าวไปด้วยกันในลักษณะของ “กลุ่ม ปตท.” โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ PTT GROUP ขึ้นมาอย่างชัดเจน**

กลยุทธ์เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจผ่านสายโซ่ของบริษัทในกลุ่ม ปตท. PTT Group Value Chain ถูกประกาศใช้และตั้งเป้าหมายว่า จะต้องทำให้เกิดการ Synergy สร้างพลังร่วมในการดำเนินกิจการทั้งในระดับผู้บริหารบริษัทในเครือ และในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ

ทั้งนี้ วิรัตน์ แสงทองคำ วิเคราะห์กลยุทธ์ดังกล่าวว่า เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้กลุ่ม ปตท. เติบโตได้อย่างก้าวกระโดด

“ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ปตท. เป็นองค์กรธุรกิจแห่งเดียวในประเทศที่สามารถผลักดันตนเองเป็นธุรกิจเครือข่าย (Networked Businesses) ขนาดใหญ่ สามารถสร้างห่วงโซ่ (Value Chain) ทางธุรกิจอันทรงพลัง และสามารถข้ามพรมแดนหลอมละลายสู่ธุรกิจอื่นๆ ได้อย่างมหัศจรรย์

การขยายตัวในทุกมิติของ ปตท. มีทั้งความมุ่งมั่นเข้าสู่การวางรากฐานทั้งแนวตั้งและแนวนอนของกิจการพลังงาน เป็นกิจการที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 และเติบโตอย่างก้าวกระโดดในช่วงวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งล่าสุด (2551) จนกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ติดอันดับโลก” (จากบทความวิเคราะห์ ปตท. ลงเป็นตอนๆ ต่อเนื่องกันในมติชนสุดสัปดาห์ ปี 2555)

ไม่เพียงเฉพาะ

การสานพลังเป็นเครือข่ายที่สนับสนุนซึ่งกันและกันในห่วงโซ่ธุรกิจพลังงานเท่านั้น เรายังได้เห็นภาพความร่วมมือ ประสานพลังอย่างพร้อมเพรียงเสมอ ในการดำเนินกิจกรรมเชิงสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืน

ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในกลุ่ม ปตท. ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ ทั้งงานปลูกป่า, การพัฒนาคุ้งบางกะเจ้า, การสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาและสร้างนวัตกรรม ฯลฯ

สัมฤทธิผลจากกลยุทธ์เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจผ่านสายโซ่ของบริษัทในกลุ่ม ปตท. ยังทำให้กลุ่ม ปตท. เติบโต ก้าวไปข้างหน้า เป็นปึกแผ่นจนก้าวผ่านปีที่ 40 อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

ด้วยการสานพลัง ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อก้าวไปสู่ความยั่งยืนนั่นเอง

24

นวัตกรรม Go Green

>>

โลกหมุนไป

ปตท. หมุนตามโลก วลีนี้ดูจะเหมาะกับเส้นทางการทำธุรกิจของ ปตท. มากที่สุด

โลกในปัจจุบันนั้น สุขภาพอ่อนแอลงเพราะการใช้ธรรมชาติมากเกินไป ปตท. เองเห็นความเป็นไปเรื่องนี้ตั้งแต่เริ่มธุรกิจมาเมื่อ 40 ปีก่อน

เทรนด์ของโลกนั้นมุ่งสู่การพิทักษ์ปกป้องสิ่งแวดล้อมเพื่อต่ออายุความสุขให้คนบนโลกใบนี้

ไม่ใช่แค่ความสุขของคนไทย

“สีเขียว” กลายเป็นอุดมคติใหม่ของการทำธุรกิจทั้งโลกไม่เว้นแม้แต่บริษัทพลังงานยักษ์ใหญ่ของคนไทย

ปตท. ไม่เพียงคิดและพัฒนานวัตกรรมใหม่ หากได้ออกแบบคนพันธุ์ใหม่ที่มีหัวใจสีเขียว เพื่อขับเคลื่อนองค์กรในโลกยุคใหม่ และส่งความคิดและผลิตภัณฑ์เหล่านั้นออกสู่วิถีชีวิตปกติประจำวันของคนไทย

หากเดิน

เข้าโรงภาพยนตร์ในเครือ Major Cineplex สักแห่งเพื่อหาความบันเทิงแล้วควักกระเป๋าซื้อป๊อปคอร์นสักถัง จะพบว่าถังป๊อปคอร์นนั้น ทำมาจากพลาสติกชนิดพิเศษที่ระบุว่าย่อยสลายได้

ภาพยนตร์ที่เข้าไปชมอวสานไปแล้ว แต่โลกนี้ไม่อวสานไปด้วย เพราะถังป๊อปคอร์นนั้นบรรจุความสุขไว้ด้วย

เป็นความสุขของคนชอบแบ่งปัน

หรือหากเดินเข้าไปอุดหนุนร้านค้าในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็จะพบว่าแก้วน้ำดื่มในโรงอาหารบางแห่ง เขียนว่าเป็นแก้วที่ย่อยสลายและสามารถนำแก้วใช้แล้วนำไปลงบ่อปุ๋ยหมักและนำมาใส่ต้นไม้รอบจุฬาฯ ให้เขียวครึ้ม นี่คือการประสานกันระหว่างความรู้และผู้คน

จุฬาฯ มีนิสิต 40,000 คน ที่ต้องบริโภคและผลิตขยะจำนวนไม่น้อยและเป็นปัญหาในการกำจัดเหมือนชุมชนใหญ่ๆ ทั่วๆ ไป จึงได้จัดทำโครงการ Chula Zero Waste ร่วมมือกับ PTTGC บริษัทในเครือ ปตท. ส่งเสริมการใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมในรั้วมหาวิทยาลัย

จุฬาฯ นำพลาสติกชีวภาพ หรือ BioPBSTM เช่น แก้ว Zero-Waste Cup ที่มีคุณสมบัติในการย่อยสลายได้ 100% มาใช้ในสถาบัน ปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) ใช้ในโรงอาหารทั้งหมด 17 แห่ง

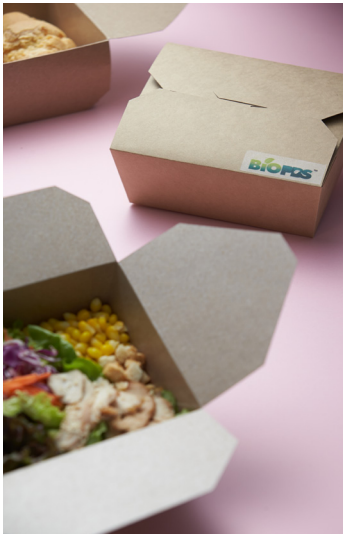

ซึ่งทำให้สามารถลดการใช้แก้วพลาสติกประเภทใช้ครั้งเดียวทิ้งได้กว่า 170,000 ชิ้นต่อเดือน

หรือ 2 ล้านใบต่อปี

แก้ว Zero-Waste Cup ที่ใช้งานแล้ว นำไปฝังกลบในสภาวะปุ๋ยหมักให้เกิดการย่อยสลาย เพื่อนำไปใช้เป็นสารปรับปรุงดิน นับเป็นการบริหารจัดการขยะแบบ **Closed-Loop Bioplastic Management** ที่แรกในประเทศไทย

นี่คือการจับมือกันระหว่างนักวิจัยที่เป็นขุมความรู้ในห้องทดลองกับแหล่งผลิตปัญญาชนชั้นนำ

ซึ่งแน่นอนย่อมส่งแรงกระเพื่อมออกสู่สังคมในอนาคตไม่มากก็น้อย

เป็นการส่งทอดความคิดสีเขียวผ่านเครือข่ายที่น่าสนใจติดตาม

เมื่อออกจาก

มหาวิทยาลัยหรือโรงภาพยนตร์ แล้วแวะเข้าปั๊ม ปตท. แวะซื้อกาแฟสักแก้วที่คาเฟ่อเมซอน ซึ่งเป็นธุรกิจค้าปลีกสายตรงของ ปตท. จะพบว่าแก้วกาแฟนั้นเป็นพลาสติกชนิดพิเศษที่สามารถย่อยสลายได้ในชั่วชีวิตของเรา ต่างกับพลาสติกธรรมดา

แต่เป็นผลิตภัณฑ์พลาสติกที่สามารถย่อยสลายได้ (Bio-based Plastic) เช่น Amazon Bio Cup หนึ่งในนวัตกรรมพลาสติกชีวภาพ

พลาสติกชีวภาพ IngeoTM ซึ่งนำมาผลิตแก้วกาแฟนี้ ผลิตจากพืช สามารถปลูกหมุนเวียน ย่อยสลายได้ด้วยกระบวนการหมัก สามารถสลายตัวได้อย่างสมบูรณ์ ไม่เหลือตกค้างเป็นขยะ

แม้แต่ตัวหนังสือสกรีนที่พิมพ์ข้างแก้ว ยังใช้หมึกพิมพ์จากธรรมชาติ ทำให้ไม่มีกลิ่นรุนแรงเหมือนหมึกพิมพ์แบบเดิม เมื่อกลับสู่กระบวนการทางธรรมชาติจะไม่ทำลายผิวดินและสิ่งแวดล้อม

สินค้าที่ผลิตจากพลาสติกชีวภาพของกลุ่ม ปตท. ยังมีอีกหลายชนิด เช่น Green ABS พลาสติกที่มีส่วนประกอบของยางธรรมชาติชนิดแรกของโลก พลาสติกผสมไม้ หรือ (Wood Plastics Composite) ซึ่งนำไม้ที่เหลือจากอุตสาหกรรมมาเป็นส่วนประกอบ สามารถนำมาผลิตสินค้าทดแทนการใช้ไม้จริงฯ ซึ่งเปิดตัวอย่างเป็นทางการและเข้าสู่การพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมสาขาต่างๆ ของประเทศแล้ว

นี่คือบางส่วนบางเสี้ยวความคิดของนวัตกรรมสีเขียวของเครือ ปตท. ซึ่งพัฒนามายาวไกลมากนับจากจุดที่เริ่มต้น

เมื่อย้อนกลับไปดูที่ต้นทาง เราจะพบว่ามีนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัยในห้องทดลอง อาจเป็นที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ ของ ปตท. ที่วังน้อย ห้องทดลองของ PTTGC หรือสายงานด้านปิโตรเคมี อย่าง IRPC ได้ทุ่มเทเวลาและความรู้สมัยใหม่ สร้างเครือข่าย

ความรู้กับหน่วยงานอื่นๆ นำมาหลอมรวมจนเกิดเส้นทางสีเขียวของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ

จากวันที่น้ำมันไร้สารตะกั่วออกมาทำความรู้จักกับคนไทย และแก๊สโซฮอล์มีขายในปั๊มน้ำมันไบโอดีเซลในรูปแบบของน้ำมันใส กลายเป็นความหวังใหม่ๆ

รวมถึงก๊าซ LPG และ CNG ซึ่งไม่มีสารตะกั่วปะปน และยังมีพลังงานทดแทนอีกมากมายหลายรูปแบบเรียงแถวมาให้คนไทยได้รู้จัก

การจับมือ

กับบริษัทรถยนต์เป็นอีกก้าวหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะนี่คือชีวิตของคนไทย ปตท. ร่วมทดสอบทดลองเครื่องยนต์ในห้องทดลองมายาวนานหลายสิบปี ในการพัฒนาน้ำมันเชื้อเพลิงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น เบนซินไร้สารตะกั่ว, ดีเซลกำมะถันต่ำ ก๊าซน้ำมันหล่อลื่นที่ไม่ปล่อยสารพิษของเสียให้กับชั้นบรรยากาศ

คู่ขนานไปกับการพัฒนาเครื่องยนต์ที่สามารถใช้ร่วมกับเชื้อเพลิงชีวภาพหรือกึ่งชีวภาพ เช่น ไบโอดีเซลได้ และสามารถต่อยอดในทางธุรกิจได้จริง

การก้าวข้ามข้อจำกัดในเรื่องของพลังงาน ได้พัฒนาต่อยอดจนถึงระดับที่พาหนะรุ่นใหม่ไม่ต้องใช้พลังงานจากฟอสซิลแล้ว

ในช่วงปีสองปีมานี้คนไทยได้เห็นปั๊มที่มีอุปกรณ์สำหรับเติมไฟฟ้ารถยนต์กระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง เป็นหัวจ่ายไฟฟ้าสีเขียว สำหรับรถพลังงานไฟฟ้าโดยเฉพาะ

โครงการนี้ ปตท. ได้เริ่มทดลองพัฒนาสถานีประจุไฟฟ้าต้นแบบ 4 แห่ง ได้แก่ สถาบันวิจัยและเทคโนโลยี ปตท. อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา เปิดใช้งานเมื่อปี พ.ศ. 2555

ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ก่อสร้างอีก 3 แห่ง คือ บริเวณแหลมฉบัง, ปตท. สำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต และ The Crystal PTT ถนนชัยพฤกษ์ เป็นสถานีประจุไฟฟ้าแห่งแรกที่อยู่ในสถานีบริการ

เป็นโครงการนำร่องเพื่อวิจัยพัฒนา

ปัจจุบันสถานีชาร์จรถยนต์พลังงานไฟฟ้า ขยายตัวออกไปอีก 20 แห่ง รองรับการใช้รถยนต์พลังงานไฟฟ้าซึ่งบริษัทรถยนต์เริ่มนำมาขายแล้ว

รถไฟฟ้าซึ่งพัฒนามาจากห้องทดลองของบริษัทรถยนต์รายต่างๆ หลายสิบปี ปัจจุบันเข้ามาวิ่งปะปนกับรถยนต์เครื่องเบนซินและดีเซล บนท้องถนนเมืองไทย

ปรากฏการณ์เหล่านี้สอดคล้องไปกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในประเทศ โดยวางเป้าหมายภายในปี 2579 จะมีการใช้งานจริง 1 ล้าน 2 แสนคัน

นี่คือภาพจำลอง

ของอนาคตที่จะเกิดขึ้นอีกไม่นาน

จากอดีตถึงปัจจุบัน ปตท. ยังมุ่งมั่นปักธงเรื่องความรู้ นวัตกรรมสีเขียวไม่เปลี่ยนแปลง หากแต่เข้มข้นและก้าวไปในอนาคต

ไม่ใช่แค่คิดและผลิตเท่านั้น หากกำหนดเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ Green Growth Roadmap โดยคิดค้นพัฒนาและสร้างความตระหนักรู้ให้สังคมไปพร้อมๆ กัน

ปตท. ใช้ตราสัญลักษณ์รับรองความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และบริการ Green for Life หรือสีเขียวเพื่อชีวิต เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงคุณลักษณะด้านสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ

รวมถึงการสร้างเครือข่ายสีเขียวเปรียบเสมือนการหันหลังพิงกันของคนที่มีความรู้มีศักยภาพที่จะส่งเสริมเกื้อหนุนและแบ่งปันความรู้

โลกแห่งความรู้และนวัตกรรมนั้นหมุนไปไม่รู้จบ

40 ปีแห่งการหมุนตามโลกของ ปตท. นั้นถือว่าสั้นมาก เมื่อเทียบกับการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ บนโลกใบนี้

แต่หากอุดมคติสีเขียวที่ขับเคลื่อนธุรกิจ สอดคล้องไปกับการก้าวสู่อนาคตของคนยุคใหม่

แน่นอนย่อมเป็นความสุขที่ยั่งยืนของประชากรไทย สมาชิกของโลกที่สวยงามใบนี้ด้วย

25

DJSI :
ยั่งยืน โปร่งใส
ความภูมิใจบนเวทีโลก

>>

“ปตท. เป็นหนึ่งในกลไกในการขับเคลื่อนประเทศ โดยต้องเป็นองค์กรแห่งความภาคภูมิใจ เน้นความโปร่งใส มุ่งไปสู่ความยั่งยืน เราพร้อมทุ่มเทเพื่อความสุขของทุกคน บนแนวทางการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนในทุกด้าน พร้อมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน จนทำให้ติดอันดับดัชนีความยั่งยืน DJSI ต่อเนื่องในครั้งนี้”

คุณชาญศิลป์ ตรีนุชกร ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท. กล่าวถึงการได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิก DJSI ดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Indices) ต่อเนื่องเป็นปีที่ 7 ด้วยความภาคภูมิใจ (ให้สัมภาษณ์ในเดือนกันยายน 2561)

พร้อมทั้งย้ำด้วยว่า องค์ประกอบของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน คือการให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความยั่งยืน 3 ด้าน (3P) อย่างสมดุล คือ การทำธุรกิจควบคู่กับการดูแลชุมชนและสังคม (**People**) การอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (**Planet**) และเป็นฐานความมั่นคงให้แก่ภาคเศรษฐกิจและสังคมเติบโตอย่างแข็งแรงและยั่งยืน (**Prosperity**)

ย้อนกลับไป 1 ปี

ก่อนหน้านั้น ดูเหมือนอดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท. **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** ก็ให้สัมภาษณ์ด้วยความภาคภูมิใจเกี่ยวกับ DJSI เช่นเดียวกัน

“ปตท. มุ่งมั่นที่จะเป็นองค์กรต้นแบบด้านความยั่งยืนภายใต้การกำกับดูแลกิจการที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการบริหารจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาเทคโนโลยี และการสร้างสรรค์นวัตกรรมพลังงานเพื่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

เราได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ โดยคำนึงถึงความพอประมาณที่สอดคล้องกับทรัพยากร บุคลากร และเทคโนโลยีที่มีความมีเหตุผลในการวางกลยุทธ์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ การบริหารความเสี่ยงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน การใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นเครื่องนำทางให้ก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก"

สืบย้อนขึ้นไป

ถึงช่วงที่ **คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร** อยู่ในตำแหน่ง CEO ปตท. ก็ให้สัมภาษณ์ในเรื่อง DJSI อย่างกระตือรือร้นและภูมิใจมากเป็นพิเศษ

"ปี 2014 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประสบความสำเร็จที่สามารถคงสถานะเป็น Member ต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 ทั้งใน Dow Jones Sustainability World Index (DJSI World) และ Dow Jones Sustainability Emerging Markets Index (DJSI Emerging Markets) นอกจากนี้ ปตท. ยังภาคภูมิใจที่ บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) ได้เป็น Industry Leader ใน DJSI Emerging Markets นอกจากนั้น บริษัทในกลุ่ม ปตท. ได้เป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วอีก 2 บริษัท ในกลุ่ม OIX ได้แก่ บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ใน DJSI World และ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ใน DJSI Emerging Markets

ดังนั้นในปีนี้ ถือว่าเป็นปีแรกที่ 5 บริษัท ในกลุ่ม ปตท. ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้รับจัดเป็นสมาชิกครบทุกบริษัท และยังเป็น 5 บริษัท จาก 10 บริษัทของคนไทย ที่ได้รับการจัดให้เป็นสมาชิกอีกด้วย"

แน่นอนว่าต้องไม่ลืมที่จะกล่าวถึง **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** อดีต CEO ปตท. ผู้ริเริ่มกำหนดเป้าหมายให้ ปตท. เข้าสู่การจัดอันดับของ DJSI มาตั้งแต่ต้น

"ปตท. ได้รับเชิญมาตั้งแต่ปี 2552 ปตท. ได้ทดลองส่งข้อมูลรายละเอียดกลับไปให้ DJSI พิจารณา หาก ปตท. ได้รับรางวัลดังกล่าว จะทำให้ ปตท. ได้รับการยอมรับจากสังคมโลกมากยิ่งขึ้น เพราะ DJSI จะพิจารณาจัดอันดับให้กับองค์กรที่ทำธุรกิจที่นอกเหนือจาก Big-Long-Strong แล้ว ยังให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อม จะทำให้องค์กรอยู่ได้ยาวนาน และสังคมโลกจะรักองค์กรของคุณ เพราะไม่เพียงแต่ทำธุรกิจที่มุ่งเน้นแต่ผลกำไรและการเติบโต แต่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย" (ให้สัมภาษณ์ กันยายน 2554)

ดูจากปฏิกิริยาของบรรดาซีอีโอ ปตท. ดังกล่าวแล้ว ก็พอจะทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้นว่า การพาองค์กรเข้าไปอยู่ในการจัดอันดับ DJSI นั้นคือภารกิจสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์ในการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน

เป็นความภูมิใจและเป็นการได้รับการยอมรับในระดับโลกอย่างแท้จริง

อีกทั้งยังเป็นการปรับเปลี่ยนทิศทางให้สอดคล้องกับบริบทโลกไปพร้อมกันด้วย

ความสำเร็จ

และการเติบโตอย่างแข็งแกร่งของ ปตท. ในทศวรรษ 2540 เสริมศักยภาพในการพัฒนาด้วยการเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ขยายธุรกิจด้วยการควบรวมกิจการ

นั่นล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ ปตท. ก้าวขึ้นไปเป็นองค์กรชั้นนำทั้งในประเทศไทยและในเวทีโลก

รางวัลความสำเร็จสะท้อนผ่าน ผลประกอบการ ผลกำไร การนำรายได้ส่งกลับเข้าสู่รัฐ รวมถึงมูลค่าทรัพย์สินที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ความ “เก่ง” และแข็งแกร่งของ ปตท. เป็นที่ยอมรับสร้างความภาคภูมิใจในระดับโลก ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ เมื่อได้รับการจัดอันดับให้เป็นบริษัทชั้นนำ โดยเมื่อพิจารณาจากขนาดสินทรัพย์และรายได้แล้ว ปตท. สามารถไต่อันดับเข้าไปอยู่ในกลุ่ม 100 บริษัทของ Fortune ได้สำเร็จในปี 2555

และเคยก้าวไปสู่อันดับที่ 81 ในการจัดอันดับปี 2556 อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทโลกเริ่มเปลี่ยน หันมาให้คุณค่าและความสำคัญกับ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” Sustainable Growth Development หรือ “การเติบโตอย่างยั่งยืน” แทนที่จะมุ่งเน้นเฉพาะความสำเร็จในด้านธุรกิจ ผลประกอบการทางการค้าเป็นหลัก

องค์กรทั่วโลกเริ่มปรับตัวหันมาสร้างสมดุลในการพัฒนา สร้างการเติบโตและความเข้มแข็งภายในองค์กร ควบคู่ไปกับการให้น้ำหนักการดำเนินงานอย่างโปร่งใส เป็นธรรม บริหารจัดการความเสี่ยงอย่างรอบคอบระมัดระวัง ขณะเดียวกันก็กำหนดบทบาทที่จะดูแลรับผิดชอบสังคม สิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง

ปตท. ก็ขยับปรับทิศทางให้สอดคล้องกับกระแสโลก รวมถึงได้เริ่มน้อมนำเอาแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาปรับใช้ในการบริหารจัดการองค์กรตลอดจนบริษัทลูกในเครือทั้งหมดอีกด้วย

ดังนั้น ในขณะที่การพัฒนาความเข้มแข็งในการดำเนินธุรกิจพลังงานเพื่อสร้างความมั่นคงภายในประเทศยังคงเดินหน้าไปเป็นลำดับนั้น การปรับตัวภายในองค์กรเพื่อก้าวไปสู่ความเป็น **“องค์กรแห่งความยั่งยืน”** ก็ดำเนินการควบคู่กันมาโดยตลอดด้วยเช่นกัน

โดยมีกระบวนการวัด/ประเมินผลที่เรียกว่า DJSI ถูกนำมาใช้

ทั้งนี้ ดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ หรือ Dow Jones Sustainability Indices เป็นดัชนีที่ใช้ประเมินประสิทธิผล การดำเนินธุรกิจตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของบริษัทชั้นนำระดับโลก จัดทำขึ้นด้วยความร่วมมือของ S&P Dow Jones และ RobecoSAM

โดยเชิญบริษัทจดทะเบียนขนาดใหญ่ทั่วโลกเข้าร่วมการประเมินผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ครอบคลุม 3 มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในแวดวงธุรกิจระดับโลก รวมทั้งเป็นดัชนีที่กองทุนต่างๆ จากทั่วโลกใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงในการพิจารณาการลงทุน และมั่นใจว่าบริษัทได้รับการรับรองที่ผ่านการประเมินเป็นสมาชิก DJSI จะสามารถสร้างผลตอบแทนที่ดีและยั่งยืนให้กับผู้ลงทุนได้

และนับจากปี 2555 เป็นต้นมาที่ ปตท. เริ่มได้รับการคัดเลือกให้เข้าเป็นสมาชิก DJSI ปตท. ก็รักษามาตรฐานจนได้รับการจัดอันดับมาตลอดระยะเวลา 7 ปี

สิ่งที่ยืนยัน

ให้เห็นถึงความเอาจริงเอาจังของ ปตท. เกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ก็คือ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และมีโครงสร้างขององค์กรที่รับผิดชอบในเรื่อง “ความยั่งยืน” โดยเฉพาะ

มีส่วนงานที่กำหนดกลยุทธ์สู่ความยั่งยืน มีกระบวนการกำกับดูแลงานด้านความยั่งยืน, การบริหารความเสี่ยงและภาวะวิกฤต, การบริหารจัดการด้านความมั่นคงความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเรื่องความโปร่งใสในทุกส่วนงานและทุกกระบวนการทำงาน

ที่สำคัญ ในปี 2560 และ 2561 ปตท. ยังได้รับคะแนนสูงสุดเป็น Industry Leader ในกลุ่ม Oil & Gas Upstream & Integrated (OGX) ในการจัดอันดับของ DJSI ด้วย

ขณะที่กลุ่มบริษัทที่ถือเป็น “เรือธง” ของกลุ่ม ปตท. ไม่ว่าจะเป็น บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) บริษัท พีทีทีโกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) และ บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) ได้ผ่านการประเมินเป็นสมาชิก DJSI ต่อเนื่องครบทุกบริษัท

เป็นผลงานจากความพยายาม มุ่งมั่น ที่นำความภาคภูมิใจอย่างยิ่งให้กับประเทศไทย

>>

รัฐวิสาหกิจยอดเยี่ยมและโปร่งใส

หากจะกล่าวถึงความสำเร็จของ ปตท. ที่ได้รับการพิสูจน์ หรือรับรองด้วยรางวัลที่ได้รับมา ไม่ว่าจะเป็นด้าน ความเป็นเลิศขององค์กร, ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ, ความโดดเด่นในด้านการตลาด, รางวัลบริษัทจดทะเบียนดีเด่นของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, รางวัลแบรนด์ชั้นนำ-แบรนด์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด ฯลฯ

คงต้องใช้เวลามากเหลือเกินกว่าที่จะกล่าวถึงได้ครบถ้วน

แต่หากจะกล่าวถึงรางวัลสูงสุดที่ ปตท. ภาคภูมิใจเสมอในฐานะ “รัฐวิสาหกิจ” ที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น-ยอดเยี่ยม นั่นก็คือ รางวัลรัฐวิสาหกิจดีเด่น (SOE Award) ที่จัดมอบรางวัลโดย สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.)

เพราะต้องไม่ลืมว่าในขณะที่ด้านหนึ่ง ปตท. ต้องดำเนินงานเพื่อตอบโจทย์ในฐานะ “บริษัทมหาชน” อีกด้านหนึ่งก็ต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ของการเป็น “รัฐวิสาหกิจ” ไปพร้อมๆ กัน

ดังนั้น การได้รับรางวัลรัฐวิสาหกิจดีเด่นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นอีกหนึ่งความภาคภูมิใจของผู้บริหาร ตลอดจนพนักงาน ปตท. เสมอมา

ท้ายที่สุดคือ รางวัลที่สะท้อนให้เห็นถึง “ความโปร่งใส” ขององค์กร ซึ่งนอกจาก ปตท. จะได้รับรางวัลนี้จาก สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ต่อเนื่องกันถึง 3 ปีแล้ว

ยังมีรางวัล องค์กรโปร่งใส ที่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

โดยในปี 2560 ปตท. ได้รับรางวัลชมเชยร่วมกับอีก 3 บริษัทในกลุ่ม นั่นคือ บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) (PTTGC) บริษัท ไทยออยล์ จำกัด (มหาชน) (TOP) และ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) (IRPC)

26

ปั๊ม ปตท.
สถานีเติมความสุข
ให้คนไทย

>>

นับจากวันที่

ปตท. ส่ง**มนุษย์ตะกั่ว**ลงจอทีวี และขึ้นป้ายขายน้ำมันไร้สารตะกั่วหน้าปั๊ม ปตท. ซึ่งออกแบบพื้นๆ มีสีน้ำเงินคาดแดงเป็นสีแบรนด์เมื่อกว่า 30 ปีก่อน เพื่อปักธงการเป็นบริษัทน้ำมันเชื้อเพลิงที่ฉีกตัวเองจากลู่วิ่งแข่ง ที่มีบริษัทน้ำมันต่างชาติอีกสองสามแห่งเป็นเจ้าสนาม

แต่กลับวางตัวเองเป็นบริษัทน้ำมันที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนไทย ส่งน้ำมันไร้สารตะกั่วลงตลาดก่อนเจ้าอื่น แม้ในยุคนั้นต้นทุนการผลิตจะสูงกว่า

เป็นก้าวกระโดดที่สำคัญและน่าสนใจ เป็น**สารตั้งต้น**ในการทำธุรกิจควบคู่การใส่ใจชุมชนและสังคมไทย

เป็นการตัดสินใจครั้งสำคัญโดยเลือกที่จะแตกต่าง จัดวาง “ความพอใจของผู้ใช้บริการ” เป็นเป้าหมายหลัก

นั่นทำให้ ปตท. สามารถ “เปลี่ยนเกม” ในธุรกิจค้าปลีกน้ำมันจากบริษัทเล็กๆ ของคนไทย กลายเป็นผู้กล้าที่จะเดินนำหน้าสร้างปรากฏการณ์ใหม่ จนเมื่อเหลียวกลับมามองตลาดธุรกิจน้ำมันอีกครั้ง ชื่อของ “ปั๊ม ปตท.” ก็เข้าไปนั่งอยู่ในใจคนไทยทั้งประเทศเรียบร้อยแล้ว

จากจุดนั้น สถานีบริการหรือปั๊มน้ำมัน ปตท. ก็เปลี่ยนโฉมไปเรื่อยๆ แหวกกฎของการทำปั๊มน้ำมันซึ่งมีแบบแผนของต่างชาติซึ่งเน้นที่การขายน้ำมัน การให้บริการด้านดูแลเครื่องยนต์หรือส่วนประกอบอื่นๆ เช่น ร้านยางรถยนต์ ฯลฯ

ในอดีต

สถานีบริการน้ำมันเป็นพื้นที่ให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะแวะเข้าไปเติมเชื้อเพลิง เพื่อเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางเท่านั้น อย่างมากก็มีร้านอาหารเล็กๆ ห้องน้ำเก่าๆ ไม่กี่ห้องและดูไม่ปลอดภัย การคิดแบบนี้เองทำให้ปั๊มน้ำมันยุคก่อนนั้นเชย

เพราะไม่ได้จริงจังเรื่องงานบริการ มองแต่เรื่อง*กำไร*จากการขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นหลัก

ปตท. ในฐานะเป็น*น้องใหม่* ซึ่งเริ่มต้นธุรกิจช้ากว่าแบรนด์คู่แข่งต่างชาติรายอื่นๆ ที่อยู่กันมาเป็น 100 ปีก็มองแบบนั้นเช่นกันในอดีต โดยมองหาแค่ตัวแทนที่สนใจทำธุรกิจ แล้วก็ส่งน้ำมันไปขายให้

เมื่อวิธีการแบบเดิมๆ ยังไม่ตอบโจทย์ทางธุรกิจและการขยายปั๊ม ผู้บริหาร ปตท. จึงตัดสินใจปรับกระบวนการดำเนินธุรกิจค้าปลีกน้ำมัน ใช้จุดแข็งที่ครบวงจรและต่อเนื่องทั้งห่วงโซ่ (Value Chain) สร้างความเข้มแข็งของแบรนด์น้ำมัน ปตท. ตอกย้ำทั้งในด้านผลิตภัณฑ์น้ำมัน รวมถึงสถานีบริการที่มีครบทุกความต้องการสำหรับผู้ใช้บริการ

รอยต่อในช่วงปี 2544-2545 คือจุดพลิกผันที่ “ปั๊ม ปตท.” ไม่ได้เป็นแค่จุดเติมน้ำมันรถยนต์อีกต่อไป มีกระบวนการยกเครื่องปั๊ม ปตท. ทั่วประเทศภายใต้แนวคิด “เพื่อนเดินทาง” หรือ PTT Life Station

มีบริการอาหาร-เครื่องดื่ม พร้อมกับเปิดร้านสะดวกซื้อ 7-11 ให้บริการภายในปั๊ม ตามมาด้วยร้านกาแฟ คาเฟ่ อเมซอน, ร้านอาหารฟาสต์ฟู้ดแบรนด์ดัง มีห้องน้ำสะอาดไว้บริการ

ก่อนที่จะขยายออกไปแบบก้าวกระโดดมากยิ่งขึ้นเมื่อเข้าซื้อกิจการค้าปลีกน้ำมันยี่ห้อ Jet ต่อยอดการพัฒนาสถานีบริการ รวมถึงการดำเนินธุรกิจค้าปลีกผ่านร้านสะดวกซื้อ Jiffy บริหารพื้นที่จนปั๊ม ปตท. มีครบทุกโจทย์ที่ลูกค้าคนเดินทางต้องการ

กลายเป็นสถานีบริการน้ำมันที่มีจุดให้บริการมากที่สุดทั่วประเทศไทย และเป็นแบรนด์อันดับ 1 ในใจของผู้ใช้บริการมาโดยตลอด

จากวันนั้นถึงวันนี้ สถานีบริการน้ำมันของ ปตท. พลิกรูปแบบอย่างเหลือเชื่อด้วยวิธีคิดที่ไม่หยุดนิ่งของ ปตท. โดยมองไปที่ปลายทาง คือผู้มาใช้บริการ และยังขยายต่อไปถึงสมาชิกของชุมชนในระดับชาวบ้านซึ่งอยู่ในต่างจังหวัด

สมาชิกของชุมชนในที่นี้หมายถึง เกษตรกร ชาวไร่ชาวนา คนทำงานในโรงงานในพื้นที่ ซึ่งมีวิถีชีวิตแบบชนบท มีผลิตภัณฑ์ชุมชนหลากหลาย มีวัฒนธรรมแตกต่าง

ปตท. เปลี่ยนวิธีคิดที่จะเป็นเพียง*คนขายน้ำมัน* แต่มองว่าตนเองเป็น*สมาชิก*

หนึ่งในชุมชนที่มี*ศักยภาพ* และมี*นวัตกรรม*ที่พอจะช่วยให้ชุมชนมีกินมีใช้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

นั่นทำให้ภาพลักษณ์ของปั๊มน้ำมัน ปตท. เปลี่ยนแปลงไปมาก และหลีกหนีจากรูปแบบแนวคิดเดิมๆ ของต่างชาติไปไกล

การปรับตัว*ปฏิวัติรูปแบบ*ปั๊มน้ำมันของ*ยักษ์เล็ก*อย่าง ปตท. ในยุคก่อน ทำให้คู่แข่งแบรนด์ต่างชาติต้องหันมามอง ที่สุดก็ต้องพลิกเกมตามด้วยการเลียนแบบ

แต่เกมนี้ แม้ภายนอกจะดูเหมือนกันแต่แก่นแกนของเรื่องนั้น ปตท. ก้าวไปไกลกว่ามาก และเลียนแบบได้ยาก

ปตท. คิดอย่างนี้ได้อย่างไร

ในเมื่อภารกิจหลักเต็มไปด้วยบุคลากรด้าน*วิศวกร นักวิทยาศาสตร์* และ*ช่าง*

การที่ผู้บริหาร ปตท. เปิดโอกาสให้สมองซีกซ้ายคือบุคลากรด้านกิจกรรมเพื่อสังคม หรือ CSR เข้ามามีส่วนในการระดมความคิดออกแบบกลยุทธ์ในการบุกตลาดแบบ *อัลเทอร์เนทีฟ* ฉีกกฎเกณฑ์เดิมๆ ที่ต่างชาติทำมา เป็นการขับเคลื่อนที่ลึกซึ้ง

โดยธรรมชาติของคนที่ทำธุรกิจ ซึ่งจะคิดเชิงธุรกิจเป็นหลักว่าทำอย่างไรให้มีผลประกอบการและอัตราการเติบโตที่ดี จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะคิดแผนธุรกิจ พร้อมๆ กับสร้างการมีส่วนร่วมและแก้ปัญหาสังคม

เพราะในอดีต ปตท. ก็ไม่คุ้นเคยหรือคิดถึงการชวนภาคสังคมมามีส่วนร่วมในธุรกิจมาก่อน จึงเป็นที่มาของทีมงานเล็กๆ ใน ปตท. ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำงานด้านสังคมและมีความรู้เชิงธุรกิจมาร่วมทำงานวิเคราะห์โจทย์จากปัญหา

ปตท. ไม่ได้เก่งและมีประสบการณ์กว่าบริษัทน้ำมันยักษ์ใหญ่ของโลกที่ตั้งมาก่อนนับศตวรรษ แต่เลือกใช้ข้อเด่นคือ**ความเป็นไทย** เป็นปั๊มน้ำมันของคนไทย และมีเป้าหมายเพื่อเศรษฐกิจของประเทศไทย

ก่อนจะปักธงลงไปในสมรภูมินี้ด้วยคำนิยามว่า ปั๊มน้ำมัน ปตท. คือ**สถานีเติมความสุข**

“ความสุข” ของคนไทยเป็นเป้าหมายที่สำคัญกว่าเรื่องอื่น

เป็นความสุขของชุมชนรอบๆ ประเทศในเมืองไทย ซึ่งส่วนมากเป็นเกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน คนหาเช้ากินค่ำ และพ่อค้าแม่ค้ารายเล็กๆ

ไม่ใช่แค่เจ้าของรถ คนขับรถประเภทต่างๆ เท่านั้น แต่เป็นคนที่โดยสารมากับรถหลากหลายรูปแบบซึ่งหมายถึงจำนวนผู้ใช้บริการที่เพิ่มขึ้นหลายเท่าตามที่ว่างของห้องโดยสารหรือหลังรถกระบะก็ตาม

จากนั้นจึงเติมคำว่า**ศูนย์รวมชุมชน**ลงไปในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งทำให้ ปตท. ก้าวล้ำและกลายเป็นธุรกิจเพื่อสังคมอย่างเต็มตัว

ก้าวข้ามจากความเป็น*สถานที่ขายน้ำมัน* กลายเป็น*ศูนย์รวมความสุข* ในเวลาไม่นาน

เหมือนกับที่*วัด*เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในหมู่บ้าน เป็นโรงเรียน และทำหน้าที่อีกหลายอย่าง

ในทางธุรกิจ ปตท. ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานแห่งชาติ วางเข็มทิศในการรุกตลาดค้าปลีกและพัฒนาธุรกิจที่ไม่ใช่น้ำมันหรือ*น็อนออยล์* เพื่อเข้าถึงไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภค

ซึ่งกลายเป็นส่วนงานที่มีการเติบโตขึ้นทุกปี เป็นตัวเลขการเติบโตที่น่าสนใจ และช่วยสร้างความสมดุลกับธุรกิจการขายน้ำมันซึ่งกำไรน้อยลง และมีความผันผวนตามสถานการณ์ราคาน้ำมันในตลาดโลกได้เป็นอย่างดี

ทุกวันนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่แปลกถ้าจะเห็นในปั๊มน้ำมันของ ปตท. ทั่วทุกภาคในฤดูเก็บเกี่ยว มีชาวบ้านมานั่งขายข้าวสารพันธุ์พื้นเมือง เป็นข้าวเหนียว ข้าวเจ้าราคาไม่แพง ใส่บรรจุภัณฑ์สวยงาม ประทับเครื่องหมายการค้าของตนเอง โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง

หรือคนเดินทางอาจได้ซื้อพืชผักผลไม้ตามฤดูกาลจากเรือกสวนไร่นาของชาวบ้านถิ่นนั้นติดมือกลับไปในราคาสบายๆ

หรืออาจได้สนับสนุนสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นงานฝีมือ สินค้าแปรรูปของชาวบ้านโดยไม่ต้องเลี้ยวเข้าไปถึงหมู่บ้านหรือจอดรถริมทางหลวง

ทุกพื้นที่ในปั๊มน้ำมันถูกวางแนวคิดอย่างละเอียดคุ้มค่า

ปั๊มน้ำมันของ ปตท. เปลี่ยนรูปลักษณ์และประโยชน์ใช้สอยไปเรื่อยๆ สอดคล้องไปกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในหัวเมืองต่างจังหวัด

ในยุค 4.0 ซึ่งมีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนการค้าขายการทำมาหากินของชาวบ้าน และเศรษฐกิจของประเทศโดยองค์รวม

ปตท. มองเห็นศักยภาพที่จะใช้พื้นที่ในปั๊มน้ำมันให้เป็นที่พบปะกันของผู้ขายผู้ซื้อสินค้าออนไลน์ และคนส่งของ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาจุดเชื่อมต่อให้กับระบบโลจิสติกส์ซึ่งขยายตัวเป็นเครือข่ายใยแมงมุมที่ซับซ้อนอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ไม่ใช่แค่ในเมืองไทย แต่ขยายไปไกลถึงประเทศในอาเซียนและประเทศอื่นๆ

โดยร่วมมือกับบริษัทไปรษณีย์ไทยซึ่งเป็นผู้ชำนาญการในเรื่องนี้อยู่ก่อนแล้ว ทำให้สินค้าของชาวบ้านไปถึงมือผู้ซื้อได้อีกทางหนึ่งอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องนำออกมาวางขาย รอคนเดินมาซื้อ เกิดช่องทางจัดจำหน่ายที่ทรงพลัง ขณะเดียวกันก็พัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ของชาวบ้าน เกษตรกรที่ยังก้าวไม่ทันโลกดิจิทัลและการค้าขายแบบออนไลน์

ร้านค้าต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปั๊มน้ำมันของ ปตท. ล้วนมาจากแนวคิดต่อยอดที่ถือธง *ความเป็นไทย* เป็น*ร้านค้าของคนไทย* ที่สร้างงานให้คนไทยทั่วประเทศ

จากกลุ่มชาวบ้าน

ปตท. มองไปที่ผู้ประกอบการรายย่อยและแรงงานในท้องถิ่น

เพื่อตอบโจทย์นี้ ปตท. ทำงาน 2 แนวทาง คือ สร้างธุรกิจที่ตอบสนองปั๊มน้ำมันซึ่งเป็นแบรนด์ของตนเอง เช่น คาเฟ่ อเมซอน ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูง ขยายตัวไปกว่า 2,500 สาขา ได้ช่วยเหลือชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทำให้ ปตท. มีบทบาทได้สนับสนุนสินค้าเกษตรจากชาติพันธุ์ผู้ปลูก*กาแฟอาราบิก้า* บนดอยภาคเหนือ และสร้างตำแหน่งงานนับพันๆ

ขณะเดียวก็ผนึกกับธุรกิจเอสเอ็มอีสัญชาติไทย เช่น ร้านสะดวกซื้อ ขายเสื้อผ้าส่งออก ร้านของที่ระลึก อาหารแปรรูปประเภทต่างๆ ร้านอาหารที่มีความชำนาญอยู่แล้ว หรือร้านของชุมชนในจังหวัดต่างๆ ให้มาเปิดสาขา บางแห่งมีธนาคารมาเปิดให้บริการด้านการเงิน

รวมถึงในอนาคตที่ ปตท. มีโครงการจะเปลี่ยนปั๊มน้ำมันให้เป็นที่พักค้างคืนสำหรับคนเดินทาง โดยจะค่อยๆ เปิดที่พักเป็นโรงแรมขนาดเล็กขึ้นเพื่อให้บริการคนเดินทาง

นั่นหมายความว่าจะมีตำแหน่งงานเพิ่มขึ้นในชนบทอีกมาก

พื้นที่ว่างของ ปั๊ม ปตท. จึงกลายเป็น **“ย่านธุรกิจใหม่ของชุมชน”** เป็นธุรกิจสีเขียวและเป็นธุรกิจเพื่อสังคม

นี่ยังไม่รวมถึงเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในฐานะ**ยักษ์ใหญ่ใจดี** ที่ร่วมรณรงค์ทำเรื่องเล็กๆ อย่างการแยกขยะในโครงการ***แยก แลก ยิ้ม*** โดยสร้างการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผู้ใช้บริการ ในการช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมและสังคม ด้วยการสร้างนิสัยการแยกขยะลงถังให้ถูกประเภท ณ สถานีบริการน้ำมัน ปตท. ทั่วประเทศกว่า 1,500 แห่ง

รายได้จากขายขยะที่ถูกคัดแยกจะนำไปสร้างรอยยิ้มให้กับชุมชนโดยรอบสถานีบริการน้ำมัน ปตท. ผ่านการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ

หรือการให้บริการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในรูปแบบ*เฟรนด์ลี่ ดีไซน์* ที่ได้พัฒนาขึ้นด้วยแนวคิด Care & Safety For All

ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางและนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม หรือส่งเสริมสิทธิความเสมอภาคให้กับผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ผู้สูงวัย ได้ใช้ชีวิตอย่างมีอิสระในสังคมมากขึ้น

มีการออกแบบพื้นยกระดับทางลาด ทางลาดขึ้นทางเดินที่ควบคู่กับบันได และประตูอัตโนมัติเข้าร้านค้า ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างร้านค้าเข้าไว้ด้วยกัน

ไม่ว่าจะเป็นร้านสะดวกซื้อ ร้านกาแฟคาเฟ่ อเมซอน รวมถึงร้านค้าต่างๆ ที่ตั้งอยู่ภายในปั๊มน้ำมัน ซึ่งจะอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่ใช้รถเข็นวีลแชร์

พร้อมทั้งจัดสร้างห้องน้ำสำหรับผู้พิการ คนชรา และสตรีมีครรภ์ รวมถึงที่จอดรถพิเศษสำหรับคนพิการและผู้หญิง พร้อมด้วยปุ่มกดฉุกเฉิน สำหรับผู้พิการที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยมีการติดป้ายและแสดงสัญลักษณ์ที่มีสีสันโดดเด่นเห็นชัด

ทุกวันนี้

ทั้งคนในชุมชนรอบๆ ปั๊ม ปตท. หรือคนเดินทางจากที่อื่น เลี้ยวรถเข้าปั๊ม ปตท. ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเติมน้ำมันอย่างเดียวอีกต่อไปแล้ว

แต่อาจแวะมาหาซื้อของ พบปะหลังเลิกงานในร้านกาแฟ ทานอาหารเย็น มาส่งหรือรับสินค้าที่สั่งผ่านอินเตอร์เน็ต นำผลิตผลผลิตภัณฑ์จากท้องไร่ท้องนามาขาย

ในด้านหนึ่ง นับเป็นความภูมิใจในความสำเร็จที่ปั๊ม ปตท. ทั่วประเทศสามารถยกระดับขึ้นมาเป็น “สถานีเติมความสุข” สร้างรอยยิ้มให้กับคนไทยทั่วประเทศ

อีกด้านหนึ่ง ปตท. กลายเป็นนักออกแบบ***ย่านเศรษฐกิจชุมชน***อีกตำแหน่งหนึ่ง ไม่ใช่แค่เล่นบทคนขายน้ำมันเหมือนแต่ก่อน

โดยแนวคิดนี้ชุมชนนั่นเองที่เป็นผู้ร่วมขับเคลื่อน ปตท. ไม่ใช่ ปตท. ขับเคลื่อนชุมชน

เป็นการก้าวไปพร้อมๆ กันอย่างกลมกลืนและ*ยั่งยืน*

27

หัวรถจักร นำแบรนด์ไทย ไปต่างแดน

ทุกวันนี้

หากเราวางแผนการเดินทางขับรถข้ามพรมแดนเพื่อไปเที่ยวหรือติดต่อค้าขายในประเทศเพื่อนบ้าน อย่างใน สปป.ลาว กัมพูชา หรือเมียนมา แล้วแวะปั๊ม ปตท. ที่ไหนสักแห่ง

เราอาจพบว่า ในปั๊มน้ำมัน ปตท. นอกจากจะมีบริการคาเฟ่ อเมซอน ไก่ย่างห้าดาว แบล็คแคนยอน หมูปิ้งเพียว กริลล์ พอร์ค เคียงข้างไปกับร้านขายเฝอ (ก๋วยเตี๋ยวเวียดนาม) สัญชาติลาวแล้ว

เรายังสามารถกิน **บาย ซัจ จรูก** (ข้าวหมูย่าง) **ซัจ จรูก ชา มเรียะ เปอเรว** (ผัดกะเพราหมู) อาหารอร่อยของคนเขมร ในร้านสะดวกซื้อจิฟฟี่บนเส้นทางที่ขับรถผ่าน

นักเดินทางอาจได้หัดพูดภาษา AEC กับน้องพนักงานลาวร้านอเมซอนว่า

...สบายดีนาง อเมริกาโนฮ้อน จอกนึง...

ได้ทักทายกับน้องพนักงานเขมร ในร้านตำมั่วว่า *...จุม เรียบ ซัว ม็วนอัง* (ไก่ย่าง) กับ *โบ๊ะ ละฮอง* (ส้มตำ)

หรือได้กล่าว *...เม็งกะลาบา...* กับพนักงานชาวพม่า ขายปึงหงี่เชียง หรือน้องพนักงาน แด๊ดดี้ โด ร้านโดนัต แล้วหิ้วปลาย่างที่หน้าปั๊มกลับบ้าน

เส้นพรมแดนของประเทศในอาเซียนอาจไม่มีความหมายอีกแล้ว

โดยที่ ปตท. ในฐานะหัวขบวนรถไฟสายความสุข ได้พาแบรนด์ทั้งไทยและแบรนด์เพื่อนบ้านออกตระเวนไปจอดทุกปั๊ม ปตท. ในภูมิภาคนี้เรียบร้อยแล้ว

เหลียวหลังไป

เมื่อ 4 ทศวรรษก่อน

ปตท. ตั้งต้นจากธุรกิจพลังงานไทยซึ่งเป็นแบรนด์ท้องถิ่น (Local Brand) เข้ามาทำหน้าที่แทนองค์การเชื้อเพลิงและองค์การก๊าซของรัฐ ในยุคที่ไทยต้องนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงจากต่างประเทศ 100 เปอร์เซ็นต์ มีบริษัทยักษ์ใหญ่ของต่างชาติ 2-3 แห่งเป็นเจ้าตลาด

เป็นภารกิจยิ่งใหญ่**ที่ยาก**และ**สำคัญ**

เหมือน**มวยรุ่นเล็ก**ซึ่งต้องต่อยกับ**แชมป์โลก**รุ่น**ซูเปอร์เฮฟวี่เวท**

เป็นคู่ชกที่มีเดิมพันเป็น**ความมั่นคงของชาติ** ซึ่งหมายถึง**การมีกินมีใช้**และ**ความสุข**ของคนไทยหลายสิบล้านคน

เมื่อเวลาผ่านไป 40 ปี เมื่อเรายืนอยู่ในปัจจุบันและแลไปข้างหน้า มองไปยังอนาคต พบว่าภารกิจของ ปตท. นั้นคงเดิม แต่แปรรูปแบบไปไกลกว่าจุดเริ่มต้นมากมาย จนยากที่จะเดา

ปตท. กลายเป็นแบรนด์ระดับโลก (Global Brand) และแตกลูกหลานออกไปมากมายจาก**เซลล์กำเนิดเล็กๆ** ขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้การตลาดแบบ**ป่าล้อมเมือง** และเชิงมวยแบบ**ยักษ์เล็กไล่ยักษ์ใหญ่**

ผลิตภัณฑ์ของ ปตท. ซึ่งนำลงตลาดผ่านสถานีบริการหรือปั๊มน้ำมันนั้นเป็นการ**เต้นฟุตเวิร์ก**ที่เร้าใจ

คุณบุรณิน รัตนสมบัติ รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ธุรกิจหล่อลื่น บริษัท ปตท. น้ำมันและการค้าปลีก จำกัด (มหาชน) เล่าว่า

ในอดีตธุรกิจน้ำมันของไทยอยู่ในมือบริษัทน้ำมันข้ามชาติ ต่อมา ปตท. มีวิวัฒนาการจนเริ่มแข็งแกร่งขึ้น ประมาณปี พ.ศ. 2534-2535 ปตท. เริ่มมีส่วนแบ่งการตลาดมากขึ้น และกลายเป็นอันดับหนึ่ง

“ทำให้เราเริ่มมั่นใจว่า เราเอาชนะฝรั่งได้แน่

ช่วงแรกๆ ที่มีส่วนแบ่งการตลาดมากกว่าบริษัทต่างชาติ เราชนะแค่ยอดขาย ในยุคแรกๆ ที่มีการแข่งขันสูงนั้น เราชนะกันไม่ขาด แต่ปัจจุบันเราชนะขาด”

“ต่อมาสักประมาณปี พ.ศ. 2540-2544 บริษัท ปตท. เริ่มมีภาพลักษณ์ดีขึ้น เริ่มชนะเรื่องของแบรนด์ รูปแบบสถานีบริการ ลูกค้ามีความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ และมาตรฐานการบริการ เรามีธุรกิจอื่นๆ มาเสริม เช่น ร้านคาเฟ่ อเมซอน เรามีอาคารสวยๆ มีพื้นที่สีเขียวร่มรื่น พัฒนาจนเป็นศูนย์รวมความสุขครบวงจร นี่คือจุดเด่น”

แบรนด์อันหลากหลายเหล่านี้คงไม่มีความหมาย หากไม่ได้ทำให้โลกรู้จัก

ทศวรรษที่ 2 และ 3 ของ ปตท. บรรษัทพลังงานของคนไทยแห่งนี้ก้าวสู่ต่างแดนอย่างสง่าผ่าเผย ส่งออกผลิตภัณฑ์หล่อลื่นไปเทียบชั้นยักษ์ใหญ่ถึงในสนามแข่งรถระดับโลก ซึ่งเป็นเวทีประลองฝีมือของรถยนต์ ทั้งน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น

ส่วนหนึ่งไปกับ**หัวรถจักร**ที่มีรูปร่างหน้าตาเป็นปั๊มน้ำมัน ปตท.

“นอกเหนือจากปั๊มน้ำมันซึ่งพ่วงกับเอสเอ็มอี ในการก้าวสู่ต่างประเทศ ปตท. ทำตลาดน้ำมันหล่อลื่นแบรนด์ของ ปตท. เข้าไป 40 ประเทศทั่วโลก เพราะน้ำมันหล่อลื่นเป็นสิ่งที่ช่วยเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

แม้เราจะไม่สามารถผลิตน้ำมันดิบ แต่เราเป็นฐานการผลิตชั้นนำในเรื่องของชิ้นส่วนรถยนต์จากทั่วโลก เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือในระดับโลก”

คุณบุรณินยังไม่ลืมที่จะย้ำถึงผลิตภัณฑ์หล่อลื่นที่ ปตท. ภาคภูมิใจซึ่งประกาศตัวสู่โลกภายนอกก่อนหน้านั้น

นี่คือภารกิจสำคัญ เพราะบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยมีผู้ถือหุ้นใหญ่คือรัฐบาลไทย

ปตท. ต้องสร้างแบรนด์ไทยให้เข้มแข็ง เพื่อก้าวไปเป็นแบรนด์ระดับโลกและสร้างความภาคภูมิใจให้คนไทย สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศไทยในสายตาชาวโลก

นับตั้งแต่วันที่ ปตท.

ใส่วลีต่อท้ายชื่อปั๊มน้ำมันว่า**สถานีเติมความสุข** ตอนจบของภาพยนตร์เรื่องยาวนี้ก็เกินจะคาดเดา

ปั๊ม ปตท. ได้เปลี่ยนสถานภาพจาก**หน้าร้านขายน้ำมัน** มาเป็น**ศูนย์รวมความสุข** ด้วยการสร้างแรงดึงดูดให้แบรนด์ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างพลังธุรกิจและพลังทางสังคม

แบรนด์ท้องถิ่นในที่นี้หมายถึงธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SME ที่กำลังเติบโตคู่กับเศรษฐกิจไทยและชนชั้นกลางที่ขยายตัวขึ้น

แบรนด์ท้องถิ่นในที่นี้หมายรวมถึงผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เรารู้จักกันในชื่อ OTOP ซึ่งชาวบ้านรากหญ้าเป็นผู้ผลิตและมองหาช่องทางในการจัดจำหน่าย ปั๊มน้ำมัน ปตท. จึงรับหน้าที่ในการเป็นหน้าร้านให้ชาวบ้าน

แบรนด์ท้องถิ่นในที่นี้ยังรวมถึงแบรนด์ที่ ปตท. สร้างเองอย่างคาเฟ่ อเมซอน ซึ่งได้สร้างตำแหน่งงานให้กับคนหนุ่มสาวในชุมชนรายรอบ และเป็นปลายทางที่สนับสนุนต้นน้ำของเมล็ดกาแฟจากกลุ่มชาติพันธุ์บนดอยสูงภาคเหนือ

จากเดิมนั้นปั๊ม ปตท. เคยเป็น**คนแปลกหน้า**ของท้องถิ่น แต่ปัจจุบันได้กลายเป็น**ส่วนหนึ่ง**ของชุมชนไปแล้ว ไม่ว่าปั๊มน้ำมันนั้นจะดำเนินกิจการโดย ปตท. เอง หรือนักธุรกิจที่มาลงทุนร่วม

20 ปีมานี้ปั๊มน้ำมัน ปตท. กลายเป็น**คอมมูนิตี้ มอลล์** หรือ**ศูนย์รวมธุรกิจชุมชน**ไปเรียบร้อยแล้ว

ทุกวันนี้เมื่อเราเข้าไปที่ปั๊ม ปตท. เราจะเห็นว่ามีธุรกิจข้างเคียงอยู่รายรอบ รวมๆ แล้วมากถึง 93 แบรนด์

เช่น ปึงหงี่เซียง ไก่ย่างห้าดาว แบล็คแคนยอน หมูปิ้งเพียว กริลล์ พอร์ค ตำมั่ว ขาหมูยูนนาน เย็นตาโฟอาจารย์มัลลิการ์ สกายลาร์ค ฮอตพอต วิซาร์ด ออโต้แคร์ ฯลฯ

เมื่อพรมแดน AEC ถูกลบออกด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจของภูมิภาค ปรากฏการณ์ ปตท. ไร้พรมแดนก็เกิดขึ้น

แบรนด์ไทยเหล่านี้พากัน**ตีตั๋วแห่งความหวัง**ขึ้นขบวน**รถไฟสายอนาคต**กันเป็นแถวๆ

หลายปีมาแล้ว

การเปิดตัวเป็นครั้งแรกของสถานีบริการน้ำมัน ปตท. เสียมเรียบ สาขาอัปสรา ประเทศกัมพูชา เป็นปรากฏการณ์ที่น่าติดตาม

ปตท. สาขาอัปสรา เป็นสถานีบริการน้ำมันแบบครบวงจรในรูปแบบ Platinum ตามแนวคิด PTT Life Station บนพื้นที่กว่า 3,900 ตารางเมตร เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวกัมพูชา ชาวต่างชาติ รวมถึงชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวหรือทำธุรกิจด้วยสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ

คนเดินทางได้ซื้อของกินของฝากหมูยอ กุนเชียง หมูแผ่น หมูปิ้ง กินไก่ย่าง ดื่มกาแฟไทยแก้ง่วงแล้วไปทำงานหรือเที่ยวชมนครวัด นครธม

จากวันนั้นสถานีความสุขของ ปตท. ในกัมพูชา ได้แตกหน่อเติบโต จากชายแดนถึงใกล้เมืองหลวงแล้ว 9 แห่ง

และเตรียมขยายเพิ่มเป็น 70 แห่ง ในปี พ.ศ. 2563

นี่เป็นเพียงแค่*ตัวอย่างความสุข*ระหว่างทาง

ปตท. ไม่ได้เป็นแค่หัวขบวนพา SME ไทยไปแค่ขายของในต่างแดน แต่นำความสุขพ่วงไปกับรถเสบียงด้วย

ปตท. ให้ความสำคัญดูแลชุมชนและสิ่งแวดล้อมของพี่น้องชาวกัมพูชาด้วยเช่นกัน มีนักเรียนทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นเยาวชนกัมพูชาได้เข้ามาร่ำเรียนและฝึกงานในประเทศไทย เพื่อกลับไปทำงานที่ บริษัท PTT COMBODIA ที่พนมเปญ

เยาวชนอีกส่วนได้เข้าร่วมกิจกรรม PTT Seeding The Future การมอบทุนการศึกษาและอุปกรณ์การศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ และมีโอกาสได้เข้ามาดูงานฝึกอบรมกับ ปตท. ในเมืองไทย

เยาวชนเหล่านั้นกลายเป็น**แบรนด์แอมบาสเดอร์**ของ ปตท. เมื่อก้าวข้ามพรมแดนกลับไปยังบ้านเกิด

เป็นการเข้าถึงชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

ปตท. ยังได้นำ**สถานีเติมความสุข**ไปเปิดบริการในกลุ่มประเทศอาเซียนประกอบด้วย ฟิลิปปินส์ สปป.ลาว และเมียนมา รวมกว่า 150 แห่ง (ข้อมูลปี พ.ศ. 2558)

“ยุคที่ประเทศเพื่อนบ้านเริ่มเปิดค้าขายอย่างเสรี เรามองเห็นว่าเศรษฐกิจประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราการเติบโตเป็นเปอร์เซ็นต์สูงกว่าประเทศไทย เริ่มเข้าสู่ยุค AEC ปตท. จึงติดสินใจข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เราขยายปั๊มน้ำมันเข้าไปในลาวและกัมพูชาพร้อมกับร้านคาเฟ่ อเมซอนและจิฟพี่

จากนั้นเราจึงจูงมือทั้งเอสเอ็มอีไทยและของท้องถิ่นเข้ามาร่วมกับเรา โดยใช้สถานีบริการน้ำมันของเราเป็นศูนย์กลางชุมชนเหมือนกับที่ทำในประเทศไทย เช่น ในลาวมีร้านเฝอของลาวมาร่วม เราร่วมกับธนาคารลาว ร้านอุปกรณ์มือถือ ที่สำคัญร้านคาเฟ่ อเมซอนในลาว เราก็ใช้เมล็ดกาแฟของลาว ซึ่งลาวสามารถปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าได้ในภาคกลางและใต้ บนที่ราบสูงบอละเวน” คุณบุรณิน ฉายภาพให้เห็นสถานี ปตท. ในต่างแดน

การเป็นหัวขบวนนำแบรนด์ไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมกับที่ ปตท. เล่นบทพี่เลี้ยงให้ธุรกิจเอสเอ็มอี ในฐานะที่เป็นพี่ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า

ช่วยเหลือกันในแบบเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง

ให้ความรู้ด้านการเงินและแนะนำแหล่งเงินทุนผ่านสถาบันการเงินของไทยและลาว เพราะ ปตท. ขยายธุรกิจเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้านร่วมกับธนาคารต่างๆ ในรูปแบบของ*ทีมไทยแลนด์* มีธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ และยังมีการคุยแลกเปลี่ยนกับธนาคารท้องถิ่น คือธนาคารแห่งชาติลาว

สิ่งที่ผู้ประกอบการได้กลับมานอกจากรายได้ คือความเข้าใจอุปนิสัยใจคอของคนที่นั่น สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นการคุยธุรกิจกันแบบไม่เข้มข้น ซับซ้อน ไม่ต้องมีค่าแรกเข้า

การขยายธุรกิจในต่างประเทศนั้น ปตท. ได้เปิดโอกาสให้นักลงทุนในท้องถิ่นเป็นดีลเลอร์ธุรกิจสถานีบริการน้ำมันและสินค้าแบรนด์ต่างๆ ภายใต้มาตรฐานแบรนด์ ปตท. ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

เป็นการสะท้อนถึงหนึ่งในปรัชญาของ ปตท. ที่มุ่งมั่นถึง **“การเติบโตไปด้วยกัน”**

การขยายตลาดเข้าไปในประเทศเพื่อนบ้านนั้น ปตท. ต้องพัฒนาเรื่ององค์ความรู้ให้บุคลากรในท้องถิ่น โดยส่งผู้เชี่ยวชาญเข้าไปแต่ไม่มากนัก เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดการ ระบบคอมพิวเตอร์ วิธีการบริการที่มีคุณภาพ

บุคลากร เจ้าของกิจการปั๊ม ปตท. ในประเทศเพื่อนบ้าน ได้เรียนรู้วิทยาการเหมือนได้เรียนรู้จากบริษัทข้ามชาติ เหมือนกับที่ ปตท. เคยเรียนรู้จากบริษัทต่างชาติในยุคก่อน ซึ่งสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ บริการที่มีคุณภาพเท่ากับประเทศไทย

การถ่ายทอดความรู้และบุคลิกของ ปตท. ยังผู้ร่วมค้าและบุคลากรในต่างประเทศ ทำให้เกิดรูปแบบที่ใครเห็นก็รู้ว่าเป็นปั๊มน้ำมัน ปตท. เพราะได้สะท้อนความเป็นไทย โดยการนำพาศักยภาพแบรนด์สินค้าของคนไทยซึ่งมีเอกลักษณ์ไปให้ชาวโลกรู้จัก สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทย จนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

นี่คือรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่มีเสน่ห์

ถ้าแบรนด์ไทยรายใดรายหนึ่งประสบความสำเร็จก็จะช่วยดึงความเชื่อมั่นให้กับแบรนด์ไทยรายอื่นๆ ผู้บริโภคในต่างประเทศก็จะเกิดความเชื่อมั่นว่าสินค้าของคนไทยมีคุณภาพ เป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าไทยทั้งหมด

ทุกวันนี้

ปั๊ม ปตท. ใน สปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมา ไม่เพียงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจระหว่างทางของเหล่านักเดินทางอาเซียน และเป็นจุดพักที่ให้ความรู้สึกอบอุ่นคุ้นเคยให้กับนักท่องเที่ยวจากประเทศไทยที่เพิ่มจำนวนขึ้นทุกขณะ

ปตท. ไม่ได้สร้างความเข้มแข็งให้เฉพาะคนไทย แต่ยังสร้างความสุขความเข้มแข็งให้ทั้งภูมิภาคที่เกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออกทั้งในปัจจุบันและอนาคต

รัฐมนตรีแห่ง สปป.ลาว ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้เมื่อครั้งที่เดินทางมาร่วมเปิดสถานีบริการน้ำมัน ปตท. ที่แขวงกำแพงนครเวียงจันทน์ว่า

“ปตท. ไม่ใช่สร้างปั๊มน้ำมันให้คนลาวอย่างเดียว เพราะในอนาคตคน AEC จะเคลื่อนย้ายกันไปมามากขึ้น ปั๊ม ปตท. จึงเป็นปั๊มของคนอาเซียน”

ซึ่งไม่เกินจริง

มองมุมกลับ

การที่ ปตท. ผลักดันให้สถานีบริการและเพื่อนร่วมค้าสินค้าแบรนด์ไทย รวมถึงบริษัทในเครืออย่างคาเฟ่ อเมซอน ก้าวข้ามพรมแดนไปยังประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่นๆ ในเอเชียนั้น คือการตอกย้ำความเข้มแข็งในหัวใจของคน ปตท. ว่า ต้อง**เก่ง**และ**ดี**

การไปทำงานในต่างแดนนั้น จะ**เก่ง**อย่างเดียวไม่พอ แต่ต้อง**ดี** เพราะการเป็นคนที่ดีจะทำให้คนของ ปตท. ปรับตัวเข้ากับผู้คน สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ได้

การออกไปต่างประเทศ ทำให้คนของ ปตท. ตระหนักว่า ปตท. เป็น**คนตัวเล็ก** ไม่ใช่**ยักษ์ใหญ่**

เป็นการพัฒนากลับด้านจากสถานการณ์จริง ทำให้หันกลับมามองตัวเองว่าเราต้องมีครบทั้งความเก่งและความดีถึงจะอยู่ได้ยั่งยืน

>>

เรื่องเล่าหลังแก้วกาแฟ อเมซอน
ในปั๊ม ปตท. ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

มีเรื่องเล่าจากมุมหนึ่งของร้านคาเฟ่ อเมซอน ที่แขวงกำแพงนครเวียงจันทน์ว่า มีชายสูงอายุคนหนึ่งมานั่งจิบกาแฟในร้านคาเฟ่ อเมซอน เขามานั่งเล่น นั่งดู สังเกต บรรยากาศร้านติดต่อกันเป็นสัปดาห์

จนวันหนึ่งลุกขึ้นถามผู้จัดการร้านว่า จะเป็นเจ้าของร้านคาเฟ่ อเมซอนได้อย่างไร อยากขอซื้อแฟรนไชส์

นี่คือจุดเริ่มของคาเฟ่ อเมซอน ร้านกาแฟแบรนด์ไทยที่ไปเปิดในเขตหัวเมือง ของ สปป.ลาว ไกลจากเมืองหลวง โดยมีนักธุรกิจลาวเป็นเจ้าของ

เป็นเรื่องเล่าจากอีกฝั่งโขงที่ชี้ให้เห็นว่า ปตท. ไม่ได้ก้าวข้ามพรมแดนไปในฐานะทุนต่างชาติที่จะกอบโกยทุกอย่าง

แต่ไปในฐานะมิตรที่ต้องการเพื่อนร่วมทางกันไปในโลกของธุรกิจ และสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน

จากมุมเล็กๆ ของร้านคาเฟ่ อเมซอน ในปั๊ม ปตท. ในกัมพูชาและ สปป.ลาว มีเรื่องเล่าว่า เราอาจพบท่านทูต ท่านกงสุล หรือนักธุรกิจไทยนัดพบปะกับนักธุรกิจลาวเจรจาการค้าหรือความเมืองที่มุมใดมุมหนึ่งของร้านคาเฟ่ อเมซอน

จนมีคำพูดพูดติดน่ารักว่า คาเฟ่ อเมซอนที่ สปป.ลาวและกัมพูชา จะเป็น **สถานทูต**กลายๆ ไปแล้ว

บทสนทนาหลังแก้วกาแฟนั้น อาจเป็นอนาคตของ ปตท. และของประเทศไทยด้วย

ใครจะรู้

นี่คือมุมเล็กๆ ของสถานีเติมความสุข แต่เป็นอนาคตที่ไม่เล็ก

เป็นบทพิสูจน์ว่า ปตท. ไม่ใช่บรรษัทข้ามชาติที่เข้าไปเพียงกอบโกยผลประโยชน์ หากมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงให้ภูมิภาคด้วย

28

อเมซอน
กาแฟไทยเพื่อชุมชน

>>

ประวัติศาสตร์เมล็ดกาแฟอาราบิก้า

ในเมืองไทยถูกบันทึกไว้อย่างมีความหมาย ณ มุมหนึ่งทางทิศตะวันตกของดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่ เมื่อกว่า 40 ปีมาแล้ว

ก่อนที่กาแฟอาราบิก้าสายพันธุ์ต่างๆ จะกลายเป็นพืชเศรษฐกิจเลี้ยงปากเลี้ยงท้องผู้คนบนดอยนับร้อยแห่ง

ณ วันเวลานั้นไม่มีใครคาดคิดว่ากาแฟจะกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน ตลาดร้านกาแฟทั้งในไทยและต่างประเทศ ทั้งร้านกาแฟพันธุ์ไทยในเมืองไทยและแบรนด์ต่างชาติ จะเติบโตและมีความต้องการเมล็ดกาแฟพันธุ์ดีจนผลิตไม่ทันความต้องการ

หนึ่งในนั้นมีชื่อ**คาเฟ่ *อเมซอน*** ร้านกาแฟสายพันธุ์ไทย ที่นำชื่อของป่าดงดิบอันกว้างใหญ่ของบราซิลและนกแก้วพันธุ์หายากมาเป็นตราสัญลักษณ์

เป็นหนึ่งในธุรกิจค้าปลีกสีเขียวของ ปตท. ที่ฉีกออกจากธุรกิจหลักอย่างแปลกแหวกแนว ในราวปี พ.ศ. 2545

โดยมีมอตโต้นำทางธุรกิจว่า **A Taste of Nature**

ร้านกาแฟอเมซอน

เกิดจาก*แรงกระเพื่อม*ทางธุรกิจของ ปตท. ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานหลังมีการพลิกเกมการตลาดน้ำมันไร้สารตะกั่ว ตามด้วยการรุกธุรกิจปั๊มน้ำมันในนิยาม “สถานีความสุข”

เป็นการเติมแรงดึงดูดให้กับปั๊มน้ำมันของ ปตท.

หนึ่งในตัวเลือกคือร้านกาแฟอเมซอนซึ่งเกิดขึ้นเพื่อรองรับชีวิตคนเดินทาง ด้วยแนวคิด Coffee Adventure สอดรับไปกับการนำชื่อของป่าอเมซอน อาณาจักรสีเขียวของประเทศบราซิลดินแดนแห่งกาแฟมาเป็นชื่อร้าน

โอเอซิสของคนเดินทางเริ่มต้นแห่งแรกที่ปั๊มน้ำมันถนนวิภาวดีรังสิต เพื่อเป็นการนำร่องเป็นยุคที่ร้านกาแฟและธุรกิจเกี่ยวเนื่องยังไม่อู้ฟู่

ร้านกาแฟของอเมซอนยุคนั้นขายได้ไม่เกินวันละ 20 แก้ว และ*ขาดทุน*ยาวนานถึง 2 ปี

แต่เป็นการลงทะเบียนเรียน*วิชาขาดทุน*ที่คุ้มค่า!

เป็นช่วงเดียวกับที่แบรนด์ดังๆ จากต่างประเทศเริ่มเข้ามารุกตลาดเมืองไทย

เป็นห้วงเวลาที่มีคำถามมากมายจากสังคมว่าบริษัทน้ำมันแห่งชาติ เหตุใดจึงเลือกทำธุรกิจกาแฟ ซึ่งไม่ใช่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจพลังงาน

การเริ่มต้นของร้านกาแฟอเมซอนในยุคแรกๆ เริ่มจากการเรียนรู้จากธุรกิจกาแฟของแบรนด์อื่นๆ โดยการว่าจ้างให้ผู้ประกอบการเจ้าอื่นมาถ่ายทอดองค์ความรู้ตั้งแต่เรื่องของเมล็ดกาแฟ แหล่งรับซื้อ การสร้างแบรนด์ การสร้างเมนูกาแฟ ตลอดจนการบริหารจัดการธุรกิจร้านกาแฟ

จากนั้นจึงต่อยอดธุรกิจเองเหมือนต้นไม้ที่เพิ่งเติบโตจากเมล็ดเล็กๆ แต่ได้ฮอร์โมนเร่งใบเร่งดอก

เป็นฮอร์โมนที่เรียกว่า **“ปัญญา”** ซึ่งเกิดจากการ **“เรียนรู้”**

ภายในปีที่ 3 อเมซอนเริ่มมีกำไรกลับคืนมาและเริ่มแข็งแรงขึ้น

จากเพียงไม่กี่สาขาสู่ร้านกาแฟ 2,300 ร้านทั่วประเทศและในประเทศอื่นๆ เช่น สปป.ลาว กัมพูชา ญี่ปุ่น ในเวลาเพียง 10 กว่าปี มียอดจำหน่าย 178 ล้านแก้ว

ความแข็งแรงของร้านกาแฟอเมซอนนั้นแตกต่างจากร้านกาแฟแบรนด์อื่นๆ ในเมืองไทย เพราะมีแนวคิดคู่ขนานกับการทำธุรกิจคือการตอบแทนสังคมไปพร้อมกัน เช่นเดียวกับธุรกิจสายอื่นๆ ในเครือ ปตท. ที่ใส่ใจเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน

นอกเหนือจากการสร้างงานให้กับคนหนุ่มสาวในท้องถิ่นในฐานะลูกจ้างร้านกาแฟซึ่งอยู่ในปั๊มน้ำมันตามจังหวัดต่างๆ ของประเทศ

กว่าครึ่งของร้านกาแฟอเมซอนซึ่งเป็นรูปแบบ*แฟรนไชส์* คือการเปิดโอกาสให้นักธุรกิจรายย่อยมีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการร้านกาแฟ และก้าวสู่การเป็น*บาริสต้า*ชั้นยอด ซึ่งเป็นอาชีพในฝันของคนหนุ่มสาวในยุคนี้ โดย*มนุษย์กาแฟ*เหล่านี้ต้อง

ผ่านการอบรมเข้มข้น ลึกซึ้งจากศูนย์ธุรกิจของอเมซอน

จากเพียงร้านกาแฟ

ขายกาแฟให้คนเดินทาง คาเฟ่ อเมซอนขยายฐานผลิตสู่ศูนย์ธุรกิจ คาเฟ่ อเมซอน หรือ Amazon Inspiring Campus (AICA) เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์กาแฟ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ศูนย์นิทรรศการการเรียนรู้ ศูนย์ฝึกอบรม และโรงคั่วกาแฟ

โรงคั่วกาแฟของอเมซอนมีมูลค่าถึง 500 ล้านบาท ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2559 สามารถผลิตเมล็ดกาแฟสำเร็จเพื่อป้อนร้านกาแฟในเครือซึ่งขยายฐานอย่างรวดเร็ว

โจทย์สำคัญหนึ่งของโรงคั่วกาแฟแห่งนี้คือจะหาเมล็ดพันธุ์กาแฟดีๆ จากไหนมาเติมให้เต็มกำลังการผลิต คือปีละ 2,700 ตัน โดยไม่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

เพราะในห้วงเวลานั้นธุรกิจร้านกาแฟขยายตัวมากและเมล็ดกาแฟในประเทศมีไม่พอจำหน่าย

ทำให้เครือ ปตท. และอเมซอนหันไปมองที่ **“ต้นน้ำของกาแฟ”** ซึ่งอยู่บนดอยสูงของภาคเหนือ

“ต้นน้ำของกาแฟ” หรือแหล่งผลิตเมล็ดกาแฟซึ่งอยู่สูงกว่า 1,500-1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล อันเป็นแหล่งอาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์หลายเผ่า

ขณะเดียวกัน หัวใจของธุรกิจซึ่งเป็นสีเขียวเหมือนชื่อร้าน ทำให้ ปตท. มองหาโมเดลที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนและการอนุรักษ์ป่าเขา

ฝ่ายกิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท. ซึ่งคุ้นเคยกับชุมชน มองเห็นความเป็นไปได้

ในมิตินี้ จึงมุ่งหน้าเดินทางสู่เขตดอยสูงของภาคเหนือ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรืออยู่ในพื้นที่ทำงานของโครงการปลูกป่าและโครงการ 84 ตำบล

จนได้พบกับเรื่องราวของเมล็ดกาแฟอาราบิก้าดั้งเดิมซึ่งเติบโตใต้ร่มเงาของไม้ใหญ่บนดอย เป็นดอยสูงที่กลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตนิยมปลูกฝิ่น ถางป่าจนโล่งเตียน

การปลูกพืชเมืองหนาวทดแทนจึงกลายเป็นคำตอบในการหยุดยั้งการทำลายป่า ลดจำนวนคนติดฝิ่น และสร้างชีวิตใหม่ เศรษฐกิจชุมชนใหม่ให้คนบนดอย

มองย้อนไปในอดีต

เมื่อ พ.ศ. 2515 **หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี** องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ได้มอบให้นักวิจัยศึกษาการปลูกกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวงซึ่งเป็นพื้นที่สูง เมื่อทดลองปลูกพบว่าสามารถเจริญเติบโตได้ดี จึงได้มีการศึกษาพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่สามารถต้านทานโรคราสนิม

ถัดมาอีก 2 ปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทอดพระเนตรต้นกาแฟอาราบิก้าที่ปลูกโดยเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านหนองหล่ม ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง เป็นครั้งแรก

เรื่องการเดินทางของเมล็ดกาแฟนี้ เริ่มต้นขึ้นจากเมล็ดกาแฟเม็ดสวยในมือของผู้เฒ่าชาวกะเหรี่ยงที่ชื่อ*ลุงพะโย*ซึ่งเดินเท้าลงจากดอยมาเข้าเฝ้าฯ ในหลวงและพระราชินี ถวายเมล็ดกาแฟให้ในหลวง

พระองค์ทอดพระเนตรแล้วพระราชทานกลับคืนให้กะเหรี่ยงเฒ่าผู้นั้นทดลองปลูกลงในไร่บนดอยซึ่งสูง

คุณสมชาย เขียวแดง นักวิจัยของกรมวิชาการเกษตรและมูลนิธิโครงการหลวง เดินหน้าทดลองส่งเสริมการปลูกกาแฟบนดอยยาวนาน หากนับเป็นอายุต้นกาแฟก็กินเวลาถึง 7 ชั่วอายุต้นกาแฟจนได้ต้นกาแฟพันธุ์ดีราว 28 สายพันธุ์

จากนั้นคัดสรรพันธุ์ดีที่สุดที่ได้ชื่อว่าพันธุ์เชียงใหม่ 80

ซึ่งมีต้นเตี้ย อดทน เข้ากับอากาศบนดอยเมืองไทยได้ดี ให้เมล็ดกาแฟคุณภาพ

ขยายองค์ความรู้สู่การส่งเสริมแก่เกษตรกรบนพื้นที่สูง ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 24 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 88 หมู่บ้าน 9,500 ไร่ มีจำนวนประชากรที่ได้รับประโยชน์ 2,602 ครัวเรือน

ความมุ่งมั่นพยายามนั้นเดินทางมาบรรจบกับเส้นทางของ ปตท. และอเมซอน ที่โครงการพระราชดำริหนองหล่ม-ผาหมอนที่ อ.จอมทอง ตีนดอยอินทนนท์ เป็นแห่งแรก

จากนั้นจึงให้ความสนใจสู่บ้านกะเหรี่ยงแม่กลางหลวงและพื้นที่อื่นๆ รอบๆ อุทยานดอยอินทนนท์ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวม้ง

แม่น้ำแห่งความหวัง 2 สายไหลมาพบกันที่นั่น

เกิดเป็นพันธสัญญาความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโครงการหลวงและ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2557

ภายใต้ชื่อ **“โครงการวิจัยและพัฒนาการปลูกและการผลิตกาแฟในระบบอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”** โดยมีระยะเวลา 4 ปี นับตั้งแต่ปี 2557-2560

เป็นช่วงเวลา 4 ปีที่เท่ากับอายุของกาแฟที่จะให้ผลที่เรียกว่าเชอร์รี่รุ่นแรก

โครงการนำร่องแห่งแรกอยู่ในเขตรับผิดชอบของสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟดั้งเดิมของชุมชนบ้านหนองหล่ม-ผาหมอน ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ประมาณ 50 ไร่

และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมซึ่งยังไม่มีการปลูกกาแฟมาก่อน ของชุมชนบ้านเด่น บ้านห้วยเฮี๊ยะใหม่ บ้านป่ากล้วย ต.บ้านหลวง อำเภอเดียวกัน ประมาณ 100 ไร่

การพบกันครั้งนั้นเป็นความหวังของทุกคนที่จะได้ป่ากลับคืนมา พร้อมกับอาชีพใหม่ของชาติพันธุ์บนภูเขาที่ต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการขายพืชผลการเกษตร

องค์ความรู้มหัศจรรย์นั้นถ่ายทอดจากนักวิชาการของโครงการหลวงว่า กาแฟอาราบิก้าชั้นเลิศพันธุ์ดีจะเติบโตใต้แสงแดดรำไรที่ลอดผ่านซุ้มใบของไม้ยืนต้นในป่าสูง และต้องใช้เวลาถึง 4 ปีกว่าที่ต้นกาแฟจะให้ผลเมล็ดกาแฟสดที่เรียกว่า “เชอร์รี่” เต็มที่ให้น้ำมันกาแฟที่ดีมีคุณภาพ

นั่นแปลว่าถ้าส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้าอย่างถูกต้องได้สำเร็จ ก็จะได้ผืนป่ากลับคืนมาด้วย

เรื่องราวเหล่านี้เป็นบทเรียนเล็กๆ ที่คลาสสิกของทั้งอเมซอนและ ปตท.

ทีมงานของโครงการหลวง

เดินหน้าเข้าสู่ชุมชนอีกครั้ง พบปะพูดคุยให้ความรู้และให้ความมั่นใจว่าหากปลูกกาแฟในวันนี้ในอีก 4 ปีข้างหน้าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายเมล็ดกาแฟอย่างแน่นอน และมีผู้รับซื้อคือ ปตท.

แต่ชาวบ้านต้องมีสัญญาใจว่าจะไม่ปลูกกาแฟด้วยวิธีการที่ใช้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว หากต้องปลูกหน่อพันธุ์ไปพร้อมๆ กับปลูกป่า 4 ชั้น

ชั้นแรก ปลูกหญ้าแฝกรักษาดินและอุ้มน้ำ ชั้นที่ 2 ปลูกไม้โตเร็วให้เกิดร่มเงาใน 1 หรือ 2 ปี ชั้นที่ 3 ปลูกไม้ร่มเงาถาวร พวกไม้มะฮอกกานี ซิลเวอร์โอ๊ก และสนอินเดียซึ่งมีเรือนยอดไม้สูงเพื่อกรองให้แสงแดดส่องรำไรและต้นที่ 4 คือกาแฟอาราบิก้า และมีต้นพญาเสือโคร่งปลูกรอบแนวป่าปลูกเพื่อยึดผืนดินอีกชั้น

เป็นการออกแบบป่าที่ลึกซึ้งและหวังผลยั่งยืน คืนความชุ่มชื้นให้ยอดดอยอันเป็นต้นน้ำสำคัญ

ส่วนทีมงานของ ปตท. ซึ่งส่วนมากมีประสบการณ์ในการลงชุมชน จากการขับเคลื่อนโครงการ 84 ตำบล

บันทึกบทนี้นางเอกของเรื่องชื่อ***มาเซ*** ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ในคณะทำงานของ ปตท. สามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้เป็นทีมงาน เข้าไปวิเคราะห์ชุมชนทำแผนการพัฒนาให้ความรู้ชาวบ้านในด้านเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ลดค่าใช้จ่าย

เมื่อต้นกล้าของป่าปลูกเริ่มแข็งแรงก็ชักชวนชาวบ้าน **“ปลูกต้นไม้ลงในใจ”** ร่วมทำกิจกรรมบวชป่า 500 ไร่ บวชสายน้ำ ยาว 1 กิโลเมตร และสร้างแนวกันไฟ

ที่สำคัญ ป่าและกาแฟกลายเป็นแนวกันชนอย่างดีไม่ให้ชาวบ้านหันไปปลูก *พืชเชิงเดี่ยว* ที่ทำลายภูเขาได้ในพริบตา อย่างเช่นข้าวโพด และร่วมกันวางกติกาสร้างพันธสัญญาในการใช้ผืนป่าให้คุ้มค่า

ความพยายามอย่างมุ่งมั่นนั้นเห็นผลในเวลาไม่นาน ปีที่ 4 ของโครงการความร่วมมือเมล็ดกาแฟถูกลำเลียงสู่โรงคั่วของอเมซอนถึง 100 ตัน เป็นครั้งแรกตามเป้าเป็นกาแฟที่ได้รับเครื่องหมาย GMP หรือเกษตรปลอดภัย

ที่บนดอยชาวชุมชนบนดอยมีรายได้เพิ่มจาก 33,000 บาทต่อปี เป็น 40,000 บาทต่อปี

โดยขายเมล็ดกาแฟผ่าน*วิสาหกิจชุมชน* ซึ่งตั้งโดยชาวบ้านเอง

สิ่งที่ได้มากกว่า*ปากท้องคือป่าเขา*ที่อุดมสมบูรณ์ ชีวิตที่มี*ความสุข*มากขึ้นของคนบนดอย

ในปี พ.ศ. 2561 คาเฟ่ อเมซอนและ ปตท. ก้าวไปอีกขั้นด้วยการทำข้อตกลงรอบ 2 ที่จะซื้อเมล็ดกาแฟเพิ่มจากวิสาหกิจชุมชนบนดอยซึ่งส่งเสริมการปลูกโดยโครงการหลวงอีกเท่าตัว

ฉะนั้นไม่ว่าจะเดินเข้าร้านกาแฟอเมซอนที่ใด ในปั๊มน้ำมันหรือในห้างสรรพสินค้าในประเทศหรือระหว่างทางในประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะสั่งเอสเปรซโซ่ คาปูชิโนหรือแบล็กคอฟฟี่แก้วใดแก้วหนึ่ง

นั่นหมายความว่าเราได้คืนความอุดมสมบูรณ์ให้ป่าเขา ต้นน้ำลำธาร เติมความสุขให้ผู้คนทีละน้อย และสร้างความยั่งยืนให้เศรษฐกิจชุมชนทั่วประเทศ

>>

คาเฟ่ อเมซอน 4.0
นวัตกรรมเพื่อสังคมและอนาคต

คาเฟ่ อเมซอน หนึ่งในธุรกิจเชิงรุกที่เหนือความคาดหมายของเครือ ปตท. ขับเคลื่อนและแบ่งปันสังคมด้วยการต่อยอดความคิดสร้างสรรค์

ต้นปี พ.ศ. 2560 คาเฟ่ อเมซอนให้กำเนิดแอพพลิเคชั่น Café Amazon Drive Awake จากความคิดเริ่มต้นที่เล็งเห็นถึงสถิติการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนเพราะหลับในเป็นจำนวนมาก

จึงได้จับมือกับ บริษัท Proximity Thailand พัฒนาตัวช่วยเป็นแอพพลิเคชั่นที่สามารถโหลดลงโทรศัพท์สมาร์ทโฟนทุกระบบ เพื่อช่วยปลุกคนที่อยู่หลังพวงมาลัย

ก้าวที่ล้ำหน้าไปอีกก้าวหนึ่งของร้านกาแฟอเมซอน ซึ่งนอกจากการขับเคลื่อนธุรกิจ ยังมีแกนกลางที่จะต่อยอดการช่วยเหลือสังคมด้วยการพัฒนาทักษะการทำงานให้แก่ผู้พิการทางการได้ยิน ซึ่งอยู่ในโลกเงียบ

ผู้พิการในโครงการนี้สามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเป็นบาริสต้าตามมาตรฐานของร้านคาเฟ่ อเมซอน มีการปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการทำงานและการสั่งซื้อโดยใช้นวัตกรรมที่เอื้อต่อผู้พิการทางการได้ยิน

ปัจจุบันร้านคาเฟ่ อเมซอน ที่ดำเนินการโดยผู้พิการทางการได้ยิน มีอยู่ 2 สาขา ณ สำนักงานอธิการบดี และคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และจะขยายเพิ่มอีก 3 สาขา ภายในสิ้นปี 2561

เป็นบทพิสูจน์อย่างหนึ่งว่า*คาเฟ่ อเมซอน* ไม่ใช่แค่*ธุรกิจร้านกาแฟ*

29

ศูนย์ฯ สิรินาถราชินี ป่าชายเลนนี้มาแต่ใด

>>

> “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
> สอนข้าพเจ้าเสมอว่า ป่าชายเลนให้ช่วยกันระวังรักษา
> เพราะว่าป่าชายเลน เสมือนสถานอนุบาลของสัตว์น้ำเล็กๆ
> ตอนที่เขายังเล็กๆ เขายังไม่สามารถเลี้ยงตัวได้ การที่มีป่าชายเลน
> ก็ทำให้เขาเลี้ยงตัวได้ และรอดชีวิตเป็นปลาใหญ่ขึ้นมา
> เป็นกุ้งใหญ่ เป็นปูใหญ่ เจริญเติบโตเป็นอาหารของมนุษย์ต่อไป”
>
> **พระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ**
> **วันที่ 12 สิงหาคม 2547**

ภาพบางภาพ *เป็นความทรงจำที่ยากจะลบเลือน...*

หนึ่งในภาพที่คนไทยจำนวนมากยังไม่ลืมก็คือ ข่าวการถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์ ช่อง 9 อสมท. ในช่วงบ่ายถึงค่ำของวันที่ 16 พฤศจิกายน 2545 ถึงการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ไปยังพื้นที่แปลงปลูกป่าชายเลน FPT 29 อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

“ภาพที่ทั้งสองพระองค์ทรงปลูกต้นโกงกางใบใหญ่ในพื้นที่ป่าชายเลน สร้างแรงบันดาลใจให้ คุณญาณวิทย์ กุญแจทอง อาจารย์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพพิมพ์ เพื่อเทิดพระเกียรติ ในการแสดงภาพนิทรรศการชุด 9 รัชกาล ของสาขาภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร” **อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร** ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เคยเอ่ยถึง

ในวันดังกล่าว เป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปยังแปลงปลูกป่าฯ ปตท. ในพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ในส่วนที่ ปตท. ดำเนินการทั่วประเทศ จำนวน 1 ล้านไร่ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรป่าที่เดิมเป็นนากุ้งร้าง และได้รับการฟื้นฟูจนกลับมาเป็นป่าชายเลน ทอดพระเนตรนิทรรศการ มีพระราชปฏิสันถารอย่างใกล้ชิดกับตัวแทนชุมชน ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเดินทางมาจากทั่วประเทศ เป็นเวลานานถึง 4 ชั่วโมง

ย้อนไปในปี 2526

ป่าบริเวณนี้เรียกกันว่า*ป่าตะกาด* เพราะเป็นป่าชายเลนที่อยู่ลึกเข้ามาในผืนแผ่นดิน บริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึง ซึ่งยังมีความเค็ม ไม้ที่เจริญเติบโตก็คือไม้ประเภทโกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก แสม ฯลฯ ด้วยความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าเหล่านี้จึงถูกจับจองโดยเอกชนที่เข้ามาเช่าที่เพื่อทำนากุ้ง

"วิธีการก็คือ เค้าจะใช้รถตัดหน้าดิน ลึกลงไป 2 เมตรบ้าง 3 เมตรบ้าง เอามากองรวมกัน เพื่อทำเป็นคันดิน แบบกระทงนาข้าว แล้วก็อัดดินลูกรังลงไป เพื่อให้น้ำซึมยาก แล้วเททับด้วยปูนขาว แล้วยังมีการทำประตูน้ำ โดยการโบกซีเมนต์แบบถาวร แทนประตูน้ำดินแบบพื้นบ้านทั่วไป" ชาวบ้านปากน้ำปราณ เล่าถึงภาพในอดีต ช่วยให้เห็นภาพได้ชัดว่า ต้นไม้ต้องถูกตัดทำลายไปเท่าไร

ปี 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ มายังพื้นที่แห่งนี้ และทรงมีความห่วงใยในสถานการณ์ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกไปเป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งแก้ไข กรมป่าไม้จึงระงับการต่ออายุสัมปทานให้กับนักลงทุนที่ขอเช่าพื้นที่ พื้นที่นากุ้งหลายร้อยไร่กลับกลายเป็นนากุ้งร้าง สภาพเป็นบ่อแห้งกรังอยู่หลายปี

จนกระทั่งในปีที่ ปตท. อาสาปลูกป่า 1 ล้านไร่ และได้รับมอบหมายให้ดำเนินการปลูกป่าชายเลนบริเวณนี้ การปรับปรุงบ่อนากุ้งร้างเริ่มต้นขึ้น

แต่ก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก จากสภาพผิวพื้นที่ไม่เหลือดิน ยากที่จะให้ต้นไม้เจริญเติบโต

"ในตอนแรก ปลูกต้นไม้ลงไปเท่าไรก็ตายเกือบหมด" เจ้าหน้าที่ ปตท. ที่ดำเนินการในพื้นที่เปิดเผย เนื่องจากดินมีความเสื่อมโทรมมาก การระบายน้ำไม่มีการไหลเวียนถ่ายเท เพราะมีประตูน้ำและคันนากุ้งขวางกั้น ดินจึงมีระดับความเค็มสูง ส่งผลต่อการเลือกชนิดต้นไม้ที่จะนำมาปลูก

"ด้วยการเริ่มจากการปรับปรุงดิน มีการพรวนหน้าดิน ปล่อยให้น้ำทะเลไหลเข้าออกตามธรรมชาติ เป็นเวลานานถึง 6 เดือน ทำให้สารเคมีที่อยู่ในผิวดินเจือจางลง มีการสะสมตะกอนดินมากขึ้น จึงค่อยปลูกกล้าไม้ลงไป"

นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่ป่าถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง การปลูกต้องมีการยกร่องเหมือนกับสวนผัก เพื่อให้กล้าไม้มีฐานที่หยั่งรากลงไปได้ โดยโกงกางใบเล็กจะถูกนำมาปลูกแบบปูพรม ในพื้นที่น้ำขังมาก จะลงโกงกางใบใหญ่ ถ้าน้ำท่วมขังน้อยจะปลูกต้นแสมกับต้นโปรง ทั้งนี้ ต้นแสมชอบดินแข็งมีน้ำขึ้นลง

การเลือกพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกได้รับการแนะนำจากชุมชนท้องถิ่น ที่เห็นการปลูกในระยะแรกๆ ไม่ประสบผล ต่อมาชุมชนก็เป็นกำลังสำคัญในการช่วยกันปลูกป่า บริเวณนี้จำนวนกว่า 800 ไร่ เกิดเป็นผลสำเร็จ เพราะ*รู้ใจดิน*และ*รู้ใจไม้* คือปรับดินให้เหมาะสม ก่อนเลือกชนิดไม้ให้เหมาะสม ชาวบ้านที่นี่จึงรักและหวงแหนป่าชายเลนที่ร่วมสร้างขึ้นมานี้

สมดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เมื่อคราวเสด็จฯ มาป่าชายเลนผืนนี้ว่า **“ปลูกป่าแล้ว ต้องให้ชาวบ้านได้ประโยชน์”** จากกระแสพระราชดำรัสนี้ ได้นำไปสู่การต่อยอดพื้นที่แห่งนี้เป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ในวันที่ 12 สิงหาคม 2547 ซึ่งต่อมา ในปี 2548 ก็ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ว่า **“ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี”** อันหมายถึง **“ที่พึ่งอันกว้างใหญ่ไพศาล”**

งานพัฒนาศูนย์แห่งนี้

จัดว่าเป็นการดำเนินงานอย่างการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้ความรู้นำหน้า เริ่มจาก ปตท. ได้เรียนเชิญ **ดร. สนิท อักษรแก้ว** ผู้เชี่ยวชาญทางด้านป่าชายเลนมือหนึ่งของไทยจากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย มาเป็นหัวหน้าทีมงานวิจัยถึงความอุดมสมบูรณ์และระบบนิเวศของพื้นที่แปลงปลูกป่า FPT 29 และ FPT 29/3 รวมไปถึงวิจัยด้านสังคมประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจชุมชน

จากการวิจัยนานหลายเดือน พบว่ามีการกลับมาของระบบนิเวศที่น่าสนใจ ลำดับแรกได้พบพรรณไม้ถึง 13 ชนิด อาทิ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก แสมขาว แสมทะเล เป็นพันธุ์ไม้เด่น นอกจากนี้ยังมี ลำพูทะเล ฝาดดอกขาว ถั่วขาว พังกาหัวสุมดอกแดง ตะบูนขาว ตะบูนดำ เป็นต้น พื้นที่ป่าธรรมชาติและแปลงปลูกป่าโกงกางมีการเจริญเติบโตได้ดี

“ป่า เป็นผู้ให้ลมหายใจที่พิสุทธิ์ ป่าชายเลน เป็นป่าที่มีผลผลิตสูง เมื่อเทียบกับป่าประเภทอื่นๆ มีศักยภาพในการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนสูง ป่าชายเลนที่ปราณบุรี มีศักยภาพเทียบเท่ากับป่าสักที่เจริญมานานกว่า 2-3 ปี สามารถดูดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ได้เฉลี่ยวันละ 14.32 กรัมต่อตารางเมตร และปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนได้เฉลี่ย 10.43 กรัมต่อตารางเมตร”
ดร. สนิท อักษรแก้ว สรุปให้ฟังในเบื้องต้น

“คุณภาพน้ำและความหลากหลายของสาหร่ายขนาดเล็ก ทั้งที่เป็นแพลงตอนพืชขนาดต่างๆ และสาหร่ายหน้าดินขนาดเล็ก สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของมวลน้ำ”

จุดที่ ดร. สนิท เอ่ยถึง ก็เป็นบรรดาสัตว์หน้าดินมากถึง 65 ชนิด เช่น ไส้เดือนทะเล ราว 10 ชนิด ปูแสม 10 ชนิด ปูก้ามดาบ ปูทะเล ปูเสฉวน กุ้งดีดขัน กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยต่างๆ กว่า 20 ชนิด นอกจากนี้ยังมีปลามากถึง 19 ชนิด เช่น แป้นทอง อีกง กระบอกดำ หมอเทศ บู่ใส กะพง กะตักใหญ่ เป็นต้น รวมไปถึงการวิจัยนี้ทำให้พบสัตว์ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ 6 ชนิด ที่ชี้ให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของป่า ได้แก่ นกกินเบี้ยว ปูก้ามดาบ กุ้งดีดขัน หอยขี้กา หอยนางรม และปลาตีน

ในด้านการวิจัยเชิงสังคม

ทีมวิจัยมีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีการสอบถามกระจายไปในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ชุมชนไปจนถึงเยาวชน โดยเฉพาะชุมชนได้สะท้อนให้ฟัง

ถึงการมองเห็นประโยชน์จากการมีป่า สามารถเป็นต้นทุนที่สำคัญในการยังชีพ ป่าได้ให้อาหารและรายได้ในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งสัตว์น้ำ สมุนไพร ผักพื้นถิ่น และยังเป็นปราการป้องกันภัยที่สำคัญควรค่าแก่การอนุรักษ์และหวงแหน

ดังนั้น ชุมชนมีความเห็นว่า หากจะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ระบบนิเวศ ควรจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ *ส่วนศูนย์ศึกษาเรียนรู้* และ*ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนธรรมชาติ* ทั้งนี้สิ่งที่ต้องการให้มีในศูนย์ก็คือ ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เนื้อหาเกี่ยวกับป่าชายเลน ความรู้เรื่องระบบนิเวศ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวพระราชดำริ รวมถึงต้องการเห็นรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ ที่สำคัญควรมีพื้นที่อบรม ปฏิบัติการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน

ประโยชน์อย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมคือ การทราบความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และมีส่วนในการช่วยตัดสินใจในการทำงานที่ต่อเนื่องจากนี้ เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการออกแบบศูนย์ให้ตรงตามโจทย์ที่ตั้งมา การบริหารศูนย์ในระยะยาว การกำหนดกฎกติกาในการเข้าใช้บริการ การสร้างยุวมัคคุเทศก์เพื่อเป็นความภูมิใจของชุมชน ในการเล่าเรื่องให้กับนักท่องเที่ยวให้รู้จักป่าแห่งนี้ที่พวกเขามีส่วนร่วมในการสร้างการปลูกขึ้นมาในทุกตารางนิ้ว

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2550 ประกอบไปด้วย 5 โซน คือ

โซนแรก พื้นที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ ที่ให้บริการผู้มาเยี่ยมชม อาคารนิทรรศการ พื้นที่อำนวยความสะดวก ที่จอดรถ เป็นต้น

โซนที่ 2 เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ซึ่งใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการก่อสร้าง เพื่อไม่ให้รบกวนธรรมชาติที่มีอยู่ การเดินศึกษา จะล่วงลึกเข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลนอันสวยงาม ชื่นชมกับวิถีธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ โดยจุดเด่นยังอยู่ที่หอชมวิวชื่อหอชะคราม ที่สามารถขึ้นไปชมเรือนยอดไม้ป่าชายเลนอันสุดลูกหูลูกตา และ

ได้ชื่นชมกับต้นไม้ทรงปลูกหน้าศาลาที่ประทับในคราเสด็จฯ มาปลูกต้นโกงกางใบใหญ่ของทั้งสองพระองค์

โซนที่ 3 เป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ ทำงานวิจัยทดลอง เช่น สาธิตการเผาถ่านจากไม้ป่าชายเลน เพื่อให้ได้ถ่านที่มีคุณภาพสูงและได้น้ำส้มควันไม้ที่มีประโยชน์ทางด้านการเกษตร เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่สนใจทางด้านนี้

โซนที่ 4 เป็นส่วนที่เชื่อมโยงกับวนอุทยานปราณบุรี ผ่านทางท่าจอดเรือ

และ***โซนที่ 5*** เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชนที่เข้ามาหาสัตว์น้ำหาเลี้ยงชีพในรูปแบบต่างๆ ภายใต้กติกาที่ชุมชนแห่งนี้ตกลงร่วมกัน

"*กระบวนการมีส่วนร่วม* ที่ ปตท. มาดำเนินการ เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการป่าชายเลน"

นอกจากนี้ *"การสร้างโอกาสและบรรยากาศให้คนในชุมชนทุกระดับและทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการมีป่าชายเลน จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและสร้างมาตรการจูงใจให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก และเกิดความร่วมมือที่จะปกป้องผืนป่าที่ให้คุณประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน"* ดร. สนิท กล่าวสรุป

ปัจจุบัน

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี มีผู้เข้าเยี่ยมชมประมาณ 4,000 คนต่อเดือน ตั้งแต่เปิดให้บริการมาตั้งแต่ปี 2550 มีผู้เข้าเยี่ยมชมแล้วประมาณ 228,247 คน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2561)

ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการประกวด Thailand Tourism Award ครั้งที่ 8 ในปี 2553 นับเป็นความภาคภูมิใจของชาวปากน้ำปราณทุกคน

30

สร้างสุดยอดองค์กร ด้วย 5ส

>>

จากสารตั้งต้น สู่วิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงคลื่นลูกใหม่

คำว่า 5ส

มีความ **“เชย”** และความ **“น่าเบื่อ”** อยู่ในตัวเอง!

พนักงานในบริษัท หรือในสถาบันการศึกษา ในหน่วยงานรัฐ จะเข้าใจเรื่องนี้ดี เมื่อมีฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เดินมาบอกว่า ให้พนักงานปฏิบัติตามนโยบาย 5ส จัดระเบียบโต๊ะทำงานและรอบๆ พื้นที่ทำงาน

ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะคนที่นำไปใช้ องค์กรที่นำไปปฏิบัติเข้าไม่ถึงแก่นแกนของความเป็น “ปรัชญา แนวคิด” ที่แท้จริง

ทำไมบริษัทพลังงานของคนไทยซึ่งเป็นบริษัทมหาชนในตลาดหลักทรัพย์ฯ จึงให้ความสำคัญกับคำนี้ ถึงกับมีวันสำคัญที่สถาปนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 สร้างรูปธรรมขึ้นมา ออกแบบกิจกรรมให้พนักงานมีส่วนร่วมในเจตนารมณ์ในการเดินทางไปบนถนนสาย 5ส

คน ปตท. เรียกวันนี้ว่าวัน 5ส 5 สิงหา ซึ่งจะมีกิจกรรม*บิ๊กคลีนนิ่งเดย์* ทุกๆ ปี

5ส *บิ๊กคลีนนิ่งเดย์* ไม่ใช่แค่กิจกรรมจิตอาสา แต่เป็นการ*ปักธงความคิด* ลงไปในจิตสำนึก และย้ำว่าการจัดระเบียบชีวิตตนเองและองค์กรจะนำพาสู่ความสำเร็จในทุกมิติ

อะไรคือ 5ส...!

ต้นน้ำของ 5ส คงจะระบุได้ยากว่าเริ่มขึ้นครั้งแรกที่ไหน เมื่อไร แต่จุดเริ่มต้นก่อนที่จะเข้ามาใช้ในเมืองไทยนั้น น่าจะมาจากแนวคิดของญี่ปุ่น

ชาวญี่ปุ่นประยุกต์แนวคิดของตะวันตกในเรื่องการสร้างระเบียบวินัย และการเพิ่มผลผลิต ควบคุมคุณภาพการผลิตให้มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ

แต่ในญี่ปุ่นไม่ได้เกิดเป็น 5ส ในรูปแบบที่ชัดเจน

ถ้าถามคนญี่ปุ่นว่ารู้จัก 5ส หรือไม่!

ส่วนใหญ่จะบอกว่า *'ไม่รู้จัก'*

ที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่ญี่ปุ่นไม่ได้ทำ 5ส แต่เป็นเพราะเขาทำจนกลายเป็นนิสัยส่วนหนึ่ง หรือ "วิถี" หรือของชีวิตไปแล้ว และกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้

5ส พ้องเสียงกับภาษาญี่ปุ่น 5 คำ ที่สะกดด้วยภาษาอังกฤษ เริ่มด้วยตัวอักษร S คือ Seiri (สะสาง) Seiton (สะดวก) Seiso (สะอาด) Seiketsu (สุขลักษณะ) Shitsuke (สร้างนิสัย)

เมื่อครั้ง

สหรัฐอเมริกาเข้ายึดครองญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เรียกร้องให้มีการรักษาคุณภาพของชิ้นส่วนอุปกรณ์โทรคมนาคมที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่น เพราะขณะนั้นสินค้าของญี่ปุ่น*ด้อยคุณภาพ*มาก จะนำมาประกอบใช้กับอะไรก็มักใช้ไม่ค่อยได้ จากนั้นจึงส่งผู้เชี่ยวชาญมาดูแลและให้ความรู้ในเรื่องการควบคุมคุณภาพสินค้าหรือคิวซี (QC)

กลายมาเป็นพื้นฐานที่ส่งให้ญี่ปุ่นกลับมาเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของตัวเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านบุคลากรในที่สุด บรรดาบริษัทต่างๆ ในญี่ปุ่นให้ความสนใจและเรียนรู้อย่างจริงจัง เพราะแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับอุปนิสัยของคนญี่ปุ่น

เป็นหลักสำหรับวางรากฐานพัฒนา*คน* พัฒนา*สภาพแวดล้อมในการทำงาน* และ*พัฒนางาน*ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

*ผู้บริหาร*เกือบทั้งหมดไม่ลังเลที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำ 5ส ให้พนักงานเห็น

*พนักงาน*เองก็เชื่อมั่นว่านี่คือแนวทางที่จะทำให้การทำงานของตนเองสำเร็จลุล่วงได้ง่ายขึ้น

จนในที่สุดประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนาสิ่งที่รับมาจากคนอื่นให้กลายเป็น QC ในแบบญี่ปุ่น และกลายเป็นกิจกรรมพัฒนาคุณภาพที่มีความซับซ้อน อาทิ กิจกรรมเพื่อคุณภาพแบบต่อเนื่อง (TQM) ที่มองการพัฒนาคุณภาพโดยรวม

แนวคิด 5ส ผ่านเข้าสู่เมืองไทยผ่านบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงราวปี พ.ศ. 2524 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจของไทยเริ่มเติบโต เป็นช่วงปีที่ ปตท. เปลี่ยนโฉมตั้งไข่เป็นบริษัทพลังงานของคนไทย

เมื่อแปรรูปแนวคิดนี้เป็นไทยๆ ได้คำนิยามดังนี้

ส แรกคือ สะสาง ต้องแยกแยะวัสดุอุปกรณ์เป็นหมวดหมู่ไม่ปะปน ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน เพราะเกิดพื้นที่ว่างหรือ Space ขึ้น ทำให้มองเห็นสิ่งที่จะนำมาใช้ได้ สิ่งไหนชำรุดควรทิ้งหรือสิ่งไหนเป็นอันตราย

ความ*เสียดาย*ไม่อยากทิ้งนั้นเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขเป็นอันดับแรก

และในขั้นตอนนี้ผู้บริหารต้องลงไปสัมผัสและเห็นด้วยตนเอง มิใช่ควบคุมแค่นโยบาย

ส ที่ 2 คือ สะดวก เมื่อสะสางแล้วการจัดระเบียบใหม่จะทำให้การทำงานสะดวกขึ้น ประหยัดทั้งเวลาและคนทำงานมากขึ้น

ส ที่ 3 คือ สะอาด ความสะอาดจะอยู่ในขั้นตอนนี้ เพราะหากเริ่มที่ขั้นตอนแรกจะทำให้ต้องกลับไปทำใหม่ เพราะไม่มีการจัดระเบียบตั้งแต่เริ่มต้น ผลที่ตามมาคือการได้ตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ

ส ที่ 4 คือ สุขลักษณะ เป็นผลพวงจาก 3 ข้อแรก ซึ่งจะทำให้เกิดนิสัยใหม่ในการดูแลสุขภาพและระเบียบวินัยในการใช้ชีวิต ซึ่งจะเกี่ยวข้องถึงคนและสังคมรอบข้างด้วย

ส ตัวที่ 5 สร้างนิสัย แม้จะอยู่รั้งท้าย แต่ดูเหมือนเป็นเรื่องสำคัญอันดับ 1 ส ตัวนี้จะคอยควบคุม 4 ข้อแรกอย่างมีระบบ และเป็นตัวกระตุ้นให้สร้างนิสัยที่มีวินัย เป็นศิลปะเฉพาะบุคคลและเฉพาะสังคมที่สร้างยากที่สุด แต่สำคัญที่สุด

หากเปลี่ยนแปลง ส ตัวที่ 5 ได้ ย่อมขับเคลื่อนสิ่งใหญ่ๆ ได้

การนำ 5ส

มาใช้ของ ปตท. เริ่มต้นที่สำนักงานคลังน้ำมันพระโขนง ในกรุงเทพมหานคร เป็นแห่งแรก เพราะเป็นส่วนปลายน้ำของเส้นทางการผลิตที่สามารถออกแบบรูปธรรมได้ชัดเจน จับต้องได้ง่าย สร้างแบบแผนที่ชัดเจนเพื่อนำร่ององค์กร

เป็นการวางกลยุทธ์ *5ส ป่าล้อมเมือง* เริ่มจาก*เล็ก*ไปหา*ใหญ่*

ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนี้แพร่กระจายสู่ฝ่ายต่างๆ ในองค์กรโดยรวม ในเวลาไม่นาน คน ปตท. ถูกเปลี่ยน*รหัสความคิด* และลง*โปรแกรมนิสัย*ใหม่อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ปตท. ได้นำหลักการ 5ส มาประยุกต์ใช้ในการสร้างระเบียบใน 2 มิติ ทั้งในมุมมองของการสร้างคน ฝึกพนักงานให้มีระเบียบวินัย ปรับปรุงสภาพพื้นที่ บรรยากาศการทำงาน ให้มีบรรยากาศน่าอยู่ และเสริมประสิทธิภาพในการทำงานให้มีความสะดวก รวดเร็ว ลดความสูญเปล่าต่างๆ

ทุกหน่วยงานต้องมีแผนงานที่ชัดเจน มีมาตรฐาน 5ส มีระบบการจัดเก็บเอกสารที่มีประสิทธิผล และมีการวัดผลอย่างสม่ำเสมอภายใต้สายบังคับบัญชาให้แต่ละหน่วยงานดำเนินการกันเอง ซึ่งจะมีการตรวจสอบโดยคณะกรรมการกลางของ ปตท. เป็นประจำทุกปี

5ส จึงเปรียบเป็นเครื่องมือพื้นฐาน ในการสร้าง การเพิ่มผลผลิต หรือ Productive Improvement และสามารถประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะขององค์กรจนประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด ทั้งๆ ที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่มีโครงสร้างซับซ้อนและมีบุคลากรอยู่เป็นจำนวนมาก

สามารถต่อยอดนำเครื่องมือการบริหารจัดการเพิ่มผลผลิต เปลี่ยนจิตสำนึกทัศนคติอีกมากมายหลายอย่าง อีกทั้งยังสร้างเครื่องมือบริหารจัดการของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับรางวัลมากมายทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ จนมีองค์กรอื่นๆ ในเมืองไทยนำไปใช้

ปัจจุบันแก่นแกนความคิดของนโยบาย 5ส ถูกพัฒนาต่อยอดออกไปเรื่อยๆ ทั้งแนวราบและเชิงลึก เกิดกิจกรรมคู่ขนานหลายอย่าง

ในยุค 4.0 ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของพนักงานและรูปแบบองค์กร

นโยบาย 5ส ได้พัฒนาอย่างคู่ขนานและมีความยืดหยุ่น เกิดเป็น 5ส Work Place Improvement Digital ลดพื้นที่การจัดเก็บเอกสารที่เป็นกระดาษสู่ระบบดิจิทัล ค้นหาพื้นที่ (Space) ใหม่ๆ ให้ทั้งโครงสร้างขององค์กรและในความคิดความจำของพนักงาน

สามารถก้าวสู่แบบแผนใหม่ในการทำงานคือ *ที่ไหน เมื่อไหร่* และ*ใช้เครื่องมือได้หลากหลาย*ในการทำงาน

ไม่ยึดติดกับกรอบความคิด วิธีการทำงานและแบบแผนเดิมๆ อีกต่อไป

5ส กลายเป็น*สารตั้งต้น*ที่ทรงพลังในการนำ ปตท. ก้าวสู่องค์กรระดับ World Class ในปัจจุบันและอนาคต

แม้แนวคิด 5ส จะเป็นเสมือนกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กร ปตท. ให้เติบโตทางธุรกิจ แต่*เครื่องมือ*ที่เรียกว่า 5ส จะไม่ต่างอะไรกับ*ไขควง*เล็กๆ อันหนึ่ง หากไม่ถูกนำไปแบ่งปันสังคมภายนอก

เพราะความสำเร็จนี้เป็นแค่*จุดเริ่มต้น* เหมือนเป็น*สารตั้งต้น*ที่เกิดใน*ห้องทดลอง*

ปตท. มองไปที่กลุ่มเยาวชนและสถาบันการศึกษารอบๆ สำนักงานของ ปตท. ทั่วประเทศ

เป็นเครือข่ายโรงเรียนที่ ปตท. เคยให้ทุนการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นลูกหลานคนในท้องที่ซึ่งเข้าร่วมทำงานกับ ปตท. ในสาขาจังหวัดต่างๆ

เพื่อให้กิจกรรม 5ส ดังกล่าว สามารถขยายผลไปในวงกว้างโดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนไทย ทำให้เกิดโครงการ ปตท. *เสริมสร้างคุณภาพชีวิตสู่เยาวชน (5ส โรงเรียน)* ขึ้น

ปตท. เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงจากภายในนั้น หากขยายเครือข่ายออกไปจากองค์กรสู่องค์กร สู่คนรุ่นใหม่ในสถาบันการศึกษา ก็เท่ากับว่าได้สร้าง *คนสายพันธุ์ใหม่* ให้กับสังคมไทย

โครงการนี้

เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างสรรค์สังคมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย โดยปลูกฝังความมีระเบียบวินัยแก่เยาวชนให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลถึงครอบครัวและการทำงานในอนาคต

ทั้งยังช่วยให้โรงเรียนมีบรรยากาศที่ร่มรื่นและถูกสุขลักษณะ และส่งเสริมด้านการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และเยาวชน

สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจะต้องดำเนินกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยจะมีการประเมินผลทุกเดือนจากคณะกรรมการของสถานศึกษานั้นๆ คณะกรรมการกลางจาก ปตท. รวมทั้งผู้แทนสำนักงานเขตการศึกษาฯ

สถาบันที่สามารถคว้ารางวัลชนะเลิศติดต่อกัน 3 ปีซ้อน จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศูนย์เผยแพร่ 5ส โรงเรียน บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยศูนย์ดังกล่าวจะทำหน้าที่เผยแพร่และขยายผลกิจกรรม 5ส ให้แก่สถานศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียง

ปัจจุบัน มีสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นศูนย์เผยแพร่ฯ ทั้งสิ้น 7 แห่ง ทั่วทุกภาคของประเทศ

เมื่อเครือข่าย 5ส โรงเรียนได้ขยายวงกว้างออก ไขควงอันเล็กๆ กลายเป็น*นวัตกรรมทางสังคม*ที่มีประสิทธิภาพและทรงพลัง

ในเนื้อแท้หัวใจของ 5ส ไม่ใช่แค่*วิธีการ*ในการจัดระเบียบโลกภายนอก แต่หากเป็น “วิถี” เป็นการสร้างรูปแบบที่เหมาะสมและมองหาพื้นที่ว่างเพื่อการหล่อหลอม*จิตสำนึก*

เพื่อที่จะก้าวสู่ความเปลี่ยนแปลงของ*คน*

เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนแปลง*สังคม*

ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงแค่ดีเอ็นเอของคน ปตท. หรือในองค์กร ในเครือข่ายนี้เท่านั้น หากกำลังเข้าไปเปลี่ยนแปลง*ดีเอ็นเอ*ของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทยทีละน้อย นับจากนี้ไป

PART 4

ทศวรรษ
2551-2560

นับเป็นทศวรรษแห่งความผันผวน
ทั้งในด้านสภาพอากาศ พิบัติภัย
สิ่งแวดล้อม การเมืองระหว่างประเทศ
รวมถึงการเมืองในประเทศไทย

ขณะเดียวกันก็เป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านที่มีปรากฏการณ์ Disruptive เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาในแทบทุกธุรกิจ

กระแสเทคโนโลยีทำลายล้าง Disruptive Technology สร้างความตื่นตัวกับผู้คนทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการใช้อุปกรณ์เพื่อเข้าสู่โลกเสมือนจริง, กระแสโลก Social Network (แพลงกิ้ง, ไอซ์บักเก็ต, กังนัมสไตล์, ฯลฯ) รถยนต์ EV, ปัญญาประดิษฐ์ AI, โดรน, ยานยนต์ไร้คนขับ, โมเดลธุรกิจแบบ UBER, GRAB, AirBNB, Alibaba, Netflict

> ล้วนเข้ามาเปลี่ยนภูมิทัศน์ในการต่อสู้ แข่งขัน พัฒนาบนโลกใบนี้ให้เปลี่ยนไปจากภาพ-กระบวนการเดิมๆ อย่างสิ้นเชิง
>
> ก่อนจะส่งท้ายทศวรรษแห่งความผันผวนนี้ด้วยการต้อนรับ นายโดนัลด์ ทรัมป์ ในตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ซึ่งยิ่งช่วยให้คาดเดาทิศทางใดๆ ไม่ได้เลย
>
> หลังจากที่ทั้งโลกต้องอึดอัดกับการเผชิญหน้าระหว่าง สหรัฐ-จีน และสหรัฐ-เกาหลีเหนือมาอย่างยาวนาน

อย่างไรก็ตามในลำดับแรกที่ไม่กล่าวถึงไม่ได้เด็ดขาดนั่นคือ แฮมเบอร์เกอร์ไครซิส หรือวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ 2551 ที่แสดงอาการมาตั้งแต่ปี 2550 แล้ว

วิกฤตครั้งนี้เริ่มจากการที่ภาวะฟองสบู่ในตลาดที่อยู่อาศัยของสหรัฐอเมริกาแตก การผิดนัดชำระหนี้ของสินเชื่อซับไพรม์ส่งผลถึงความเชื่อมั่นในตลาดหุ้นสหรัฐอเมริกาและยุโรปถดถอยลง ก่อนที่จะติดเชื้อไปทั่วโลก

และก็เป็นสาเหตุหลักของการประกาศล้มละลายของวาณิชธนกิจเก่าแก่ เลห์แมน บราเธอร์ส นอกจากนี้ เมอร์ริล ลินช์ยังถูกบังคับให้รวมกิจการกับธนาคาร

แบงก์ออฟอเมริกาด้วยมูลค่า 50,000 ล้านดอลลาร์ และความกังวลใจเกี่ยวกับสภาพคล่องของเอไอจีทำให้มูลค่าในตลาดหุ้นตกลงมากกว่าร้อยละ 60

สหรัฐอเมริกา ในฐานะต้นกำเนิดวิกฤตเศรษฐกิจจึงได้รับผลกระทบสูงสุด ผลสะท้อนได้จากตัวเลข GDP ไตรมาสที่ 4 ปี 2551 ที่หดตัวลง 6.2% ซึ่งเป็นสถิติการหดตัวรุนแรงที่สุดในรอบ 27 ปี

3 บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ขนาดใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ General Motors, Ford และ Chrysler ประสบการขาดทุนอย่างหนักจนจำเป็นต้องอาศัยเงินกู้ยืมฉุกเฉินจากรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือไม่ให้ตกอยู่ในภาวะล้มละลาย

ผลกระทบทางอ้อมมายังประเทศไทยที่เห็นชัดเจนนั่นคือ เมื่อเศรษฐกิจสหรัฐและเศรษฐกิจโลกเกิดชะลอตัว เศรษฐกิจการลงทุนในประเทศไทยก็ถดถอย เกิดภาวะเงินไหลออกและตลาดหุ้นปรับตัวลดลงทั้งปริมาณการซื้อขายและความมั่งคั่งอย่างรวดเร็ว

วิกฤตครั้งนั้นมีผลหลายขั้นและค่อยๆ เผยให้เห็นความอ่อนแอในระบบการเงินและระบบการควบคุมทั่วโลก

กลายเป็นโจทย์ที่เรียกร้องให้ภาคธุรกิจต้องหันมาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างเปิดเผย โปร่งใส สร้าง corporate governance เพื่อให้องค์กรเข้มแข็งและก้าวต่อไปได้อย่างยั่งยืน

เช่นเดียวกันก็ส่งสัญญาณไปยังองค์กรธุรกิจทั่วโลกที่เคยมุ่งมั่นกับการสร้างผลกำไร, ให้ความสำคัญกับการเติบโต ขยายตัว หรือยึดอยู่กับความเป็นเลิศ ต้องถอยกลับมาทบทวน

พร้อมกับเบนเข็มมุ่งไปสู่ **“ความยั่งยืน” Corporate Sustainability**

รวมถึงดำเนินงานให้สอดคล้องกับ**การพัฒนาอย่างยั่งยืน Sustainable Growth Development** ที่กลายเป็นกระแสหลักไปทั่วโลก มีกระบวนการขับเคลื่อนในมิติต่างๆ เพื่อเดินหน้าไปพร้อมกับการใส่ใจต่อสังคม สิ่งแวดล้อม

กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ก็สอดคล้องกับการปรับทิศทางในกระบวนการทำงานทุกระดับในประเทศไทยที่น้อมนำเอาแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาปรับใช้เพื่อให้ประเทศ สังคม ชุมชน ครอบครัว ตลอดจนบุคคล สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในท่ามกลางภาวะที่ผันผวนของโลก

หลังจากมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในหลายวาระโอกาส

“เป็นเศรษฐกิจความพอเพียงก็คือ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ทำอะไรให้มันเกินไป เมื่อทำอะไรให้ เมื่อทำอะไรแล้วได้ผลในการทำ ถ้าได้ผลก็หมายความว่าประหยัด สำหรับชาวบ้าน สำหรับคนที่ทำเศรษฐกิจนี้เอง...

ที่ถามว่าเศรษฐกิจพอเพียงท่านทั้งหลายมีความคิดว่าอย่างไร เศรษฐกิจพอเพียงมีความดีหรือไม่ ก็เพราะว่าจะได้ช่วยชาวบ้าน ให้ขยายประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน แต่จะต้องไม่หัวเราะเยาะว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นของเล่น ไม่ใช่ของเล่น แต่เอาจริง บางทีเอาจริงคนอื่นไม่เข้าใจ แต่ต้องเข้าใจว่า ที่พูดเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้เป็นเศรษฐกิจที่หรูหรา แต่ว่าเป็นเศรษฐกิจที่ได้ผลจริง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2554 ณ ห้องประชุมสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้น 14 อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช แก่คณะผู้บริหารสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร

ท้ายที่สุด ทศวรรษ 2551-2560 คือช่วงเวลาแห่งความแปรปรวนทางการเมืองไทยมากที่สุดอีกช่วงหนึ่ง เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เสื้อเหลือง, เสื้อแดง, กปปส. ฯลฯ

เกิดความรุนแรงและส่งผลกระทบในวงกว้างจากการชุมนุมต่อเนื่องในช่วงปี 2552-2553 มีการสลายการชุมนุมจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก มีการยึดปิดพื้นที่ด้านเศรษฐกิจย่านราชประสงค์ ปิดสนามบินทั้งที่ดอนเมืองและสุวรรณภูมิ เข้ายึดสถานที่ราชการ ปิดกั้นการดำเนินงานในหลายๆ พื้นที่ รวมถึงกระทรวงพลังงานและ ปตท. ก็ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมไม่สามารถเข้าทำงานในอาคารสำนักงานใหญ่ได้เป็นเวลาหลายเดือน

ถือเป็นทศวรรษที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเกิดการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งในปี 2557

31

รักษ์ป่า สร้างคน โมเดลก้องโลก

>>

ค่ำหนึ่ง

ของเดือนธันวาคม ปี 2552 ท่ามกลางหิมะโปรยปราย บนถนนวอลล์สตรีต นิวยอร์ก...

ชายหนุ่มในชุดสูทสีดำ ผูกหูกระต่ายสีดำ ใต้โอเวอร์โค้ตสีดำยืนที่หน้าอาคารด้วยอาการหนาวปนกระสับกระส่าย เขากำลังรอคอยการเดินทางมาถึงของคนสำคัญ...

ไม่นานนัก รถยนต์คันใหญ่สีดำก็มาถึง **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** ประธานเจ้าหน้าที่บริหารการเงิน บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในชุดทักซิโดสีดำ ก้าวลงมาจากลิมูซีน พร้อมกับยิ้มทักทาย

“รอนานมั้ย”

“ไม่นานครับ เชิญเข้าด้านในเลยดีกว่า ผมดูโต๊ะที่นั่งไว้ให้หมดแล้ว” เป็นคำตอบจากชายหนุ่ม

คืนนี้เป็นคืนที่ ปตท. ต้องลุ้นว่าผลการประกาศรางวัลด้านเพื่อสังคมยอดเยี่ยมในปีนี้จะเป็นของบริษัทใด ซึ่งหนึ่งในนั้นที่มีโอกาสคือ ปตท.

เป็นการจัดการประกวดคัดเลือกรางวัลทางด้านองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อสังคมยอดเยี่ยม จัดขึ้นโดย บริษัท Platts หนึ่งในกลุ่มบริษัท The McGraw-Hill Companies ผู้นำการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพลังงานระดับโลก การประกวดรางวัลในปี 2552 มีบริษัทพลังงานทั่วโลกส่งผลงานเข้าประกวดกว่า 30 บริษัท

ซึ่ง ปตท. จากประเทศไทย ติดโผกลุ่มสุดท้าย ที่มีโอกาสจะได้รับรางวัลซึ่งเตรียมประกาศในคืนนี้

และแล้วก็สิ้นสุดการรอคอย เมื่อพิธีกรประกาศชื่อรางวัล ***Platts Global Energy Award 2009*** ประเภทโครงการพัฒนาชุมชนแห่งปี เป็นของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จากประเทศไทย ในการเสนอ ***“โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง”*** มาให้คณะกรรมการพิจารณา

คุณเทวินทร์ ก้าวขึ้นรับรางวัลบนเวทีท่ามกลางเสียงปรบมือกึกก้องจากที่ประชุมกาล่าดินเนอร์ Black Tie Suit ของผู้จัดงาน มีการบันทึกภาพประวัติศาสตร์นี้ และนำมาเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนในประเทศไทยในเวลาต่อมา

กรรมการท่านหนึ่งกล่าวว่า *"การดำเนินงานตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 เพื่อสร้างประโยชน์ให้ชุมชนทั่วประเทศเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ และทำให้กรรมการเห็นคุณค่าของโครงการนี้"*

ย้อนกลับ

ก่อนหน้านี้ประมาณ 2-3 ปี ประเทศไทยเริ่มต้นทศวรรษใหม่ขึ้นมาด้วยความระทมหมองหม่น เป็นความหมองหม่นที่เกิดมาจากปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้ารุนแรงจากวิกฤตข้าวยากหมากแพง การตกงาน ราคาสินค้าขึ้นราคา และอีกนานาปัญหา

ในความทุกข์โศกของสังคม ปตท. ก็เป็นองค์กรที่รู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจไปด้วย ในการหารือกันระหว่างผู้บริหาร อาทิ **คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์**, **คุณสรัญ รังคสิริ**, **คุณไพศาล สุริยะวงศ์ไพศาล** (ที่ปรึกษา ปตท.) เห็นพ้องกันว่า จะหาทางขับเคลื่อนงานที่จะช่วยเหลือชุมชนได้อย่างไร ซึ่งทุกคนนึกไปถึงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่าด้วยเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานไว้ว่า

"ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินอย่างนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้... ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและอิทธิพลมีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาให้ส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอควร ขอย้ำพอควร พออยู่พอกินมีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าตลอดกาล" เป็นส่วนหนึ่งของพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542

จุดเริ่มต้นที่เอาทุกข์ของสังคมมาเป็นสิ่งที่ต้องใส่ใจของ ปตท. นี้ยังรวมไปถึงการคิดถึงการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ที่เคยทำมา ว่าควรจะต่อยอดต่อไปได้แก่ โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ 1 ล้านไร่ ว่าจะต้องดูแลให้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่ได้ดำเนินการมาให้อยู่รอดไปในอนาคต

"อยู่ที่คนต้องดูแลรักษาป่า คือการปลูกป่าในใจคน" และ *"ที่สำคัญจะต้องอาศัยแนวทางพระราชดำริเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินงาน พัฒนาคนให้มีความรู้ มีจิตใจที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตจากปัญหาที่รายล้อมรอบตัวไปสู่วิถีการพึ่งพาตนเอง"* ซึ่ง *"จะนำไปสู่การมีความสุขในครอบครัวและชุมชนได้อย่างแท้จริง"* เป็นคำกล่าวของ **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** CEO ปตท. ในปี 2550 ถึงการตัดสินใจให้ดำเนินโครงการนี้ เป็นความสำคัญของชื่อโครงการที่ต้อง **"รักษาป่าและสร้างคน"** ไปพร้อมๆ กัน

เหนือสิ่งใด โครงการรักษ์ป่า สร้างคนฯ นี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 84 พรรษา ในปี 2554 โดยตั้งเป้าว่าจะมีชุมชนทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 84 ตำบล เข้าร่วมโครงการอย่างแข็งขัน ซึ่งเมื่อดำเนินจนโครงการแล้วเสร็จ มีทั้งสิ้นถึง 87 ตำบล ที่เข้าร่วม

"ในการดำเนินงานนั้น คิดก็ส่วนคิด แต่การเริ่มต้นไม่ใช่สิ่งที่ง่ายแต่อย่างไร เนื่องจาก ปตท. ยังไม่มีความรู้ในด้านการทำงานชุมชนวิถีพอเพียงแต่อย่างไร ผมก็ได้บอกทีมงานให้ลองพิจารณาดูว่า จะเริ่มโดยการระดมความคิดจากผู้รู้ และทำโครงการนำร่องดูก่อนดีหรือไม่" **คุณส่งเกียรติ ทานสัมฤทธิ์** ผู้บริหาร ปตท. ด้านดูแลสังคม ขณะนั้นเล่าให้ฟัง

แม้ว่า **คุณประยงค์ รณรงค์** ปราชญ์ชุมชนผู้มีชื่อเสียงจากชุมชนไม้เรียง จะมองเห็นในเวลานั้นว่า *“เมื่อรู้ว่า ปตท. จะมีโครงการพัฒนาตำบลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ชื่อโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ผมก็มีความมั่นใจ เพราะ ปตท. มีชื่อว่า เมื่อทำอะไรมักเอาจริงเอาจังและประสบผลสำเร็จมาแล้วหลายเรื่อง”*

แต่ไม่มีหลักประกันว่าโครงการที่ดำเนินไปคล้ายนำเอาทฤษฎีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติ จะมีความก้าวหน้าสมดังตั้งใจกันหรือไม่

ก้าวแรกของการทำงาน คือ การเตรียมตัว ก่อนเปิดโครงการ *“ที่จริงเป็นการหาสูตรที่ลงตัวก่อนเริ่มการทำงาน เราต้องศึกษาหาโมเดลว่าจะทำงานอย่างไร เพราะหากไม่พร้อมก็ยังยกเลิกโครงการได้ทัน”* คุณส่งเกียรติ เผย

“อย่างไรก็ตาม จากต้นแบบที่ ปตท. ได้เข้าไปทำงานชุมชนที่ ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ทำให้พบแนวทางในการทำงานสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะเป็นตัวอย่างสำหรับอีกหลายตำบลได้”

ก้าวแรก

ของการเตรียมตัว เริ่มขึ้นในช่วงปลายเดือนพฤษภาคมและต้นเดือนมิถุนายน 2550 โดย ปตท. ได้ร่วมกับสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายประมาณ 60 คน ทั่วประเทศ มาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่โรงแรมกานต์มณี พาเลซ ย่านสะพานควาย และโรงแรมมารวย การ์เด้น ถนนพหลโยธิน

“ผลของการประชุม ลำดับแรก ก็ค้นพบว่า สิ่งที่จะทำให้คน ชุมชน หรือสังคม เปลี่ยนแปลงตนเองมาจากวิกฤตต่างๆ เช่น ปัญหาความแห้งแล้ง ที่ดินทำกิน นำไปสู่การแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้น แต่ปัญหาจากระบบทุนที่เน้นกำไร ยิ่งทำให้ขาดทุน หนี้สินเกิดขึ้น และกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมี การรุมเร้ายังมาจาก

การคุกคามต่อทรัพยากรชุมชน เช่น การประกาศให้พื้นที่สาธารณะตกเป็นของรัฐ การเวนคืนที่ดิน ไปจนถึงการบุกรุกของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม มีต้นแบบที่ดีในบางชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน สร้างแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน" **คุณสัญญลักษณ์ เทียมถนอม** ที่ปรึกษาการทำงานโครงการ ซึ่งเป็นผู้เข้าสังเกตการณ์การประชุม สรุปให้ฟัง

ที่ประชุมได้ระดมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งเห็นพ้องว่าจะเป็นการทำให้ชีวิตเกิดความสงบสุข ไม่เบียดเบียนตนเองและธรรมชาติ เน้นการพึ่งตนเอง รู้จักตนเอง รู้รายได้ รายจ่าย มีเหตุมีผล รู้จักการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการทำเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ แบ่งพื้นที่ให้เหมาะสม คิดทำในสิ่งที่ตนเองถนัด ทำพอกินพอประมาณ

เป็นการสะท้อนมาจากประสบการณ์ของผู้นำและชุมชนที่ได้เรียนรู้มาจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

ที่ประชุมยังเสนอให้มีการทำกิจกรรมหลักของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ คือ ต้องรู้จักการจัดทำแผนชุมชน คือ มีการสำรวจเก็บข้อมูลมาทำแผน ต้องดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจชุมชน อาทิ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย การออมทรัพย์ ต้องบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนและสิ่งแวดล้อม และต้องมีการดำเนินการทางด้านพลังงานในชุมชน เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางด้านนี้

การหลอมแนวคิดให้เป็นทิศทางการทำงานเป็นหน้าที่ของทีมงาน ปตท. โดยเริ่มต้นจาก **"นำเข้า"** หรือหา **Input** ซึ่งจะประกอบไปด้วยการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดเก็บสร้างฐานข้อมูล ต่อเนื่องด้วย **"กระบวนการทำงาน"** หรือ **Process** ซึ่งหมายถึงต้องนำสิ่งที่ได้ไปวางแผนเป็นแผนของชุมชน ซึ่งในแผนจะมีรายละเอียดของกิจกรรมที่จะต้องทำภายใต้เป้าหมายหรือความต้องการของชุมชน มีการกำหนดทรัพยากรที่จะต้องใช้ (คน-เวลา-งบประมาณ) และต้องหาตัวชี้วัดผลของการดำเนินงานตามแผน

ส่วนที่ต่อจากนี้คือ **"ผลลัพธ์"** หรือ **Output** ที่ต้องการ ได้แก่ การเก็บองค์ความรู้เพื่อนำมาทบทวนปรับปรุงให้ได้ตามความประสงค์ในระยะยาว

หากจะถามว่า

การดำเนินงานด้วยกระบวนการนี้ มีอะไรเป็นกรอบของเป้าหมายที่ต้องทำ

คุณส่งเกียรติ ตอบว่า *"เป้าหมายมี 8 เรื่องใหญ่ที่เป็นงานที่ต้องทำ ซึ่งเราได้กำหนดว่าเรื่องแรกคือ **การวิเคราะห์ชุมชน** พูดง่ายๆ ชุมชนต้องรู้จักโรคของตน ก่อนที่จะทำการรักษา การวิเคราะห์ตนเอง ก็เพื่อให้รู้ว่าสถานะของชุมชนเป็นอย่างไร อะไรคือทุกข์ อะไรคือปัญหาที่ทำให้ไม่พอเพียง ทำให้เกิดหนี้สิน โดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมที่จะต้องช่วยกันทำ หาข้อมูลมาวิเคราะห์และวางแผนต่อไป"*

เมื่อได้ที่มาของปัญหาก็จะต้องดำเนินการส่วนต่อไป คือ **ทักษะชุมชน** คือจะต้องพัฒนาความสามารถ ความชำนาญของชุมชน มาช่วยในการแก้ปัญหา เช่น เมื่อสามารถปลูกข้าวได้ แต่ไม่ปลูก กลับไปรับจ้างเพื่อหาเงินทองมาซื้อข้าวกิน ก็จะไม่ใช่แนวทางที่ชุมชนควรทำ ต่อจากนั้นเป็นเรื่อง**ทรัพยากรในหมู่บ้าน** ชุมชนต้องมีการค้นคว้าทบทวนว่ามีทรัพยากรอะไรบ้าง ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล เพื่อจะได้ระดมทุนที่มีอยู่มาเสริมการทำงาน หรือรู้จักทุนที่มีเพื่อจะได้รักษาต่อยอดให้สมบูรณ์ต่อไป

เป้าหมายที่ 4 เป็นเรื่อง**พลังงานชุมชน** ซึ่งมีหลายเรื่องให้ทำ ตั้งแต่การประหยัดพลังงาน การหาพลังงานทดแทน การใช้พลังงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 4 เรื่องข้างต้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการในขั้นต้น

นอกจากนี้ยังมีอีก 4 เรื่องที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ **การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน** และ**การจัดตั้งกองทุนหรือการออมเงิน** เพื่อการสร้างสวัสดิการหรือเกื้อกูลกันในชุมชน รวมทั้งต้องให้ **โรงเรียน ครู นักเรียน เยาวชน** เข้ามามีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นทั้งที่รวมความรู้ การขยายผลต่อยอด การสร้างการตื่นตัวในชุมชน

คุณส่งเกียรติ กล่าวว่า *"สุดท้ายคือเรื่อง**การพัฒนาจิตใจ** คือการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของชาวชุมชน สิ่งนี้จะช่วยเป็นเครื่องกำกับการกระทำ จะทำให้เกิดสติ ตื่นรู้ เกิดปัญญาในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ตามวิถีพอเพียง เมื่อรู้ปัญหา รู้ทางดับทุกข์ ก็จะเกิดความสุขจากวิถีทางของตน"*

การดำเนินการตามกระบวนการนี้ จะต้องทำอย่างมีศรัทธาเชื่อมั่นและสม่ำเสมอ จึงจะพบว่าความสุขย่อมเกิดขึ้นได้ และกระจายไปทั้งบุคคลในครัวเรือนและชุมชน เป็นความยั่งยืนที่ทุกคนต้องการจะเห็น นั่นคือ **"พอเพียงก็คือสุข สุขแต่พอเพียง"**

"แผนการเปิดตัวโครงการจะมีขึ้นในเดือนธันวาคม 2550 แต่ที่เราคิดทำไปถึงหรือไม่ จะต้องมีการเตรียมอย่างเป็นรูปธรรม" คุณส่งเกียรติ จึงมอบหมายให้ทีมงานประสานงานกับอาศรมพลังงาน ซึ่งมีแนวคิดประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่ชุมชนใน จ.นครราชสีมา มาเป็นที่ปรึกษา

คุณชาญชัย ลิมปิยากร ผู้อำนวยการอาศรมพลังงาน ได้ช่วยออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล และพาทีมงานลงพื้นที่ ตำบลนำร่อง 9 ตำบล

คำถามคือ ทำไมต้องทำงานโครงการนี้ในระดับตำบล ไม่ใช่หมู่บ้าน หรือชุมชนเล็กๆ

คำตอบก็คือ ในที่ประชุมสัมมนาที่ผ่านมามีความเห็นว่า หน่วยองค์กรระดับตำบลมีองค์ประกอบที่ครบถ้วน ทั้งกำลังคน กำลังเงิน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ หากเลือกเพียงชุมชนเล็กๆ ก็จะขาดการสนับสนุนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีพอ ดังนั้นการเลือกพื้นที่ทำงานจึงมีขนาดใหญ่พอสมควร ซึ่งต้องการการพิสูจน์ว่าเป็นขนาดพื้นที่ที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่

ตำบลต้นแบบ หรือ **"ตำบลนำร่อง"** กระจายไปทั่วทุกภาค โดย ปตท. คัดเลือกมาจากตำบลเครือข่ายงานเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น เครือข่ายที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว เครือข่ายโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติของ ปตท. ประกอบด้วย ต.เขาคอก จ.บุรีรัมย์, ต.วังน้ำลัด ต.นาขอม จ.นครสวรรค์, ต.ทุ่งควายกิน จ.ระยอง, ต.ท่ามะขาม จ.กาญจนบุรี, ต.ปากทรง จ.ชุมพร, ต.แม่ทา ต.แม่นะ จ.เชียงใหม่ และ ต.ศิลาแลง จ.น่าน

ด้วยอาศรมพลังงานภายใต้สมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีประสบการณ์ทำงานกับชุมชนมามากกว่า 20 ปี จึงมีความรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตรหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์ การจัดการพลังงานในชุมชน และได้ลงมือปฏิบัติจนประสบผลในหลายพื้นที่ จึงสามารถเป็นพี่เลี้ยงที่ดีในการฝึกอบรมทีมงานของ ปตท. พร้อมกับตัวแทนหรือชาวบ้านที่เป็นอาสามาเรียนรู้การทำงานจากตำบลนำร่อง

“เราได้มีการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อมาศึกษาวิธีการเก็บข้อมูลและการนำไปใช้ ดังนั้น ชาวบ้านจะได้เรียนรู้การใช้เครื่องมือ ฝึกการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ควบคู่ไปกับพนักงานของ ปตท. จำนวนหนึ่ง” อาจารย์ชาญชัย เล่าถึงช่วงเวลานั้น

ประชาชนในชนบทมีชีวิตดิ้นรนเพื่อหาเงินมาสนองความต้องการด้านบริโภค หรืออยู่กับอบายมุข หรือความต้องการของครอบครัว ทำให้ไม่พอใช้พอกิน ก่อหนี้สินมากมาย ใช้ชีวิตไม่พอเพียง ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือให้รู้จักประมาณตน มีสติกับความอยากของตน พึ่งตนเองแทนการพึ่งตลาด

“ดังนั้นเครื่องมือที่ให้ฝึกใช้เป็นเครื่องมือการสอบถามที่จะทำให้ชาวบ้านทบทวนการดำเนินชีวิตของตนเอง ระหว่างรายรับกับรายจ่าย ทรัพย์สินกับหนี้สิน เห็นปัญหาที่มาจากการใช้ชีวิตที่ขาดสติ เป็นการศึกษาจากชีวิตของเขาเอง” อาจารย์ชาญชัย อธิบายถึงเครื่องมือที่ออกแบบเพื่อใช้ในโครงการ ซึ่งต่อมาเรียกว่า EC-EN (Economy and Energy)

จากนั้น

ทีมงานก็ลงพื้นที่เพื่อทดลองนำเครื่องมือที่ได้เรียนรู้มาไปใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งภาพรวมของ 9 ตำบลนำร่อง ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร มีสภาพยากจน มีรายจ่ายทั้งตำบลมากกว่ารายได้ หนี้สินมาจากการไม่ได้ใช้พื้นที่ที่ตนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์เต็มที่

การทำการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยวไม่สามารถสนองความต้องการทางด้านรายได้ของชุมชน เพราะต้องหมดไปกับต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง แรงงาน ฯลฯ คุณภาพดินก็เสื่อมโทรมลง ในขณะที่ราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำ

ท่ามกลางความแห้งแล้งอันต่อเนื่องมาจากปัญหาโลกร้อน ซ้ำเติมให้การสร้างรายได้จากการขายสินค้าเกษตรในแต่ละปีไม่สมดุลกับรายจ่าย ต้องกู้เงินจากธนาคารมาประคับประคองการทำมาหากินแบบปีต่อปี

อีกทั้งยังมีรายจ่ายที่ไม่จำเป็น อาทิ หวย การพนัน อบายมุข การดื่มเหล้า การฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อตามกระแสทุนนิยม มีการใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย เมื่อเทียบกับฐานะ

หลายบ้านมีต้นทุนที่มาจากพลังงานสูงถึง 30% ทรัพยากรในชุมชนพลอยถูกทำลาย เพราะเมื่อทุนจากการทำกินไม่เพียงพอ ก็ต้องรุกรานพื้นที่ทรัพยากรซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติในท้องถิ่น เกิดการล่มสลายของครอบครัว เพราะต่างต้องแสวงหาดิ้นรน พ่อ แม่ ลูก กระจายกันไปคนทิศคนละทาง

"แต่ก็มีข้อดีที่พบก็คือ การมีผู้นำชุมชน กลุ่ม หรือคนตัวอย่าง ที่มีการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้บ้าง หรือเป็นผู้นำการอนุรักษ์ป่าไม้ แหล่งน้ำ เช่น ***แม่ประมวล เจริญยิ่ง*** *จาก ต.เขาคอก* ***ลุงชู สิทธิจักร*** *จาก ต.วังน้ำลัด* ***กลุ่มเยาวชนรักษ์เขาชะเมา*** *และ* ***พี่อ๋ำ พรมไธสง*** *จาก ต.ทุ่งควายกิน กลุ่มเกษตรผักปลอดภัย* ***น้าทิวาพร ศรีวรกุล*** *ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ จาก ต.ท่ามะขาม* ***คุณชัยรัตน์ แว่นแก้ว*** *จาก ต.คลองเรือ เป็นต้น"* คุณสัญญลักษณ์ ซึ่งร่วมลงพื้นที่ด้วยเล่าเสริม

ในภาคเหนือ ที่ ต.แม่ทา มี **กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน** เป็นผู้นำคนสำคัญ ตามด้วยกลุ่มทำการเกษตรแบบยั่งยืน เช่น **พ่อพัฒน์ อภัยมูล** ที่ ต.แม่นะ มีข้าราชการเกษียณ **คุณวินิจ ชัยชิต** ทำการเกษตรแบบอินทรีย์อย่างจริงจัง และที่ ต.ศิลาแลง อ.ปัว จ.น่าน **มีองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้มแข็ง** ดูแลชุมชนด้วยแนวคิดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว 5 ปีแห่งความยั่งยืน

การเก็บข้อมูลจากแต่ละตำบล เป็นการสุ่มประมาณ 10% ของชุมชน แต่ก็สามารถสะท้อนภาพปัญหาของแต่ละชุมชน การได้นั่งสัมภาษณ์รายบุคคลที่บ้านของชุมชน ทำให้ทีมงานได้รู้จักใกล้ชิดครัวเรือน ได้เห็นสภาพของครัวเรือนที่เก็บข้อมูล

จากนั้น ปตท. ก็จัดประชุมคืนข้อมูลให้ชาวบ้านเพื่อที่จะได้เห็นภาพรวมของชุมชนทั้งตำบล นำไปสู่การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาของตนตามกระบวนการต่อไป

ผลจากการทำงาน

กับ 9 ตำบลนำร่องข้างต้น นำไปสู่การร่วมกันทำสัตยาบัน ประกาศเจตนารมณ์โดยผู้แทนจากชุมชนจำนวน 200 คน ในการที่จะร่วมกับ ปตท. เพื่อดำเนินโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ให้สำเร็จในวันที่ 7 ธันวาคม 2550

ทันตามแผนที่กำหนด และนับเป็นจุดเริ่มของโครงการที่จะช่วยดับร้อนผ่อนเย็นให้

กับสังคมอย่างเป็นทางการ

ต่อมา ปตท. ได้เริ่มทำการคัดเลือกตำบลเพิ่มเติม แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา รุ่นแรก เดือนมีนาคม ปี 2551 เป็นตำบลที่คัดมาจากเครือข่ายและรับสมัครจากทั่วประเทศ ได้ตำบลเข้าร่วมโครงการ 42 ตำบล รวมเป็น 51 ตำบล และรุ่นที่ 2 รับสมัครได้อีก 36 ตำบล รวมทั้งสิ้น 87 ตำบล เกินกว่าเป้าหมาย 3 ตำบล ตำบลเหล่านี้กระจายอยู่ใน 58 จังหวัดของประเทศ

ในจำนวน 87 ตำบล แบ่งเป็นมาจากภาคเหนือ 23 ตำบล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 22 ตำบล ภาคกลาง 22 ตำบล ภาคใต้ 11 ตำบล จนถึงเสร็จสิ้นโครงการ มีหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการ 921 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมด 996 หมู่บ้าน คิดเป็น 92% ในแต่ละตำบลมีครัวเรือนพอเพียงอาสาเข้าร่วมโครงการมากถึง 17,808 ครัวเรือน *"หากนับว่าในหนึ่งครัวเรือนอาสา มีสมาชิก 4-5 คน เราก็ได้ชุมชนที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงตนเอง ใกล้เรือนแสนคนทีเดียว"* คุณสัญญลักษณ์ ให้ข้อสังเกต

หากมีใครสงสัยว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งเสริมให้โครงการนี้ประสบผลสำเร็จในปี 2554 ก็สามารถตอบข้อสงสัยได้ว่า ความสำเร็จนี้เกิดจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน

ประการแรก ต้องให้ความสำคัญกับความมุ่งมั่นในการผลักดันโครงการของผู้บริหาร ปตท. และเครือข่ายที่ร่วมกันทำงาน ดังที่ คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ CEO ของ ปตท. ได้กล่าวไว้ภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในปี 2550 ว่ากลุ่ม ปตท. ได้ตัดสินใจดำเนินโครงการฯ ร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 84 พรรษา ในปี 2554 โดย

"มุ่งดำเนินการอย่างจริงจัง ด้วยความเชื่อมั่นว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างแท้จริง จะเป็นหนทางออกให้กับสังคมไทย ที่กำลังเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่รุมเร้าในขณะนี้"

ประการต่อมา วิธีการเริ่มต้นโดยสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนที่ห่วงใยสังคมของ ปตท. เป็นเคล็ดลับ ที่มีไม่กี่องค์กรนำไปทำ โดยก่อนดำเนินโครงการ มีการเชิญประชุม หารือ วางแผน อย่างเป็นขั้นตอน มีการจัดทำโมเดล เครื่องมือ ที่มีประสิทธิภาพ ร่วมกับปราชญ์ ผู้รู้ทางสังคม ในระดับองค์กร นักวิชาการ และผู้นำ

ชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย ***"ฝันให้ไกล ไปให้ถึง"*** แต่ก็มีความเป็นไปได้ ที่สำคัญสามารถตอบโจทย์กระแสความไม่พอเพียงในสังคม มีการนำสิ่งที่คิดเบื้องต้นไปทำการทดสอบ ใน 9 ตำบลนำร่อง ก่อนการตัดสินใจเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ซึ่งยิ่งทำให้มีความมั่นใจในการเดินหน้าโครงการ

ประการต่อมา ปตท. ได้เรียนเชิญ คุณสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา มาเป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ รวมทั้งมีผู้บริหารระดับสูงของ ปตท. ตั้งแต่ระดับ CEO ลงมา ร่วมอยู่ในคณะกรรมการ ทั้งยังเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชนจากหลายระดับมาเป็นคณะกรรมการชุดนี้ ดำเนินโครงการจึงมีความรอบคอบ รอบด้าน ได้รับการแบ่งปันประสบการณ์ผ่านคำแนะนำอย่างมากมาย ซึ่งคุณสุเมธ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

"ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ ปตท. นำสู่การปฏิบัติในงานพัฒนาที่ได้ทำร่วมกับชุมชน จำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลายปัจจัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ระดับประเทศ ประกอบด้วย นักวิชาการ ปราชญ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับตำบล ประกอบด้วย ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา เยาวชน และภาคีเครือข่าย รวมถึง ปตท. เพื่อร่วมกับแนวทางของการปฏิบัติการต่างๆ นี้ด้วยกัน"

และ *"เมื่อใดที่คนไทยทุกคนสามารถเดินตามปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ ความสุข สมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืน จะเกิดขึ้นกับประเทศไทย"*

ประการต่อมา การวางยุทธศาสตร์ 6 ด้าน เพื่อการขับเคลื่อน ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคน ที่ทำหน้าที่เป็น Change Agent ทั้งในส่วนผู้บริหาร พนักงาน แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน และที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่โครงการ ซึ่ง ปตท. ขอให้ทุกตำบลคัดเลือกมาจากลูกหลานในตำบล ตำบลละ 1 คน รวม 87 คน ทำงานฝังตัวในพื้นที่ ประสานงานในตำบลตลอดระยะเวลาของโครงการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาครัวเรือน โดยต้องมีครัวเรือนอาสาจากทุกตำบลอย่างน้อย 100 ครัวเรือน เพื่อนำแนวทางวิถีพอเพียงไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาตำบล ให้เป็นต้นแบบวิถีพอเพียง สร้างจุดศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้กันและกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พลังงานชุมชน คือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้พลังงานให้รู้ค่า ประหยัด และพัฒนาสิ่งรอบข้างให้เกิดเป็นพลังงานทางเลือก

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการความรู้วิถีพอเพียง ในตำบล ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดต่อไป

และ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสื่อสารสาธารณชน ต้องสื่อความให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจ เกิดความตระหนักรู้ถึงวิถีพอเพียง ตั้งแต่เริ่มจนประสบผล เพื่อพิสูจน์ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ใช่วาทกรรม แต่เป็นศาสตร์ของพระราชาที่สามารถแก้ปัญหาของสังคมประเทศได้จริง

ประการต่อมา ทุกชุมชนมีทุนของตนเอง ทั้งที่ก่อนเข้าร่วมโครงการรักษ์ป่า สร้างคนฯ เช่น *ทุนทรัพยากรธรรมชาติ* ได้แก่ ป่า ดิน น้ำ *ทุนทรัพยากรมนุษย์* ได้แก่ ผู้รู้ ปราชญ์ กลุ่มแกนนำ ภาคี เครือญาติ *ทุนทางปัญญา* ได้แก่ประสบการณ์ ความรู้ในชุมชน *ทุนทางสังคม* ที่เชื่อมโยงกันด้วยจิตวิญญาณ วิถีชีวิตวัฒนธรรม บวกกับ *ทุนความรู้ที่มาจากภายนอก* คือ ที่ปรึกษา นักวิชาการ การไปศึกษาเรียนรู้ดูงานที่มีคุณภาพ การได้เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ เช่น การทำแผน บัญชี งบประมาณ แบบมืออาชีพ การรู้จักวัดผลการทำงาน การบริหารจัดการศูนย์การทำงานในชุมชน การสื่อสารในชุมชน เป็นต้น ทำให้การผสมผสานเกิดการลงตัว นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ในชุมชนที่เป็นระบบระเบียบแบบแผน

ประการต่อมา การเผชิญกับวิกฤตการณ์ของสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่กดดัน ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาทางออก เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเข้าร่วมโครงการรักษ์ป่า สร้างคนฯ อย่างล้นหลาม รวมไปถึงความมั่นใจที่มีต่อองค์กร ปตท. ก็เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้ความร่วมมือมีความแนบแน่นต่อกันมากยิ่งขึ้น

ประการสุดท้าย คือ *ศรัทธา* ที่เกิดขึ้นในชุมชน อาทิ การรู้ข้อเท็จจริง ว่าการเข้าร่วมทำโครงการนี้กับ ปตท. ไม่มีการนำเอาเงินนำหน้า ดังนั้นในการคัดเลือกตำบลผู้สมัครเข้าร่วมจะต้องตัดสินใจตั้งแต่แรกว่า ไม่ได้มาร่วมเพราะอยากได้เงินงบประมาณ แต่ต้องการแก้ปัญหาที่เกิดในชุมชนอย่างแท้จริง หลายตำบลที่รีบสมัครแล้วถอนตัวไปเมื่อรับทราบนโยบายนี้ของ ปตท.

ดังที่ **คุณธนวัฒน์ พรมมา** จาก ต.แม่ลาด จ.กำแพงเพชร เล่าว่า *"การไม่ใช้เงินนำหน้า ถือเป็นวิธีคิดและวิธีทำงานที่ถูกต้อง อยากให้ทุกหน่วยงานนำไปใช้ในการทำงาน ทำให้พวกเราเกิดการเรียนรู้ว่า งานพัฒนาที่ผ่านมาล้มเหลวเพราะอะไร"*

หรือ **คุณฉลวย โสภีพันธุ์** จาก ต.นาบอน จ.กาฬสินธุ์ สะท้อนว่า *"วันที่ทำงานครั้งแรก มาประชุมกับ ปตท. เราถามว่าจะเป็นไปได้ยังไง ไม่เอาเงินนำหน้า ทำงานไม่มีเงิน ใครจะมาร่วมกับเรา แต่พอเริ่มทำไป คนก็เข้ามา เราพบว่า บางครั้งเงินก็ไม่จำเป็นเท่าความรู้ ความรู้ไม่มี ขยันก็จริง ก็ไม่ประสบความสำเร็จ"*

ประสบการณ์ต่างๆ

จากตัวแทนชุมชน ยิ่งเสริมสร้างความศรัทธาในการร่วมโครงการ เช่น **คุณประมวล เจริญยิ่ง** จาก ต.เขาคอก จ.บุรีรัมย์ กล่าวว่า *"โครงการฯ ได้หนุนเสริมให้เราพูดคุยกัน... เมื่อก่อนการบูรณาการเป็นเหมือนความฝัน แต่พอเราได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง เกิดการยกระดับ เกิดการยอมรับ เกิดการบูรณาการร่วมกันทั้งคนและกลไก"*

ส่วน **คุณสมหมาย เกตุแก้ว** จาก ต.ป่าขะ จ.นครนายก เอ่ยว่า *"ปตท. เขามาให้ความรู้ ไม่ใช่ให้ของมาแล้วมาปักป้ายถ่ายรูปก็จบกันไป... โครงการฯ ได้สร้างคนให้ความรู้แก่ชุมชน ให้แกนนำได้ค้นพบศักยภาพของตน"*

คุณสมบูรณ์ สิงกิ่ง จาก ต.ไทยสามัคคี จ.นครราชสีมา ชื่นชมว่า *"โครงการฯ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน ให้ชุมชนพึ่งพาตนเองให้ได้"*

เช่นเดียวกับ **คุณประสงค์ ยะกาวิน** จาก ต.ป่าก่อ จ.อำนาจเจริญ ที่กล่าวว่า *"โครงการนี้ของ ปตท. ชื่อโครงการรักษ์ป่า พอจะเข้าใจว่าทำอะไร แต่เรื่องสร้างคน ผมถามเจ้าหน้าที่ว่าสร้างได้หรือ... เจ้าหน้าที่ก็ชวน บอกว่ามาลองดูด้วยกัน*

ผมขอบอกเลยว่า ทุกวันนี้ชีวิตของผมเปลี่ยนไป แม้ว่าโครงการจะเลิกในปี 54 แต่ผมก็จะไม่เลิกจากโครงการ"

ยิ่งไปกว่านั้น *พลังศรัทธา*ต่อเป้าหมายโครงการ ที่ต้องการทำเพื่อถวายราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ก็เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญของทุกชุมชน

ดังที่ **คุณจำเนียร ถิ่นเกาะยาว** จาก ต.ป่าคลอก จ.ภูเก็ต กล่าวว่า *"ที่สะดุดใจในโครงการรักษ์ป่าฯ คือเราทำงานเพื่อในหลวง ได้สร้างพลังให้กับเรามากขึ้น ผมภาคภูมิใจที่ได้ทำงานให้ในหลวง"*

กล่าวให้ถึงที่สุด **"การสร้างคน"** ให้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความพอเพียง ก็คือการ **"พลิกใจ"** นั่นเอง หมายถึง การพลิกใจจากด้านความไม่รู้จักพอ เพราะโลภหรือกิเลสก็ตามที ไปสู่ด้านที่พอเพียง อันเป็นที่มาของการทำรณรงค์แคมเปญใต้สโลแกน ***"พลิกใจให้พอเพียง"*** แล้วจะ ***"พบความสุขที่ยั่งยืน"***

บ่ายวันหนึ่ง

ในปี 2553 ใน ต.แม่ทา กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

ชายหนุ่มคนเดิม ยืนมอง **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** CEO ปตท. ในเวลานั้น ด้วยความชื่นชมที่ตั้งใจมาเยี่ยมงานพัฒนาโครงการในท้องถิ่น

เขากำลังโยกคันไม้ที่โยงไปที่เครื่องโม่หินเพื่อสีข้าวเปลือก ท่ามกลางกลุ่มชาวบ้านที่ช่วยแนะนำวิธีการ เสียงโม่หินบดกับข้าวเปลือกครืดคราดๆ ให้ความรู้สึกที่แปลกไปอีกแบบหนึ่ง คล้ายกำลังบรรเลงดนตรีจังหวะชีวิตของชุมชนแห่งนี้อย่างช้าๆ ทว่ามั่นคง

แม้ไม่คุ้นเคย แต่คุณประเสริฐ ก็ใช้เวลาไม่นานในการเรียนรู้วิธีโม่ข้าว เป็นภาพที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างนักบริหารจากเมืองหลวงกับชาวบ้านในชนบทห่างไกลเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างอัศจรรย์

"ถ้าหากไม่มีโครงการรักษ์ป่า สร้างคนฯ ภาพเหล่านี้ก็คงไม่มีวันเกิดขึ้นแน่นอน"
ชายหนุ่ม รำพึงกับตนเอง

32

ศาสตร์พระราชา เยียวยาปวงชน

>>

คืนวันที่

30 สิงหาคม 2554 ณ อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต ดูจะเป็นคืนที่วุ่นวายมาก สำหรับชายหนุ่ม และเพื่อนๆ ที่กำลังขะมักเขม้นกับการเตรียมการรับเสด็จ

แม้จะถึงเวลาต้องไปพักผ่อน แต่ก็อดไม่ได้ที่จะเดินไปดูความเรียบร้อยของบูธนิทรรศการต่างๆ เขาทักทายชุมชนที่มาตำบลต่างๆ ทั่วประเทศ

"พ่อพร้อมแล้วนะ" เขาถามพร้อมส่งยิ้มให้ กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน จาก ต.แม่ทา

"พร้อมแล้วลูก ซ้อมมานักแล้ว" เสียงเอ่ยตอบ

คืนนี้ ทุกคนพร้อมแล้วที่จะเฝ้าฯ ถวายรายงาน ความสำเร็จของโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ต่อหน้าพระพักตร์ในวาระที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จฯ มาทรงเปิดงานนิทรรศการ **"รวมพลังชาวไทย เทิดไท้องค์ราชันมหัศจรรย์ความพอเพียง"** เป็นความสุขใจของชุมชนในโครงการนี้ที่จะได้เล่าถึงความสำเร็จของการนำเอา *"ศาสตร์พระราชา เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง"* ไปปฏิบัติในหลายเรื่อง จนได้พบกับความสุขแบบพอเพียงของตนเอง

นี่เป็นโอกาสที่จะประกาศให้คนเมืองหลวงและสาธารณชนได้รู้ว่า การใช้ชีวิตตามศาสตร์พระราชาเป็น *"ทางรอด"* ของทุกคน หากนำไปใช้อย่างจริงจัง จะสามารถ *"เยียวยา"* ให้หายจากความทุกข์ทางเศรษฐกิจได้จริง

ทว่า

ก่อนที่เดินทางมาถึงวันนี้ ด้วยการดำเนินโครงการมาอย่างต่อเนื่องด้วยความเพียรพยายามของทุกภาคส่วน จึงได้สร้างผลลัพธ์ออกมามากมาย ซึ่งพอจะยกตัวอย่างความสำเร็จ ในการเปลี่ยนแปลง

ด้าน***การสร้างคน*** หรือ***พลิกใจ*** จนสำเร็จ ที่เกิดขึ้นในตำบลต่างๆ ทั่วประเทศ มาเล่าสู่กันฟังได้หลายเรื่องด้วยกัน

ต.สันทราย จ.เชียงใหม่ ตำบลนี้มี 15 หมู่บ้าน มีทั้งชาวไทยและชาวไทยภูเขา กว่า 6,000 คน แม้จะอยู่กับธรรมชาติป่าเขาอย่างกลมเกลียว แต่ก็มีความเสี่ยงจากปัญหาการค้าประเวณี การค้ายาเสพติด การค้าแรงงานเด็ก จึงมีการจัดตั้งกลุ่มที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา ทางด้านเกษตรกสิกรรมธรรมชาติ กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มจักสานเครื่องมือ EC-EN และบัญชีครัวเรือน ได้ยกระดับให้ชุมชนเห็นปัญหา เริ่มจากการผลิตพืชผลเองแทนการซื้อ การออมและประหยัดค่าใช้จ่ายทางพลังงาน เกิดครัวเรือนต้นแบบขึ้นหลายแห่ง มีความเชื่อมั่นในวิถีความพอเพียง ปัจจุบัน ต.สันทราย ยังเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านการทำเตาเผาถ่าน 200 ลิตร เตาชีวมวลแกลบ การทำเกษตรอินทรีย์ การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

ต.ถิมตอง จ.น่าน เป็นตำบลที่มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาและจัดตั้งสภาประชาชนตำบลถิมตอง ขึ้นโดยมีแกนนำคือ คุณพยอม วุฒิสวัสดิ์ การร่วมกับโครงการรักษ์ป่า สร้างคน มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของตำบลให้มีความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาท้องถิ่น จุดเด่นของตำบลได้แก่ สภาประชาชน ทำหน้าที่เป็นหลักในการบริหารจัดการในตำบล การจัดระบบเหมืองฝายให้เกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน กลุ่มเยาวชนฮักบ้านเกิด กลุ่มหัตถกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มจากไม้ไผ่ กลุ่มทำไม้กวาด การสร้างคนต้นแบบทางเกษตรแบบวิถีพอเพียง อาทิ เกษตรอินทรีย์ เลี้ยงกบในนาข้าว การเพาะเห็ด เลี้ยงเป็ด การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน กลุ่มดูแลจัดการสุขภาพ การจัดการขยะในชุมชน เป็นต้น

ต.บ้านน้ำพุ จ.สุโขทัย เป็นแหล่งรวมของคนหลายท้องถิ่นมารวมกัน และต้องเผชิญกับปัญหาทำการเกษตรที่ต้องพึ่งพาสารเคมี ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ทำให้ต้องหันมารวมตัวกันแก้ปัญหา ภายใต้โครงการนี้ก่อให้เกิดกลุ่มเกษตรอินทรีย์นำร่องก่อน จากนั้นก็เป็นการหาเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยการตั้งศูนย์อนุรักษ์

พันธุ์ข้าวไทเพื่อพึ่งตนเอง สามารถพัฒนาได้ถึง 30 สายพันธุ์ นอกจากนี้ยังได้ทำศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงหมูแบบหมูหลุม ศูนย์พัฒนาอาชีพเสริม เพื่อให้สามารถใช้ความรู้ที่หลากหลายมาสร้างงานในชุมชนได้ต่อเนื่อง

ต.นาบอน จ.กาฬสินธุ์ ความยากจนแร้นแค้น ทำให้ต้องทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปหางานทำที่เมืองหลวง แต่ในที่สุดหลายครอบครัวก็กลับคืนท้องทุ่ง เพื่อมาทำมาหากินในบ้านเกิด เมื่อเข้าร่วมโครงการกับ ปตท. การนำความรู้เรื่องพอเพียงมาใช้ในการแก้ปัญหาก็เป็นไปอย่างกว้างขวาง นำเอาความภูมิใจที่เป็นชุมชนโบราณอายุร่วม 100 ปีมาเป็นพลังใจ ชุมชนได้ต่อยอดเป็นจุดเยี่ยมชม เรียนรู้วิถีพอเพียง ประกอบด้วย บ้านต้นแบบคนต้นแบบ ป่าชุมชน ศึกษาเรียนรู้งานวิจัยแบบชุมชน กองทุนสานใจ สมุนไพรพื้นบ้าน พลังงานชุมชนในรูปแบบหลากหลาย ศูนย์ขยายพันธุ์พืช กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ป่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ด เกษตรอินทรีย์ ชีวภาพ เป็นต้น

ต.คำแคน จ.ขอนแก่น มีการพัฒนาโดยอาศัยโรงเรียน ครู และนักเรียน เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ การทำกิจกรรมพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ งอกงาม ในโรงเรียนบ้านคำน้อย มีกลุ่มปลูกผัก เพาะเห็ด เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ฯลฯ จำหน่ายในสหกรณ์ของโรงเรียน กลายเป็นต้นแบบของโรงเรียนวิถีพอเพียง ส่วนในตำบล ก็ขับเคลื่อนคู่ขนาน เกิดจุดปฏิบัติและเป็นฐานการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ตามมา เช่น กลุ่มแพทย์แผนไทย กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด กลุ่มพลังงานทางเลือก ป่าชุมชน กลุ่มผลิตของใช้ในครัวเรือน กลุ่มทอผ้าที่มีลวดลายเอกลักษณ์ และสามารถผลิตจำหน่ายในและนอกตำบล สร้างรายได้เป็นอย่างดี

ต.ท่ามะนาว จ.ลพบุรี เป็นตำบลที่เป็นศูนย์เรียนรู้การจัดการพลังงานในชุมชนที่มีชื่อเสียงมากในปัจจุบัน จากจุดเริ่มต้นที่ไม่ได้สนใจในการพัฒนาตนเองมากนัก แต่เมื่อได้เข้าร่วมโครงการ ก็เกิดการศึกษา และเกิดบุคคล ผู้นำที่พร้อมจะพลิกใจไปสู่เส้นทางวิถีพอเพียง โดยมีนายก อบต. คุณวสันต์ ดรชัย เป็นกำลังสำคัญ ท่ามะนาวเริ่มต้นจากการเป็นผู้นำในเรื่องการทำน้ำมันไบโอดีเซลแบบเขย่ามือขึ้นใช้เอง เป็นจุดเรียนรู้ที่สำคัญ ตามด้วยเรื่องเตาเผาถ่าน 200 ลิตร โรงเรียนพลังงานทดแทน ที่สำคัญคือการพัฒนาก๊าซชีวภาพจากขี้หมู ซึ่งเกิดมาจากกลิ่นเหม็นของฟาร์มเลี้ยงหมูที่สร้างความขัดแย้งจากชุมชน เพราะก่อกลิ่นเหม็นและสร้างมลภาวะ ไปสู่การร่วมมือกันระหว่างฟาร์มกับชุมชน ช่วยกันผลิตไบโอก๊าซฯ ได้ถึง 2,700

ลูกบาศก์เมตรต่อวัน แล้วต่อท่อไปตามบ้านได้กว่า 500 ครัวเรือน ช่วยลดปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชนได้ในที่สุด

ต.บางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ นับเป็นตำบลที่อยู่ในใจกลางเมืองหลวงก็ว่าได้ เพราะอยู่ในจุดที่เรียกว่า “คุ้งบางกะเจ้า” ตอนปลายของแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ไม่ไกลจากเขตพระโขนง เขตคลองเตย เพียงนั่งเรือข้ามฟากก็ถึงแล้ว จากผลกระทบของปัญหาน้ำทะเลรุกเข้าท่วมพื้นที่ ทำให้การทำเกษตรในบางน้ำผึ้งประสบปัญหา ความเจริญของเขตเมือง วิถีชีวิตเปลี่ยนไป เริ่มมีการทิ้งที่อยู่ ขายที่ดิน แต่ด้วยแนวคิดของ กำนันมนัส รัศมิทัต ในขณะนั้น ก็ชักชวนให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่วิถีพอเพียง เพื่อพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำให้ 11 หมู่บ้านในตำบล รวมตัวกันพัฒนาตลาดน้ำบางน้ำผึ้งขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้เรียนรู้ดูงาน ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ กลุ่มผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือน กลุ่มโฮมสเตย์ เกษตรผสมผสาน สวนป่าชุมชน กลุ่มผลิตจุลินทรีย์บำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

ต.ป่าคลอก จ.ภูเก็ต มี 9 หมู่บ้าน ชุมชนไทยมุสลิมแห่งนี้ มีอาชีพทำสวนยาง รับจ้าง ค้าขาย ประมงพื้นบ้าน มีชุมชนบางลา ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวจากการดูแลป่าชุมชน เมื่อเข้าร่วมโครงการก็ต่อยอดจากจุดเด่นที่ดำเนินมาทางด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการทำข้อมูลฐานทรัพยากร วางแผนปลูกป่าเพิ่มเติมทดแทน สำรวจรายรับรายจ่าย เพื่อทำแผนการลดค่าใช้จ่าย พัฒนาการทำกินภายใต้วิถีพอเพียงที่ตนเองถนัด จุดเด่นของป่าคลอก คือเรื่องการคิดค้นเตาเผาถ่านรุ่นซูเปอร์ 84 โดยใช้ถังน้ำมันขนาด 200 ลิตร ถือเป็นต้นแบบเตาที่ทรงประสิทธิภาพ ส่วนจุดเรียนรู้ดูงาน ประกอบด้วย การอนุรักษ์ป่าชายเลน คนต้นแบบความพอเพียง กลุ่มการออมทรัพย์ เป็นต้น

ผลลัพธ์ของโครงการ

ในเดือนธันวาคม 2556 หนังสือ “พอเพียงใด” ของ ปตท. ได้รายงานผลประเมินการดำเนินงานโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ที่ผ่านไป 6 ปี โดยภาควิชาพัฒนาชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่า

การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางพอเพียงของ 87 ตำบล มีมากถึง 6,852 กิจกรรม องค์ความรู้มี 385 เรื่อง มีแหล่งเรียนรู้ 495 แห่ง จุดเรียนรู้เรื่องพลังงาน 317

ครัวเรือน เกิดกลุ่มและกองทุน 317 กลุ่ม มีงานวิจัยไทบ้านหรือชาวบ้าน 84 เรื่อง ที่สำคัญมีครัวเรือนอาสาวิถีพอเพียงมากถึง 17,808 ครัวเรือน

ในระหว่างปี 2552-2553 ชุมชน 87 ตำบล ลดค่าใช้จ่ายประเภทครัวเรือนและอบายมุขลงจาก 611 ล้านบาท เหลือ 443 ล้านบาท หรือลดลง 168 ล้านบาท เทียบเท่าลดลงถึง 27% ในจำนวนนี้สามารถลดรายจ่ายทางด้านพลังงาน จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และพัฒนาเทคโนโลยีด้านพลังงานเป็นเงินถึง 23 ล้านบาท

ในขณะที่การมุ่งไปสู่ด้านการดูแลรักษาป่า หรือ**รักษ์ป่า** สะท้อนออกมาภายใต้ 633 กิจกรรม มีผู้เข้ากว่า 29,300 คน กิจกรรมทางด้านดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สามารถวัดเป็นการลดปริมาณของเสียได้ถึง 1,105 ตัน ในช่วงปี 2551-2554 ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ได้ถึง 14,663 ตัน เพิ่มการดูดซับคาร์บอนออกไซด์ ได้ถึง 28,242 ตัน

ในด้านพัฒนาเชิงสังคม หรือ**สร้างคน** ได้เกิดคนต้นแบบเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่า หรือจาก 397 คน ในปี 2550 เพิ่มเป็น 865 คน ในปี 2555 มีวิทยากรเพิ่มขึ้น 1,367 คน นักจัดการความรู้เพิ่มจาก 127 คน เป็น 554 คน และเกิดแกนนำ หรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง เพิ่มจาก 1,586 คน เป็น 2,456 คน กระจายอยู่ทั่วประเทศ

ในรายงานของคณะสังคมศาสตร์ ชี้การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพว่า *“ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการรักษ์ป่าฯ ทำให้สมาชิกสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับการดำรงชีวิตในอดีต... มีความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปประยุกต์กับชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพของตนได้ดียิ่งขึ้น”*

ในระดับชุมชนหรือตำบล *“มีความสำเร็จในมิติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การพัฒนารูปแบบการทำงาน การวางแผน และการประสานเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีและเครือข่าย”* ทั้งนี้ การบริหารจัดการยังยืนอยู่บนหลักธรรมาภิบาลอีกด้วย

ภายใต้ยุทธศาตร์ข้อสุดท้ายของโครงการ ที่กำหนดว่าจะต้องถ่ายทอดความสำเร็จด้วยการสื่อสารสู่สาธารณะ รวมทั้งเป็นการน้อมเกล้าฯ ถวายความสำเร็จโครงการเพื่อเทิดพระเกียรติ เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 84 พรรษา ปตท. และชุมชนจึงพร้อมใจกันจัดงานแสดงผลความสำเร็จขึ้นเป็นเวลาหลายวัน ทั้งที่ ปตท. สำนักงานใหญ่ และที่เซ็นทรัลลาดพร้าว

บ่ายของวันที่

31 สิงหาคม 2554 ท่ามกลางสายลมโชยอ่อนๆ หน้าอาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ชายหนุ่มคนเดิม ในชุดเสื้อยืดสีเขียวยืนอยู่ กำลังรอคอยคณะผู้บริหาร ปตท. ด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม ท่ามกลางพนักงาน ชุมชน มากมายอีกหลายร้อยชีวิต

คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ และ **คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร** สอง CEO ของ ปตท. เดินเคียงคู่กันเข้ามาในกลุ่มคน พร้อมกับทักทาย

"รอนานมั้ย" ทั้งสองเอ่ยถาม

"ไม่นานครับ พวกเราพร้อมแล้ว ใกล้เวลาเสด็จฯ แล้วครับ" ชายหนุ่มตอบ ในหูยังแว่วได้ยินคำสนทนาแสดงความยินดีของกลุ่มผู้บริหาร ที่โครงการรักษ์ป่าฯ ได้ทำให้ ปตท. ได้รับรางวัล SET AWARD ในฐานะที่เป็นองค์กรอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และดำเนินงานทางด้านรับผิดชอบต่อสังคม หรือ CSR ได้อย่างโดดเด่น

และแล้ว รถพระที่นั่งก็เลี้ยวเข้ามาสู่ตึก ปตท. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดงาน **"รวมพลังชาวไทย เทิดไท้องค์ราชัน มหัศจรรย์ความพอเพียง"** ทรงชมนิทรรศการ มีพระราชปฏิสันถารกับชุมชนด้วยความเบิกบานพระราชหฤทัย ท่ามกลางความปลาบปลื้มของพสกนิกรที่เฝ้าฯ รับเสด็จ จากนั้นทรงปลูกต้นจำปีสิรินธร และทรงฉายพระฉายาลักษณ์ร่วมกับผู้แทนชุมชนจาก 87 ตำบล ทั่วประเทศ

ชายหนุ่ม...ยืนส่งเสด็จ สายตาเฝ้ามองรถพระที่นั่งที่เลี้ยวโค้งออกไปจากรั้วของ ปตท. จนลับตา เขาหารู้ไม่ว่า หลังจากนี้อีกไม่กี่เดือน มวลน้ำมหาศาลก็ไหลทะลักท่วมภาคกลางจนถึงหน้าอาคารนี้ แต่ภายใต้การป้องกันอย่างเข้มแข็ง ทำให้อาคาร ปตท. และต้นไม้ทรงปลูกไม่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัยแต่อย่างใด

เช่นเดียวกัน ชุมชน 87 ตำบล ก็สามารถรอดพ้นภัยพิบัติจากอุทกธารทางวิกฤตเศรษฐกิจที่ไหลบ่า สามารถยืนหยัดบนเส้นทาง**ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**ที่เขาเหล่านั้นยึดมั่นต่อไป เป็นการยืนยันว่า **ศาสตร์ของพระราชา**นั้นสามารถ**เยียวยาปวงชนไทย**ได้อย่างแท้จริง

33

มหาอุทกภัย ยอมพ่ายน้ำใจไทย

>>

ปี 2554

เป็นปีที่โลกต้องจารึกว่ามหาอุทกภัยที่ไม่เคยปรากฏกับเมืองใหญ่ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ได้เกิดขึ้นอย่างเกินความคาดหมาย ในรอบ 70 ปี

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2554 ไปสิ้นสุดประมาณกลางเดือนมกราคม 2555 นานถึง 175 วัน ครอบคลุม 77 จังหวัด 87 อำเภอ 6,670 ตำบล มีประชาชนได้รับผลกระทบกว่า 4 ล้านครัวเรือน หรือกว่า 13 ล้านคน มีผู้เสียชีวิต 815 คน พื้นที่เกษตรกรรมเสียหายกว่า 11 ล้านไร่ ถนนมากกว่า 13,900 สาย สะพานกว่า 700 แห่ง ฝายกว่า 900 แห่ง

ธนาคารโลกประเมินความเสียหายว่ามีมูลค่าสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท

อันที่จริง ที่มาของการก่อตัวมวลน้ำมหาศาล ที่ต่อมาเรียกกันว่า **“น้องน้ำ”** นั้น เริ่มต้นขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2554 เมื่อพายุโซนร้อนไหหม่าเคลื่อนจากประเทศเวียดนามเข้ามาประเทศไทยทางด้าน จ.น่าน แม้จะอ่อนตัวลงเป็นหย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรง แต่ก็ก่อให้เกิดฝนตกหนัก มากกว่า 330 มิลลิเมตร ที่ อ.ปัว จ.น่าน เกิดน้ำท่วมหนักไล่เรียงลงมาจากน่าน แพร่ เชียงราย พะเยา ตาก สุโขทัย ประชาชนเดือดร้อนกว่าแสนครัวเรือน หรือกว่า 400,000 ชีวิต พื้นที่เกษตรกรรมเสียหายกว่า 150,000 ไร่

จากนั้น ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมจนถึงเดือนตุลาคม 2554 ก็มีพายุซัดกระหน่ำมาอีกหลายลูก และรุนแรงแตกต่างกัน หนักสุดคือพายุโซนร้อน “นกเตน” ในช่วงกลางเดือนกรกฎาคม ก่อความเสียหายจากเหนือจรดใต้ตอนบน รวม 22 จังหวัด 182 อำเภอ 1,122 ตำบล 8,646 หมู่บ้าน ประมาณ 500,000 ครัวเรือน 1.37 ล้านคน ไร่นาเสียหายกว่า 600,000 ไร่ ทำนบ ถนน สะพานพัง ผู้คนเสียชีวิต 22 คน

แต่ปัญหาใหญ่ก็คือมวลน้ำสะสมที่อยู่ต้นเขื่อนทางเหนือมีปริมาณมาก ทำให้ต้องมีการระบายน้ำออกมาเป็นระยะๆ มากน้อยตามสถานการณ์ เช่น เขื่อนสิริกิติ์ ต้องระบายน้ำออกมาในช่วงปลายสิงหาคมถึงกันยายน เฉลี่ยวันละ 67 ล้านลูกบาศก์เมตร

ในเดือนตุลาคม 2554

CEO ปตท. **คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร** ได้ออกไปร่วมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม แถบ จ.พระนครศรีอยุธยา และเดินทางเลยไปถึงลพบุรี ได้เห็นภาพน้ำท่วมใหญ่ในแต่ละจังหวัด และได้รับฟังสถานการณ์เกี่ยวกับน้ำที่กำลังไหลบ่าลงมาทุกทิศมาสู่ภาคกลางและ กทม.

เมื่อกลับมาถึง ปตท. สำนักงานใหญ่ ก็ได้เรียกประชุมผู้บริหารระดับสูงทันที และได้จัดตั้ง**ศูนย์อำนวยการฉุกเฉินช่วยผู้ประสบภัยน้ำท่วม** ที่ ปตท. สำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต

ส่วนทางด้านสายปฏิบัติการจัดหาและคลังก็ได้เปิดศูนย์ติดตามสถานการณ์น้ำท่วม 24 ชั่วโมง ที่สำนักงาน ปตท. พระโขนง ทั้ง 2 จุดเปิดพร้อมกันในวันที่ 6 ตุลาคม 2554

ต่อมา คุณไพรินทร์ ก็ได้ลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง**คณะผู้อำนวยการฉุกเฉินช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย** โดยมี **คุณวิชัย พรกีรติวัฒน์** ประธานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการกลุ่มธุรกิจปิโตรเลียมขั้นต้นและก๊าซธรรมชาติ เป็นผู้อำนวยการศูนย์

ในคณะผู้อำนวยการ ประกอบไปด้วย หน่วยธุรกิจน้ำมัน ธุรกิจก๊าซธรรมชาติ แผนและกลยุทธ์ สถาบันวิจัยและเทคโนโลยี หน่วยงานบัญชี สื่อสารองค์กรและกิจการเพื่อสังคม ประกันภัย ศูนย์สื่อสาร-ICT งานบริหารความเสี่ยง ทรัพยากรบุคคล และ SSHE

“ภารกิจแรกของศูนย์ คือ สร้างความมั่นคงทางการจัดหาพลังงาน ***หมายถึงเราต้องสามารถจัดหาให้มีจำหน่ายอย่างเพียงพอต่อความต้องการใช้ทั้งในภาคประชาชนและภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมต่างๆ โดยไม่ขาดแคลน*** *ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล ระบบขนส่งสาธารณะ สายการบิน โรงงาน และภาคการผลิตไฟฟ้า รวมถึงการจัดหาและส่งมอบวัตถุดิบปิโตรเคมีให้กับบริษัทในกลุ่มของ ปตท. ด้วย”*

คุณวิชัย กล่าวว่า การดำเนินภารกิจแรกนี้ ควบคู่ไปกับการมีแผนป้องกัน ดูแล มีแผนฉุกเฉินรองรับที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้สถานีบริการน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ คลังปิโตรเลียม โรงแยกก๊าซฯ โรงกลั่นน้ำมัน ระบบการขนส่งต่างๆ หยุดชะงัก แต่ต้องดำเนินงานไปได้โดยไม่ติดขัด

"ภารกิจที่ 2 คือ BCM หรือ Business Continuity Management การบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจของเราเป็นอย่างต่อเนื่อง ส่วนภารกิจที่ 3 คือ ครอบครัวชาว ปตท. และประชาชน ต้องการให้ ปตท. เข้าไปช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ซึ่งที่ประชุมจะมีรายงานเข้ามาทุกวัน มีทั้งปัญหา อุปสรรค ข้อเรียกร้อง เราต้องประชุมตัดสินใจร่วมกัน"

ข้อสังเกตที่สำคัญคือ การที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนนั้น ปตท. เองก็ต้องดำเนินการในส่วนพึ่งตนเองให้ได้ก่อน ทั้งในส่วนหน้าที่หลัก การดูแลหน่วยงานการทำงานปกติ รวมไปถึงพนักงานที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กร เพราะหากทุกคนเดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วม ก็ไม่สามารถทั้งทำงานที่ตนรับผิดชอบ และไม่สามารถไปช่วยเหลือคนอื่นด้วย

ศูนย์อำนวยการฉุกเฉิน

ซึ่งเรียกย่อๆ ว่า **EMC** หรือ **Emergency Management Center** เริ่มงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่วันที่ 8 ตุลาคม 2554 โดยใช้พื้นที่ชั้น 6 ของอาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ เป็นจุดบัญชาการแบบ War Room เปิดประชุมทุกวัน ไม่มีวันหยุด ตั้งแต่ 08.30-12.00 น.

ซึ่งแม้คุณวิชัย จะเป็น ผอ.ศูนย์ นั่งหัวโต๊ะประชุม แต่ก็มี คุณไพรินทร์ CEO ในเวลานั้นเข้ามาร่วมประชุมทุกวันเพื่อร่วมรับฟังสถานการณ์ และช่วยกันวางแผนดำเนินการหลังจากนั้น ช่วงบ่ายจะเป็นเวลาที่แต่ละหน่วยงานกระจายกันออกไปทำงานในพื้นที่

การแก้ปัญหารายวัน เป็นเรื่องการส่งพลังงานปิโตรเลียมไปให้ถึงมือของผู้บริโภคได้อย่างไร มีการเตรียมแผนปกติ แผนสำรองฉุกเฉิน กรณีที่ถนนถูกตัดขาด จะแจ้งให้ประชาชนได้ทราบว่า สามารถเติมน้ำมันและก๊าซ NGV ได้ที่ไหน

"มันคล้ายกับการเล่นซ่อนหากับน้องน้ำ เพราะเราไม่รู้ว่าวันนี้น้องน้ำอยู่ที่นี่ แต่พรุ่งนี้จะไปไหนต่อ เราจะหลบเลี่ยงน้ำไปในเส้นทางที่ปลอดภัยได้อย่างไร" ทีมงาน EMC คนหนึ่งกล่าวแบบติดตลก

ในส่วนการปกป้องพื้นที่ปฏิบัติงานของ ปตท. เพื่อลดการเสียหาย ถูกนำมาหารือในที่ประชุม ตั้งแต่เรื่องการช่วยเหลือดีลเลอร์จำหน่าย ให้ลดความเสียหาย เช่น การเข้าไปถอดปั๊มน้ำมัน หัวจ่ายน้ำมัน การป้องกันน้ำท่วมเข้ามาในสถานประกอบการที่ทำการต่างๆ ไปจนถึงการวางแผนให้พนักงานทำงานที่ไหนก็ได้ หรือ Working Anywhere ด้วยโปรแกรม VPN หรือ Virtual Private Network เพื่อให้ประสานการทำงานได้โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปในพื้นที่น้ำท่วม แม้แต่ในอาคารสำนักงานใหญ่

"คนอาจจะประหลาดใจว่า ทำไมผมสั่งให้สร้างกำแพงป้องกันน้ำที่ตึก ปตท. สูงถึง 2 เมตร สั่งให้วัดระดับทุกจุด เพื่อหาว่ากำแพงป้องกันสูงจากระดับน้ำทะเลเท่าไร เพราะผมไปเห็นมาจากน้ำท่วมที่ลพบุรี และที่นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จึงเห็นว่าหากเราชะล่าใจ น้ำจะท่วมตึก ปตท. สำนักงานใหญ่แน่นอน ซึ่งผมไม่ต้องการให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น" CEO ไพรินทร์ อธิบายถึงการป้องกันตึก ปตท. ให้พ้นจากน้ำท่วม

อันที่จริง ในเดือนตุลาคม เป็นห้วงเวลาการโจมตีเมืองหลวงของ **"กองทัพน้ำ"** โดยเริ่มจากวันที่ 9 ตุลาคม 2554 คันดินนิคมอุตสาหกรรมโรจนะพังทลาย ทำลายความเชื่อมั่นว่า ที่นี่เป็นจุดที่คันดินสูงหลายเมตร ยากต่อการท่วมถึง ผู้คนอพยพออกนอกพื้นที่กันอย่างโกลาหล

ต่อมาวันที่ 10 ตุลาคม คันกั้นแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณนิคมอุตสาหกรรมไฮเทคพังท่วมถึง 143 โรงงาน มีคนงานมากกว่า 51,000 คน จมน้ำ ตามด้วยคันกั้นน้ำโรงพยาบาลบางบัวทอง น้ำทะลักท่วมเทศบาลสูงกว่า 1 เมตร

14 ตุลาคม 2554

ตรงกับวันมหาวิปโยคในอดีต น้ำก็บ่าท่วมตัวจังหวัดปทุมธานีทั้งหมด 15 ตุลาคม น้ำปรี่เข้าพื้นที่อุตสาหกรรมบางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา แฟคตอรี่แลนด์ อ.วังน้อย น้ำสูงถึง 1.50 เมตร ในนั้นมีโรงงานกว่า 190 โรง ที่สำคัญ วันนี้น้ำมาเยือน สถาบันวิจัย ปตท. วังน้อย มหามกุฏราชวิทยาลัย โรงไฟฟ้าวังน้อย และเขตใกล้เคียงทั้งหมด

คุณไชยเจริญ อติแพทย์ ผู้ช่วยผู้ว่าการ สถาบันวิจัย ปตท. ได้เล่าถึงเหตุการณ์นี้ว่า *"ได้วางแนวทางกั้นน้ำตั้งแต่การทำกำแพงดินด้านนอก หล่อเลี้ยงน้ำ สู้น้ำ ค่อยๆ สูบน้ำออก โดยพยายามรักษาระดับน้ำทั้งสองด้านของกำแพง เพื่อป้องกันไม่ให้กำแพงพัง"*

ทว่าน้ำก็มีระดับสูงมาก จึงระดมนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ ที่มีอยู่ ให้ทำทุกทาง ตั้งแต่ Flood Way เพื่อจูงน้ำเข้าถังแล้วสูบออก การอุดน้ำที่จะโจมตีผ่านตามทางน้ำใต้ดิน ใช้วัสดุที่มีอยู่ทุกชนิดอุดกันไม่ให้น้ำโผล่

ที่สุดน้ำก็มารวดเร็วเกินกำลังคนจะต้านทาน จึงต้องเลือกป้องกันเฉพาะส่วนที่สำคัญก่อน เช่น สถานีจ่ายไฟฟ้า โดยปูลวดตาข่าย เทปูนทับปิดหญ้า ก็ช่วยให้พื้นที่ส่วนสำคัญยังทำงานต่อไปได้ จนน้ำลดลง

วันที่ 17 ตุลาคม 2554 นิคมอุตสาหกรรมนวนครก็จมบาดาล โรงงานเกือบ 230 โรง จมน้ำ พนักงาน 180,000 คน ต้องอพยพออกนอกพื้นที่ ถัดมาวันที่ 18 ตุลาคม น้ำก็ทะลักท่วมรังสิตตอนเหนือ รวมถึงคลังน้ำมันของ บริษัท แทปไลน์ อ.ลำลูกกา ของกลุ่ม ปตท. และท่วมถึงสนามบินดอนเมือง

29 ตุลาคม ชาวโลกต้องตกตะลึงกับภาพเครื่องบินหลายลำที่ส่วนล่างจมอยู่ในน้ำอย่างเหลือเชื่อ ศปภ. ต้องอพยพออกอย่างรวดเร็ว ย้ายไปอยู่ที่ตึกเอ็นโก้ ของกระทรวงพลังงาน ถนนวิภาวดีรังสิต

และแล้วในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2554 มวลน้ำก็มาถึงห้าแยกลาดพร้าว อาคาร ปตท. สำนักงานถูกกักล้อมด้วยน้ำที่มีความสูงประมาณ 60 เซนติเมตร ในวันถัดมา แม้ ปตท. จะไม่ได้ถูกน้ำท่วมตัวตึก เพราะมีการป้องกันที่แน่นหนา แต่การสัญจรไปมาก็ยากลำบาก ต้องใช้เฉพาะทางเรือท้องแบนเท่านั้น

ดังนั้น ศูนย์อำนวยการฉุกเฉิน EMC จึงตัดสินใจย้ายไปปฏิบัติการที่สำนักงานพระโขนงแทน จนกระทั่งวันที่ 19 พฤศจิกายน จึงย้ายกลับมาใหม่ หลังจากบริเวณถนนวิภาวดีรังสิตแห้งได้ 2 วัน

หากจะถามว่า อะไรที่เป็นจุดสำคัญที่เราได้เห็นจากการเกิดมหาอุทกภัยครั้งนี้ คำตอบที่ทุกคนยอมรับคือ "น้ำใจคนไทย"

ไม่มีครั้งไหนอีกแล้วที่การช่วยเหลือกันของคนไทยจะมากมายเช่นนี้ ทุกหน่วยงานรัฐและเอกชนทำงานแบบไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก ไม่มีวันหยุด ไม่มีการพักผ่อน เพื่อช่วยเหลือคนที่ทุกข์กว่าตน ทั้งในต่างจังหวัดและในเมืองหลวง โดยไม่มีการแบ่งแยกสี แยกค่าย

ผู้บริหารและพนักงาน ปตท. ทุกคน ได้รับการดูแลจากองค์กร แล้วก็แปลงตนเองไปเป็นทีมงานใจอาสา ออกไปช่วยผู้ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยกันบรรจุถุงยังชีพ และถุงทราย ทุกวัน เรายังได้เห็นการบริจาคสิ่งของ และแนวคิดสารพัดที่นำมาช่วยผู้ประสบภัยน้ำท่วม อาทิ

- สุขาเคลื่อนที่ลอยน้ำขนาดเล็ก
- การบริจาคเม็ดพลาสติกเพื่อนำไปทำส้วมเคลื่อนที่
- มอบถุงพลาสติกย่อยสลายใน 6 เดือน เพื่อรองรับการขับถ่าย หลังน้ำลดสามารถนำไปกลบฝังเป็นปุ๋ยชีวภาพได้
- บริจาคเรือพลาสติก เพื่อนำไปช่วยชุมชนที่อยู่ห่างไกล
- การลดภาระด้วยการมอบน้ำมันให้กับหน่วยงานบรรเทาสาธารณภัย
- หน่วย Mobile Energy ออกให้บริการเติมน้ำมันเคลื่อนที่
- การจำหน่ายก๊าซหุงต้มในราคาถูก และขนส่งไปยังพื้นที่ผู้ประสบภัย
- การตั้งโรงครัวเพื่อช่วยผู้ประสบภัยในที่ต่างๆ เช่น ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต
- การให้สถานีบริการน้ำมัน ปตท. เป็นจุดพักพิงของผู้อพยพ
- การปั้นลูก EM ball เพื่อนำไปทิ้งลงในน้ำเน่าเสีย ช่วยให้น้ำมีคุณภาพดีขึ้น
- การบริจาคเครื่องกรองน้ำแบบฉุกเฉินขนาดเล็ก ที่สามารถใช้ดูดน้ำเสียผ่านระบบกรองน้ำให้กลายเป็นน้ำดื่มได้ทันที ซึ่งเป็นอุปกรณ์คุณภาพเดียวกับที่สหประชาชาติรับรอง

- เป็ดน้อยตรวจสอบกระแสไฟฟ้าที่รั่วในน้ำ
- บริจาคข้าวกระป๋อง และอาหารที่เปิดแล้วบริโภคได้ทันที
- ฯลฯ

“เรายังได้จัดตั้งทีมกู้ภัยมืออาชีพ PTT Group Seal ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางประดาน้ำ และการช่วยเหลือ ที่มาจากหลายบริษัทในกลุ่มรวมร้อยกว่าคน ทำงานโดยแบ่งออกเป็นหลายๆ ทีม ตลอด 24 ชั่วโมง” คุณวิชัย กล่าวถึงงานสำคัญของกลุ่มอีกงานหนึ่ง ในช่วงน้ำท่วม

“ในทีม SEAL ทั้ง 5 ทีมจะไปทุกพื้นที่ที่เราได้รับแจ้งเหตุ ออกปฏิบัติงานทุกวัน ไม่มีวันหยุด แต่ละทีมจะมีหัวหน้าทีม 1 คน ที่ต้องสามารถตัดสินใจหน้างานได้ทันที แต่ละทีมนอกจากมีทีมงาน และมีเรือติดรถไปด้วยแล้ว ยังมีข้าวกล่อง น้ำดื่ม ถุงยังชีพ EM ball พร้อมแผนที่จุดพิกัดของผู้ที่โทรศัพท์มาขอความช่วยเหลือ เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อม รถจะวิ่งออกจาก ปตท. สำนักงานใหญ่ ไปจนถึงจุดที่รถวิ่งไม่ได้ เราก็จะไปโดยเรือต่อ” **คุณณัฐธัญ ละอองทอง** สมาชิกหน่วยซีลจาก PTTGC บรรยายถึงวิธีการช่วยเหลือ

แรกๆ ก็ตั้งใจไว้ว่าจะเข้าไปช่วยเหลือพนักงานในกลุ่ม ปตท. ก่อนเป็นลำดับแรก แต่ต่อมาก็กลายเป็นช่วยเหลือประชาชนทั่วไป

“ครั้งหนึ่งผมไปช่วยแถวบางบัวทอง ไปถึงสามทุ่ม พาไปโรงพยาบาล แล้วรอส่งเขากลับบ้าน วันนั้นกลับถึง ปตท. 6 โมงเช้าของอีกวัน ก็อาบน้ำแล้วไปต่ออีก อีกครั้งหนึ่งผมไปช่วยคุณตาซึ่งป่วยเป็นอัมพาต สวมเครื่องช่วยหายใจ แล้วนอนบนโฟมมาเลย เป็นผู้ป่วยที่ยังไม่มีใครยอมช่วย แต่เราก็ช่วยพาคุณตาออกไปส่งถึงโรงพยาบาล” **คุณเฉลิมชัย รือเรื่อง** สมาชิก SEAL ที่มาจาก บริษัท IRPC เล่าความประทับใจในการทำงานของเขา

ในช่วงมหาอุทกภัยนี้

สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นกับผู้ประสบภัย คือความท้อแท้สิ้นหวัง ไม่เห็นทางออก หมดอาลัยตายอยาก คุณไพรินทร์ CEO ปตท. เห็นว่า หากจะสามารถให้กำลังใจกับคนที่ประสบภัย ก็จะเป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยให้เขาเหล่านั้นกลับมาสู้กับอุปสรรคต่อไป

จึงได้มอบหมายให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์ จัดทำภาพยนตร์โฆษณาเรื่อง Tomorrow เพื่อให้กำลังใจกับผู้ที่รอความช่วยเหลือ หรือกำลังต่อสู้กับปัญหา ที่สำคัญ ภายหลังจากน้ำลด ปตท. ก็ยังเข้าไปช่วยทำความสะอาดพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกน้ำท่วม ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน วัด มหาวิทยาลัย ส่วนราชการ บ้านเรือน มีการคิดน้ำยาทำความสะอาด กำจัดเชื้อราออกมาแจกจ่าย ช่วยปรับแต่งเครื่องยนต์ เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องรถยนต์ที่ถูกน้ำท่วม ตรวจสอบซ่อมแซมระบบไฟฟ้าตามโรงเรียนต่างๆ เป็นต้น

วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554 ปตท. ปิดศูนย์ EMC รวมระยะเวลาของการเปิดศูนย์มาทั้งหมด 47 วัน

“ผมคิดว่าเราผ่านวันนั้นมาได้ เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ทำงานร่วมกัน สามัคคีกัน ทั้งกลุ่ม ปตท. ผมชอบใจมากที่เราทำงานโดยไม่แบ่งเขาแบ่งเรา ใครมีทรัพยากรอะไร หรือมีไอเดียอะไร ก็เสนอเข้ามาช่วยทันที” คุณวิชัย กล่าวทิ้งท้าย

นี่คือ ความรักความสามัคคีที่มีต่อกัน ทั้งกลุ่ม ปตท. ภาครัฐ เอกชน ลูกค้า คู่ค้า และประชาชนทั่วประเทศ ได้กลายเป็นธารน้ำใจที่ต่อสู้กับมวลน้ำจำนวนมหาศาล จนสามารถเอาชนะได้ในที่สุด

34

CSR - CSV
SE - 3P

>>

ปี 2561

การประชุมคณะกรรมการ ปตท. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกลุ่ม ปตท. ได้จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม เหมือนเช่นทุกปี

ชาว ปตท. เรียกการประชุมนี้ว่า การประชุม STS หรือ Strategic Thinking Session แต่ปีนี้พิเศษ ตรงที่จะมีการเปลี่ยนแปลงประธานบริษัท จาก **คุณปิยสวัสดิ์ อัมระนันทน์** เป็น **คุณไกรฤทธิ์ อุชุกานนท์ชัย** และเปลี่ยนแปลง CEO จาก **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** เป็น **คุณชาญศิลป์ ตรีนุชกร**

นั่นทำให้เกิดคำถามว่า ยุทธศาสตร์ของ ปตท. จะดำเนินต่อเนื่องต่อไปหรือจะปรับเปลี่ยนใหม่

กระบวนการทำงานอันเหมือนกับประเพณีที่สืบทอดกันมาตาม PTT Way คือจะมีการระดมสมองในองค์กร แบ่งตามหน่วยธุรกิจ ต้นน้ำ ปลายน้ำ การเงิน หน่วยงานสนับสนุน ซึ่งมีทั้งด้านบุคคล ไอที และกิจการเพื่อสังคม โดยที่ผ่านมายุทธศาสตร์การทำธุรกิจเป็นด้านหลักที่ถูกมอบให้นำเสนอ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการไปจนถึงที่ประชุมระดับ CEO ของบริษัทในกลุ่ม และไปเข้าสู่ขั้นสุดท้ายในที่ประชุมคณะกรรมการ ปตท. เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ ให้ข้อคิดเห็น ให้ฝ่ายจัดการไปดำเนินการต่อในแต่ละปี

ที่แตกต่างไปอย่างมากในปีนี้ คือมีการกำหนดให้นำเสนอ **Pride Strategy** หรือ**ยุทธศาสตร์ทางด้านความภูมิใจในองค์กร** ให้ชัดเจนเป็นครั้งแรก เรียกได้ว่า 40 ปีที่ผ่านมา การกำหนดยุทธศาสตร์ทางด้าน Pride ยังไม่เคยมีมาก่อน

“โจทย์ที่ด้านแผนกลยุทธ์องค์กรได้รับ คือ บอร์ดต้องการเห็นทิศทางการทำงานเพื่อสังคมของกลุ่ม ปตท. ที่ชัดเจน มีการวางแผนปัจจุบันและระยะยาว เช่นเดียวกับแผนธุรกิจ ปีนี้จึงต้องระดมสมองกันอย่างจริงจัง เพื่อกำหนดทิศทางในการทำงานทางด้านนี้ และอนาคต” **ดร. ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์** หนึ่งในคณะกรรมการ ปตท. กล่าวกับคนทำงานทางด้านสังคม

ทั้งนี้ **“การทำงานเพื่อสังคม”** ของหน่วยงานต่างๆ เป็นเรื่องที่ทำกันมานานก่อนคำว่า CSR หรือ Corporate Social Responsibility จะเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย การดูแลสังคมและประชาชนนั้นเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ที่ทำหน้าที่ **“บำบัดทุกข์บำรุงสุข”** โดยตรงอยู่แล้ว เพราะได้รับภาษีอากรจากประชาชน ก็ต้องนำมาพัฒนาประเทศ สังคม ให้อยู่ดีกินดี

แต่ทว่าเมื่อจำนวนประชากรมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการบริโภคมีมากขึ้น การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ปัญหาความยากจนก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ที่รัฐบาลนานาประเทศพยายามหาทางเยียวยาแก้ไข แต่ทว่าก็ทำได้ไม่ทั่วถึง

ดังนั้น ในที่ประชุมของ WBCSD หรือ World Business Council on Sustainable Development จึงเห็นว่า การช่วยเหลือสังคม ควรจะเป็นหน้าที่ขององค์กรธุรกิจที่ต้องมาช่วยกันแบ่งเบาภาระเหล่านี้ด้วย โดยให้คำนิยามว่า

“CSR คือคำมั่นสัญญาของบริษัทที่จะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยทำงานร่วมกับลูกจ้างและครอบครัวของพวกเขา ชุมชน และสังคมโดยกว้าง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสังคมโดยรวม”

เนื่องจากการทำมาหากินขององค์กรธุรกิจต่างๆ ที่สามารถสร้างรายได้และกำไรขึ้นมานั้น ก็มาจากสังคมและประชาชนนั่นเอง ***“หากสังคมอยู่ได้ ธุรกิจก็จะอยู่รอด”*** เช่นกัน ดังนี้ก็ควรจะคืนกำไรสู่สังคมและชุมชน ทั้งเป็นการแบ่งเบาภาระของภาครัฐที่แบกอยู่ด้วย

จึงเป็นที่มาขององค์กรธุรกิจทั่วโลกที่หันมาทำ CSR กันอย่างจริงจัง โดยจะดูแลสังคมตั้งแต่ระดับภายในองค์กร คือสังคมใกล้ ประกอบด้วย ลูกจ้าง พนักงาน ที่ต้องให้มีมาตรฐานการทำงานที่ดี ไม่เอารัดเอาเปรียบทางด้านการจ้างงาน สังคม

ถัดออกไปก็เป็นลูกค้า คู่ค้า ที่ต้องดูแลในการขายสินค้า บริการ ทำการค้าที่เป็นธรรม ถัดออกไปก็คือ รอบสถานประกอบการ ที่ต้องดูแลไม่ให้เกิดผลกระทบจากการทำงานของโรงงาน หรือกิจการ เน้นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ขจัดมลภาวะไปจนถึงสังคม ประชาชนทั่วประเทศ ที่ต้องช่วยทำให้ประเทศมีการเจริญเติบโต ก้าวหน้า อันเป็นฐานสำคัญในการส่งเสริมให้ธุรกิจทั้งหลายมีความยั่งยืน

สำหรับ ปตท.

ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา ก็เริ่มต้นด้วยภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ ในการเป็นรัฐวิสาหกิจที่สร้างความมั่นคงทางพลังงานให้กับประเทศ ความหมายก็คือ หากพลังงานมั่นคง มีใช้ ไม่ขาดแคลน เศรษฐกิจประเทศก็จะมั่นคง ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีขึ้นตามลำดับ จากนั้นก็ต่อยอดด้วยการทำธุรกิจที่ต่อเนื่องกับพลังงานปิโตรเลียม เช่น ปิโตรเคมี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคเศรษฐกิจต่อเนื่อง ลดการนำเข้า เกิดการจ้างงาน

แม้ในยามวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง หรือวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ ก็ยังเป็นเครื่องมือของรัฐในการเข้าไปช่วยกอบกู้ แก้ไข สถานการณ์ ทำให้ต้องแปรรูป เพื่อระดมทุนจากในและต่างประเทศ เข้าไปพยุงกิจการทางด้านอุตสาหกรรมพลังงานและปิโตรเคมี ให้สามารถรอดพ้นหายนะ เดินหน้าต่อไปได้

ในอดีต เมื่อครั้งเริ่มต้นการดำเนินงานของ ปตท. ได้ไม่นานนัก ปตท. ก็เริ่มช่วยเหลือสังคมทางด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา การดูแลชุมชนโดยรอบคลังโรงแยกก๊าซ การดำเนินโครงการเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่า 1 ล้านไร่ และอีกหลายโครงการ จนอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานเพื่อสังคมของ ปตท. นั้นเป็นนโยบายที่มีมาตั้งแต่กำเนิดองค์กรเลยก็ว่าได้

อย่างไรตาม เมื่อทั่วโลกมีการจัดมาตรฐานทางด้านการทำงานเพื่อสังคม ที่เรียกว่า CSR ขึ้น ปตท. ก็เร่งดำเนินการเพื่อสร้างมาตรฐานการทำงานเพื่อสังคมให้สอดคล้องกับบริษัทขนาดใหญ่ทั่วโลก โดยเฉพาะกลุ่มที่มีชื่ออยู่ในทำเนียบบริษัทขนาดใหญ่ 500 บริษัท ตามการจัดอันดับของนิตยสารฟอร์จูน ซึ่ง ปตท. นั้นก็เป็นหนึ่งในทำเนียบดังกล่าวมาตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษารายละเอียดของบริษัทพลังงานชั้นนำทั่วโลก ปตท. ได้รวบรวมนำมาประยุกต์กับแนวทางการดำเนินงานของตน ทำให้สามารถกำหนดกรอบการทำงานทางด้าน CSR หรือ CSR Framework ขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางของทุกส่วนในองค์กรนำไปปฏิบัติ แล้วก็ทำรายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานทางด้านนี้ทุกปีควบคู่กับการจัดทำรายงานประจำปี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม (Stakeholder) ได้รับทราบถึงการทำงานที่โปร่งใส และเป้าหมาย การบรรลุเป้าหมายในแต่ละปี

ต่อมา CSR Framework ได้รับการยกระดับเป็น SD Framework หรือ Sustainable Development Framework ซึ่งหมายถึง กรอบการดำเนินงานเพื่อสังคมดังกล่าวจะต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องให้เกิดความยั่งยืน โดยมีหลักการทำงานอยู่ 10 เรื่อง ได้แก่

การกำกับดูแลกิจการที่ดี, การดูแลทางด้านสิทธิมนุษยชน, การดูแลทางด้านบุคลากรในองค์กร, การบริหารจัดการทางด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสิ่งแวดล้อมที่ดี, การดำเนินธุรกิจที่เป็นธรรม, การเป็นองค์กรที่ดีของสังคม, การบริหารจัดการสายโซ่อุปทานที่ดี, การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเลิศ, การจัดทำรายงานและการรักษาชื่อเสียงองค์กร และการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย

กล่าวให้ถึงที่สุด

ในช่วงเวลานั้น ทุกองค์กรมองเห็นว่าการดำเนินงานทางด้าน CSR ที่เป็นมาตรฐานจะนำมาซึ่งการเติบโตที่ยั่งยืน อันหมายถึง เมื่อสังคมยั่งยืนและองค์กรก็ย่อมจะยั่งยืน

ที่สำคัญหากพิจารณากันในระดับสากล มีดัชนีชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับ คือ **DJSI** หรือ **Dow Jones Sustainability Indices** เป็นการจัดอันดับของตลาดหลักทรัพย์ดาวโจนส์ ของสหรัฐอเมริกา ที่จะคัดเลือกจากบริษัททั่วโลก 2,500-3,000 บริษัท เพื่อเข้าร่วมการประเมิน**ความยั่งยืนของธุรกิจ (Corporate Sustainability Assessment)**

การประเมินนี้ พิจารณาจากมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาด และการดำเนินงานในด้านความยั่งยืน ซึ่งมีเกณฑ์ 3 ด้าน ESG ที่ต้องสอบให้ผ่าน ประกอบด้วย

ด่านแรก Environment ว่าด้วยการลดผลกระทบด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ โรงงาน และต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA/EHIA) ด้วย

ด่านที่ 2 คือ Social ว่าด้วยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถ ผ่านโครงการด้านคุณภาพ ภาวะผู้นำ เป็นต้น และด่านสุดท้าย คือ Governance ว่าด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงในทุกๆ หน่วยงานของตน มีการกำกับดูแลการดำเนินธุรกิจตามหลักธรรมาภิบาล

ทั้งหลายทั้งปวงข้างต้นใช่ว่าจะทำได้ง่าย เพราะแรกๆ การที่บริษัทในประเทศไทยจะได้รับเชิญเข้าร่วมการประเมินนั้นมีน้อยมาก เนื่องจากยังไม่เคยเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องกรอบเกณฑ์ดังกล่าว

ต่อมาเมื่อ ปตท. พัฒนาองค์กรจนได้มาตรฐานสากล ก็ทำให้ นอกจากเป็นบริษัทคนไทย ที่สามารถติดอันดับเพียงรายเดียวในฟอร์จูน 500 แล้ว ยังได้รับเชิญเข้าร่วมและสามารถได้รับการจัดอันดับใน DJSI สำเร็จเป็นครั้งแรก ในปี 2555

ที่สำคัญ ยังสามารถรักษาอันดับอยู่ใน DJSI มาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งยังร่วมมือกับบริษัทในกลุ่ม ปตท. ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่ได้รับเชิญจากดาวโจนส์ ผลักดันให้สามารถติดอันดับใน DJSI ครบเกือบทุกราย เช่น ปตท.สผ. ไทยออยล์ พีทีทีจีซี ไออาร์พีซี เป็นต้น

แม้ว่าการติดอันดับใน DJSI จะเป็นเรื่องยากมาก แต่การรักษาให้อยู่ใน DJSI อาจยากยิ่งกว่า เพราะหากไม่บริหารกิจการให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ ก็อาจจะถูกลบออกจาก DJSI ได้ตลอดเวลา

เช่น ก่อนหน้านี้ เคยมีบริษัทน้ำมันระดับโลกที่ก่อเหตุทำน้ำมันรั่วในอ่าวเม็กซิโก จำนวนมหาศาล จนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง ในที่สุดก็ถูกปลดออกจาก DJSI ทันที ตามด้วยราคาหุ้นก็ร่วงดิ่งลงมาอย่างหนักในชั่วเวลาไม่กี่วัน

ในเมืองค์กรต่างๆ

มีการดำเนินการเพื่อสังคม และเป็นไปอย่างยั่งยืนแล้ว ทำไมจึงต้องมีคำว่า CSV อีก คำตอบก็คือ การดำเนินงานทางด้าน CSR มีความต่างกับ ***CSV*** หรือ ***Creating Shared Value*** ที่หมายถึง การหาพื้นที่ความสำเร็จร่วมกันระหว่างองค์กรกับสังคม เป็นการปรับเปลี่ยนการทำธุรกิจให้ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะเป็นผู้ถือหุ้น คู่ค้า ลูกค้า ชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม

หากหลับตานึก จะเห็นภาพของ CSR ว่าเป็นการกุศล บริจาค สร้างมูลนิธิ ไปจนถึงการทำกิจกรรมที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนโดยตรง คล้ายส่งผลกำไรไปสู่สังคม ซึ่งกิจกรรมอาจจะเกิดขึ้นมาจากความคิดของคนภายในองค์กร หรือภายนอกองค์กรก็ได้

แต่ภาพของ CSV นั้นเกิดจากการสร้างห่วงโซ่คุณค่าใหม่ เพื่อสร้างบริการหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลดีต่อสังคม ตอบสนองลูกค้า ชุมชนเป็นหลัก ขณะเดียวกันบริษัทก็มีกำไรด้วย เป็น win-win ทั้งสองฝ่าย

กล่าวให้ถึงที่สุด การดำเนินงานด้าน CSV จึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งของบริษัทในการที่จะช่วยเหลือให้สังคม ชุมชน กับการทำธุรกิจบรรจบกันได้ แต่ก็ใช่ว่าจะทำได้ง่าย ที่ผ่านมามีเพียงไม่กี่บริษัทในระดับโลกเท่านั้นที่ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังได้มีการกล่าวถึง SE หรือ Social Enterprise ซึ่งเป็นการทำกิจการเพื่อสังคมอีกแบบหนึ่ง โดยมุ่งในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น การทำแว่นตาให้กับคนยากจนในราคาถูก การขายถังน้ำขนาดเบาทนทานราคาถูกให้ชุมชนในถิ่นกันดาร เป็นต้น

ในปี 2560

ปตท. ได้จัดตั้ง **บริษัท สานพลัง วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด** หรือ **PTTSE** ขึ้น โดยมีผู้ถือหุ้นมาจาก ปตท. ปตท.สผ. พีทีทีโกลบอลเคมิคอล ไออาร์พีซี จีพีเอสซี และ พีทีทีโออาร์ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานกิจการด้านวิสาหกิจเพื่อสังคม ของกลุ่ม ปตท. และร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมการจ้างงานชุมชนในท้องถิ่น

CEO ปตท. ในช่วงนั้น คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช คือผู้ริเริ่มโครงการนี้ ได้แถลงไว้เมื่อเดือนสิงหาคม 2560 ว่า

“โครงการวิสาหกิจเพื่อสังคมนำร่องของบริษัทนี้ ได้แก่ โครงการคาเฟ่ อเมซอน สำหรับผู้ด้อยโอกาส โครงการจัดหาเมล็ดกาแฟจากชุมชนสำหรับร้านคาเฟ่ อเมซอน ศูนย์พัฒนาศักยภาพเด็กก่อนประถมวัย เป็นต้น”

และยัง *“หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความร่วมมือในการดำเนินงานในครั้งนี้ จะเป็นการดำเนินกิจการเพื่อสังคมที่สามารถสร้างผลลัพธ์ทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจและการลงทุนที่ให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วม (Inclusive Business) มากขึ้น”*

อาจกล่าวได้ว่า ภายใต้บทเรียนและประสบการณ์การทำงานอันยาวนานตลอด 40 ปี ทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์ทำงานเพื่อสังคมของกลุ่ม ปตท. มีความชัดเจนมากขึ้น ในช่วงปลายทศวรรษที่ 4 นี้ โดยการกำหนดเป้าหมาย จะต้องเป็นองค์กรชั้นนำที่ทำงานทางด้านสังคมเป็นที่ยอมรับ

ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของสังคม กลุ่มเป้าหมาย การยกระดับทางด้านนวัตกรรม ความชำนาญที่กลุ่ม ปตท. มีอยู่ ทั้งนี้การบริหารทรัพยากรเพื่อการดำเนินงาน จะต้องเน้นไปที่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

“ยั่งยืน” ในที่นี้ หมายถึง ต้องหมุนเวียนงบประมาณ บุคลากร เวลาในการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และตอบโจทย์ความต้องการของสังคมในเวลาเดียวกัน กลุ่ม ปตท. ได้พบว่า การใช้งบประมาณของกลุ่ม ยังเน้นไปทางด้านการบริจาคแบบให้เปล่าในแนวคิดแบบ CSR มากเกินไป จึงควรหันมาดำเนินการที่สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้ยืนบนขาตนเองได้มากขึ้นในอนาคต ในแนว SE ให้มากขึ้น ทั้งนี้ สัดส่วนงบประมาณแต่ละปีของกลุ่ม ปตท. ควรจะจัดสรรมาจากกำไรสุทธิประมาณ 2-4%

นับเป็นครั้งแรกที่กลุ่ม ปตท. มีความชัดเจนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งไปสู่การดำเนินงานสร้าง PRIDE ใน 3P คือ People Planet Profit (หรือ Prosperity)

ทิศทางกลยุทธ์การดำเนินงานกิจการเพื่อสังคม

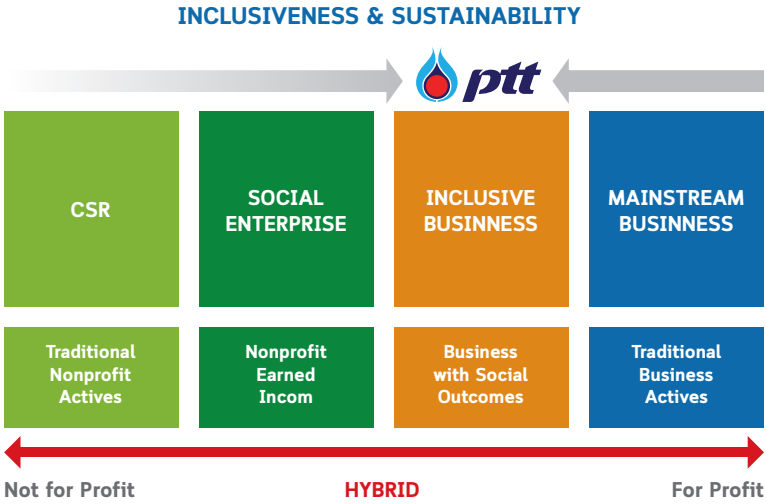

เดือนสิงหาคม 2561

คุณเทวินทร์ ได้กล่าวกับสื่อมวลชน ในการแถลงผลประกอบการครึ่งปีแรก 2561 ว่า *“ปตท. จะมุ่งเน้นแนวทางการบริหารจัดการความยั่งยืน ปตท. ตามหลัก 3P โดยใช้เป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) เป็นตัวกำหนดทิศทางให้สอดคล้องกับการพัฒนาในระดับสากล”*

ซึ่งต่อมา คุณชาญศิลป์ ตรีนุชกร CEO คนใหม่ผู้รับไม้ต่อจากคุณเทวินทร์ ก็ยืนยันในการสานต่อภารกิจนี้ให้สำเร็จ

คุณชาญศิลป์ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจว่า ปตท. จะยึดแนวทางการบริหารตาม 3P ต่อไป ประกอบด้วย P ที่ 1 **“คน”** คือพัฒนาการศึกษาไทย โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้วยการเป็น 1 ใน 12 บริษัทผู้ร่วมพัฒนาโรงเรียนประชารัฐในระดับมัธยม

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนกำเนิดวิทย์ สถาบันวิทยสิริเมธี ในพื้นที่เขตนวัตกรรมระเบียงตะวันออก (EECi) ตามแนวทางไทยแลนด์ 4.0 รวมไปถึงการผลักดันรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคม SE อย่างจริงจังให้เกิดขึ้น

ส่วน P ที่ 2 **“ทรัพยากรธรรมชาติ”** จะใช้โครงการเพื่ออนุรักษ์โดยนำพาป่าผ่านสู่เมืองผ่านศูนย์เรียนรู้ป่าในกรุง ปตท. กรุงเทพฯ ศูนย์เรียนรู้ป่าวังจันทร์ จ.ระยอง พัฒนา 6 ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุ้งบางกะเจ้า จ.สมุทรปราการ

และ P ที่ 3 **“ดำเนินธุรกิจ”** จะยึดธรรมาภิบาล โปร่งใส

ดังนั้น เมื่อย้อนไปถึงคำถามที่ตั้งไว้ตอนแรกว่า *“ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะต่อเนื่องต่อไป หรือจะปรับเปลี่ยนใหม่”* ก็จะได้คำตอบว่า

ภายใต้ Pride Strategy หรือยุทธศาสตร์ทางด้านความภูมิใจในองค์กร ที่ผ่านความเห็นชอบโดยคณะกรรมการ ปตท. นี้ จะมีการสานต่อไป

จนทำให้เชื่อมั่นได้ว่ากลุ่ม ปตท. จะเดินหน้าอย่างมีทิศทางที่ชัดเจน และเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจที่รับผิดชอบต่อภาคสังคมและสิ่งแวดล้อม มีธรรมาภิบาลไปอีกนานอย่างแน่นอน

35

มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน ความสุขจากการแบ่งปัน

>>

หากขึ้นไปยืนที่ยอดตึกสูงของ ปตท.

แล้วมองออกไปรอบๆ ในมุมมอง 360 องศา ไกลออกไปนับพันกิโลเมตรจนถึงสุดขอบประเทศ

เราจะพบว่ามีผู้คน ชุมชน ที่หลากหลายแตกต่างมากมายทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ความรู้ และโอกาส มีความหลากหลายในสาขาอาชีพและฐานะ แต่ล้วนเป็นองคาพยพสำคัญของประเทศทั้งสิ้น

พันธกิจที่ยิ่งใหญ่ของ ปตท. มีมากกว่าเพียงแค่การสร้างผลงานและผลกำไร เฉกเช่นองค์กรธุรกิจทั่วไป หากแต่ ปตท. จำเป็นต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้คนในขอบเขตประเทศนี้เป็นสำคัญ

ปตท. ถือกำเนิดจากพลังงานซึ่งอยู่ใต้ผืนโลก สร้างมูลค่าทางธุรกิจมหาศาลและสร้างความมั่นคงให้เศรษฐกิจไทย

การตอบแทนและส่งคืนพลังให้แผ่นดินจึงเป็นภารกิจยิ่งใหญ่เช่นกัน

หนึ่งในภารกิจนั้นคือการกระตุ้นเตือนหรือสร้างหนทางให้คนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการใช้พลังงานและรู้รักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้อย่างมีดุลยภาพ เพื่อโลกในวันนี้และโลกในอนาคต สร้างรอยยิ้มให้แก่คนในสังคมไทย ให้ได้อยู่ดีมีสุขบนโลกที่สวยงาม

งานด้านสังคม การต่อยอดความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านนวัตกรรม เกิดขึ้นใต้เงาของบริษัท ปตท. ตั้งแต่เริ่มแรก

และยังแตกหน่อต่อยอดออกไปอย่างอิสระในรูปแบบของ องค์กร กลุ่ม สถาบัน มูลนิธิต่างๆ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีเส้นทางเดียวกัน ซึ่งสามารถทำงานได้อย่างอิสระมากขึ้น

ชื่อ มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน นั้น

เป็นที่รู้จักกันมานาน และเข้าใจร่วมกันว่า ปตท. ผลักดันให้เกิดขึ้นเพื่อทำงานด้านสังคมได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แตกยอดความคิด สร้างกิจกรรมได้หลากหลาย

มูลนิธิฯ นี้ก่อตั้งโดย ปตท. มีปรัชญาในการดำเนินงานแจ่มชัดว่า

นำพลังงานมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด รวมทั้งดูแลสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนองค์ความรู้ให้เกิดความยั่งยืนในด้านต่างๆ

หลายภารกิจของมูลนิธิฯ ได้รับการยกย่อง ได้รับรางวัล และกลายเป็นต้นแบบของอีกหลายๆ กิจกรรมในกลุ่มองค์กรด้านนี้

งานของมูลนิธิฯ เป็นการขับเคลื่อนส่วนเสี้ยวเล็กๆ ของสังคมไทย แต่ส่งแรงกระเพื่อมในวงกว้าง

คุณชูฤทธิ์ จิตวีระ กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิพลังงานที่ยั่งยืน ถ่ายทอดภารกิจสำคัญให้ฟัง

“ความมุ่งหมายของมูลนิธิพลังที่ยั่งยืน ตั้งแต่ก่อตั้งมา คือให้การสนับสนุนเรื่องพลังงานชุมชน เรื่องของสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงคนด้อยโอกาส เราเป็นมูลนิธิแรกของ ปตท. ที่แยกตัวออกมาทำงานด้านนี้อย่างอิสระ เนื่องจากขอบเขตภารกิจหลักของ ปตท. เป็นบริษัทมหาชนที่ดำเนินธุรกิจด้านพลังงาน แม้จะมีส่วนงานที่ทำกิจกรรมด้านสังคมอยู่ก็ตาม แต่การดำเนินงานในรูปแบบของมูลนิธินั้นทำได้กว้างขวางกว่า

งานกิจกรรมหลักๆ ของเราที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ทำมาตลอดคือการทำกิจกรรมส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน การนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ในชุมชนหรือหน่วยงาน เป็นการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ มิใช่แค่การให้สิ่งของ โดยร่วมมือกับหน่วยงานหรือสถาบันที่มีความรู้ความชำนาญด้านนี้”

จากองค์*ความรู้* สู่การ*พัฒนา*ต่อยอดในชุมชน มูลนิธิฯ จะติดตามผล วิเคราะห์ผลที่ตามมาอย่างต่อเนื่อง ว่าชุมชนหรือหน่วยงานที่ส่งเสริมนั้นได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าเพียงใดหลังนำลงไปให้ชุมชนได้รู้จัก

ทุกวันนี้ความรู้เรื่องพลังงานแสงอาทิตย์นั้นกระจายตัวออกไปทั่วประเทศ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมากมาย

ผลงานของมูลนิธิพลังที่ยั่งยืนถูกคัดเลือกให้เป็น ***"องค์กรที่มีผลงานด้านการพัฒนาสังคมเป็นเลิศ"*** กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

อีกหลายๆ โครงการที่มูลนิธิฯ ได้รับรางวัลจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ***"โครงการพลังใจในมือคุณ"*** เป็นโครงการร่วมกับสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และสถานแรกรับเด็กหญิง ในการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มคนผู้ไร้ที่พึ่งและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้กลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

เป็นการส่งต่อองค์ความรู้และเครือข่ายที่มูลนิธิฯ ของ ปตท. มีคืนกลับไปให้ชุมชน

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงการประยุกต์องค์ความรู้เรื่องหญ้าแฝกนำมาทำงานหัตถกรรมส่งต่อความรู้สู่กลุ่มผู้ไร้ที่พึ่ง สำหรับสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งชาย และสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหญิง จ.ปทุมธานี

โดยร่วมมือกับกลุ่มหัตถกรรมแฝกและกกบ้านโคกปรง ต.โคกปรง อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเครือข่ายชุมชนของ ปตท. ที่ได้รับรางวัลหญ้าแฝกนานาชาติเข้ามาช่วยเป็นวิทยากร

สอนเรื่องการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และช่วยฝึกการผลิตผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก ช่วยพัฒนาทักษะทางอาชีพ และเป็นอาชีวบำบัด ช่วยให้เรียนรู้การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจำหน่ายเป็นรายได้

นอกจากงาน "การฝึมือบำบัด" และการสร้างโอกาสคืนสู่สังคม ยังมีการสอนการฝึกอบรมทำเบเกอรี่ สำหรับเยาวชนด้อยโอกาสในสถานแรกรับเด็กหญิงบ้านธัญญพร โครงการดังกล่าวเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านทักษะทางสังคมให้กับเยาวชน ตามแนวทางโซเชียลสมาร์ท (Social Smart)

โดยจัดทำหลักสูตรอบรมร่วมกับโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติและศูนย์ฝึกอบรมคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คัดเลือกเยาวชนด้อยโอกาสที่มีศักยภาพฝึกงานในร้านสะดวกซื้อ JIFFY และร้านกาแฟ คาเฟ่ อเมซอน ของสถานีบริการน้ำมัน ปตท. คลอง 7 (PTTRM) จ.ปทุมธานี

ปัจจุบันมีเยาวชนที่ได้ฝึกงานกับ บริษัท ปตท. ธุรกิจค้าปลีก จำกัด แล้วจำนวนหนึ่ง

"เรามองไปที่ปัญหาสังคมด้านต่างๆ และพยายามใช้เครือข่ายสถานีบริการของ ปตท. ที่มีอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งมีร้านสะดวกซื้อ เช่น จิฟฟี่ หรือ คาเฟ่ อเมซอน ให้น้องๆ เหล่านี้ได้มาฝึกอาชีพ ทัศนคติและการปรับตัวกลับสู่สังคมอย่างมั่นใจและมี

คุณภาพ มูลนิธิฯ ทำโครงการนี้มา 3-4 ปี ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนจะกลายเป็นต้นแบบแรงบันดาลใจให้กับรุ่นต่อๆ ไปในเรื่องของสังคม" คุณชูฤทธิ์ กล่าวถึงวิธีทำงานของมูลนิธิฯ ในช่วงที่ผ่านมา

มูลนิธิฯ

ยังได้นำองค์ความรู้ที่มีต่อยอดและแบ่งปันโดย ทำโครงการก่อสร้างอาคารประหยัดพลังงานและศูนย์การเรียนรู้ด้านพลังงานทดแทน ในบริเวณสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

เป็นอาคาร 2 ชั้น มีพื้นที่ใช้สอยรวม 96 ตารางเมตร และได้ติดตั้งระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์แบบติดตั้งบนหลังคา (Solar Rooftop) ขนาดกำลังการผลิตไฟฟ้า 10 กิโลวัตต์ ช่วยประหยัดค่าไฟฟ้าได้ถึง 88,000 บาทต่อปี

เป็นต้นแบบอาคารประหยัดพลังงานสำหรับผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ ต่อยอดองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมพลังงานทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ยังได้นำความรู้สู่เยาวชน ในโครงการโรงเรือนปลูกผักกางมุ้ง สร้างฝันสร้างรอยยิ้มให้กับเด็กๆ ที่นี่ เป็นโรงเรือนระบบปิดมีพื้นที่เพาะปลูกรวม 120 ตารางเมตร เพื่อใช้ในการฝึกทักษะอาชีพด้านการเกษตร ปลูกผักปลอดสารพิษ

เยาวชนสามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวในอนาคต สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อเด็กๆ จะสามารถกลับบ้านและคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

"มูลนิธิฯ มีเรื่องที่ต้องทำอีกมาก แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนไปมากและรวดเร็ว ปัญหาต่างๆ ก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก" คุณชูฤทธิ์ กล่าวทิ้งท้าย

>>

Restroom 20

ราว 10 ปีก่อน มีการกล่าวขวัญกันมากเรื่องห้องน้ำ
สุดหรูในปั๊มน้ำมัน หากได้เลี้ยวเข้าปั๊ม ปตท.
ไม่ว่าจะเป็น แหลมฉบัง-ขาเข้า, จ.สระบุรี, วังน้อย ฯลฯ

จะได้พบกับห้องน้ำ “สะอาด” “หรู” “ดูดี”
และ “แพง” เพราะต้องจ่าย 20 บาท

แต่เป็นการเข้าห้องน้ำที่ *สุดฟิน*
และเมื่อเดินกลับออกมาจะ *อิ่มบุญ*

Restroom 20 เป็นโครงการที่เริ่มมา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552

เป็นโครงการ*ห้องน้ำเพื่อการกุศล* ของ ปตท.
เพื่อนำรายได้ส่งต่อให้มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน
นำไปสานต่อกิจกรรมทางสังคม

เงินที่ผู้ใช้บริการต้องจ่าย 20 บาท
จะถูกมอบให้แก่มูลนิธิพลังที่ยั่งยืน
รายได้ส่วนนี้ปีละประมาณ 1-2 ล้านบาท

โครงการนี้ดำเนินการต่อเนื่องมากว่า 9 ปี
โดยมูลนิธิพลังที่ยั่งยืนได้รับเงินบริจาค
ทั้งสิ้นแล้วร่วม 20 ล้านบาท

อีกส่วนหนึ่งเป็นการสนับสนุนด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับ
การศึกษาทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 63 โครงการ

เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการส่งต่อพลังงาน
ความสุขอย่างยั่งยืน

36

กีฬา กีฬา
ยิ่งกว่ายาวิเศษ

>>

วันที่ 19 พฤษภาคม 2559

เวลา 09.45 น. ตามเวลาของประเทศเนปาล ท้องฟ้าสีฟ้าเข้ม เหนือยอดเขาเอเวอเรสต์จุดที่สูงที่สุด ระดับ 8,848 เมตร จากระดับน้ำทะเล

หญิงไทยคนแรกได้ก้าวขึ้นมายืนเหนือจุดนี้ เธอชื่อ ***หมออีม ทันตแพทย์หญิง นพัสพร ชำนาญสิทธิ์*** อายุเพียง 30 ปี

การพิชิตยอดเขานี้ ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ เป็นความสามารถของนักไต่เขาผู้หญิงที่เป็นคนไทย พิสูจน์ให้เห็นว่าแข็งแกร่งไม่แพ้นักไต่เขาชาติใดในโลก ถือเป็นความภูมิใจของคนไทยทั้งประเทศ

"เรารู้สึกดีใจกับหมออีมเป็นอย่างมาก และขอภาคภูมิใจร่วมกับคนไทยทุกคน" **คุณกฤษณ์ อิ่มแสง** รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ที่ดูแลด้านทรัพยากรบุคคลของ ปตท. ในขณะนั้น กล่าวด้วยความยินดี ถือเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องของ ปตท. ที่สนับสนุนให้หมออีมไปจนถึงยอดเขาสูงที่สุดของโลก

อันที่จริง

บทบาทของกลุ่ม ปตท. ที่มีต่อการส่งเสริมทางด้านกีฬา ไม่ได้เพิ่งเริ่มต้น แต่ได้ดำเนินมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ยุค **คุณทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์** เป็นผู้ว่าการคนแรกของ ปตท. ก็ได้มุ่งส่งเสริมกิจกรรมทางด้านกีฬาอย่างหลากหลาย เช่น ให้พนักงานร่วมการแข่งขันกีฬารัฐวิสาหกิจ สนับสนุนการแข่งขันกีฬาวอลเลย์บอลทั้งชายหญิง ส่งเสริมกีฬาบาสเกตบอล เป็นต้น

ที่สำคัญยังจัดสร้าง สนามกีฬาฟุตบอล สนามเทนนิส สระว่ายน้ำ โรงยิมเนเซียม สำหรับกีฬาในร่มไว้ให้พนักงานที่ต่างจังหวัด เช่น ที่ จ.ระยอง จ.ชลบุรี ได้ออกกำลังกายกันอย่างสม่ำเสมอ

มีการส่งเสริมให้พนักงานร่วมแข่งขันในกีฬาบาสเกตบอลระดับชาติ ในส่วนกลางก็ส่งเสริมการแข่งขันกีฬากับสื่อมวลชนเป็นประจำทุกปี เช่น กีฬาประเพณีระหว่างหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับ ปตท.

"แม้ในปัจจุบัน การแข่งขันกับไทยรัฐจะไม่มีเช่นในอดีต เพราะต่างติดขัดเรื่องของเวลา แต่การใช้กีฬามาเป็นแรงผลักดันของการทำกิจกรรมร่วมกันในยุคนั้นได้สานความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานให้เกิดขึ้น มาตราบจนทุกวันนี้"
ผู้บริหาร ปตท. บางคนในอดีตเคยกล่าวไว้

"จำได้ว่า ปตท. เคยสนับสนุนการแข่งขันวอลเลย์บอล Princess Cup อยู่หลายปี จนทุกวันนี้กีฬาวอลเลย์บอลกลายเป็นกีฬายอดฮิตของไทยไปแล้ว ในช่วงสมัยของ คุณเลื่อน กฤษณกรี เป็นผู้ว่าการ ปตท. ท่านก็ส่งเสริมกีฬากอล์ฟอย่างจริงจัง เคยดำรงตำแหน่งนายกสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทย แล้วก็ปั้นนักกอล์ฟรุ่นใหม่เข้าแข่งขันซีเกมส์และเอเชี่ยนเกมส์อย่างเป็นระบบ"

ว่ากันว่าแม้แต่ โปรธงชัย ใจดี โปรกอล์ฟระดับโลก ก็อยู่ในแผนการพัฒนาของสมาคม และได้แจ้งเกิดในช่วงเวลาดังกล่าว

ถึงยุคปัจจุบัน ปตท. ก็ยังสนับสนุนนักกอล์ฟหญิงชายให้เข้าแข่งขันสร้างชื่อเสียงในระดับสากล อาทิ โปรนนทยา ศรีสว่าง เดินทางแข่งขันอยู่ในยูโรเปียนทัวร์เกือบตลอดปี

หลังจาก

ปตท. แปรรูปเป็นบริษัทมหาชน การส่งเสริมทางด้านกีฬาก็ยังคงเป็นกิจกรรมทางด้านการรับผิดชอบต่อสังคมที่ต่อเนื่อง โดยในช่วงที่ **คุณประเสริฐ บุญสัมพันธ์** ทำหน้าที่ CEO ของ ปตท. การสนับสนุนต่อสมาคมกีฬาก็ยิ่งชัดเจนมากขึ้น อาทิ สมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย สมาคมกีฬาลอนเทนนิสสมาคมแห่งประเทศไทย

โดยเฉพาะกีฬาเทนนิส ปตท. ได้ส่งเสริมทั้งสมาคม นักกีฬา และการจัดแข่งขันเทนนิสไทยแลนด์โอเพ่นทุกปี เพื่อให้นักกีฬาไทยได้มีโอกาสแข่งขันกับนักกีฬาระดับโลก รวมถึงการสร้างบรรยากาศให้คนไทยตื่นตัวกับกีฬาประเภทนี้ ซึ่งเป็นที่นิยมในระดับสากล

ในช่วงเวลานั้น ใครๆ ต่างรู้จักนักเทนนิสอาชีพอย่าง **คุณภราดร ศรีชาพันธุ์ "บอล"**, **คุณแทมมารีน ธนสุกาญจน์ "แทมมี่"**, **คุณดนัย อุดมโชค "ปิ๊ก"** เขาเหล่านี้คือฮีโร่ของเยาวชนไทย ทำให้เยาวชนหันมาสนใจเล่นเทนนิส และคนไทยจำนวนมากก็หันมาติดตามชมและเชียร์นักกีฬาไทยร่วมแข่งขันเทนนิสด้วยความชื่นชม

กล่าวได้ว่า การสนับสนุนกีฬาระดับโลกของ ปตท. ยังเป็นการทำให้ทั่วโลกได้รู้จักเมืองไทยผ่านการถ่ายทอดสดการแข่งขัน และกิจกรรมที่นักเทนนิสระดับโลกมาเยือนไทย เช่น นักเทนนิสมือหนึ่งของโลก ราฟาเอล นาดาล ได้มาทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยสอนเทนนิสเยาวชน และปลูกต้นไม้ร่วมกับผู้บริหาร ปตท. เป็นต้น

นอกจากนี้ บริษัท ปตท.สผ. ในกลุ่ม ปตท. ก็ยังสนับสนุนสมาคมกีฬาเรือใบด้วยเช่นกัน โดยประสานกับกองทัพเรือ ในการผลักดันให้นักกีฬามีประสบการณ์และความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งหลายครั้งที่ผ่านมาสามารถคว้าเหรียญจากการแข่งขันซีเกมส์และเอเชี่ยนเกมส์ได้อีกด้วย

อาจมีคำถามว่า เหตุใดกีฬาบางชนิดที่ ปตท. เคยให้การสนับสนุนจึงไม่ต่อเนื่อง ในปัจจุบัน ก็ตอบได้ว่า ปตท. ได้เข้าไปสนับสนุนการแข่งขันกีฬา ตั้งแต่ยุคที่สมาคมยังไม่ประสบความสำเร็จจนกระทั่งเริ่มมีชื่อเสียง ก็เริ่มมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาสานต่อ

ปตท. ก็จะเปิดทางให้ และสร้างโอกาสให้สมาคมกีฬาประเภทอื่นๆ ที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก ได้เข้ามาอยู่ในแผนสนับสนุนของ ปตท. ต่อไป

สมาคมต่างๆ

ในปัจจุบันที่ ปตท. ได้สนับสนุน เนื่องจากเล็งเห็นถึงความตั้งใจมุ่งมั่นของผู้บริหารสมาคม การมีผลงานที่ดีจากการแข่งขัน ซึ่งช่วยสร้างความภูมิใจและชื่อเสียงให้กับประเทศ ที่สำคัญเป็นการสนับสนุนตามนโยบายของรัฐที่ต้องการให้รัฐวิสาหกิจต่างๆ เข้ามาส่งเสริมสมาคมกีฬาอย่างจริงจัง เป็นการแบ่งเบาภาระของภาครัฐ ประกอบด้วย

- สมาคมกีฬาฮอกกี้แห่งประเทศไทย
- สมาคมกีฬาว่ายน้ำแห่งประเทศไทย
- สมาคมกีฬาบริดจ์แห่งประเทศไทย
- สมาคมกีฬา ลอนเทนนิสสมาคมแห่งประเทศไทย
- สมาคมกีฬาเนตบอลแห่งประเทศไทย
- สมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย
- สมาคมสกีและสโนว์บอร์ด

นอกจากนี้ บางกีฬาที่มีโอกาสไปสร้างชื่อเสียงในต่างประเทศ เช่น ฟลอร์บอล ฟุตซอล ก็เป็นส่วนที่ ปตท. ไม่ได้ละเลย โดยได้สนับสนุนผ่านสมาคมที่เกี่ยวข้องกับกีฬานั้นๆ ให้มีการพัฒนา เพื่อจะได้มีโอกาสไปแข่งระดับโลก นำเอาชัยชนะมามอบให้กับประเทศไทยด้วย

ส่วนกีฬายอดนิยมของคนไทย คือฟุตบอล ปตท. ตัดสินใจพัฒนาจากทีมฟุตบอลที่พนักงานตั้งเป็นชมรม ให้ก้าวไปสู่การแข่งขันระดับประเทศ ในนาม ***ทีมฟุตบอล ปตท. ระยอง PTT Rayong*** โดยเข้าร่วมการแข่งขันในลีกฟุตบอลดิวิชั่น 2 จนสามารถก้าวขึ้นไปสู่ดิวิชั่น 1 (ไทยพรีเมียร์ลีก) ได้สำเร็จในปี 2561

การสนับสนุนสมาคมกีฬา ของ ปตท. เชื่อว่าจะมีส่วนผลักดันให้สมาคมต่างๆ เข้มแข็ง มีกำลังในการสร้างนักกีฬาจากเยาวชนขึ้นมาสู่ระดับประเทศและนานาชาติได้ พร้อมกันนี้ ปตท. ก็ยังสนับสนุนนักกีฬาเป็นรายบุคคล เพื่อให้ก้าวไปสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศได้อีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับที่เชื่อมั่นว่า การส่งเสริมกีฬาจะทำให้เยาวชนในประเทศรักการดูแลสุขภาพ มีความแข็งแรง เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญทางด้านวงการกีฬาของประเทศต่อไป

เช่นเดียวกับหมออีม ที่เธอจะไม่ได้หยุดเพียงยอดเขาเอเวอเรสต์ แต่เธอกำลังพิชิตยอดเขาอีก 7 แห่ง ใน 7 ทวีป ภายในระยะเวลาอีก 3 ปี ภายใต้โครงการ PTT Seven Summit

โดยหลังจากพิชิตยอดสูงสุดของโลกเอเวอเรสต์แล้ว ต่อมาในปี 2560 หมออีมยังพิชิตยอดเขาอีก 4 ยอด คือ คิลิมันจาโร สูง 5,963 เมตร ในประเทศแทนซาเนีย สูงที่สุดในทวีปแอฟริกา ต่อด้วยยอดเขาเอลบรุส สูง 5,642 เมตร ในประเทศรัสเซีย สูงสุดของทวีปยุโรป และยอดเขาอะคองคากัว สูง 6,962 เมตร ในประเทศอาร์เจนตินา สูงสุดในทวีปอเมริกาใต้ และยอดเขาปุนจักจายา สูง 4,884 เมตร บนเกาะปาปัวนิวกินี อินโดนีเซีย สูงสุดในเขตทวีปออสเตรเลีย โอเชียเนีย

โครงการนี้สิ้นสุดในปี 2561 ยอดเขาอีก 2 ลูกในอีก 2 ทวีป คือ ยอดเขาแมกคินลีย์ ในทวีปอเมริกาเหนือ และยอดเขาวินสันแมสซิฟ ทวีปแอนตาร์กติกา ถ้าสำเร็จหมออีมจะไม่ใช่เป็นเพียงหญิงไทยคนแรก แต่จะเป็นคนไทยคนแรกที่พิชิตยอดเขา 7 ทวีป

ปตท. เชื่อว่า การส่งเสริมคนไทย เยาวชนไทย ให้รักกีฬา รักสุขภาพ *"ฝันให้ไกล แล้วไปให้ถึง"* เป็นสิ่งที่เป็นยอดปรารถนาของนักกีฬาทุกคน และเป็นความภูมิใจของคนไทยทุกคนเช่นกัน

37

สร้างนักวิทยาศาสตร์ สร้างชาติ

>>

กำเนิด ไอน์สไตน์น้อย แห่งหุบเขาวังจันทร์

เดือนมีนาคม พ.ศ. 2561

คนหนุ่มสาวซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมปลายกลุ่มหนึ่ง ราว 70 คน ในเครื่องแบบนักเรียนมัธยมสายคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งมีเข็มกลัดตราสัญลักษณ์ของโรงเรียนซึ่งเป็นตราพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บนหน้าอกเสื้อ เพื่อกลับสู่บ้านเกิดพบปะครอบครัวเตรียมตัวก้าวสู่สถาบันการศึกษาระดับสูงชั้นนำ

เด็กหนุ่มสาววัยรุ่นเหล่านี้ถูกหล่อหลอมอย่างเข้มข้นและพิเศษด้วยหลักสูตรที่เปรียบเสมือน “การวัดตัวตัด” ของช่างตัดเสื้อ มิใช่หลักสูตรเสื้อผ้าสำเร็จของห้างสรรพสินค้า

ซึ่งหมายถึงการออกแบบหลักสูตรการเรียน โดยใช้ความถนัดของนักเรียนเป็นตัวตั้ง และทำให้หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการเหมาะกับการพัฒนาการและความถนัดความชอบของผู้เรียน

เพื่อให้มีความเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัยค้นคว้า และนวัตกรหัวกะทิ เพื่อก้าวออกสู่โลกกว้าง

คนหนุ่มสาวเหล่านั้นบ้างก็ไปเป็นนักเรียนทุนในต่างประเทศในมหาวิทยาลัยมีชื่อ บ้างก็เลือกสอบเข้าเรียนในคณะและมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ในฐานะนักศึกษามหาวิทยาลัย

หลายคนในนักเรียนเหล่านี้เคยมีผลงานไปอวดในเวทีนักคิดนักวิทยาศาสตร์ในต่างแดน เคยร่วมเรียนกับนักศึกษาต่างชาติในรัสเซีย ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ

มีอีกหลายคนที่มีผลงานตีพิมพ์ในหน้านิตยสารด้านการวิจัยและวิทยาศาสตร์ระดับนานาชาติ

ย้ำอีกครั้งว่าพวกเขาเป็น*นักเรียนมัธยม*

เป็นนักเรียนของโรงเรียนกำเนิดวิทย์ สถาบันบ่มเพาะ***ไอน์สไตน์น้อย***แห่งหุบเขาวังจันทร์ที่ จ.ระยอง

หากเรา

สามารถเดินทางผ่านสมองส่วนความจำของน้องๆ ศิษย์เก่าโรงเรียนกำเนิดวิทย์เหล่านี้ จะพบว่า เมื่อครั้งเก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋าเดินเข้าสู่รั้วโรงเรียน พวกเขาและเธอได้เปลี่ยนชีวิตใหม่จากนักเรียนต่างจังหวัดหรืออยู่ในกรอบการดูแลของพ่อแม่ ต้องเป็นนักเรียนประจำในโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่มากนัก

ทุกคนมีห้องพักส่วนตัวติดเครื่องปรับอากาศ มีสัญญาณอินเตอร์เน็ตให้ใช้ มีเวลาอยู่กับโลกไซเบอร์มากกว่าอยู่ที่บ้าน มีห้องพักเป็นสัดส่วนแยกระหว่างหญิงและชาย

น้องๆ ต้องเข้านอนเป็นเวลาเพราะต้องตื่นเช้าเดิน หรือขี่จักรยาน หรือวิ่งไปบนสเก็ตบอร์ดของตนเอง เพื่อไปโรงเรียน เคารพธงชาติ พบปะกับครูผู้สอน

คนหนุ่มสาวเหล่านี้ถูกฝึกให้รู้จักมีวินัย รับผิดชอบได้ทั้งชีวิตส่วนตัว หน้าที่การเรียนและการอยู่ร่วมกัน

นักเรียนของที่นี่ต้องเรียนเป็นภาษาอังกฤษทุกวิชา ต้องเลือกวิชา Advance หรือวิชาถนัดเพื่อศึกษาอย่างลึกซึ้งอย่างน้อย 2 วิชา และวิชา Fundamental หรือวิชารองอีกจำนวนหนึ่ง

ทั้งนี้ การเลือกวิชาหลักจะต้องมีเป้าที่จะต้องมีงานวิจัยที่เป็นของตนเอง 1 โครงงานในชั้น ม.6 ก่อนเรียนจบ

นั่นหมายความว่า ไอน์สไตน์น้อยของที่นี่เรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เหมือนนักศึกษาในระดับ*มหาวิทยาลัย*ทั่วโลก

ในห้องเรียน ซึ่งมีทั้งห้องเรียนทฤษฎีและห้องทดลองอยู่รวมกัน จะมีเพื่อนร่วมชั้นอีก 17 คน ซึ่งล้วนเป็นที่ 1 ของท้องถิ่นของตนเอง

มีคุณครูอีก 3 คนในแต่ละชั้นเรียน ทั้งครูชาวไทยและต่างชาติคอยบรรยายและดูแลให้คำปรึกษา รวมถึงให้คำปรึกษาในคลินิกวิชาการนอกเวลาซึ่งจะเปิดทำการในช่วงเย็นถึงค่ำหมุนเวียนเปลี่ยนวิชาไปในแต่ละวัน หากนักเรียนมีข้อสงสัยในเรื่องนั้นๆ อย่างเฉพาะเจาะจง

ข้ามจากซีกสมองส่วนความจำไปสู่ส่วนความรู้สึกนึกคิด เราจะพบกับมวลความสุขของนักเรียนเมื่อได้เลือกเข้าชมรมกิจกรรมพิเศษ ได้ดูดาวด้วยกล้องดูดาวชั้นเลิศสอนโดยนักดาราศาสตร์ตัวเป็นๆ

หรือได้ฝึกศิลปะการต่อสู้กับครูสอนยูโดซึ่งเป็นคนเดียวกับครูฝรั่งสอนฟิสิกส์

ได้หัดวาดภาพสีน้ำสีน้ำมันกับครูศิลปิน ได้เล่นดนตรี กระทั่งได้เล่นบอร์ดเกมชั้นแนวหน้าจากทั่วโลก

ในกิจกรรมคือการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งที่โรงเรียนจัดวางไว้ให้ นักเรียนต้องมีเป้าหมายในการเข้าร่วม เช่น ต้องเล่นดนตรีได้เมื่อเรียนจบ ต้องวาดภาพเป็น หรือกระทั่งสามารถคิดออกแบบบอร์ดเกมที่เป็นของตนเองได้

วันนี้ ไอน์สไตน์น้อยเหล่านี้เดินปะปนใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกที่มีความต้องการนักวิทยาศาสตร์หัวกะทิ นักวิจัยชั้นเลิศ และนวัตกรระดับแนวหน้า เพื่อต่อยอดการพัฒนาศาสตร์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสุขของมวลมนุษย์ หนึ่งในพวกน้องๆ คือคนที่ถูกเลือก

คงไม่แปลกที่จะเห็นโครงงานวิทยาศาสตร์ที่เขียนไว้สำหรับอนาคตในอีกหลายสิบปีข้างหน้า พวกเขาอาจออกแบบรถยนต์ที่ไม่ต้องใช้เชื้อเพลงจากปิโตรเลียม ต้นแบบยานอวกาศ สเก๊ตบอร์ดไร้ล้อต้านแรงโน้มถ่วง หรือยาต้านโรคร้ายที่นักวิทยาศาสตร์ยุคนี้คิดไม่ถึง

สำหรับนักเรียนจากสถาบันนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ทั้งสิ้น

นี่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกและครั้งสำคัญในการสร้างหลักสูตรเพื่อบ่มเพาะ*อัจฉริยะ*ในเมืองไทย

ย้อนไป

เมื่อราว 10 ปีก่อน ท่ามกลางคำถามว่าทำไมประเทศไทยจึงมีคุณภาพการศึกษาต่ำเกือบรั้งท้ายเมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ไม่ต้องนับไปเปรียบเทียบถึงระดับโลก

อะไรคือจุดบอดของเส้นทางนี้

ระบบการศึกษา!

คุณภาพของครู!

ทัศนคติในเรื่องการเรียนการสอน!

"โครงการสร้างมหาวิทยาลัยและโรงเรียนนักวิทยาศาสตร์ เป็นอะไรที่ติดค้างในใจผมมานานและตั้งใจว่าจะต้องทำให้ได้ เมื่อคิดว่าจะทำ มันเป็นเหมือนก้อนหินที่ถูกขว้างออกไปให้โดนนก 3-4 ตัว"

คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร อดีต CEO ของ ปตท. ผู้ริเริ่มความคิดก่อตั้งโรงเรียนกำเนิดวิทย์ กล่าวไว้เมื่อกว่า 10 ปีก่อน บันทึกความคิดของท่านไว้สั้นๆ แต่มีความหมายที่กว้างไกลกว่านั้นมาก

นก 4 ตัวที่บินวนเวียนอยู่ในใจของอดีตซีอีโอนั้น คือ

การที่ ปตท. ไปลงทุนสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่ ปตท. ได้ประโยชน์จากธุรกิจ แต่อะไรคือสิ่งตอบแทนชาวระยองเจ้าของพื้นที่เดิม

คำตอบคือ *สถาบันการศึกษา*

"เรามาทำธุรกิจที่นี่แล้วได้ทำอะไรให้คนในพื้นที่หรือยัง คนระยองได้อะไร ในใจผมคิดว่าหากผมยังทำงานที่นี่ ทำไมระยองไม่มีมหาวิทยาลัย ระยองสร้างอะไรมากมายให้ประเทศ ในใจคิดเลยว่าจะสร้างมหาวิทยาลัย"

โรงเรียนกำเนิดวิทย์ และสถาบันสิริวิทยเมธี จึงเกิดขึ้นในพื้นที่ อ.วังจันทร์ จ.ระยอง

พัฒนาขึ้นจากความแห้งแล้ง โล่งเตียน จากไร่สับปะรดของชาวบ้านที่ฐานะยากจนที่สุดของจังหวัด ที่ดินทำกินเสื่อมสภาพเช่นเดียวกับไซต์งานของ ปตท. ที่นั่นในยุคเริ่มต้น

แต่หากทุกสิ่งงอกเงยขึ้นจากอุดมคติและความมุ่งมั่นในอนาคตทางการศึกษาและของประเทศล้วนๆ

และในฐานะที่เคยเป็น*ครู* เคยเป็นอาจารย์สอนที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งเคยเป็นนักเรียนเก่าญี่ปุ่น มองเห็นข้อดีข้อด้อยในเชิงเปรียบเทียบระหว่างระบบการศึกษาไทยและญี่ปุ่น

คุณไพรินทร์ มองเห็นว่า ประเทศญี่ปุ่นเปิดประเทศพร้อมๆ กับไทย ในราวรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

แต่ปัจจุบันญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับต้นๆ ของโลก ในขณะที่ระบบการศึกษาไทยยังอยู่ที่เดิม

อดีตซีอีโอ มองไปในอดีตและเห็นว่าสิ่งแรกที่ญี่ปุ่นทำหลังเปิดประเทศนั่นคือการปฏิรูประบบการศึกษา ขณะที่ประเทศไทยเพิ่งตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อ 50 ปีหลังจากนั้น

นี่คือนกตัวที่ชื่อว่า *“การศึกษา”*

นกอีกตัวหนึ่งบอกกับคุณไพรินทร์ว่า ประเทศไทยยังขาดนักวิจัยมืออาชีพ ประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยสำหรับนักวิจัยโดยเฉพาะ มีเพียงมหาวิทยาลัยที่สอนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร หรือเป็นงานของอาจารย์ที่ต้องสร้างผลงาน

จึงมีแนวคิดที่จะสร้างคนพันธุ์ที่เรียกว่า***นักวิจัยไทย***

เมื่อวิจัย ศึกษา ค้นคว้า จนได้องค์ความรู้ จากนั้นต้องผลิต*นักสร้างสรรค์นวัตกรรม*ขึ้นด้วย

เมื่อ ปตท. บริษัทพลังงานของประเทศ ยังสร้างนักวิจัยสายวิทยาศาสตร์เองไม่ได้

ประเทศจะพัฒนาต่อได้อย่างไร เพราะต้องใช้องค์ความรู้ซึ่งมาจากนักวิจัยต่างประเทศ หากเป็นเช่นนั้นต่อไปประเทศไทยไม่มีโอกาสแข่งกับต่างชาติได้

จากนกที่บินอยู่ในกรงของข้อจำกัด ถูกเปิดออกสู่โลกกว้าง

ความคิดดีๆ

อาจไม่เพียงพอในการขับเคลื่อนและทำให้เป็นจริง เพราะต้องใช้ทั้งความร่วมมือจากหลายฝ่าย ใช้กำลังเงิน และองค์ความรู้มากมายมหาศาล

ความคิดถูกส่งต่อสู่กรรมการของ ปตท. ท่ามกลางข้อจำกัดมากมายในยุคนั้น เช่น งบประมาณและเวลา สถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ

คุณไพรินทร์ ยังย้ำอีกว่า

“ในเรื่องการศึกษาเราช้ากว่าญี่ปุ่น 100 ปี เราช้ากว่าเกาหลี 20 ปี... แต่เราไม่ช้าไปที่จะเริ่มต้น”

หากความคิดในการสร้างมหาวิทยาลัยนั้นอาจไกลและใช้งบประมาณมากเกินไปในช่วงเวลาสั้นๆ จึงถอยกลับมาที่การผลิตเมล็ดพันธุ์ใหม่ โดยหันมาเริ่มที่กลุ่ม*เยาวชน*

เพราะ*เยาวชน*เหล่านี้ คือ*อนาคต*ของประเทศ

จึงเป็นที่มาของโรงเรียนกำเนิดวิทย์ ภายใต้การดูแลอย่างอิสระของ*มูลนิธิพลังแห่งการเรียนรู้*

โรงเรียนกำเนิดวิทย์ จดทะเบียนขออนุญาตกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อตั้งสถาบันการศึกษา โดยมีหลักสูตรแกนกลางเป็นแบบแผนของกระทรวงฯ

หากเพิ่มความเข้มข้น (Add Up) และสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอีกมากมายหลายมิติเพื่อสร้างคนพันธุ์ใหม่ขึ้นในสถาบันแห่งนี้

ด้วยความคิดความมุ่งมั่นเช่นนี้ ทำให้กำเนิดแหล่งบ่มเพาะคนเก่งให้เป็นนักวิจัยมืออาชีพในรูปแบบของสถาบันการศึกษา 2 ระดับ คือ โรงเรียนกำเนิดวิทย์ โดยได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เปิดสอนในระดับมัธยมปลาย

และอีกส่วนในเวลาถัดมาคือ **สถาบันวิทยสิริเมธี** ในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก เพื่อสร้างบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม หรือนักวิจัยชั้นสูง

การเรียนรู้ได้บุกเบิกโครงการสร้างสถาบันการศึกษาแห่งนี้ขึ้นจากพื้นดินรกร้างว่างเปล่า และเวลาที่มีจำกัดไม่ถึง 2 ปี เพื่อจะรองรับนักเรียนรุ่นแรกในปีการศึกษา 2558

นักเรียนของโรงเรียนกำเนิดวิทย์ถูกคัดเลือกจากโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศราว 5,000 คน จาก 11 สนามสอบ 30 จังหวัด โดยการไปรับสมัครสอบนักเรียนชั้น ม.2 ในพื้นที่วัดผลในระดับแรกที่วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

แน่นอนนักเรียนกลุ่มแรกที่สอบคัดเลือกผ่านราว 300 คน ส่วนมากย่อมเป็นที่ 1 ของจังหวัดไม่มากไม่น้อยกว่านั้น

จากนั้นจะมีการสอบวัดผลรอบ 2 โดยวัดผลจากความสามารถเชิงวิเคราะห์ ซึ่งใช้สมองและความถนัดอีกส่วนหนึ่งในการประมวลผล โดยห้องสอบจะถูกจำลองเป็นห้องทดลองขนาดเล็กๆ ให้นักเรียนได้แก้โจทย์สมการจากการทดลองจริง

72 คน ใน 300 คนเก่ง จะได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนในสถาบันซึ่งเปรียบเสมือน ***ตักศิลา***ของนักวิทยาศาสตร์น้อย ที่หุบเขาวังจันทร์ จ.ระยอง

การเตรียมพื้นที่สำหรับสถาบันการศึกษาที่เป็นพิเศษนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องมีการออกแบบพื้นที่ใช้สอยให้สอดคล้องไปกับหลักสูตรการสร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียน ครู และบุคลากรอย่างเหมาะสม

ห้องเรียนที่ออกแบบสำหรับนักเรียนชั้นละ 18 คน มีห้องทดลองในตัว ห้องแล็บด้านต่างๆ ซึ่งมีเครื่องมือทันสมัยที่สุดเท่าที่จะหาได้สำหรับนักเรียนด้านเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ ห้องทดลองเฉพาะทาง ห้องสมุดที่มีหนังสือไม่มากมายนักแต่มีข้อมูลมากมายให้ค้นผ่านสื่อดิจิทัล

ขณะเดียวกันโรงเรียนได้เตรียมพื้นที่กิจกรรมไว้รองรับอีกหลายอย่าง ทั้งด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่น สมองและเคมีในร่างกายกำลังพัฒนาได้มีพัฒนาการในด้านศิลปะ ร่างกาย อารมณ์ และทางสังคมไปพร้อมกัน

ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาไอน์สไตน์น้อยๆ เหล่านี้ด้วย

ส่วนครู

ของโรงเรียนกำเนิดวิทย์ล้วนถูกคัดกรองตรวจสอบวัดผลอย่างเข้มข้นในแต่ละสาขาวิชา เข้าใจในวิชานั้นๆ ลึกซึ้งและมีความสามารถในการสื่อสารกับนักเรียนและมีจิตวิทยาในการพัฒนาความสามารถของเยาวชน

ครูจะมีคุณสมบัติพิเศษในการรับฟังความคิดเห็นโต้แย้งของนักเรียน เรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน และที่สำคัญจะต้องเป็น*เพื่อน*กับนักเรียน มิใช่เพียง*ผู้สอน*

ครูที่นี่ต้อง*คิดนอกกรอบ*เช่นเดียวกับนักเรียน ไม่ยึดติดกับเส้นทางการสอนและการเรียนรู้แบบเดิมๆ

ครูที่ผ่านการคัดเลือกจะถูกส่งไปฝึกการเรียนการสอนในต่างประเทศ 6 เดือนก่อนกลับมาสอนจริง เป็นการปรับตัวและวิสัยทัศน์

ดร. ธงชัย ชิวปรีชา ผู้อำนวยการคนแรกของโรงเรียนกำเนิดวิทย์ ให้สัมภาษณ์สำนักข่าว Nikkei Asian Review เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 ก่อนที่ไอน์สไตน์น้อยรุ่นแรกจะเดินพ้นรั้วโรงเรียน ว่า

"ผมบอกกับเด็กนักเรียนว่า หากพวกเธอไปเรียนที่มหาวิทยาลัยต่างประเทศแล้ว ท้ายที่สุดก็ขอให้กลับมาพัฒนาประเทศไทยของเรา เพื่อที่จะได้เป็น Steve Jobs คนต่อไป เพื่อปรับเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่ประเทศผู้ผลิตได้เอง"

ดร. ธงชัย กล่าวถึงโรงเรียนที่มีหลักสูตรพิเศษแห่งนี้ว่า

ในเด็กนักเรียน 100 คน จะมี 3 คน ที่เรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ได้เร็วมากน้อยต่างกัน หากเน้นที่คนที่เรียนเก่งเกินไป ที่เหลือจะเป็นปัญหา แต่หากเปลี่ยนมาเน้นการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อเด็กส่วนใหญ่ จะทำให้เสียคนเก่งไป

"การก่อตั้งและแนวคิดของโรงเรียนกำเนิดวิทย์สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย นั่นคือ การศึกษาที่ถูกต้องควรพิจารณาว่าเขาเก่งด้านไหน จะเป็น ดนตรี วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ทุกสาขามีความจำเป็นกับประเทศ เรากำลังจะสร้างกำลังคนระดับสูง 3 ปีที่นักเรียนอยู่กับเรา เราให้ความรู้ ให้ความเป็นนักคิด และการเป็นผู้นำ เรากำลังจุดประกายนักประดิษฐ์นักคิดค้น จุดประกายให้เขาคิดว่าจะต้องเรียนให้ถึงปริญญาเอกให้ได้"

ใครจะไปรู้ว่าสักวันในอนาคตเราอาจมี **มาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก** คนใหม่ หรือบางคนในนั้นอาจค้นพบความลับของจักรวาลที่ยิ่งใหญ่กว่า **สตีเฟน ฮอว์กิง**

อาจได้ก้าวขึ้นไปรับรางวัลโนเบลด้านวิทยาศาสตร์ในสาขาใดสาขาหนึ่ง นำชื่อเสียงมาให้ประเทศชาติและนำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศ

เยาวชนคนหนุ่มสาวที่ถูกบ่มเพาะอย่างดีเยี่ยมเหล่านี้จะกลายเป็น*วัตถุดิบ*ชั้นดีที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนอนาคต

38

จากป่าในกรุง สู่ป่าวังจันทร์ รางวัลระดับโลก

ถ้าวันนี้

เปิดกูเกิล แล้วคีย์คำว่า “ป่าในกรุง” ก็จะพบว่า มีข้อมูลปรากฏ หรือ “กระเด้ง” ขึ้นมามากมาย เป็นเพราะว่า ป่าในกรุง ถือเป็นสถานที่ยอดฮิตที่มีรายการต่างๆ ไปเยี่ยมชม และถ่ายทำออกมา มีภาพถ่ายสวยงามอีกนับพันภาพลงเผยแพร่ใน website

เหลือเชื่อที่เมื่อปี 2556 สถานที่แห่งนี้ยังเป็นที่แอบทิ้งขยะของคนเมืองอยู่เลย

แต่เมื่อมีความมุ่งมั่นที่จะสร้าง “ป่าในกรุง” และมีความร่วมมือร่วมแรงจากหลายๆ ฝ่าย ในที่สุดก็สามารถเปลี่ยนพื้นที่ร้างให้กลายเป็นป่าสีเขียวได้ในเวลาเพียง 1-2 ปี

ผู้ที่ทราบดีที่สุดก็คือ **คุณไพรินทร์ ชูโชติถาวร** อดีต CEO ของ ปตท.

“ปตท. ปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติไปทั่วประเทศถึงกว่า 1 ล้านไร่ แต่แปลกที่กลับไม่มีการปลูกป่าในกรุงเทพมหานครเลย”

ประจวบกับช่วงเวลาสำคัญจะมาถึงในปี 2558 ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา ปตท. จึงประสงค์จะทำโครงการเทิดพระเกียรติ ด้วยการปลูกป่าในเมืองขึ้น และได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานชื่อว่า *“โครงการป่าในกรุง”* ในเวลาต่อมา

แต่การดำเนินงาน

ในเวลาอันสั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย โดยมีเวลาเตรียมการเพียงไม่เกิน 2 ปี การตัดสินใจดำเนินการ ความรู้ เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ต้องเหมาะสม

“เรามีที่ดินแปลงหนึ่งอยู่ที่ถนนสุขาภิบาล 2 พื้นที่ประมาณ 12 ไร่ เดิมตั้งใจจะสร้างเป็นสถานีบริการ แต่ระยะเวลาการลงทุนยังไม่เหมาะ ดังนั้น ในทีมผู้บริหารก็เห็นว่า น่าจะนำมาทำเป็นโครงการปลูกป่าในกรุงได้” ดร. ไพรินทร์ กล่าว

การดำเนินการบนพื้นที่ทิ้งขยะ เป็นความท้าทายอันดับแรก ต้องมีการขนย้ายขยะออกไปจากบริเวณ ปรับพื้นที่จำนวน 12 ไร่ 1 งาน 2 ตารางวา นำดินที่เหมาะสมต่อการปลูกต้นไม้มาใส่ โดยออกแบบพื้นที่ให้จากเนื้อที่สอดคล้องกับการปลูกป่า คือ เป็นพื้นที่ป่า 75% พื้นที่น้ำ 10% พื้นที่ใช้งาน 15% โดยส่วนใช้งานจะเป็นทั้งออฟฟิศและอาคารนิทรรศการ เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของป่าไม้และระบบนิเวศไปด้วยกัน

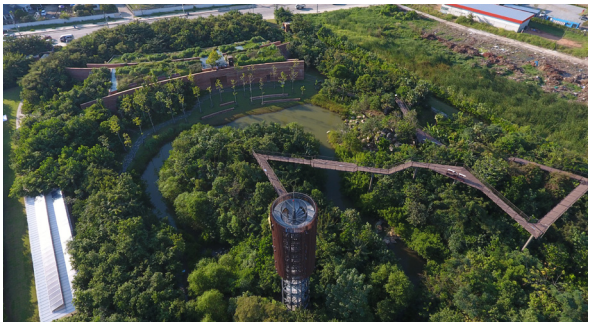

“ป่าแห่งนี้ จึงออกแบบให้เป็นป่าเชิงนิเวศ ต้องให้ไม้โตเร็วในเวลา 1-2 ปี เราจึงใช้แนวทางของ ***ดร. อาคิระ มิยาวากิ*** *ผสมกับความรู้ในการปลูกป่าทั่วประเทศของ ปตท. และระบบนิเวศของป่าไม้พื้นถิ่นดั้งเดิม มีความตั้งใจว่า ถ้าอยากเห็นป่าดั้งเดิมของกรุงเทพฯ ว่าหน้าตาเป็นอย่างไร ก็ต้องมาดูที่นี่”* คุณไพรินทร์ กล่าวเสริม

หลักการปลูกป่ามิยาวากิ เป็นการปลูกป่าที่ประณีต มีการวางแผนที่ดี เริ่มจากการออกแบบพื้นที่ให้เหมาะสม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ต้องวางผังใหม่ ต้องมีการเตรียมดินที่มีคุณสมบัติให้ต้นไม้โตเร็ว การคัดเลือกกล้าไม้ต้องเป็นพันธุ์ท้องถิ่นดั้งเดิม กล้าไม้ต้องแข็งแรง เพาะมาจากเมล็ด การปลูกจะมีความห่าง 3-4 ต้นต่อตารางเมตร

ดังนั้นใน 1 ไร่ จะมีต้นไม้ประมาณ 6,000 ต้น การปลูกจะปลูกหลายชนิดปะปนกัน ไม่ปลูกหน้ากระดานเรียงแถว แต่จะเลียนแบบตามธรรมชาติ มีไม้หลายระดับ ทั้งยืนต้น ไม้พุ่ม และไม้พื้นล่าง ที่สำคัญต้องพิถีพิถันในการปลูกทุกขั้นตอน

จากการค้นคว้าของทีมงาน ปตท. พบว่าพันธุ์ไม้ดั้งเดิมของ กทม. และไม้ป่าที่เหมาะสมมีมากกว่า 200 ชนิด อาทิ กรวยป่า กระเจี๊ยว ขันทองพยาบาท พระเจ้าห้าพระองค์ แคแสด จันทน์ชะมด ชุมแสง เต็ง รัง ตะเคียนทอง ยางนา สมอไทย จัน-อิน ทองพันช่าง เป็นต้น

“บางทีเราอาจจะลืมไปว่า กรุงเทพฯ ของเรานั้นมีชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้มากมาย เช่น บางรัก บางจาก บางลำพู บางโพ ดังนั้น แสดงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น เราจึงเอามาแสดงในนิทรรศการ เพื่อให้ความรู้กับเยาวชนว่า ครั้งหนึ่งกรุงเทพฯ อุดมไปด้วยต้นไม้นานาชนิด”

เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ

ในขณะเดียวกัน เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนการเจริญเติบโตของต้นไม้ ปตท. ได้สร้างสะพานเดินชมเรือนยอดไม้ หรือ Sky Walk ขึ้นโดยมีความยาวประมาณ 200 เมตร ระดับความสูงต่างๆ จนถึง 10.2 เมตรจากพื้นดิน ทางเดินลอยฟ้านี้ยังเชื่อมไปถึงหอชมป่าที่สูงประมาณ 23 เมตร ช่วยให้เห็นทัศนียภาพป่าสลับกับเมือง

ส่วนอาคารที่เป็นทั้งที่ทำงานและอาคารนิทรรศการทำด้วยวัสดุดินบดอัด (Rammed Earth) ซึ่งมาจากดินธรรมชาติหลายพื้นที่ มีสีกลมกลืนกับธรรมชาติ ทนทานกันความร้อนเข้าสู่ตัวอาคารได้เป็นอย่างดี กลายเป็นอาคารประหยัดพลังงานไปในตัว

ภายในนิทรรศการจะให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากโลกร้อนที่มีต่อเมือง ทำให้เห็นว่าการมีต้นไม้แม้เพียง 1 ต้น ย่อมให้ประโยชน์ต่อโลกและมนุษย์อย่างไร และยังได้รู้ถึงที่มาของการลดปัญหาโลกร้อน ด้วยการทำโครงการปลูกป่า 1 ล้านไร่ รวมไปถึงแนะนำการปลูกป่าแบบมิยาวากิอย่างน่าสนใจ

ที่สำคัญ ยังมีห้องชมภาพยนตร์ขนาดเล็ก หรือมินิเธียเตอร์ ฉายภาพยนตร์สั้นๆ ให้เข้าใจถึงความสำคัญของการปลูกต้นไม้ ว่าใครๆ ก็ทำได้ ***“หากปลูกป่าในใจ”*** เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เยี่ยมชมให้กลับไปเพิ่มพื้นที่สีเขียวในถิ่นที่อยู่ของตนเอง

ภายใต้การออกแบบอย่างรอบคอบ พิถีพิถัน และการก่อสร้างที่ใช้วัสดุ ตลอดจนผสมผสานกันระหว่างอาคารกับต้นไม้อย่างลงตัว ทำให้เป็นที่สนใจมาเที่ยวชมกันล้นหลามทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ถึงปัจจุบัน มีจำนวนเกือบ 100,000 คน จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว Unseen ระดับ Top 10 ของ กทม. ทำให้ป่าในกรุงได้รับรางวัลระดับโลกจากหลายสถาบัน ได้แก่

- รางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น 2559 จากสมาคมสถาปนิกสยาม
- รางวัลอาคารประหยัดพลังงาน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจาก LEED ระดับ Platinum
- รางวัลภูมิสถาปัตยกรรมดีเด่น 2559 จากสมาคมภูมิสถาปนิกประเทศไทย
- รางวัล Honor Award จากสมาคมภูมิสถาปนิกอเมริกัน (ASLA)
- รางวัลสุดยอดส้วมดีเด่น ประเภทแหล่งท่องเที่ยว จากกรุงเทพมหานคร
- รางวัล Best Public Facility จาก Property Guru Thailand Property Awards 2018
- รางวัลระดับสูงสุด (Outstanding Award) ในประเภทสุขภาพของสังคมและชุมชน (Social and Community Health) จากสมาพันธ์ภูมิสถาปนิกนานาชาติ หรือ IFLA

ในช่วงเวลาเดียวกัน

ขณะที่ป่าในกรุงเดินหน้าพัฒนาไปอย่างเข้มข้น ปตท. ก็เริ่มต้นดำเนินการก่อสร้าง ***"ศูนย์เรียนรู้ป่าวังจันทร์"*** ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ณ บริเวณ ต.ป่ายุบใน อ.วังจันทร์ จ.ระยอง

คุณกนกพร รอดรุ่งเรือง ผู้จัดการฝ่ายสถาบันปลูกป่าและระบบนิเวศ ปตท. เล่าว่า เดิมทีพื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ที่มีการทำเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว ผืนดินเสื่อมโทรม ต่อมาเมื่อ ปตท. เข้าดำเนินโครงการพัฒนาที่ดินกว่า 3,000 ไร่ ก็ได้จัดสรรพื้นที่จำนวน 351 ไร่ มาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ขึ้น

“ปตท. ดำเนินโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ ร่วมกับประชาชน กว่า 1 ล้านไร่ มากกว่า 24 ปี ซึ่งผลสัมฤทธิ์จากงานวิจัยของคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าป่ามีอัตราการอยู่รอดถึง 80% จึงเห็นว่าองค์ความรู้จากการปลูกป่านี้ ควรจะเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะ จึงจัดตั้งสถาบันปลูกป่า ปตท. ขึ้นในปี 2556 และใช้พื้นที่ป่าวังจันทร์เป็นจุดในการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้”

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานจึงมีหลายประการ ตั้งแต่ การเป็นศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกป่าและฟื้นฟูป่าและระบบนิเวศ เป็นพื้นที่สาธิตการปลูกป่ารูปแบบต่างๆ ให้กับชุมชน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจ, เป็นพื้นที่สะสมพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ผ่าน ลักษณะ รูปแบบการปลูกป่าหลายลักษณะ เช่น ป่าธรรมชาติ ไม้ป่าเศรษฐกิจ ไม้ผลธรรมชาติ พืชอาหารตามธรรมชาติ รูปแบบวนเกษตร, เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพักผ่อนชื่นชมความงามตามธรรมชาติ

นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่เข้าร่วมโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานของประเทศไทย (T-VER) ภาคป่าไม้ ภายใต้ความร่วมมือกับองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (อบก.)

ภายใต้วัตถุประสงค์เหล่านี้

ทำให้การออกแบบก็ต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยมีระยะเวลาดำเนินการไม่มากนัก ซึ่งก็มีความท้าทายไม่น้อยไปกว่าการก่อสร้างป่าในกรุงแต่อย่างใด และด้วยพื้นที่จำนวน 351.35 ไร่ ก็ทำให้สามารถกำหนดสัดส่วนการใช้งานพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม

“จากการสำรวจข้อมูลสิ่งแวดล้อมทางกายภาพก่อนดำเนินการ พบว่าพื้นที่แห่งนี้เคยได้รับการจัดสรรให้เกษตรกรทำกิน ผืนดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และด้วยอยู่ติดกับเขาขุนอินทร์ซึ่งเป็นต้นน้ำของแม่น้ำประแส การออกแบบต้องมีความเชื่อมโยง และไม่รบกวนทางน้ำเดิมที่มีอยู่” **คุณสุวิทย์ นะวะคำ** พนักงานของสถาบันปลูกป่าฯ เปิดเผย ในฐานะที่เป็นผู้เข้ามาดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น

“ประมาณ 80% หรือ 281 ไร่ จัดสรรเป็นพื้นที่ปลูกป่าเพื่อการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ อีก 14% หรือ 48 ไร่ เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ ซึ่งขุดเป็นบ่อสระใหญ่น้อยอยู่ถึง 8 บ่อ

เชื่อมต่อถึงกัน เนื่องจากพื้นที่เป็นดินทราย ต้องมีการไลนิ่งหรือปูพื้นสระเพื่อป้องกันน้ำซึมหาย บ่อที่ขุดต้องระวังไม่ให้กระทบกับทางน้ำเดิม แต่จะเสริมให้ทางน้ำเดิมมีน้ำไหลตลอดปี ส่วนพื้นที่อีก 6% หรือ 22 ไร่ เป็นพื้นที่ก่อสร้างอาคารและใช้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันปลูกป่า"

ในการดำเนินการปลูกป่า ได้จัดแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ตั้งแต่ ป่าคาร์บอนต้นแบบ พื้นที่งานวิจัยรูปแบบการปลูกป่า พื้นที่ฟื้นฟูป่าธรรมชาติ และป่ามหัศจรรย์แห่งพันธุ์ไม้ เป็นบริเวณที่สะสมพันธุ์ไม้ พันธุ์ไม้หายากนับ 1,000 ชนิด ยังมีสวนรวมไม้ผลและพันธุ์ไม้สวยงามอีกด้วย

"ในส่วนอาคารนิทรรศการ ได้ออกแบบให้เสามีลักษณะเอนเอียง เหมือนต้นไม้โตหาแสง" คุณกนกพร กล่าวถึงลักษณะอาคาร

"ภายในยังประกอบด้วยห้องต่างๆ เช่น ห้องจันทร์ฉาย เป็นห้องฉายวีดิทัศน์เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้รู้จัก จ.ระยอง และสภาพพื้นที่ป่าวังจันทร์, ห้องจันทร์พนา เป็นห้องนิทรรศการแสดงถึงการปลูกและฟื้นฟูป่าไม้ แสดงให้เห็นถึงผืนป่าตะวันออก การดูแลรักษาป่าจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนสุดท้ายเป็นห้องวังจันทร์ เล่าเรื่องราวของป่าวังจันทร์ตั้งแต่เริ่มต้น มีโมเดลป่าวังจันทร์ แนวทางออกแบบ และการฟื้นฟูป่า เป็นต้น"

คุณกนกพร ยังกล่าวถึงความประทับใจที่ได้มีโอกาสรับเสด็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หลายครั้ง *"เสด็จฯ มาเยี่ยมชม และพระราชทานเมล็ดพันธุ์ผัก 13 ชนิดให้กับชุมชน เมื่อปี 2558 เพื่อนำไปปลูกเป็นการเริ่มต้นการปลูกผักแบ่งปันกันในชุมชน และยังเสด็จฯ มาติดตามความก้าวหน้าในภายหลังด้วย"*

ชุมชนที่อยู่รอบป่าวังจันทร์ ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการปลูกผัก โดยเรียนรู้วิธีปลูกผัก การขยายพันธุ์ผัก การบริหารจัดการผักที่ได้ ตั้งแต่บริโภคในครัวเรือน การแบ่งปันในชุมชน การส่งให้กับหน่วยงาน เช่น โรงพยาบาล ได้บริโภค เพราะเป็นพันธุ์ผักที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี สุดท้ายผักที่ปลูกได้มากสามารถนำออกไปวางจำหน่ายในสถานีบริการน้ำมัน ปตท. สร้างรายได้ให้กับครอบครัวของตนอีกด้วย

นอกจากนี้ ในแต่ละปีผู้บริหารและพนักงาน ปตท. จะร่วมกับชุมชนในพื้นที่ดำนาปลูกข้าวและเกี่ยวข้าวในผืนนาที่อนุรักษ์ไว้ เพื่อการศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของ จ.ระยอง ส่วนโรงเรียนในพื้นที่ก็ได้จัดทำ

หลักสูตรท้องถิ่นให้กับนักเรียนในการมาสัมผัสกับป่าโดยตรง ให้รู้จักชนิดพันธุ์ไม้ ระบบนิเวศ และการปลูกป่า เพาะกล้าไม้ ซึ่งจะเสริมประสบการณ์ให้กับเด็กในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ศูนย์เรียนรู้ป่าวังจันทร์ เป็นจุดเด่นอีกแห่งหนึ่ง ที่ได้รับการตอบรับจากเยาวชนและหน่วยงานต่างๆ ที่มาศึกษาดูงานและเยี่ยมชม ช่วยให้ ต.วังจันทร์ ซึ่งเป็นตำบลที่ไม่เป็นที่รู้จักได้รับความสนใจจากสาธารณชน ซึ่งจนถึงปัจจุบันมีผู้เยี่ยมชมไม่น้อยกว่า 30,000 คน ศูนย์แห่งนี้ยังได้รับรางวัลระดับสากล คือ รางวัลระดับรองจากสูงสุด Award of Excellence ในประเภทการพัฒนาหรือสร้างสรรค์แหล่งที่อยู่ความหลากหลายทางชีวภาพและสัตว์ป่า Wildlife Biodiversity, Habitat Enhancement of Creation ในปี 2561

ทั้งป่าในกรุงและป่าวังจันทร์

ถือเป็นพื้นที่ที่ไม่เพียงมีความสำคัญต่อระบบนิเวศในท้องถิ่น แต่ยังเป็นพื้นที่สร้างแรงบันดาลใจกับผู้เยี่ยมชมดูงาน ในด้านความภาคภูมิใจที่ได้เห็นผลงาน การตั้งใจนำไปขยายผลในชุมชน ท้องถิ่น หรือเมือง ที่เขาเหล่านั้นเกี่ยวข้อง

เชื่อว่าไม่ช้านาน ทั้งป่าในใจและป่าไม้ของคนไทยจะเติบโตแข็งแรงเป็นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา ให้ความชุ่มชื้น และให้ประโยชน์ในด้านการเรียนรู้กับเมืองไทยต่อไป

39

น้ำตาท่วมไทย ร่วมใจอาสา

>>

> เสียงไห้ทุกราษฎร์ไห้ ทุกเรือน
> อกแผ่นดินดูเหมือน จักขว้ำ
> บ่เห็นตะวันเดือน ดาวมืด มัวนา
> แลแห่งใดเห็นน้ำ ย่อมน้ำตาคนฯ
> **(ลิลิตพระลอ)**

ในที่สุด

เหตุการณ์ที่มวลชาวไทยไม่ปรารถนาจะได้รู้ ได้เห็น ได้ฟัง ในชีวิตก็บังเกิดขึ้นในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 เวลา 18.45 น. เมื่อสำนักพระราชวังออกประกาศ ***"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร สวรรคต"***

ใจความปรากฏในประกาศว่า *"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปประทับรักษาพระอาการประชวร ณ โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันศุกร์ที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2557 ตามที่สำนักพระราชวังได้แถลงให้ทราบเป็นระยะแล้วนั้น แม้คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาอย่างใกล้ชิดจนสุดความสามารถ แต่พระอาการประชวรหาคลายไม่ได้ทรุดหนักลงตามลำดับ ถึงวันพฤหัสบดีที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 เวลา 15 นาฬิกา 52 นาที เสด็จสวรรคต ณ โรงพยาบาลศิริราช ด้วยพระอาการสงบ สิริพระชนมพรรษาปีที่ 89 ทรงครองราชสมบัติได้ 70 ปี"*

นับเป็นความเทวษโศกาอาดูรครั้งใหญ่ของคนไทยอย่างแท้จริง ไม่ว่าเหลียวมองไปทางใด น้ำตาผู้คนอาบหน้าทั้งแผ่นดิน ทุกหนแห่งดูเงียบวังเวงดังไร้วิญญาณ

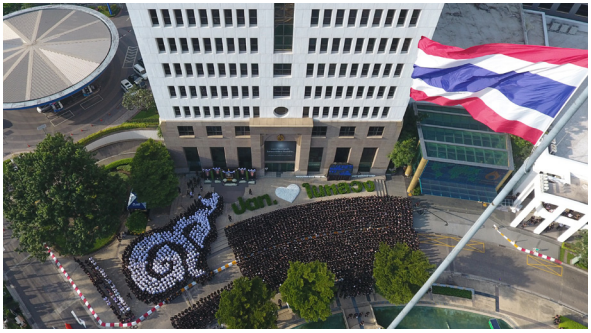

รัฐบาลได้ประกาศให้หน่วยราชการทุกแห่งลดธงครึ่งเสาเป็นเวลา 30 วัน ให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจแต่งชุดดำไว้ทุกข์เป็นเวลา 1 ปี

วันที่ 14 ตุลาคม 2559 สำนักพระราชวังได้เคลื่อนพระบรมศพจากโรงพยาบาลศิริราชมายังพระบรมมหาราชวังเพื่อประดิษฐานตามพระราชประเพณี และให้พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชบริพาร ข้าราชการ ประชาชนทุกหมู่เหล่า ได้เข้าถวายความอาลัย

ในเวลานั้น

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และเป็นบริษัทมหาชน ได้ถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่จะร่วมแสดงความเสียใจไปพร้อมกับพี่น้องชาวไทย และเตรียมดำเนินการทุกอย่างเพื่อสนับสนุนภาคราชการ เอกชน ประชาชน ที่มาถวายความอาลัย

ท้องสนามหลวงได้ถูกดัดแปลงเป็นสถานที่รองรับผู้คนที่หลั่งไหลมาจากทุกสารทิศทั่วประเทศ เพื่อได้มากราบพระบรมศพ ทำให้ต้องมีการให้บริการทั้งน้ำดื่ม อาหาร อาหารว่าง ยา การปฐมพยาบาล การทำหน้าที่อาสาสมัคร เพื่อช่วยเหลือผู้คนที่มาแสดงความอาลัย ต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมาก

ผู้บริหาร ปตท. และบริษัทในกลุ่ม พนักงาน ลูกจ้าง ทุกสถานะ ได้พร้อมใจกันทำงานใจอาสาครั้งนี้กันอย่างสุดกำลัง เนื่องจากในการให้บริการต้องดำเนินการตั้งแต่เช้าตรู่จนถึงเที่ยงคืน ตามปริมาณของผู้คนที่ทยอยกันเข้ามากันอย่างเนืองแน่น

ปตท. ได้จัดตั้งเต็นท์เพื่อแจกจ่ายน้ำดื่ม นำเครื่องดื่มอเมซอน จิฟฟี่ โดนัต อาหารว่าง ยาสมุนไพร มาแจกจ่ายทุกวัน มีการตั้งจุดบริการชาร์จแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือให้กับคนที่มาร่วมงาน จัดกำลังคน และสนับสนุนงบประมาณให้กับกลุ่มคณะแพทย์ในการตั้งเต็นท์เพื่อให้บริการผู้เจ็บป่วย

นอกจากนี้ยังได้จัดทำบัตรน้ำมันมอบให้กับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เปลี่ยนน้ำมันเครื่องให้ฟรีกับผู้ที่ลงทะเบียนให้บริการรับส่งฟรีกับคนที่เดินทางมาเพื่อถวายความอาลัยที่บริเวณสนามหลวงเป็นเวลาหลายวัน

รวมวันเวลาที่ ปตท. จัดทีมงานในอาสา ไปช่วยการให้บริการในช่วงดังกล่าว 108 วัน คือตั้งแต่ช่วงวันที่ 16 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2560

นอกจากนี้

ปตท. ยังร่วมแสดงความจงรักภักดี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร อีกหลายประการ ได้แก่

- วันที่ 17 ตุลาคม 2559 ผู้บริหารและพนักงานกลุ่ม ปตท. ร่วมถวายความอาลัย ณ อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต เขตจตุจักร กทม.
- ผู้บริหารและพนักงานของกลุ่ม ปตท. ในภูมิภาค ร่วมถวายความอาลัย ตลอดเดือนตุลาคม 2559
- ผู้บริหารและพนักงานกลุ่ม ปตท. ได้ร่วมกันแปรอักษร เลข ๙ เพื่อถวายความอาลัย และถวายสัตย์ปฏิญาณ ในการทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง ในเดือนพฤศจิกายน 2559
- คณะกรรมการ ผู้บริหาร พนักงาน กลุ่ม ปตท. และอดีตผู้บริหาร ร่วมเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล สวดพระอภิธรรมเพื่ออุทิศเป็นพระราชกุศล น้อมถวายแด่พระองค์ ระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกรกฎาคม 2560
- กลุ่ม ปตท. จัดนิทรรศการเพื่อเทิดพระเกียรติพระองค์ ณ อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 ถึงสิ้นปี 2560

- ปตท. ได้จัดทำภาพยนตร์เผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อเทิดพระเกียรติคุณ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2559 อาทิ เรื่อง แสงเทียน, ธ ทรงเป็นแรงบันดาลใจ, สิ่งดีๆ ที่พระองค์ทรงทำให้เราเห็น, ความดีที่ทำเพื่อพ่อต้องไม่สิ้นสุด, สถิตคู่ฟ้า ที่สำคัญ ได้หารือกับนักสร้างภาพยนตร์มืออาชีพ จำนวน 9 คน เช่น คุณนนทรีย์ นิมิตบุตร, คุณเป็นเอก รัตนเรือง, คุณสีหบุตร ชุมสาย ณ อยุธยา จัดสร้างภาพยนตร์สั้น ในแง่มุมของผู้กำกับทั้ง 9 คน เกี่ยวกับพระองค์ออกมาเผยแพร่
- ปตท. ได้จัดทำเว็บไซต์ทำดีเพื่อพ่อ “ร่วมสืบสานพระราชปณิธาน สร้างพลังความดีที่ยั่งยืน เพื่อเปิดโอกาสให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้ามาเขียนเพื่อแสดงเจตจำนงในการจะทำความดีเพื่อพระองค์ รวมทั้งร่วมในการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

วันเวลาเคลื่อนผ่านไปดุจมีปีก การก่อสร้างพระเมรุมาศซึ่งได้เริ่มขึ้นในวันที่ 26 ธันวาคม 2559 และดำเนินไปโดยลำดับจนใกล้เสร็จในกลางปี 2560 พระเมรุมาศที่จะทำหน้าที่ประดิษฐานพระบรมโกศในวันถวายพระเพลิงหลังนี้ ออกแบบโดยกรมศิลปากร เป็นทรงบุษบก 9 ยอด ตามโบราณราชประเพณี สำหรับพระมหากษัตริย์เท่านั้น

ในการนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร (พระอิสริยยศในขณะนั้น) โปรดให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธานที่ปรึกษาในการจัดสร้าง

นอกจากพระเมรุมาศแล้ว กรมศิลปากรยังก่อสร้างอาคารต่างๆ คือ พระที่นั่งทรงธรรม ศาลาลูกขุน ทับเกษตร ทิม ราชวัติ และพลับพลายก เพื่อประกอบในงานพระราชพิธีครั้งนี้ พระที่นั่งทรงธรรม เป็นพระที่นั่งสำหรับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ประทับทรงธรรมในพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ พระบรมศพ และเป็นที่สำหรับคณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน สมาชิกรัฐสภา คณะทูตานุทูต ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ

วันที่ 26 ตุลาคม 2560

วันที่ต้องจารึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์ไทยอีก 1 วัน เมื่อกำหนดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพจะกระทำในวันนี้ ทว่า ก่อนหน้าจะถึงวันนี้ ทุกภาคส่วนก็เตรียมการเพื่อรองรับคลื่นมหาชนที่จะหลั่งไหลมาสักการะพระบรมศพ และแสดงความอาลัยเป็นครั้งสุดท้าย สิ่งที่กลุ่ม ปตท. ได้เตรียมการเพื่อสนับสนุน ประกอบด้วย

- ปลูกดอกดาวเรือง จำนวน 99,999 ต้น เพื่อให้เดือนตุลาคม 2560 เป็นเดือนที่ดอกไม้สีเหลืองบานสะพรั่ง “ปลูกดาวเรืองแทนใจถวายพ่อหลวง” ด้วยดอกไม้นี้เป็นพันธุ์ไม้มงคลดอกมีสีเหลือง ตรงกับสีวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ดาวเรือง เป็นต้นไม้ที่ปลูกง่าย โตเร็วและทนทาน ความสูงของลำต้นประมาณ 30-60 เซนติเมตร ด้วยความตั้งใจถวายอย่างเต็มกำลัง การปลูกดำเนินไปทั้งในส่วนกลางคือ อาคาร ปตท. สำนักงานใหญ่ ถนนวิภาวดีรังสิต และในต่างจังหวัดหลายแห่ง เช่น ที่ จ.ระยอง เป็นต้น

- ประดิษฐ์ “ดอกไม้จันทน์ ดอกไม้ใจ ถวายพ่อของแผ่นดิน” ด้วย กลุ่ม ปตท. รับทราบว่าจะต้องมีการใช้ดอกไม้จันทน์ในวันพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพเป็นจำนวนมาก จึงรวมพลังใจอาสา ทั้ง ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้าสถานีบริการน้ำมัน แฟนเพจ ปตท. ทางเฟซบุ๊ก สถานศึกษา เครือข่ายชุมชน และประชาชนทั่วประเทศ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ถึง 9,800 คน ประดิษฐ์ดอกดารารัตน์หรือดอกแดฟโฟดิล จากเปลือกข้าวโพดแห้งและกระดาษ โดยได้รับความอนุเคราะห์การสอนประดิษฐ์จากผู้ทรงคุณวุฒิศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษก (โรงเรียนช่างฝีมือในวัง) โดยระดมจัดทำในเดือนพฤษภาคม-กันยายน 2560 จำนวนรวม 172,009 ดอก และนำไปมอบให้กับสำนักพระราชวัง 20,000 ดอก เขตจตุจักร 52,000 ดอก และกรุงเทพมหานคร 100,009 ดอก

- การสนับสนุนจัดหาน้ำดื่ม รองรับประชาชนที่จะมาร่วมในพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพให้เพียงพอ เป็นอีกด้านหนึ่งที่กลุ่ม ปตท. ได้ดำเนินการ โดยมอบน้ำดื่มจำนวน 2,220,000 ขวด ให้กับกรุงเทพมหานครเพื่อแจกจ่ายแก่ประชาชนดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 เป็นต้นมา กลุ่ม ปตท. ได้สนับสนุนน้ำดื่มอย่างต่อเนื่องให้กับหน่วยงานราชการ สำนักพระราชวัง และกรุงเทพมหานคร เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้เดินทางมาแสดงความอาลัย โดยถึงสิ้นสุดกิจกรรม รวมน้ำดื่มที่มอบมีจำนวน 8,606,487 ขวด

- เพื่อร่วมทำความดี ถวายเป็นพระราชกุศลในช่วงเวลาอันสำคัญนี้อีกครั้ง ผู้บริหารและพนักงานกลุ่ม ปตท. ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมอาสาเฉพาะกิจ ในการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทางมาร่วมถวายอาลัย ระหว่างวันที่ 25-28 ตุลาคม 2560 ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

หมายกำหนดการพระราชพิธีที่สำคัญ ประกอบด้วย ในวันที่ 25 ตุลาคม 2560 พิธีบำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุ, วันที่ 26 ตุลาคม 2560 พระราชพิธีเชิญพระบรมโกศออกพระเมรุมาศ และถวายพระเพลิงพระบรมศพ, วันที่ 27 ตุลาคม 2560 พระราชพิธีเก็บพระบรมอัฐิและเชิญพระบรมอัฐิและพระบรมราชสรีรางคารกลับสู่พระบรมมหาราชวัง, วันที่ 28 ตุลาคม 2560 พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระบรมอัฐิ

และวันที่ 29 ตุลาคม 2560 พระราชพิธีเลี้ยงพระ และเชิญพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐาน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และพระราชพิธีบรรจุพระบรมราชสรีรางคาร

ประชาชนชาวไทย

คงไม่อาจลืมภาพรายละเอียดของการถ่ายทอดสดโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะในวันที่ 26 ตุลาคม 2560 ที่เริ่มตั้งแต่เวลา 07.24 น. เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เสด็จพระราชดำเนินไปในการเชิญพระบรมโกศออกพระเมรุมาศ ขบวนยาตราแห่อัญเชิญพระบรมโกศไปยังพระเมรุมาศท้องสนามหลวง ที่ตลอดทั้งเส้นทางคลาคล่ำไปด้วยผู้คน ประชาชนเหลือคณานับ มาเฝ้าส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย

เวลา 22.30 น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปยังพระที่นั่งทรงธรรม ประกอบพระราชพิธีสงฆ์ จากนั้นเสด็จฯ ขึ้นยังพระเมรุมาศ ทรงจุดไฟที่ดอกไม้จันทน์ถวายพระเพลิง

เพลานั้น ประชาชนที่บริเวณทุ่งพระเมรุ สนามหลวง จึงได้เห็นควันสีขาวหม่นลอยขึ้นมาเหนือพระเมรุมาศ สู่ฟากฟ้าสีดำ ทุกผู้คนได้รับสัญญาณให้หันหน้าไปยังพระเมรุมาศเพื่อถวายความเคารพสูงสุด...

ท่ามกลางสายตาที่พร่าเลือนด้วยน้ำตานองหน้า

สิ้นประทีป โคมไฟ ไร้แสงส่อง
เรายังมอง เห็นหมู่ดาว ที่ราวฟ้า
ดั่งดวงเนตร อันแวววาว พราวนภา
ที่ทรงเปี่ยม ด้วยเมตตา และปรานี
ถึงคืนวัน ผ่านไป ไม่หวนกลับ
แม้เดือนดับ ยังหยัดอยู่ สู่วิถี
ขอยึดมั่น ทุกทุกวัน หมั่นทำดี
คือสิ่งที่ ทรงสอนไว้ ไม่ลืมเลือน
เอื้อมจุดเทียน เปลวทอง ส่องไสว
ใจเชื่อมใจ ดุจสายใย อันไหลเลื่อน
จากฟากฟ้า จรดดารา และดวงเดือน
เปรียบเสมือน พลังแห่งรัก องค์จักรินทร์ฯ

(ข้ววงาม น้ำใส)

40

งามโค้งรุ้ง
ที่คุ้งบางกะเจ้า

>>

ชะลอฟ้า มาทอรุ้ง เหนือคุ้งน้ำ
โลกดื่มด่ำ สายนที อันรื่ไหล
เขื่อนขันธ์ อัญญ์นครา มาแต่ใด
ช่างสวยใส เขียวขจี ทุกที่ทาง
คลองหลากสาย พายเรือ เหนือจรดใต้
ขอฝากใจ ถึงบังอร ตอนรุ่งสาง
เดียดกระจาด ไปตลาด น้องนวลนาง
ยืนเคียงข้าง เอียงอาย ใกล้อาราม
วัฒนธรรม ประเพณี มีให้เห็น
รามัญไทย ได้ร่มเย็น ยิ้มสยาม
งามโค้งรุ้ง ทอทาบคุ้ง อยู่ทุกยาม
ขจรนาม “คุ้งบางกะเจ้า” เล่าลือไกล

(ข้าวงาม น้ำใส)

เสียงใบพัดเฮลิคอปเตอร์

ดังขึ้นเหนือน่านฟ้า ชาวคุ้งบางกะเจ้าพากันเหลือบตาขึ้นมองไปบนท้องฟ้าสีฟ้าคราม...

ทุกคนกำลังหวนรำลึกถึง*พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช* ที่ทอดพระเนตรลงมาจากเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งที่บินผ่านพื้นที่คล้ายกับรูปกระเพาะหมู “คุ้งบางกะเจ้า” อยู่เสมอในช่วงปี 2525-2530

และมีพระราชกระแสว่า

“สมควรสงวนพื้นที่แห่งนี้ไว้สำหรับเป็นพื้นที่สีเขียว และเป็นปอดของกรุงเทพฯ เนื่องจากลมมรสุมจากอ่าวไทยจะพัดอากาศบริสุทธิ์ที่ผลิตได้จากพื้นที่แห่งนี้ เข้าฟอกอากาศเสียในกรุงเทพฯ เป็นเวลากว่าปีละ 9 เดือน”

ในช่วงต่อมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยและเสด็จพระราชดำเนินมายังโครงการสวนกลางมหานครในคุ้งบางกะเจ้าหลายครั้ง และมีพระราชดำริให้กรมป่าไม้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว บริเวณบางกะเจ้า อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืน

ในวันที่ 26 และวันที่ 30 พฤศจิกายน 2549 ชาวคุ้งบางกะเจ้าล้วนปลาบปลื้มอีกครั้งที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มายังพื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร พร้อมกับทรงห่วงใยราษฎรในพื้นที่

ทั้งมีพระราชประสงค์ให้ ***“ราษฎรช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ดั้งเดิมไว้ อย่าได้มีการก่อสร้างเพิ่มจนเกินที่กฎหมายกำหนด”***

แท้จริงแล้ว

คุ้งบางกะเจ้าแห่งนี้ มีความเป็นมาที่ยาวนาน โดยเป็นเมืองหน้าด่านมาแต่ปี 1400 ก่อนก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในปี 2358 ได้รับพระราชทานนามจาก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ว่า **นครเขื่อนขันธ์** นับเป็นจุดขนถ่ายสินค้าที่สำคัญปากแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีชาวมอญหรือรามัญ ย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ทำให้มีทั้งวัดวาอาราม บ้านเรือน วัฒนธรรมประเพณี ของชาวรามัญแทรกซึมอยู่ในชีวิตของชุมชน

ความที่เป็นเมืองปากแม่น้ำ การเปลี่ยนแปลงของน้ำทะเล และน้ำเหนือมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนคุ้งบางกะเจ้า โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรท่ามกลางป่าชายเลน ป่าจาก โกงกาง และมีการปลูกพืชสวนผลไม้ที่รสชาติดี เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ มะพร้าวน้ำหอม ละมุดสีดา เป็นต้น ความร่มรื่นเขียวขจีทำให้คุ้งบางกะเจ้าได้รับการขนานนามว่าเป็นปอดของกรุงเทพฯ และในปี 2549 นิตยสาร **Time Asia** ยกย่องให้เป็น***พื้นที่สีเขียวที่ดีที่สุดของเอเชีย*** หรือ ***The Best Urban Oasis of Asia***

คุ้งบางกะเจ้า มีเนื้อที่รวม 11,819 ไร่ ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ ต.ทรงคะนอง ต.บางยอ ต.บางกระสอบ ต.บางน้ำผึ้ง ต.บางกอบัว และ ต.บางกระเจ้า ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีความลาดชันไม่เกิน 1 เมตร สูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลปานกลางเพียง 50-60 เซนติเมตร เท่านั้น ส่งผลให้คุ้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่เกิดจากการสะสมของตะกอนดินบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีระบบนิเวศแบบ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อาทิ การรุกรานของน้ำเค็ม น้ำเหนือไหลบ่า ทำให้มีการก่อสร้างประตูกั้นน้ำเข้าไปในคลองสัญจรใช้ประโยชน์ในคุ้งบางกะเจ้าขึ้นทุกจุด

และเมื่อเวลาผ่านไปการควบคุมการไหลเข้าออกของน้ำไม่ได้ผล ทำให้เกิดน้ำเค็มถูกกักในพื้นที่ น้ำเน่าเสียไม่ได้รับการระบาย การเพาะปลูกพืชผลไม่ได้ผลดังเดิม น้ำเค็มทำตกค้าง ทำให้พืชผลไม้เสียหาย ชาวบ้านเดือดร้อน จึงมีความคิดในการที่จะขายทิ้งที่ดิน อพยพไปยังที่อื่น

นโยบาย

การอนุรักษ์พื้นที่คุ้งบางกะเจ้าให้เป็นพื้นที่สีเขียว ได้ถูกขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปี 2520 โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้อนุรักษ์เป็น **“พื้นที่สีเขียว”** จากนั้นอีกหลายปี คณะรัฐมนตรีก็อนุมัติให้ดำเนินโครงการสวนกลางมหานครจำนวน 9,000 ไร่ โดยในปี 2534 ได้ประกาศรับซื้อที่ดินคืนจากชาวบ้านแบบสมัครใจ พร้อมกับออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารในปี 2535

รัฐบาล โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้จัดซื้อที่ดินจากผู้สมัครใจจำนวน 564 แปลง เนื้อที่ 1,276 ไร่ จากนั้นมีการโอนถ่ายผ่านหลายหน่วยงาน จนกระทั่งปี 2548 พื้นที่เหล่านี้ไปอยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ การดูแลพื้นที่คุ้งบางกะเจ้าโดยอำนาจของกฎหมาย ได้กำหนดให้ห้ามก่อสร้างเกินขอบเขต จนกระทั่งเดือนมิถุนายน 2559 มีการอนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ทั้ง 6 ตำบล เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของกลุ่ม ปตท. ได้ถือว่าพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับคลังน้ำมันพระโขนง-บางจาก ที่ต้องมีส่วนในการดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ในปี 2550 เมื่อ ปตท. เริ่มดำเนินโครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ต.บางน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นหนึ่งใน 6 ตำบล คุ้งบางกะเจ้าก็ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ

กำนันมนัส รัศมิทัต ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง ได้มีส่วนสำคัญในการร่วมดำเนินโครงการรักษ์ป่า สร้างคนฯ โดยเน้นในการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการทำเรื่องครัวเรือนอาสาการพัฒนาป่าชุมชน และการสร้างวิสาหกิจชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตำบลวิถีพอเพียงตำบลบางน้ำผึ้งขึ้น

“เรามีการจัดตั้งตลาดน้ำ เพื่อจำหน่ายสินค้าชุมชน ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมคุ้งบางกะเจ้า สร้างรายได้ให้ครัวเรือน” กำนันมนัส เล่าถึงการดำเนินงานช่วยเหลือให้ชุมชนมีการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ต่อมาในปี 2556 **บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)** หรือ ปตท.สผ. ก็ให้ความสนใจต่อการดำเนินตามแนวพระราชดำริ จึงอาสาเข้าฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวร่วมกับกรมป่าไม้และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นการฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวในเมืองที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ ในพื้นที่กว่า 148 ไร่ บริเวณสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ เพื่อให้เป็น “ห้องเรียนธรรมชาติ” ซึ่งภายหลังการปรับปรุงได้มีผู้เข้าเยี่ยมชมใช้บริการไม่น้อยกว่า 140,000 คนต่อปี

นอกจากนี้ ปตท.สผ. ยังเล็งเห็นว่า จำเป็นต้องมีแผนแม่บทในการอนุรักษ์พัฒนาคุ้งบางกะเจ้า จึงได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดทำแผนแม่บทเพื่อตอบสนองนโยบายขึ้น

“แผนแม่บทนี้จะช่วยการอนุรักษ์พื้นที่คุ้งบางกะเจ้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากขณะนี้มีหลายหน่วยงานได้เข้ามาช่วยทำงานในพื้นที่ หลายเรื่องยังไม่ได้ไปด้วยกัน ชุมชนก็จะเกิดความสับสนกังวลใจ” ทีมงานจัดทำแผนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อธิบาย

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่นี้มีมากมาย การจัดทำแผนแม่บท จึงต้องทบทวน รวบรวมข้อมูลทั้งทางตรงทางอ้อม รวมไปถึงการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับชุมชนหลายครั้ง ก่อนสรุป ทำให้ใช้เวลาในการจัดทำแผนมากกว่าปกติ **แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวคุ้งบางกะเจ้า** จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี 2560 ระยะเวลาดำเนินการ 10 ปี (ปี 2560-2569)

สาระสำคัญ

ของแผน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ ***กอบกู้ ฟื้นฟู สืบทอด*** และ***ขับเคลื่อน*** โดยอาศัยการสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหา ตามด้วยการฟื้นฟูพัฒนาศักยภาพทรัพยากรในคุ้งบางกะเจ้าอย่างมีส่วนร่วม จัดทำองค์ความรู้ และสร้างความยั่งยืนโดยการขับเคลื่อนของชุมชน

หากทว่า ก่อนที่แผนแม่บทจะออกสู่สายตา บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ใช้เค้าโครงของแผนดังกล่าว ประกอบกับคำปรารภจากผู้นำทางสังคม อาทิ **คุณอานันท์ ปันยารชุน** และชุมชนในพื้นที่ ว่ามีความห่วงใยในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในคุ้งบางกะเจ้า ที่อาจจะนำไปสู่การลดพื้นที่สีเขียวลงไปอีก

ที่สำคัญยังได้น้อมนำแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานไว้เมื่อครั้งเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรว่า ควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเกษตรป่าไม้แบบผสมผสาน ควรปลูกต้นไม้ในวันสำคัญร่วมกันหลายฝ่าย ควรชักชวนให้ชาวบ้านช่วยทำความสะอาดและปลูกต้นไม้เสริม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดังนั้น โครงการรักษ์น้ำ รักษ์ป่า รักษ์คุ้งบางกะเจ้า ของ ปตท. จึงเกิดขึ้นในปี 2559 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ปตท. ซึ่งได้ลงพื้นที่ด้วยตนเอง เพื่อรับทราบสภาพปัญหาและแนวทางดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาก่อนที่จะตัดสินใจ

ปตท. ได้วางเป้าหมายของการทำงานในพื้นที่นี้ เป็นการใช้ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้ดำเนินการทางด้านการพัฒนาสังคม ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มาบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพ อาทิ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ของชุมชน

"ภาพสุดท้ายจะต้องช่วยกันทำให้คุ้งบางกะเจ้า เป็นความภาคภูมิใจและสมบัติของชาติ เป็นการรักษาชื่อเสียงในระดับโลก ดังที่เคยได้รับมาตั้งแต่ในอดีต ให้ยั่งยืนต่อไป" **คุณเทวินทร์ วงศ์วานิช** CEO ของ ปตท. ในขณะนั้น อธิบายต่อคณะกรรมการก่อนได้รับการอนุมัติโครงการ

เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว

ซึ่งสอดคล้องกับความปรารถนาของทุกภาคส่วน ปตท. ได้กำหนดเป็น 2 ยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือพัฒนาด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency) มุ่งเน้นการทำงานโดยหลักการนี้ ประยุกต์ใช้ในบริบทต่างๆ สร้างสมดุลในการพัฒนาที่เหมาะสม 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Economy-Social-

Environment) เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ให้เศรษฐกิจของชุมชนมีการเติบโตที่ดี เพราะหากชุมชนเดือดร้อนจากการหารายได้ ก็จะทิ้งถิ่นฐานออกไปที่อื่นหมด

"ต้องมีกลไกในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาทรัพยากรของพื้นที่ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อาทิ การจัดการที่ยั่งยืน การดูแลวัฒนธรรมประเพณี คุณภาพชีวิต การรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น" **คุณณภัค กรรณสูต** ผู้อำนวยการโครงการรักษ์น้ำ รักษ์ป่า รักษ์คุ้งบางกะเจ้า อธิบายเพิ่มเติม

และ *"ต้องเน้นที่การขับเคลื่อนทรัพยากรมนุษย์ เน้นที่กลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่ตลอดจนผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน"*

ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือการสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย หรือ Inclusiveness โดยการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ อย่างจริงจัง และภาคีความร่วมมือนี้จะต้องไม่ละทิ้งผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา อีกทั้งต้องสื่อสารกับทุกกลุ่มเพื่อสร้างการรับรู้ สร้างการยอมรับในทุกระดับตั้งแต่ชุมชนพื้นฐานไปจนถึงเวทีสากล

"ความสำเร็จจะต้องพิจารณาจากตัวชี้วัด ว่าเราได้นำเอาศาสตร์พระราชาแนวพระราชดำริของทุกพระองค์มาขับเคลื่อนได้จริงหรือไม่ และต้องประเมินด้วยว่าในระดับท้องถิ่น มีกิจกรรมแผนงานสอดคล้องกับเป้าหมาย และได้รับประโยชน์ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ในระดับชาติต้องดูว่าสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับชาติหรือไม่ และในระดับสากลสอดคล้องกับ SDGs และการเป็น Green Destination หรือไม่" คุณณภัค กล่าวเสริม

แม้โครงการยังไม่สิ้นสุด แต่จนถึงปัจจุบันการดำเนินงานที่สำคัญของ ปตท. ในโครงการนี้ ประกอบไปด้วยหลายเรื่อง อาทิ

- *การพัฒนาสิ่งแวดล้อม* เป็นการดำเนินการเร่งด่วนตั้งแต่เริ่ม ด้วยการประสานกับกรมป่าไม้ในการเข้าไปพัฒนาปรับปรุงสวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ที่ ต.ทรงคะนอง จำนวนกว่า 50 ไร่ ให้ฟื้นคืนระบบนิเวศและสีเขียวตาม

ธรรมชาติ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำสวนไม้ผลที่ใช้ประโยชน์ได้ที่สำคัญได้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ถูกกัดเซาะจากแรงน้ำซัดหายไปกว่า 4 ไร่ ให้กลับคืนมา โดยหลังดำเนินการแล้วเสร็จ ยังจัดทำอาคารนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่ และความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอีกด้วย นอกจากนี้ ปตท. ยังได้ร่วมกับกรมป่าไม้และภาคีเครือข่าย ในการฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวแปลงที่ราชพัสดุ จำนวน 19 ไร่ ต.บางกระสอบ รวมทั้งได้มีการส่งเสริมครัวเรือนต้นแบบหัวใจสีเขียว จำนวน 80 ครัวเรือน จาก 6 ตำบล

- *การพัฒนาคุณภาพชีวิต* ด้วยการพัฒนาคลองต้นแบบด้านการฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลองควบคู่ไปกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดำเนินการปรับปรุงท่าเรือคลองเตยนอกและท่าเรือกำนันขาว ให้สวยงาม สะดวก ปลอดภัย แก่ประชาชนที่มาใช้บริการประมาณ 800 คนต่อวัน ดำเนินกิจกรรมพลังอาสารักษ์คุ้งบางกะเจ้า ร่วมกับ อ.พระประแดง ใน 6 ตำบลตลอดปี โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 1,600 คนต่อปี

- *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* ด้วยการจัดกิจกรรมกล้าพันธุ์ดี ร่วมกับโรงเรียน 11 แห่งในคุ้งบางกะเจ้า เพื่อส่งเสริมศักยภาพชุมชนจำนวนกว่า 380 คน ให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการอนุรักษ์และทักษะต่างๆ รวมถึงได้พัฒนาศักยภาพของครูและผู้บริหาร 11 โรงเรียน ประมาณ 50 คน ตามแนวทางโครงการประชารัฐด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำ (E5) และโครงการ Partnership School

- *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน* เริ่มจากการพัฒนาด้านอาหารซึ่งมีเครือข่ายผู้ประกอบการอาหารเข้าร่วม 120 คน โดยเน้นการประกอบอาหารโดยใช้วัสดุธรรมชาติ การขยายตลาด ต่อยอดด้วยการพัฒนาแบรนด์คุ้งบางกะเจ้า เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปใช้ในการประกอบการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและการบริการ การดำเนินการทางด้านช่วยให้บรรลุเป้าหมายระยะสั้นในการสร้างรายได้ให้ชุมชน จากทุนพื้นฐานทางทรัพยากรที่ตนมี และจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนระยะยาวจะเป็นการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้สาธารณชนได้สัมผัสถึงความสำเร็จในการพัฒนาท้องถิ่นของคุ้งบางกะเจ้า

- *การจัดการองค์ความรู้* ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชน และงานการพัฒนาที่มาสู่พื้นที่นี้อย่างมากมาย ทำให้สมควรที่จะรวบรวม คัดกรอง สังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ ปตท. จึงได้จัดประชุมสัมมนา ผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน ชุมชน เยาวชน เพื่อสรุปเป็นรายงานอัตลักษณ์ของคุ้งบางกะเจ้า เพื่อการเผยแพร่และต่อยอดในการสร้างแบรนด์

- *การสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วม* เป็นอีกเรื่องที่ ปตท. ต้องดำเนินการเพื่อเสริมการพัฒนาให้ขับเคลื่อนไปด้วยพลังความร่วมมือทุกภาคส่วน จากภายในท้องถิ่นและภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน สื่อมวลชน พนักงานในองค์กร และประชาชนทั่วไป โดยผ่านเครื่องมือและช่องทางสื่อสารต่างๆ ทั้งแบบออนไลน์และการสื่อสารแบบพื้นฐาน

- *การสร้างการมีส่วนร่วมแบบ Social Collaboration* เป็นการสานพลังทุกภาคส่วนตามยุทธศาสตร์ที่ 2 เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่คุ้งบางกะเจ้าที่มีความซับซ้อนนี้ไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ดังนั้น การจับมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความสนใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย

โดยความร่วมมือของมูลนิธิชัยพัฒนา ได้เชิญองค์กรรัฐและเอกชนรวม 34 องค์กร ร่วมแถลงโครงการ OUR Khung Bang Kachao ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2561 มีผู้ร่วมเป็นสักขีพยานกว่า 500 คน

ตั้งเป้าหมายรวมพลังกันพัฒนาคุ้งบางกะเจ้าไปสู่ความยั่งยืน ยกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เติบโตขึ้น 20% ภายในเวลา 5 ปี ผ่านงาน 6 ด้าน คือ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การจัดการน้ำและการกัดเซาะริมตลิ่ง การจัดการขยะ การพัฒนาเยาวชนและการศึกษา การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการทำงาน จะแบ่งกันเป็นหัวหน้าคณะทำงาน แต่ละทีมประกอบด้วยหน่วยงานภายใน 34 องค์กรเป็นคณะทำงาน และมีการระดมทุนการพัฒนาผ่านทางมูลนิธิชัยพัฒนาเป็นหลัก

คุณชาญศิลป์ ตรีนุชกร CEO ปตท. ได้กล่าวไว้ว่า *"หัวใจสำคัญของการดำเนินโครงการ OUR Khung Bang Kachao คือการสานพลังร่วมเพื่อการพัฒนาสังคม ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ให้เติบโตแข็งแรงอย่างยั่งยืน ผ่านการเติบโตของพื้นที่สีเขียว ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชน หรือชุมชนเป็นศูนย์กลางที่แท้จริง เป็นการตั้งต้นการทำงานแบบมีเป้าหมายร่วม (Shared Goal) เพื่อสร้างผลลัพธ์ร่วมกัน*

การพัฒนาพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า ไม่เพียงแต่จะช่วยชุมชนให้แก้ปัญหาการคุกคามจากธรรมชาติและการรุกรานด้วยความเจริญแบบไร้ขีดจำกัดของสังคมเมือง หากยังจะช่วยให้สังคมไทยและสังคมโลกได้เรียนรู้ว่า ตัวอย่างการปกป้องพื้นที่ที่เป็นอัตลักษณ์ของสังคมให้คงอยู่ เป็นชัยชนะของทุกฝ่ายในการสานพลังอย่างสร้างสรรค์

เพื่อให้ *"ความงดงามที่โค้งรุ้งเหนือคุ้งบางกะเจ้า"* ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปอีกนานแสนนาน

หมายเหตุผู้เขียน

สมปรารถนา คล้ายวิเชียร

บทที่ >>

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 15, 21, 22, 23, 25

ประเสริฐ สลิลอำไพ

บทที่ >>

8, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 40

ธรรมศักดิ์ พึ่งตนเพียร

บทที่ >>

11, 19, 20, 24, 26, 27, 28, 30, 35, 37

The Pride

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
555 ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0 2537 2000 โทรสาร 0 2537 3498-9
www.pttplc.com